د سردار محمد داود خان د واکمنۍ سياسي ستونزې

ليکوال: پوهاند مست علي نيازی
د ننګرهار پوهنتون استاد

سريزه

د افغانستان خلکو د تاريخ په اوږدو کې د خپل استقلال او ملي هويت د ساتنې په غرض قرباني ورکړې او خپل استقلال يې ساتلی ، له بده مرغه دوی بيا دسياسي قدرت د تر لاسه کولو لپاره خپلمنځي جګړې کړې دي. دا به د حيرانتيا خبره نه وي ، چې د هيواد سياسي تاريخ د نفوسو له لړوالي سره سره بيا هم د پېښو له پلوه ډک او شتمن دی اود ګاونډيو هيوادونو له سياسي تاريخ سره ډېر توپير لري . د تاريخ او جغرافيې پوهانو هم افغانستان د نيواک ګرو ځواکونو د تګ اوراتګ ستراتيژيک پل ،د وريښمو د لارې دتقاطع ځای، د نړۍ د بام ،د هند د دروازې ، د اسلامي نړۍ د ختيځې دروازې ، د تمدنونو څلور لارې ، د نړيوالې سوداګرۍ د لويې لارې او ځينو د اسياد زړه په نومونو سره نومولی دی . ځينو افغانستان له (۵۴۵) قبل الميلاد څخه تر (۱۸۱۵) ميلادي پورې د هند په خاوره باندې ديرغلګرو د تړوپ د تختې او پل په نوم پېژندلی دي . د وريښمولار هم له دې هيواد څخه تيرېدله چې د هند ، پارس ،ماورا النهر،عراق اوجزيرت العرب، سوداګريزو قافلو پکې تګ او راتګ کاوه . افغانستان تل له ځانګړي جيو پولټيک ارزښت څخه برخمن و . خو [illegible] ځانګړتيا له ځان سره د وينو ډکې پېښې او [illegible] لري. [illegible] روس او [illegible] تر مينځ د سيالۍ له امله د حايل هيواد په نوم په سوق الجيشي لحاظ ځانګړی ارزښت وموند . (۱۰ م ۱-۲)

د اسيا او اروپا سترو امپراتوريو تل داهڅه او مينه درلوده ،چې هند ونيسي خو دغو يرغلګرو د هند تر لړو ډېرو برخو نيولو وروسته د هند د هغې برخې ساتنه د نورو يرغلګرو په مقابل کې خپل وروستی هدف ګاڼه ،هر څومره چې د بريتانيې حکمراني د هند شمال لويديځ پلوته پراخيده ور سره يې د ساتنې فکر هم پراخېده. په منځنۍ آسيا کې د روس شاهي تزاري دولت د يوې فعالې امپراتورۍ په شکل وده کوله چې د بريتاني حساسيت يې په ډېرې چټکتيا سره زيات کړ. هند ته د روس لخوا

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

خطر او گرمو اوبو ته د هغوی د رسېدو هيله په بريتا نوي هندوستان کې په عمومي ډول ومنلی شوه ،لومړی او دويم نړيوال جنګ ترلږ ځنډ وروسته دې نيمې وچې ته د تزاري روسيې او بيا د شوروي اتحاد د خطر په اړه د بريتانيې اند ېښنو تر ۱۹۴۷ ز کال پورې دوام وکړ. تر څو د بريتانې واک په هند کې ختم شو ه:(۱۴-م۱)

انګليسانو په افغانستان کې د حاکميت اود روسانو د مخنيوي په غرض په ۱۸۳۹ ز کال د اپريل په (۲۰ مه) نېټه په کندهار کې شاه شجاع واک ته ورساوه . خود افغانستان قهرمان ملت د قربانيو په پايله کې يې ماتې وخوړه ، دوی خپله نظامي ماتې يو تصادفي کار وګاڼه ،د هوا سوړوالی او غلط تاکتيک يې بهانه کړ. د خپل حيثيت د اعاده کولو اوخپلو موخوته د رسېدو په خاطر يې د۱۸۷۸ زکال د نوامبر ۲۱ مه نېټه دوهم ځل لپاره پر افغانستان يرغل وکړ ، امير شيرعلي خان فکر کاوه چې د روس او انګليسانو له رقابت څخه په ګټې اخستلو سره به له روسانو څخه ډيره مرسته تر لاسه کړي ، ځکه يې له کابل څخه د شمال لورته د روسي هيواد ته د سفر په نيت حرکت وکړ ، خو هلته په مزار شريف کې وفات شو ، انګليسانو له امير محمد يعقوب خان سره د ګندمک د تړون (۱۸۷۹ ز کال د په ۲۲مه نيټه) تر لاسليک کولو وروسته خپل سفير کيوناري (د۱۸۷۹ زکال د جولای په ۲۴ مې نيټه)کابل ته را ولېږه ، هغه د مکناټن په څير حکمراني پيل کړه دافغانستان زړور ملت هغه هم د مکناټن په برخليک اخته کړ . تر دې وروسته انګليسانو سياسي لار خپله کړه : (۳۴م-۱۲)

انګليسانو پر سوق الجيشي لارو (بولان ، خيبر او کورمه) د تسلط په موخه محيلانه پلانونه طرحه کړل.دوی ددغو پلانونود تطبيق په لارکې د پښتنو له کلک مقاومت سره مخامخ شول. مګر بيا هم دوی خپل شوم پلانونه عملی کړل . انګليسانو په ۱۸۴۳ زکال د سند او په ۱۸۴۸ زکال د پنجاب سيمې ونيولې ،د افغانستان ختيځ ولايتونه د سند د سيند تر غاړې پورې بريتانيا خپل متصرفات وګڼل ، په ۱۸۵۵ زکال کې د جمرود او ۱۸۵۷ زکال کې يې د پېښور يو اړخيزه تړونونه له امير دوست محمد خان سره لاسليک کړل ، د ګندمک (۱۸۷۹ زکال) او ډيورند (۱۸۹۳زکال) د جبري تړونونو تر لاسليک کولو وروسته د پښتونستان ډېرې سيمې د انګليس تر نفوذ لاندې راغلې او دې سيمو ته يې د شمال لويديځ سرحد اصطلاح استعمال کړه ، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیڅ حقوقي جنبه یې نه لرله ددې سیمي (پښتونستان) خلک باید د اصل خودارادیت داصولو په رڼاکې خپل برخلیک پخپله وټاکي (۲۲ م ـ ۹۸ او۹۹)

د انګلیسانو ګټو ته په اسیا کې هغه وخت خطر پېښ شو ، چې د ترکستان پوځ آمو سیند ته نږدې دشیر آباد په سیمه کې ځای پر ځای شو . په دې اړه د ۱۸۷۸ زکال دمارچ په ۲۲ مه نېټه د قفقاذ د پوځ قوماندان د هغه ځای اداري مشر ته ولیکل : ((بې له شکه چې انګلستان خپله هندي پوله کې زموږ په وړاندې کمزوری دی . دا مسئله دوه برخې لري (پوځي او سیاسي) چې دواړو برخو ته چمتو والی اړین دی . نن سبا انګلیستان او افغانستان سره خوا بدي دي . امیر شیر علي خان له هغې سبسایدي څخه لاس واخېست چې ده ته ورکول کیده . ځکه برتانوي هند واکمنۍ له افغانستان څخه داسې غوښتنې کولې چې ددوې سیاسي خپلواکۍ ته یې خطر پېښاوه....)) ۲۴ م - ۳۳

کله چې انګلیسان پوه شول چې امیر شیر علي خان د انګلیسانو دایمي استازۍ د کابل ، کندهار او هرات په ولایتونو کې نه قبلوي او کابل ته یې د چمبرلین په مشرۍ هیئت ونه مانه خو روسي هیئت ته یې د جنرال ستولیتوف تر مشرۍ لاندې اجازه ورکړه، چې د(۱۸۷۸ز کال) په جولای کې کابل ته راشي اوله دوی سره خبرې وکړي . سخت په قهر اود ۱۸۷۸ زکال په نوامبر کې په افغانستان باندې دوهم یرغل پیل کړ. دوی په نظامي لحاظ ماتې وخوړه خو په سیاسي لحاظ لومړي ځل له شاه شجاع څخه د مثلث تړون (۱۸۳۸ز) کې د پېښور او ورسره اړوندې سیمې ملتان، دیره جات او کشمیرد تل لپاره له افغانستان څخه جلا کړل په دوهم ځل یې د ګندمک د تړون (۱۸۷۹زکال د مې ۲۹ مه) په ترڅ کې له امیر محمد یعقوب خان څخه د سیبې، پښین، کرمې، سوات، باجوړ، چترال، باشګل، وزیرستان،داروچاګې، کویټې او چمن سیمې خپلې کړې او په (۱۸۹۳) کې د ډیورند د تړون په اساس چې له امیر عبدالرحمن خان سره یې لاسلیک کړ یو شمیر نوري سیمې هم جلا کړې او ددې سیمو جلاوالي ته یې قانوني بڼه ورکړه . انګلیسانو تر دواړو یرغلونو ورسته د افغانستان په بهرني سیاست تسلط پیدا کړ . او په ټولو تړونونو کې به یې دا مطلب ذکر کاوه چې د افغانستان امیر حق نه لري، چې د انګلیسانو له اجازې پرته بل دولت سره ددوستۍ اړیکې ټینګې کړي . هر څه چې سرته رسوي باید د انګلیس په مشوره یې سرته ورسوي ، دامان الله خان تر راتګ پورې زموږ هیواد سیاسي استقلال نه لاره ، د افغانستان او

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګلیس دریم جنګ د همدې سیاسي استقلال د اخیستلو په خاطر و شو چې دافغانستان په ګټه او بریالیتوب سره پای ته ورسید .۴۲م م : (۵۳و۵۴)

دافغانستان دولت لومړی ځل د امان الله خان په واکمنۍ کې د یو اساسي قانون پواسطه تنظیم شو . د نادر خان او اعلیحضرت محمد ظاهر شاه په وخت کې ددولت د ثبات لپاره ډیر کارونه وشول . ظاهر شاه (۱۹۳۰-۱۹۷۳زکلونه) په خپله واکمنۍ کې یو پیاوړی دولتي نظام ټینګ کړ . د سردار محمد داودخان د صدراعظمۍ پرمهال هیواد د عصري کیدو لپاره یو لړ اقتصادي او سیاسي اقدامات تر سره شول . هغه د دیموکراسۍ په لسیزه کې د هیواد روڼ اندو او ځوانانو ته د۱۳۴۳ ل کال د اساسي قانون په رڼاکې ځیني حقونه ورکړل . د پاچا هیله داوه چې دیموکراسي په کراره کراره پلي شي . اعلیحضرت محمد ظاهر شاه په دوهم نړیوال جنګ کې د افغانستان ناپېيلتوب وساته او هم يې په سیمه کې له ټکر څخه ځان وژغوره . خو داود خان په (۱۳۵۲ د سرطان په ۲۲ نیټه -۱۹۷۳زکال دجولای په ۱۷ نیټه) د یوې کودتاه په وسیله پاچاهۍ رژیم له مینځه یوړ ، او پرځای یې جمهوري نظام اعلان کړ . (۳م-۲)

ده د ۱۳۴۳ل کال اساسي قانون چې په هغه کې د ګوندونو ، ورځپاڼو او بیان آزادي خوندي شوې وه لغوه او ددولت چارې د یوي کمیټې او ده خپله اداره کولې ، چې همدې کلتور تر ډېره وخته دوام وکړ او هیچا بیا د اساسي قانون دومره خیال ونه ساته .

تر دوهم نړیوال جنګ وروسته د امریکا او شوروي اتحاد نړیوال رقابت د افغانستان اقتصادي او سیاسي پر مختګ تر اغیزې لاندې راوست . د شاه محمودخان په دوره کې (۱۹۴۲-۱۹۵۳ زکال) د افغانستان بهرنۍ کړنلاره په دوديز ډول روانه وه . د داودخان دصدارت په دوره کې (۱۹۵۳-۱۹۶۳ زکال) لوی بدلون مینځ ته راغلل او په پوله کې دبریتانیې ځاي پاکستان نیولی و . د دوهمي نړیوالي جګړې وروسته د افغانستان بهرنۍ تګ لاره د جیوپولټیک اهمیت پراساس مخ ته بیول کیده . په شمال کې د شوروي اتحاد شتون او مارکسیستي ایدیالوژۍ افغاني واکمنانو د ځان لپاره یو جدي ګواښ ګاڼه . له بله پلوه امریکا په خپلو نظامي تړونونو کې دشوروي اتحاد ځیني ګاونډیو هیوادونه شامل کړل چې ترکیه په ۱۹۵۲ زکال په فبروري کې د شمالي اتلانتیک په دفاعي تړون (NATO) کې شامله شو اوپاکستان په

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹۵۴ زکال په سپتمبر کې د جنوب ختیځې آسیا د پوځي تړون (SEATO) غړی شو ، په **۱۹۵۵** زکال د بغداد تړون لاس لیک شو چې ایران او پاکستان هم په کې شامل او د شوروي اتحاد پر ضد ایسارونکې کرښه بشپړه شوه . په افغانستان کې امریکا په **۱۹۴۲** ز کال یوه سیاسي نمایند ګي پرانسته چې بیا دغه نمایند ګي په **۱۹۴۸** زکال سفارت ته لوړه شوه او ایلی پالمر (Ely-palmaer) یې د لومړي سفیر په توګه وټاکل شو . خو د دواړو هیوادو تر مینځ پوځي ملګرتوب نا شونی و . ځکه افغانستان له شوروي اتحاد سره د **۱۹۳۱** کال تړون له مخې چې هغه مهال هم د اجرا وړ و. نشو کولی چې له بل دریم هیواد سره ملګرتوب وکړي ، بل پلو د پاکستان او افغانستان تر مینځ د سرحد ستونزه بیا راپورته شوه ، ځکه افغانستان دا نه وه هیره کړې چې داټک سیند پخوا له دې چې د بریتانیې له خوا ونیول شي، دافغانستان خاوره وه ، ځینو پښتنو د بریتانیا سره د یرغلګر په نوم جګړې کولې او نه یې غوښتل چې له پاکستان سره یو ځای شي. او له شوروي اتحاد سره هم په **۱۹۴۷** او **۱۹۵۵** ز کالونو کې دافغانستان نور تړونونه لاس لیک کړل . خود داود خان د (**۱۹۷۳** زکال) کودتاه سره په دغو اړیکو کې بدلون راغی. ۱۵ م ۴۸۲ـ ۴۸۷

محمد داودخان د جمهوریت په دوره کې دومره مطلق العنانه شو چې د کودتا په تور یې ښاغلی محمد هاشم میوندوال په زندان کې تر ډېرو شګنجو وروسته مړ کړ . خو په رسمي توګه داسې اعلان وشو چې ګواکې هغه په نکټایې سره ځان وژنه کړې ده خو دا خبره خلکو ته د منلو وړ نه وه . (۴۰ م ۴۳)

خلکو امید درلود چې سردارمحمد داودخان به تردوهم ځل ټاکل کیدو وروسته په خپله اداره کې سمون راولي . خوبیا هم دده په کابینه کې د ملت له هیلو سره سم کوم بدلون نه لیدل کیده چې دا کار د خلکو د مایوسۍ سبب شو . بل کار چې د ده ستونزې یې زیاتې کړې د ملي انقلاب (ملي غورزنګ) د ګوند جوړول و. په نوي اساسي قانون کې دیو ګوندي سیستم وړاندوینه شوې وه. په دې ګوند کې هم درې مختلفې ډلګۍ موجودې وې. یوه یې هغه تحصیل لرونکي اشخاص وو چې د یو ګوندي سیستم او دیکتاتورۍ ته له اړتیا سره موافق و او غوښتل یې چې نوموړی نظام بریالی شي . داډله د جمهور رئیس د مرستیال سید عبدالله پر شاوخوا راټوله شوې وه. دوهمه ډله

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه فرصت طلبه حرفه يي عناصروو چې تل يې د قدرت انډول ته کتل. دربمه ډله هغه عناصروو چې د داودخان د کورنۍ له غړو سره د اړيکو له پياوړتيا وروسته يې غوښتل چې لومړنی ګروپ له صحنې وباسي او دهغوی ځای ونيسي دوی تل د داودخان له ورور سردار محمد نعيم خان او د داودخان د زوی عمر سره اړيکې ساتلې ، دوی فکر کاوه چې له داودخان وروسته به سردار محمد نعيم د قدرت په ګدۍ کښېني او د چارو واګې به په لاس واخلي ، وروسته د سردار محمد نعيم خان او داودخان ترمينځ هم اړيکې ترينګلې شوې او دمحمد داودخان له همکارۍ يې ډډه وکړه . (۲۵م۴۳)

سردار محمد داودخان د جمهوري نظام په ورستيو کې له سياسي ستونزو سره مخ و. کوښښ يې کاوه چې دخپلو مخالفينو د له مينځه وړلو پواسطه خپل نظام ته نظامي ګواښونه کم کړي . خو با لاخره د افغانستان د خلق ديموکراتيک ګوندرهبرۍ له بندي کيدو او دهغوی د محاکمې تر اعلان وروسته ديو وسله وال پاڅون په پايله کې دده جمهوري نظام ته د **۱۳۵۷** ل کال د ثور په اوومه نېټه د پای ټکی کيښود .

په دې ځيرنيز اثر کې د نورو موضوعاتو په خوا کې دا يوه مهمه موضوع روښانه شوه چې محمد داودخان د امام الدين ساپي لخوا نه دی وژل شوی اوبلکې د ببرک نومي يو افسرله خوا چې په ګارد کې د اطفايي مسئول ووژل شوی ده، چې نوموړي افسر بيا دافغانستان د جمهور رئيس نور محمد ترکي ياور و چې د نورمحمد تر کي د له مينځه وړلو پرمهال د مخالفينو لخوادی هم له مينځه يوړل شو دغه ټکی جنرال امام الدين ساپي هم تائيد کړی او وايي : ((ما سردارمحمد داودخان ته وويل چې واک دافغانستان د خلق ديموکراتيک ګوند ته ليږدول شوی او بايد تسليم شي)) داود خان وويل کمونستانوته نه تسليميږم ورسره جوخت يي پر ما ډزې وکړې. زه زخمي شوم کلاشينکوف مې نشو راپورته کولی له دې امله ما پر داودخان او دهغه پرکورنۍ ډزې نه دي کړي...)) ښاغلي دستګير پنجشيري هم د امام الدين وينا تائيد وي او وايي :((امام الدين نشو کولی چې کلاشينکوف راپورته کړي او ډزې وکړي ، هغه ټپي و . له هغه سره وسله وال سر تيري وو کله چې هغوی وليدل چې داوداخان او زوی يې ډزی کوي دوی هم پرهغوی ډزې وکړې او داود خان د کورنۍ له غړو سره يو ځای ووژل شو (۲۵م ۱۷و۸)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۱۳۵۷ ل کال د ثور اوومه نېټه دهیواد په معاصر تاریخ کې د لیکوالانو لخوا د پلویتـوب او مخالفـت پـه وجـه پـه راز راز نومونـو لکـه انقلاب، پـاڅون، اوښـتون اوکودتاه یاده شوې ده. ځینو دغه ورځ ستایلې او ځینو یې داسې غندنه کړې چې دقلم عفت ته یې هم پام نه دی شوی . زه نه غواړم چې په دې هکله وغږیږم ځکه چې دا کار یو ځانګړی بحث ته اړتیا لري او چې زما د څیړنې موخه نـه ده. خو مـا پـه خپلـه لیکنـه کې داورځ د بدلون په نامه یاده کړې او د لیکوالونو لیکنې مې د هغوی د لیکنې په اساس د کودتاه یا بـل نـوم چې دوی ورکړې پـه امانتـداری سره لیکلي دي . دغـه څیړنیز اثر یـوازې د سـردارمحمد داودخـان د سیاسـي سـتونزو پـه اړه دی. د هغـه د واکمنـۍ نـور اړخونه لکه اقتصادي ، اداري او ټولنیزو برخو ته یوازې د اړتیا تر بریده اشاره شوې او لـه بشـپړې توضـیح څخـه یـې ډډه شـوې ده . د سـردار محمـد داودخـان سیاسـي سـتونزو دافغانستان د خلکو پرژوند ډیره اغیزه درلوده او لري یې. په دغه اثرکې کوښښ شوی چې دده د سیاسي ستونزو پوري اړوند موضوعات چاڼ ، پرتله ، تحلیل او وروسـتـه لـه اوسنیو پیښو سره د هغوی اړیکې و ښودل شي . په لیکنه کې د هر چا او هر شخص د لیکنې او نظر درناوي شوي که چیرې د هغوي سیاست او کړنې زمونږ د ټولنې پـه زیـان هم تمامې شوې وي دا بـه د وخت په تېرېدو سره روښانه شي . په اثر کې د پېښـو نېټـې په لمریز او پـه خـواکې پـه زیږدیزه نیټـه هم ښـودل شـوي دي چې لمریز پرځـای د (ل) او دزیږدیز پرځـای د(ز) تـوری اسـتعمال شـوی دی . چې (ل) د لمریز او (ز) د زیږدیز معنـی ورکوي . د اثر په لیکنه کې له ښـو او معتبرو ماخذونو څخه په ګټه اخېستـل شـوي ده. د اثر اصلي موضوع ترمختلفو سرلیکونو لاندې توضیح شوي ده .

(c) ketabton.com: The Digital Library

موخې

دغه څېړنیز اثر چې دسردار محمد داودخان واکمني او د هغه سیاسي ستونزې تر سر لیک لاندې دغو موخو او اهدافو ته د رسیدو لپاره لیکل شوی دی :

۱ ـ د سردار محمد داودخان دصدارت او واکمنۍ دوره د افغانستان په معاصر تاریخ کې یوه حساسه اود ارزښت وړ موضوع ده ، د تاریخ او د افغانستان معاصر تاریخ د مضمون، جغرافیې په څانګه کې له اصلي مضامینو څخه د ی . او دغه مضمون له دې پوهنځي پرته د ننګرهار پوهنتون د کرنې، وترنري ، ژبو او ادبیاتو او اقتصاد په پوهنځیو کې هم تدریسېږي . په دې هیله چې دا لیکل شوی اثر به د تاریخ او جغرافیې د څانګې او نورو پوهنځیو له محصلینو سره د مرستندویه موادو په توګه مرسته وکړي ، د مسلک خاوندانو او دافغانستان د تاریخ له مینه والو سره د معاصر تاریخ د یوې برخې او په ځانګړي ډول د سردار محمد داود خان په واکمنۍ او صدارت پورې اړوند پېښو په روښانولو کې مرسته وکړي .

۲ ـ په دې اثر کې د سردار محمد داودخان سیاسي ستونزې ، ژوند او شخصیت په اړه څېړنه شوې . چې تر اوسه دده دواکمنۍ او سیاسي ستونزو په اړه کوم څېړنیز اثر نه دی لیکل شوی . او د هغه سیاسي ستونزې له اوسنیو پېښو سره مستقیمې او نا مستقیمې اړیکې لري . ځکه ما داکار اړین وګاڼه . چې په دې برخه کې یو څېړنیز اثر ولیکم .

۳ ـ ددې څېړنیز اثر په لیکنه کې د تاریخ او جغرافیې د څانګې درسي اړتیاوې او موافقه هم په پام کې نیول شوې ده.

۴ ـ دغه څېړنیز اثر به د داودخان د ژوند د مختلفو اړخونو د څېړنې لپاره لاره هواره کړي تر څو لوستونکي وهڅېږي په دې اړه غوره او ښه څېړنیز کتابونه ولیکي .

۵ ـ د داود خان په اړه ځینې لیکل شوي کتابونه یو مخیزه دي یعنې زیات یې توصیفي بڼه لري . ما کوښښ کړی چې په ریښتنې ډول د هغه شخصیت او ستونزې لوستونکو ته ور وپېژنم .

۶ ـ د ذکر شوي اثر لیکنه له پوهنمل علمي رتبې څخه دپوهندوی علمي رتبې ته د لوړیدو په خاطر د یوشرط په توګه د تاریخ اوجغرافیې څانګې له خوا را سپارل شوی دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

تیرو ماخذونو ته یو کتنه (د منابعو څرنګوالی)

هر څیړونکی د خپلی موضوع پوری اړوند یو لړ علمی او لیکلي اثار مطالعه او د هغوي د معلوماتو څخه په خپله لیکنه کې ګټه اخلي ، ماته هم (د سردار محمد داودخان واکمني او دهغه سیاسي ستونزي تر سر لیک لاندې د یو څیړنیزاثر لیکنه د تاریخ او جغرافیې د څانګي لخوا د پوهنمل علمي رتبي څخه د پوهندوي علمي رتبي ته د لوړیدو له پاره دنده سپارل شوي و ماددي اثر د لیکني په خاطر د موادو د برابرولو او بشپړولو په غرض مختلف کتابتونونه لکه دننګرهار پوهنتون کتابتون ، د کابل پوهنتون کتابتون د ننګرهار داطلاعاتو او کلتور د ریاست کتابتون څخه ګټه اخېستي او هم مي هڅه کړي چې داود خان ته نږدي اشخاص پیدا او په دي اړه د هغو د معلوماتو څخه ګټة واخلم ، له کومو کتابونو څخه چې ددي اثر په لیکلو کې استفاده کړي او ځیني یې تازه چاپ شوي یو څو کتابونه په لاندې کرښو کې در پیژنم.

۱_ د سرطان کودتا دافغانستان داوږدي بي ثباتي پیلامه:

پورتني اثر د افغانستان معاصر تاریخ پوه ښاغلي پوهاند محمد حسن کاکړ په (۱۷۲) مخونو کې لیکلې چې د دانش خپرندویه ټولني په ۱۳۸۸ لمریز (۲۰۰۹ز) کال کې چاپ کړي. ده د محمد داودخان د واکمني پیښې، د هغه سیاسي کړنلاري ، پاکستان ته د محمد داودخان سفر او دهغه پایلي د افغانستان پر سیاسي وضع باندي د داودخان د سیاست اغیزي . او د کودتا ګانو له لاري د افغانستان د سیاسي رژیمونو کاواکه کیدل ، په دقیق او علمي ډول تحلیل اوارزیابي کړي. د کتاب په اخر کې یو څو کتابونه ته چې د داود خان د واکمني سره تړاو لري یوه کتنه کړي. ما ددي اثر څخه د خپلې لیکنې په مختلفو ځایونو کې ګټه اخېستي او لوستل یې د افغانستان د تاریخ مینه والو ته ګټور ګنم .

۲_ د افغانستان پر معاصر تاریخ یو لنډه کتنه :

مرحوم محمد ابراهیم عطایی لخوا لیکل شوي اثر (د افغانستان پر معاصر یو لنډه کتنه) د افغانستان د معاصر تاریخ ډیر پیښی بررسی کړي . هغه معاصر تاریخ د پیل (۱۷۴۷ م) کال ، انګلیسانو او روسانو رقابت ، پر افغانستان د انګریزانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دواړه برغلونه ، د روسانو یرغل ، د مجاهدینو د حکومت جوړېدل او کورنی جګړي څېړلي دي . ده د محمدداودخان په صدارت یې پوره بحث کړي او ما دا اثر د لیکلو پرمهال د نوي اساسي قانون (۱۳۴۳ل) تصویب، د جرګي دایرېدل ، او یو لړ نور موضوعاتو په روښانولو کې تري استفاده کړي ده . نوموړي کتاب د معاصر تاریخ د مینه والو لپاره یو غوره ماخذ ده . چې نومړي کتاب په ۴۳۲ مخونواو دویشت فصلونو کې دمیوند د خپرندویه ټولنی لخوا په (۱۳۸۳) لمریز کال کې دریم ځل لپاره چاپ شوي دی .

۳_ افغانستان در مسیر تاریخ:

د افغانستان مشهور لیکوال، مؤرخ او سیاست مدار ښاغلي میر غلام محمد(غبار لیکلي دي . نوموړي اثر د پوره شهرت څخه برخمن دي زه نه غواړم چې د هغه په اړه څه ولیکم خو دومره زیاتوم چې ما له دي ارزښتناکه اثر څخه دپښتونستان مساله او دپاکستان سره داړیکو خرابوالي په عنوان کې پوره ګټه اخیستي. ځکه ما نوموړي اثر له نورو کتابو نو سره پرتله کړ خو ښاغلي غبار د پښتونستان د موضوع په اړه تاریخي معلومات لیکلي زه بیا هم دا اثر د ټولو افغانانو له پاره یو ګټور اثر بولم چې لومړي ځل په ۱۳۴۶ لمریز کال د دولتي مطبعې لخوا چاپ شوي دي خو وروسته څو ځله د مختلفو نشراتي ارګانو لخوا چاپ او نشر شوي دي .

۴_ افغانستان در دوران صدارت محمد داودخان :

نوموړي اثر ښاغلي محقق عبدالصابر جنبش لیکلي اوپه ۱۳۸۵ لمریزکال د سعید نشراتي مرکز لخوا په (۲۰۲) مخونو کي چاپ شوي ده . دغه اثر یو تحقیقي اثر دي چې داودخان د صدارت دوره یې په مکمل ډول څېړلي ده . د داودخان اقتصادي فعالیتونه ، سیاسي کړنلاري، معارف ته خدمت کول او په دي دوری پوري ټول موضوعات څېړلي او دتاریخ لیکني د اصولو سره سم یې غوره او معتبرو ماخذونو څخ استفاده کړي . نوموړي علمي اثر د علومو اکاډمی د محققینو تقریظونه هم لري .

۵_ افغانستان در قرن بیستم :

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلي امين الله دريځ په خپل کتاب (افغانستان در قرن بيستم) کې د افغانستان سياسي تاريخ د امير عبدالرحمن د واکمنۍ څخه پيل د ۱۳۵۷ ل کال د ثور تر (۷) نيټې پورې ليکلي ، نوموړي زيار کښلي چې پيښې په تحليلي او روانه بڼه توضيح کړي ، ده په خپل کتاب کې د نورو موضوعاتو تر څنګ د سردار محمد داودخان د صدارت دوره ، اقتصادي پلانونه ، ټولنيزه حالت او د داود خان د واکمنۍ دوري سره يو ځاي توضيح کړي .نوموړی په خپل کتاب کې ځينې انځورونه هم ځای کړي دي . دغه کتاب کې موضوعات په مفصل ډول بيان شوي . نو ځکه پنځوالي يې (۲۱۲) مخونه ته رسيږي چې په (۱۳۷۹) لمريز (۲۰۰۱ ز) کال کې دانش کتابخانې چاپ کړي ، ده د داود خان پرسياسي او پرمختيايې کړنلارې پوره بحث کړې ، د ديموکراسۍ دوري صدراعظمان يې معرفي کړي دي . ماهم ددې کتاب څخه په خپل اثر کې ګټه اخيستې خو لوستل يې ټولو افغانستان ته داهميت وړ دي .

۶ـ افغانستان در قرن بيستم :

ليکوال ژورناليست او ديپلومات ښاغلي ظاهر طنين دا کتاب ليکلي ده.په خپل کتاب کې د امير حبيب الله خان د واکمنۍ څخه د مجاهدينو د حکومت تر جوړيدو پورې موضوعات په ژورنالستيکې بڼه څيړلې دي . ده د داود خان د صدارت دوره او د داود خان جمهوريت د نورو موضوعاتو سره پوره څېړلې او ډيرمعلومات د مصاحبو له لارې راټول او بيايې تحليل کړې دي ، دده په کتاب کې د سياسي رهبرانو او لوړو پوړو چارواکو نظريات شته چې د اهميت وړ ده دغه کتاب په (۵۱۸) مخونو کې په (۱۳۸۳) ل کال لومړی ځل د ميوند نشراتي موسسي ، سبا کتابخانې لخوا چاپ شوي دي .

۷ ـ اردو و سياست در سه دهه اخير :

ښاغلی محمد نبی عظيمی دغه کتاب (۲۷۲) مخونه کې ليکلې او د ميوند نشراتي موسسی ، سبا کتابخانی لخوا په ۱۳۸۷ لمريز کال دريم ځل له پاره چاپ شوې دې . دا کتاب چې ډير پنډ دي خو د پام وړ مطالب لري . د کتاب ليکونکی د سردار محمد داود خان په کودتاه کې فعاله ونډه درلوده چې د ډيرو پيښو عينې شاهد ده . د پوځی حالت د بيانولو ترڅنګ سياسی مسايل هم څيړلي دي او د ۱۳۵۷ لمريز د ثور ۷ نېټې په بدلون کې د دواړو قوتونو ترکيب او د کاميابې

(c) ketabton.com: The Digital Library

عواملو ته کتنه کړې ده .په وروسته دولتونو کې يې هم د پوځ حالت څيړلي چې پوځ او پوځی کودتاه ګانو په اړه يو ښه ماخذ ده .

۸ _ ژوندي خاطري

په تيرو نهو لسيزو کی د افغانستان تاريخ ۱۹۰۰ _ ۱۹۹۳ م .

ډير تکړه ژورنالست ، ليکوال او څيړونکی ډاکتر عبدالعلی ارغنداوي نوموړي کتاب په (۲۰۹) مخونه او (۹) نهه فصلونو کی ليکلې او په ۱۹۹۷ ز کال د بی بی سی د پښتو څانګی لخوا په پيښور کی چاپ او خپور شو . په کتاب کې د امير حبيب الله خان څخه د ډاکتر نجيب الله د حکومت تر سقوط پوری موضوعات ليکل شوي، چې اخرنی عنوان د ملګرو ملتونو د سولی پروسی ناکامی ده . وروسته يو شمير اړيني نښلونې هم لري چې د نورو مطالبو په خوا کی د داود خان کودتاه ، جمهوريت ، اقتصادي پاليسی ، د ځمکی اصلاحاتو ، حزب انقلاب ملی ، د پښتونستان مسله او د افغانستان خارجی پاليسی په اړه يو لړ غوره علمی مطالب لري. چې د څيړونکو لپاره غوره ماخذ او لوستونکو ته د معلوماتو ښه منبع ده . ده مسايل د پوښتنو له لاري د څيړني او تحليل وروسته د يوي پروژي په بڼه را ټول او تکميل کړي، چې لومړي د بی بی سی راډيو له لاري خپاره او وروسته دغه معلومات د يو کتاب په بڼه چاپ کړل، نوموړي معلومات تر ډيره بريده د سياسی او دولتی لوړ پوړو چارواکو څخه د پوښتنو او د هغوي په نظريو ډډه لګوي .

۹ _ تحليل واقعات سياسی افغانستان ۱۹۱۹ _ ۱۹۹۲ .

تکړه ليکوال او ژورنالست ښاغلی عبدالحميد مبارز دغه کتاب (۵۳۲) مخونو او ۹ نهه فصلونو په ۱۳۷۵ کال کې دويم ځل چاپ شوی . خو د چاپ موسسه يې معلومه نه ده . يوازي طرح او ديزاين يې د حميد نور پواسطه شوي . په کتاب کی لومړي فصل دافغانستان په اړه ، دويم فصل د امان الله خان د اصلاحی پروګرام ، په دريم او نورو فصلونو کی د نادرخان ، ظاهرشاه ، سردارمحمد هاشم ، سردار شاه محمودخان ، سردارمحمد داود خان د صدارت دوره او يو لړ مسايل لکه د دوکتور محمودي قتل ، د ديموکراسی دوره ، د ۱۳۴۳ ل کال اساسی قانون ، د ديموکراسی دوري صدراعظمان ، محمد هاشم ميوندوال شهادت او ډاکتر نجيب الله د حکومت تر سقوط پوري يې مهم مسايل څيړلي دي . د کتاب په اخر کی يو لړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونــه هــم معرفــی کــړي دي . نومــوړي کتــاب څخــه مــا هــم اســتفاده کــړي. د دیموکراسۍ او جمهوریت دورو پوري اړوند مسایلو د څیړني لپاره یو ښه ماخذ ده .

۱۰ _ تاسیس و تخریب اولین جمهوري افغانستان جز خاطرات ۱۳۱۰ _ ۱۳۷۴

ډاکتر محمد حسن شرق په نوموړي کتاب کې د جمهوري دولت اړونده پیښې څیړلی او دي پـه خپلـه د داود خـان د کودتـاه فعـال غـړي و او پـه ډیـرو پریکـړو کـې شـریک و. ده پـه دي کتـاب کـې د داود خـان سیاسـتونه ، د جمهوریـت سـقوط ، د جمهورت سیاسی کړنلاره (خطاب به مردم) او د سردار محمد داود خان لومړي وینا هم په دي کتاب کی شـته خو د کتـاب د خپرونـی موسسـه او کـال نـه دي معلوم او لـه جمهوریت وروسته رژیمونو یې هم څیړلی دي.

۱۱ _ نگـاهې بـه شحصـیت ، نظریـات ، و سیاسـت هـاي سـردار محمد داود خان

ښاغلی ډاکتر عاصم اکرم په دي کتاب کې د داود خان ژوند زده کړو او دندو په اړه د شاه محمـود خان د صدارت پـه دوره کی لـه هغـه سره د داود خـان اختلافـات، بهرنــی کــړنلاره ، د پښتونســتان مســله ، د محمــد هاشــم میونــدوال شــهادت ، د جمهوریت لومړي کابینی په اړه او همدارنگه یو لړ مسایل په خپل کتاب کې تحلیل او ارزولـي دي . دا کتـاب پـه (۴۲۲) مخونـو کـې چـاپ شـوي خـو د چـاپ ځـای او نشـراتی موسسـه یـې نـه ده معلومـه خـو ددي کتـاب لوسـتل ډیـر گټـور دي ځکـه موضوعات یې تازه او د پوهیدو اړتیا یې ډیره ده.

۱۲ _ افغانسـتان د دیموکراسی او جمهوریـت پـه کلونـو کـې (۱۹۲۳ _ ۱۹۷۸ز کال)

محترم عبدالغفار فراهي دغه کتاب په ۱۳۸۱ لمریز (۲۰۰۲ ز) کال په (۳۰۲) مخونو کې لیکلی او دانش خپرندویه ټولنی لخوا چاپ شوي ده. په دي کتاب کې د محمد داود خان د صدارت په دوره کې د حکومت طرز ، د صدارت څخه د استفا عوامل، داستفا څخه وروسته ژوند ، دیموکراسی دوره او ددي دوري صدراعظمان او د هغوي کابینی په اړه معلومات ځای کړل شوي دي ، په کتاب کې د گوندونو ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطبوعات او یو شمیر نور مسایلو په اړه معلومات هم شته چې د دي کتاب معالعه د ټولو افغانانو خصوصاً د سیاسی فعالینو او د تاریخ څیړونکو له پاره ضروري ده .

۱۳ _ داود خان د (کې جي بې) په لوموکی .

ښاغلی ۱: هارون نوموړي کتاب په (۲۲۲) مخونو د سبا د نشراتو لخوا په ۱۳۷۲ ل کال کې چاپ شوی دی. په دي کتاب کې د روسانو لخوا د فعالیت پیل ، د داود خان کودتاه ، په نوي حکومت کې ټاکنی ، د کمونستانو پراخه فعالیت او ۱۳۵۷لمریز کال د ثورد (۷) نېټې ترکودتاه پوري ډیر مسایل په انتقادي توګه لیکلې دي. ده زیات معلومات د (ع) په حواله لیکلی نوموړي کتاب څو ځله چاپ شوی ، د داود خان کړنو او واکمنی پوري اړوند یو لړ موضوعاتو لرونکی دي. هیله ده چې لوستونکی تري استفاده وکړي .

۱۴ _ دافغانستان سقوط .

ښاغلی عبدالصمد غوث چې د بهرنیو چارو په وزارت کې دنده درلوده . ده د لیدلو پیښو په اړه خپل معلومات په پورتنی کتاب کې په (۲۴۸) مخونو او اته (۸) فصلونو کې په ۱۳۷۸ لمریز (۱۹۹۹ ز) کال کې د دانش خپرندوي ټولنی لخوا چاپ شوي دي . نوموړي کتاب کې شوروي اتحاد ته د داود خان سفر او لیونید بریژنف سره د هغه لفظی ټکر، د ایران ، پاکستان او امریکا سره د سیاسی اړیکو ، د پښتونستان مسله، افغانستان ته د بوټو راتګ ، پاکستان ته د داودخان سفر او سوداګریزه اړیکو په اړه پوره معلومات لري او د نوموړي کتاب لوستل د سیاسی څیړونکو او د تاریخ مینه والو له پاره ډیر اړین او د اهمیت وړ دي

۱۵ _ ارمغان زندان .

ښاغلي عبدالملک عبدالرحیم زی چې د داود خان یو تکړه وزیر و، د کودتاه په تور بندي شو. وروسته دده نظریات او خاطرات د یو کتاب په بڼه په ۱۳۸۸ لمریز کال په (۳۸۵) مخونو کې په کابل کې د شمشاد د مطبعی لخوا چاپ شوي . نوموړي چې د مالي وزیر و . ده په خپل کتاب کې د نورو موضوعاتو په خوا کې د داود خان په اقتصادي کړنلارو او د هغه په اوه کلن اقتصادي پلان نیوکې کړي او د ده پلان یې پوره تحلیل او نیمګړتیاوي په ګوته کړي، د ده په کتاب کې د داود خان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړنو په اړه پوره معلومات شته چې لوستل یې د جمهوریت د پیښو د څېړنو لپاره اړین دي .

۱۶ _ خاطرات سیاسی سید قاسم رښتیا ۱۳۱۱ (۱۹۳۳) ۱۳۷۱ (۱۹۹۳) .

ښاغلی سید قاسم رښتیا د محمد داود خان صدرات پر مهال هم لوړه دولتی دنده درلوده . ده ډیري پیښی د خپل ژوند لیک او خاطرو په بڼه توضیح کړي. نوموړي د محمد داود خان سره د باندونګ په کنفرانس کی ملګري و او په دي کتاب کی ده د هغه کنفرانس ټول جریان لیکلي او هم یې د داود خان برخورد او وړاندیزونه په روان ډول توضیح کړي دي نوموړي کتاب په (۴۲۵) مخونو کې چاپ شوي خو د چاپ ځاي او نېټه یې نه ده معلوم، فقط لیکل شوي چې بااهتمام محمد قوي کوشان.

۱۷ _ څلرویشت ساعته چې افغانستان یې واړواه :

پیاوړي ژورنالست او لیکوال ښاغلی ډاکټر داود جنبش نوموړي کتاب تدوین او ترتیب کړي او سریزه یې هم پري لیکلې چې په (۵۰) مخونو کې د افغانستان د کلتوري ودي ټولني لخوا خپور او د اسد دانش مطبعی لخوا په ۱۳۸۸ ل (۲۰۰۹ ز) کال کې چاپ شوي په دي کتاب کې د ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور د ۷ می او ۸ می د نظامي پیښو جریان د دقیقو او ساعتو په حساب توضیح او لیکل شوي او د ثور د ۷می نېټی د سهارڅخه د ثور تر (۸) می نېټی یعنی داود خان تر شهادت پوري چې د داود خان ټول حرکات او کارونه تشریح شوي او هم د داود خان او د هغه د کورنی د مړو د میندلو جریان په مفصل ډول څېړل شوي . کتاب د حجم په لحاظ وړوکی خو د مطالبو په لحاظ ډیر غني ده . چې د لوستونکو له پاره ډیر په زړه پوري او مهمو مطالبو لرونکی دي . د کتاب په اخر کې د داود خان او د کورنی د غړو د مړو د خښیدو د مراسمو انځورونه چاپ شوي . د کتاب لوستل د هر افغان اوتاریخ مینوالو له پاره ډیر اړین او مهم دي .

ما د موضوع د اوږویدو څخه دمخنوي په خاطر د هغو ټولو کتابونو د یادونی څخه چې ما د دي اثر په لیکلو کې تر ګټه اخستی ډډه وکړه . خو د دي ټولو کتابونو مطالعی څخه وروسته دي پایلې ته ورسیدم چې د داود خان د واکمنی او هغه د سیاسي ستونزو په اړه چې نوموړي ور سره مخامخ و او د غه ستونزي څه د مخکی څخه موجود وي او ځینی یې ده د خپله مطلقه پالیسی په نیتجه کې پیدا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي ، خو د ده د سیاسي ستونزو په اړه کوم ځانګړي کتاب نه ده لیکل شوي ، ما د توان تر بریده هڅه اوهاند کړي چې په دي ځیړنیز اثرکې نوي ، تازه ، کره او باوري معلومات راټول او تحلیل کړم . تر څو لوستونکي تري ګټه واخلي زه په دي وتوانیدم چې داود خان ته دوه نږدي اشخاص یو لالا جان ځاځی حق شناس چې د جمهوري ګارد د دوهم کنډک د لومړي ټولې قوماندان او د ګلخاني د امنیت مسؤل و. دویم ډاکتر لالا جان شیرزي چې د ۱۳۵۲ ل کال څخه تر ۱۳۵۷ کال پوري د ګارد د روغتون سرطبیب و، پیدا کړم. ما د دوي د معلوماتو څخه د دي اثر په مختلفو برخو کې ګټه اخیستي ده. زه د ډیرو هڅو او کوښښ څخه وروسته وتوانیدم چې دغه ځیړنیزه اثر بشپړ کړم .

(c) ketabton.com: The Digital Library

مواد او کړنلاره :

پر دې څېړنيز اثر مې د څېړنې او ليکنې د ټولو معيارونو په نظر کې نيولو سره کار پيل کړ . څرنګه چې موضوع د معاصر تاريخ يو ه سياسي موضوع ده لومړی مې خپل کاري پلان ترتيب بيا مې دمعتبرو او نويو ماخذونو د پيداکولو لټه پيل کړه ، هڅه مې وکړه چې غوره ، نوي او دهغو اشخاصو ليکنې پيدا کړم چې له داودخان سره يې په اداره کې ګډه کار کړی او يا په هغه وخت کې د هغه مخالف سياسي اشخاص وو ، کوښښ مې وکړ چې داودخان ته نږدې اشخاص پيدا کړم او له هغوی څخه د منظم پوښتنليک پواسطه معلومات تر لاسه کړم تر څو ددې اثر په ليکلو کې ترې ګټه واخلم . په همدې ډول د څېړنې په بهيرکې مې د نورو څېړنيزواو علمي اثارو په څير له معتبرو منابعوڅخه ددې اثر په بشپړيدو کې استفاده کړې چې د اثر په ماخذ ونو کې ځای په ځای نښه شوي دي .

په ليکنه کې د سردار محمد داودخان له صدارت دورې څخه د ديموکراسۍ د لسيزې ، د هغه دګوښه ګيرۍ ژوند او دده پر پاليسۍ د هغې اغيزه، د محمد داودخان واک ته رسېدل او دهغه له خوا دسياسي کړنلارې اعلان ، د هغه کورنۍ سياست ، په واک کې ځينو خلکو ته د ډېرې ونډې ورکول او دهغې منفي اغېز ، دګوندونو عکس العملونه، پر لغمان او پنجشير د اسلامي ګوند حملې ، د ۱۳۵۵ ل کال جرګه او د داودخان بيا دويم ځلې ټاکنه ، له امريکا او شوروي سره اړيکې ، دپښتونښتان مسئله او له پاکستان سره داړيکو خرابېدل ، له ناپېيلتوب غورزنګ سره اړيکې، له بهرنيو هيوادونو څخه د قرضې اخېستل ، اووه کلن پرمختيايي پلان او د سردار محمد داودخان شهادت او دجمهوريت رنګېدل . دغه ياد شوي سرليکونه بيا پر کوچنيو عنوانونو ويشل شوي چې هر عنوان په بشپړ او مکمل ډول څېړل شوی دی . په اثر کې را ټول شوي مواد او معلومات، د مسلک خاوندانو ، دتاريخ د ځانګې محصلينو ، د تاريخ مينه والواو د داود خان علاقه مندانو ته له ګټې څخه خالي نه وي او دکومکي موادو په توګه به ورسره مرسته وکړي . په دغه څېړنيز اثر کې د داودخان سياسي ستونزې د شاه محمود خان ، محمد يوسف او نورو صدراعظمانو سره پرتله شوي دي ، هڅه شوې ده چې د اوسنيو پېښو اود داود خان د سياسي ستونزو تر مينځ اړيکې و ښودل شي . چې سياستوال د افغانستان جيو پولتيک موقعيت ته دقيقه پاملرنه وکړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دگاونډیو هېوادونو لاس وهنې په دقیقه توګه وڅاري او هم د نړیوالو لویو قدرتونو ګټو ته پام وکړي او په خپلو سیاسي کړنلارو کې دې موضوع ته ژوره پاملرنه وکړي. چې زموږ هیواد بیا دخپل سیاسي ثبات خاوند شي . ځکه په دې اثر کې د نړیوالو اود ګاونډیو هیوادنو دلاس وهنو او مداخلې اغیزې هم څېړل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سردار محمد داود خان د صدارت دوره او دهغه د کوښښونو لاملونه

۱۵ سنبله ۱۳۳۲ل – ۱۸ حوت ۱۳۴۱ ل کال
۶ سپتمبر ۱۹۵۳ ز – ۷ مارچ ۱۹۶۳ز کال

د دويمې نړيوالې جګړې له پای ته رسيدو سره سم ، د افغانستان په بهرنۍ سياسي کړنلاره کې بدلون راغی ، چې لامل يې دهند له نيمې وچې څخه د انګليستانو (۱۹۴۷ز – (۱۳۲۶ ل کال کې) ووتل او د هند نيمه وچه په دوو برخو (هند او پاکستان) وويشله شوه . د افغانستان په ګاونډ کې يو نوی هېواد (پاکستان) جوړ شو . له پاکستان سره افغانستان د پښتونستان د سرحد ايالت يا کوزي پښتونخوا د مسئلې پر سر اختلاف درلود، بل پلو ته شوروي اتحاد د نړيوال فاتح ځواک په توګه په نړيوال او سيمه اييز سياست کې د يو اغيزمن نفوذ په لټه کې و . نړۍ په دوو نظامي او سياسي بلاکونو وويشل شوه ، دختيځ بلاک په سر کې شوروي اتحاد ، د لويديځ بلاک په سر کې يې د امريکا متحده ايالات ولاړ وو. دواړو خواوي د نظامي او اقتصادي توان لرونکی وی له دې وېش سره جوخت ، د ناپليتوب غورځنګ ، هم منځ ته راغې ، خو دد ې غورځنګ غړيو هيوادو اقتصادي او نظامي توان د لويو قدرتونو په پرتله ډېر کم و. چې ناپليو هيوادونه يا غير منسلک نهضت کې عمدتاً پرمختيايي هيوادونه شامل وو چې نه دسيو سيالستي نظام لرونکی وه او نه هم پانګوال پرمخ تللي صنعتي هيوادونه شميرل کيدل . چې افغانستان هم ددغه نهضت غړي او حتی د بنسټ ايښودونکو له جملې څخه ګڼل کيده چې داودخان ددې نهضت په ايجاد او وړتيا کې ځانګړي رول درلود ، د افغانستان له سياستوالو او روڼ اندو سره دا پوښتنه پيدا شوه، چې افغانستان له ډېر وخته راپه دې خوا د دوو نړيوالو قدرتونو تر منځ يو خپلواک ناپېيلی هيواد دی ،خو ددې نويو شرايطو په رامنځته کيدو سره دهېواد په سياسيی کړنلاره کې نوي والي اوبدلون ته اړتيا وه . ترڅو د شوروي اتحاد او امريکا تر مينځ انډول وساتل شي، ځکه امريکا بنايي دافغانستان په سياسي ژوند کې د انګليستان دنده او رول سر ته ورسوي او هغه تشه چې له هند څخه د انګليسانو په وتلو سره منځته راغلې ده ،ډکه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دویمې نړیوالې جګړې پای ته رسیدو سره په کابل کې دحکومت واک د سردار محمد هاشم خان په لاس کې و، نوموړی په (۱۹۴۲ ز ۱۳۲۵ل) کال استعفا وکړه . بیا هم ده د خپل ورور شاه محمود خان د صدارت په وخت [۱۹۴۲-۱۹۵۳ز (۱۳۲۵ل –۱۳۳۲ل)] کې هم قوي لاس درلود . نوموړي د شاه محمود تر استعفا یوه میاشت مخکې مړ شو. خود سردار محمد داود خان د صدارت په وخت (۱۵/ ۶/ ۱۳۳۲_ ۱۳۴۱/۱۲/۱۸ل) کې د افغانستان د حکومت په سیاسي کړنلاره کې ژور بدلون راغی . (۳، م:۳۸۹

د (۱۹۴۹ ز) کال تر پارلماني ټاکنو وروسته هم نا دولتي ازادو ورځپاڼو د دولت په کړنلاره نیوکې کولې ، د عدالت ، دیموکراسۍ او د بیان د ازادۍ غوښتنه یې کوله . د پاچا کورنۍ تر دوو کالو زغم وروسته دنا دولتي ورځپاڼو په خپرونو بندیز ولګاوه او د محصلینو د اتحادیې فعالیت یې بند کړ . اصلاح غوښتونکی مخالفین بندیان کړل. دې کار په کابل کې د روڼ اندو ناخوښي نوره هم یې زیاته کړه (۱۲)م ۴۹

د سردار شاه محمود خان اود هغه د وخت دملي دفاع وزیر سردار محمد داود خان تر منځ هم د پښتونستان د مسئلې پر سر اړیکې خرابې شوې. د سردار محمد داود خان غوښتنه دا وه، چې د افغانستان دولت باید د پښتونستان د موضوع په اړوند غوڅه کړنلاره غوره کړي. خو شاه محمود خان دې موضوع ته ارزښت نه ورکاوه. او پر حکومت د نوموړي نیوکې زیاتې شوې . د پاچا په کورنۍ کې دا وېره پیدا شوه ، چې سردار محمد داود خان د شاه محمود خان پر ضد وسلوال پاځون ونه کړي، ځکه نوموړي د دفاع پر وزارت سر بېره د مرکزي قول اردو قوماندان هم و. د پاچا کورنۍ شورا⊗ پریکړه وکړه ، چې د صدارت یوه دوره د سردار محمد داود خان ته چې د ښو احساساتو خاوند او له روڼ اندو سره یو څه اړیکې لري وسپارل شي ، که څه هم شاه محمود خان په دې پرېکړه خوښ نه و، خو د پاچا د کورنۍ شورا پرېکړه وه او هیڅا سر غړونه ترې نه شوه کولې .

⊗ د پاچا کورنۍ شورا کې د پاچا ترونه، کاکا زامن او د کورنۍ مهم غړي شامل وو. دوي د دولت او حکومت د مهمو چارو په اړه پریکړې کولې. پاچا مجبور و چې د شورا پریکړې عملي کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پاچا کورنۍ شورا شاه محمود خان د ناروغۍ له امله له دندې ګوښه کړ، سردار محمد داود خان ته يې د صدارت دنده وسپارله ، چې خپله کابينه جوړه کړي. سردار محمد داود خان د پاچا له حکم سره سم د **۱۹۵۳** ز کال د سپتمبر په شپږمه او **۱۳۳۲** ل کال د وږي په پنځلسمه نېټه کابينه جوړه او د سپتمبر په شلمه يې خپله کړنلاره اعلان کړه (۱۲) م ۵۰

د سردار محمد داود خان د ټاکنې لا مل دا و، چې د شاهي کورنۍ شورا بايد ټولې شاهي کورنۍ ته د محمد عزيز خان د زامنو په ګډون ونډه ورکړي ، دا چې محمد داود د کابل ښار له روڼ اندو سره اړيکې درلودې او هم د عسکري کرکتر خاوند و ،او هم يې د پښتونستان له موضوع سره ډېره مينه درلوده ، دې ملي موضوع په هغه وخت کې ډېر پلويان درلودل ، دوې غوښتل ، چې دده په وجود کې هغه کرکه او نفرت چې د دوې په مقابل کې پيدا شوې دي له خلکو څخه هير او د هغوي غوښتنې يو څه پوره کړي ، که څه هم محمد داود ټول عمر په پوځ کې تير کړی و، خو هغوی پوهېدل ، چې له ده سره په خواکې د ده تجربه لرونکی ورور (سردار محمد نعيم) به هرو مرو له ده سره مرسته کوي . د دوی دا وړاندوينه تر ډېره حده، رښتيا شوه . داود خان به ډېرې ستونزې د محمد نعيم په مرسته اوارولې . همدا علت و، چې تر پايه پورې هغه د بهرنيو چارو د وزيرر په توګه کار وکړ.

سردار محمد داود خپله کابينه په لاندې ترکيب اعلان کړه

صدر اعظم	محمد داود خان	**۱۹۵۳** ز—**۱۹۶۳** ز کال پورې
د صدر اعظم لومړی مرستيال	علی محمد خان بدخشي	**۱۹۵۳**—**۱۹۶۳** ز کال پورې
دوهم مرستيال	سردار محمد نعيم	**۱۹۵۳**ز—**۱۹۶۳** ز کال پورې
د بهرنيو چارو وزير	سردار محمد نعيم	**۱۹۵۳**ز—**۱۹۶۳** کال پورې
د ملي دفاع وزير	جنرال محمد عارف	**۱۹۵۳**ز—**۱۹۵۴**از کال پورې
	سردار محمد داود	**۱۹۵۴**از—**۱۹۶۳**از کال پورې
کورنيو چارو وزير	محمد داود	**۱۹۵۳**از—**۱۹۵۵**از کال پورې
	عبدالحکيم شاه عالمي	**۱۹۵۵**از—**۱۹۵۸**از کال پورې
	سيد عبد الله خان	**۱۹۵۸**از—**۱۹۶۳**از کال پورې
د ماليې وزير	عبدالملک عبدالرحيمزی	**۱۹۵۳**از—**۱۹۵۷** ز کال پورې
	عبد الله ملکيار	**۱۹۵۷**از—**۱۹۶۳**از کال پورې
د عدليې وزير	نه و	
د سوداګرۍ وزير	عبد الروف حيدر	**۱۹۵۳**از—**۱۹۵۴**از کال پورې
	عبدالمالک عبدالر حيمزی	**۱۹۵۷**از—**۱۹۵۷**از کال پورې

	عبد الله ملکیار	۱۹۵۷ز—۱۹۵۸ز کال پورې
	غلام محمد شیرزاد	۱۹۵۸ز—۱۹۶۳ز کال پورې
د پوهنې وزیر	ډاکترعبدالمجید خان	۱۹۵۳ز—۱۹۵۵ز کال پورې
	ډاکتر علی احمد پوپل	۱۹۵۵ز—۱۹۶۳ز کال پورې
د فواید عامې وزیر	عبدالحکیم شاه عالمي	۱۹۵۳ز—۱۹۵۵ز کال پورې
	محمد کبیر خان	۱۹۵۵ز—۱۹۶۳ز کال پورې
د روغتیا وزیر	ډاکتر غلام فاروق خان	۱۹۵۳ز—۱۹۵۵ ز کال پورې
	ډاکتر عبدالظاهر خان	۱۹۵۵ز—۱۹۵۸ز کال پورې
د مخابراتو وزیر	عبدالحکیم شاه عالمي	۱۹۵۳ز—۱۹۵۴ز کال پورې
	محمد مرید خان	۱۹۵۴ز—۱۹۶۳ ز کال پورې
د کانو وزیر	ډاکتر محمد یوسف	۱۹۵۳ز—۱۹۶۳ز کال پورې
د کرنې وزیر	میر محمد یوسف خان	۱۹۵۳ز—۱۹۵۸ز کال پورې
	غلام حیدر خان عدالت	۱۹۵۸ز—۱۹۶۳ز کال پورې
د مطبوعاتو مستقل رئیس	صلاح الدین سلجوقي	۱۹۵۳ز—۱۹۵۵ ز کال پورې
	محمد هاشم میوندوال *	۱۹۵۵ز—۱۹۵۷ ز کال پورې
	سید قاسم رښتیا	۱۹۵۸ز—۱۹۶۰ ز کال پورې
	محمد اصف سهیل	۱۹۵۷ز—۱۹۶۳ ز کال پورې
*د پلان وزیر	سردار محمد داود	۱۹۵۷ز—۱۹۶۳ ز کال پورې
د قبایلو مستقل رئیس	سید شمس الدین مجروح	۱۹۵۷ز—۱۹۶۳ ز کال پورې (۴۰) م م ۵۹ او ۶۰

په دولت کې یو شمېر نور ارګانونه موجودد وو چې وزیرانو په مجلس کې شامل نه وو چې عبارت دي له :

د دربار وزیر	احمد علی سلیمان	۱۹۵۳ز—۱۹۶۳ ز کال پورې
سر منشي	حافظ نور محمد کهګدای	۱۹۵۳—۱۹۶۳ ز کال پورې
د ملي شورا رئیس	عبدالرشید خان	۱۹۵۲ز—۱۹۵۵ ز کال پورې
	محمد نوروز خان	۱۹۵۵ز—۱۹۶۱ کال پورې
	ډاکتر عبدالظاهر	۱۹۶۱ز—۱۹۶۴ز کال پورې
د مشرانو د جرګې رئیس	فضل احمد مجددي	(۱۲) م م ۱۰۵ او ۱۰۶

د سردار محمد داود خان کابینې ته که ځیر شو دده کابینه ښه او مسلکي وه ، زیاتو وزیرانو یې له سلطنتي کورنۍ سره اړیکې نه درلودې . خو یو ټکي ته پام په

* ښاغلی محمد هاشم میوند وال په هرات کې د ورځپاڼی مسول و تخلص یې پردیس و کله چې په کابل کې د انیس ورځپاڼې مسول شو خپل تحلص یې د پردیس څخه په میوند وال پاندي بدل کړ.

* د پلان د وزارت ټول کارونه د پلان د وزارت معین عبدالحی عزیز سرته رسول

(c) ketabton.com: The Digital Library

کار دی هغه دا چې د کابینې زیات واک ده سره و . ځکه له صدر اعظمۍ سر بېره یې دملي دفاع ، کورنیو چارو او د پلان وزارتونو دندې هم تر سره کولې له بله پلوه ټولو وزیرانو دده له هیلې سره سم کار کوه او دده هیلو ته یې درناوی درلود ، خو دوو وزیرانو (عبدالملک عبدالرحیمزي او سردار محمد نعیم) په کار او خیال کې ځانونه خپلواک او خپل چاری ګڼل او آزادي ساتله ، خو د عبدالرحیمزي د وزارت د دندې موده ډېره لږه وه ، سردار محمد نعیم دهغه ورور و ،پرده یې ډیره اغیزه درلوده ځکه یې دهغه مخه یې نه شوه نیولې ، کله چې به محمد داود خان میز پر سوک ووا هه نو وزیران پوهېدل ، چې نور بحث پکار نه دي ، دده خبره او نظر به ومنل شو.

کورنی سیاست:

د ۱۳۰۸ لمریز کال وروسته د نورو حکومتونو په پرتله د سردار محمد داود خان حکومت یو انقلابي حکومت ګڼل کېده ، چې د ډېرو بدلونونو تمه تري کېده ، په روڼ اندو کې داسي هیلې پیدا شوې وي، چې افغانستان کې به د امان الله خان د دورې سیاسي ، ټولنیزه او اقتصادي اصلاحات پیل او عملي شي ،کومو ټکو چې روڼ اندي یې هیله من کړي ووهغه د سردار محمد داود خان په کابینه کې د لوړ تحصیل لرونکو او کار پوهو وزیرانو شتون وو. لکه ډاکتر محمد یوسف ډاکتر علی احمد پوپل ، ډاکتر عبدالمجید ، عبدالله ملکیار او نور .... له بله پلوه سردار محمد داود له دې مخکې هم د چارو په تر سره کیدوکې جدي و ، تل یې هڅه کوله چې کارونه منظم او ژر ترسره شي، دده یوا ځېنۍ هیله داوه چې افغانستان دده تر لار ښوونې لاندې ډېر ژر پرمختګ وکړي ، نوموړي بستېزه ازادي ، د اقتصادي پرمختګ په لار کې خنډ ګڼله.

د سردار محمد داود خان په کورني سیاست کې ځوانانو ته په حکومت کې د جذب لپاره د لومړیتوب حق ورکړل شو. ، هغه چاچې لوړ ې زده کړې درلودې، هغوی ته یې ډېره پاملرنه کوله ، نوموړي دحقوقو پوهنځي د محصلینو غونډې ته په خپله وینا کې ځوانان د خپلو پرمختللو پلانونو ملا تړ ته راوبلل ، د هغوي د باور د لاسته راوړلو په غرض یې د حقوقو د پوهنځي فارغان د کابل ښار د ناحیو د مدیرانو او ولایتونو کې د ولسوالانو په توګه مقرر کړل ، په دې ترتیب ټولو وزارتونو په جذب

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې ځوانانو ته د لومړیتوب حق ورکړاو هم یې په ۱۳۳۲لمریز کال کې پنځوسو تنو فارغانو ته یوه یوه نمره ځمکه توزیع او د جوړولو لپاره یې د تعمیراتي بانک لخوا دوي ته پور هم ورکړ . (۲۰)م م ۲۰۲ او ۲۰۷)

نوموړي لومړی ځل د سوداګرۍ د خونو د ریاست په غونډه کې د کورنۍ اقتصاد د پرمختګ لپاره رهبري شوي اقتصاد او د پرانستو دروازو سیاست اعلان کړ ، مګر په سوداګریز او ملي اقتصاد کې یې د ازاد او کنترول شوي انډولیزه اقتصادي حالت توصیه کړ .کوچني پانګوال او ځمکوال یې هڅول ،مګر مقتدر او زور مند ملکان او فیوډالان یې نه خوښول . محمد داود خان په ختمه پښتون و . خو هر ډول سمتي ، ژبني او مذهبي اختلافات یې بد ګڼل ، حتی په خپله یې تل په دري ژبه وینا او خبرې کولې ، په پښتو ژبه یې ډېرې لږې خبرې او لیکنه کوله.

سردار محمد داود خان غوښتل چې په پوځي برخه کې ژور بدلون راولي او په نو یو وسلو یې سنبال کړي ، په خپله یې د پوځ د کمیت او کیفیت د لوړوالي څارنه کوله ، ښځو ته یې په ټولنیز ژوند کې د پوره ونډې ورکول غوښتل چې په دولت کې دنده تر سره کړي. د ښځې مخ لوڅول د لومړي ځل لپاره دده د صدارت په وخت کې عملي شول، ځکه نوموړي له خپلې میرمنې سره د جشن په مراسمو کې په همدې بڼه (په لوڅ مخ) ګډون وکړ.

بهرني سیاسي کړنلاره

د صدراعظمۍ پر څوکۍ د سردار محمد داود خان د ټاکنې پر وخت (۱۳۳۲ل (۱۹۵۳ ز)) کال د نړۍ دهیوادونو په سیاسي ژوند او بهرني سیاست کې ژور بدلونونه منځ ته راغلي وو ځکه د دویمې نړیوالې جګړې په پایله کې د ډېرو هیوادونو په سیاسي نقشه او سیاسي رژیمونو کې بدلون راغې ، د افغانستان نوي صدر اعظم غوښتل د ناپیلتوب د سیاسي کړنلارې سره افغانستان په سیاسي او اقتصادي لحاظ ډېر ژر پرمختګ وکړي.د ګوښه ګیرۍ د سیاست څخه یې راوباسي او د نړۍ د ډېرو پر مختللو هیوادونو په قطار کې یې ودروي . خو د پاکستان جوړیدو نوموړی په خپله موخه کې د ستونزو سره مخامخ کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دويمې نړيوالې جګړې وروسته نوی نړيوال ځواکونه منځ ته راغلل ځکه المان او جاپان په دوهمه نړيواله جګړه (۱۹۳۹ز- ۱۹۴۵ز کال) کې ماتې وخوړه ، د نړۍ دوه لوی نيواکګر هيوادونه (انګليستان او فرانسی) په دې جګړه کې ډېر تاوان وکړ ، خپلې مستعمرې يې له لاسه ورکړې ، ددوي ځای دوو نورو نړيوالو ځواکونو (شوروي اتحاد او امريکا متحده ايالات) ونيو.

د امريکا متحده ايالات عملاً دجګړې له ډګر څخه ليرې و ، ډېر تاوان يې ونه ليد خو د لويديځې اروپا د هيواد ونو په ازادولو کې يې پوره ونډه واخسته او د هغوي کلک ملاتړ يې وکړ ، په يوروشيما او ناګاساکي کې د اتوم بم له استعمال وروسته جاپان د جګړې څخه لاس واخست چې تر فلېپين پورې ټولې ځمکې يې له لاسه ورکړې ، شوروي اتحاد هم پرختيځه اروپا او نيمه کوريا باندې واکمن د امريکا متحد ايالات او شوروي اتحاد د دوهمې نړيوالې جګړې په اوږدوکې سره ملګری وو. خو له جګړې وروسته په نړيوالو مسئايلو کې خصوصاً د نفوذ په پراختيا غوښتنې او هيوادونو باندې د تسلط په برخه کې دوي سره دښمن شول. خو کله چې د ۱۹۴۲ز کال د مارچ په پنځمه نېټه د انګليستان صدراعظم (چرچل *Wistan Charchil*) د امريکا په يو کالج کې وينا وکړه داوېناد اوسپنيزې پردې د وينا په نوم شهرت لري ټول غربي بلاک په تېره بيا يې امريکا د کمونيزم خطر ته متوجه کړه چې له همدې نېټې وروسته د دواړو بلاکونو تر منځ سړه جګړه پيل شوه .(۴۰) م م : ۵۲او ۵۳

د امريکا متحده ايالات ددې لپاره چې د شوروي اتحاد د نفوذ د پراختيا مخه يې نيوولې وي لومړی يې د لويديځې اروپا د بيا ودانولو لپاره يو لوي پلان په (۱۹۴۷ ز -۱۹۵۲زکال کې) جوړ کړ چې د مارشال پلان په نوم هم ياد شوي، بل پلو ته يې د شوروي اتحاد پر شا وخوا د سينتو CENTO ، سياتو SEAT او ناتو NATO پوځی اتحاديي جوړې کړې ، چې د دغو اتحاديو غړو هيوادونو په وسيله د غربي اروپا ، منځنۍ آسيا او د اسيا جنوب ختيځې سيمې د يو ځنځير په څير سره تړل شوی وې ، پاکستان او ترکيه ددې ځنځير د يو ځای کيدو مهمی کړۍ وې او شوروي اتحاد دناتو په مقابل کې دختيځی اروپا دهيوادونو په ګډون د وارسا نظامي اتحاديه جوړه کړه (۴۰)م م ۵۳ _ ۵۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسيا او افريقا کې يو شمېر هيوادونو د اروپايي استعمار څخه ازادي واخسته په دې هيوادو کې تکړه سياسي او ملي مشران لکه په مصر کې جمال عبدالناصر ، په اندونيزيا کې عبدالرحيم سوکارنو او دهند صدر اعظم جواهر لال نهرو په ويتنام کې هوچمن وو ، دوی دازادۍ د اخستلو وروسته د اقتصادي پرمختګ او ملي حاکميت دخوندي ساتلو لپاره يوه پريکړه وکړه ، چې د ختيځ او لويديځ په نظامي اتحاديو کې به نه شامليږي ، د خپلو هيوادونو لپاره يې د ناپيېليتوب د غورځنګ لاره غوره کړه ، د دوي هيله داوه چې نوي ازاد شوي هيوادونه يو دبل سره نږدې شي او د دريم ځواک په توګه د ازاد قضاوت توان ولري او په نړيوالو مسايلو کې فعاله ونډه واخلي ، ددې غورځنګ لومړی غونډه په (۱۹۵۵ز) کال په باندونګ کې جوړه شوه.(۴۰) م ۵۵

شوروي اتحاد هم دستالين له مړينې وروسته ددې غورځنګ دغړو هيوادونو سره مرسته کوله ، خو لويديځو هيوادونو هغه هيوادونه دځان دښمنان ګڼل چې د دوي په نظامي اتحاديه کې به نه شامليدل . دهند په نيمه وچه کې پاکستان د دولت جوړيدو د افغانستان لپاره ډېرې ستونزې پيدا کړې ځکه امريکا د انګليستان ځای ونيو ، افغانستان د دوو لويو قدرتونو په منځ کې وو ډيره ګرانه وه چې افغانستان يوې خوا ته ولاړ شي او د بل په مقابل کې ودريږي ، افغانستان هم د ناپيېليتوب د غورځنګ غړی شو او په ۱۹۵۵ ز کال کې يې د باندونک په کنفرانس کې ګډون وکړ . سردار محمد داود خان د ناپيېليتوب غورځنګ ته وفادار و ، کوښښ يې کاوه چې د دواړو نړيوالو ځواکونو تر منځ انډول وساتي او د دوي د مرستو څخه دخپل هيواد په ابادۍ کې ګټه واخلي ، خو امريکا ددې غورځنګ سره دښمني درلوده ، د امريکا د بهرنيو چارو وزير په ۱۹۵۶ ز کال د جون په ۹ نېټه په يوګوسلاويا کې وويل : ((هر هغه هيواد چې د امريکامتحده ايالات ملګری نه وي هغه هيواد د امريکا دښمن دی)) دده په خوله تر هغه وخته چې افغانستان د سيټو د اتحاديي غړی نه شي د امريکا متحده ايالات افغانستان دخپلو ملګرو په لست کې نه شاملوي .(۴۰) م ۵۶

د سردار محمد داود خان په مشري د افغانستان دولت د ناپيېليتوب له غورځنګ سره ودريده نو ځکه د امريکامتحده ايالات د مرستو څخه بې برخې شو ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په بهرني سياسي کړنلاره کې تر اخره پورې ناپېيلې او ددې غورځنګ د اصولو رښتينی پلوي و

اقصادي کړنلاره :

(د پنځه کلن پرمختيايي پلان طرحه او عملی کول)

د سردار محمد داود خان د صدارت پر مهال (۱۹۵۳ ز کال) افغانستان له اقتصادي پلوه ډېر وروسته پاتې و ، نوموړي په ۱۹۵۴ ز ۱۳۳۳ل کال خپله اقتصادي کړنلاره داسې اعلان کړه: د پولې توارم له منځه وړل، د پانګې او اسعارو ساتنه او پراختيا ، رهبري شوي اقتصاد ، د بهرني پانګی جلبول، د ګډو ونډو (سهامي) شرکتونو جوړول، د خصوصي سکتور پيا ورتيا چې دولت تر لار ښوونې لاندې د پانګوالې ډوله اقتصاد وده . د همدې کړنلارې سره سم چې په ۱۹۵۴ ز کال د کرنې پراختيا بانک او پښتنې تجارتي بانک جوړ کړ ، همدارنګه رهنی تعميراتي بانکونه هم جوړ کړل . نوموړی بانک به سهامي شرکتونو ته پورونه ورکول.۲۰ م: ۳۰۹

د دغو بانکونو په سلو کې ٪ ۵۱ سلنه پانګه د افغانستان بانک او پاتې پانګه يې پانګوالو شرکتونو پورې اړه درلوده ، په ۱۳۳۳ المريز (۱۹۵۴ ز)کال د بهرنی پانګې د جلبولو قانون جوړ شو ، د همدې کال په پای کې د اريانا هوايي شرکت ، زيمنس شرکت جوړ او د کندوز دچينې جوړولو فابريکه د جاپان په مرسته جوړه شوه . د دې قانون سره سم په ټولو سهامي شرکتونو او فابريکو کې بايد ٪ ۵۱ سلنه پانګه د داخلي موسساتوپه واک کې وي (۲۰) م ۳۱۰

په ۱۳۳۳ لمريز (۱۹۵۴ ز) کال کې د خوراکي موادو کمښت له کبله امريکا متحده ايالات سره د خوراکي موادو اخېستلو تړون لاس ليک شو او د امريکا متحده ايالات د صادراتو او وارداتو بانک ۸،۵ ميلونه ډالره د هلمند د پروژې لپاره افغانستان ته ورکړل ، خو سردار محمد داودخان دځينو لا ملونو له مخې شوروي اتحاد سره اړيکې ټينګې کړې او په ۱۳۳۳ لمريز(۱۹۵۴ز) کال کې د شوروي اتحاد سره د همکاري يو تړون لاس ليک کړ. د شوروي اتحاد په مرسته مرکزي سيلو او د کابل د قير د فابريکی د جوړولواو نورو يو شمير لويو او وړو پروژو کار پېل او سرته ورسيد ، سر دار محمد داود خان ددې لپاره چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان اقتصاد په منظم ډول پرمختګ وکړي په ۱۹۵۴ ز کال د اقتصادي پلان د ترتيبولو په لپاره يو کميټه وټاکله.

د ده لومړی اقتصادي پلان په ۱۹۵۶ز—۱۹۶۰ز (۱۳۳۵—۱۳۴۰ لمريز کال) کې تطبيق شو، چې موخه يې د کرنې، اوبو لګولو او مخابراتي سيستم سمون او پراختيا وه. ددې پلان عمومي پانګه ۲، ۱۰ ميلیارده افغانۍ وړاندو ينه شوي وه، چې زياته تکيه چې په بهرنيو مرستو او د خصوصي سکتور په فعالې ونډې باندې وه، خصوصي سکتور پکې ښه او غوره ونډه وانه خسته، ځکه دولت ددې وسه نه درلوده چې دا پانګه پوره کړي او د خصوصي سکتور د ونډې نه اخستلو لپاره لاندې لاملونه موجود وو.

- د مالونو د واردولو لپاره د اسعارو د بيې لوړوالی.
- پر پانګوالو باندې د دولت ډېر تاکيد چې پرمختيايي پروژو کې ونډه واخلي.
- د بهرنيو صنعتي مالونو په مقابل کې مقاومت.
- بې ځايه بيرو کراسي.
- د پانګوالو نه باور چې دولت به تل د دوي څخه د بهرنيو هيوادونو د مالونو په مقابل کې ملا تړ وکړي.
- د ګاونډيو هيوادونو د مالونو په مقابل کې د سيالی د توان نه لرل.
- د ځمکې نا منظم مالکيت په دې مانا چې د ځينو ځمکوالو په لاس کې د ځمکې ډېر برخه وه چې بې حاصله پاتې کيده (۲۰) م ۳۱۱.

يو اقتصاد پوه روح الله حبيب چې په ولسي جرګه کې وکيل هم و ددې پلان په اړه داسې ليکلي: «په لومړي او دوهم پلان کې زمونږ دهيواد د لارو په جوړولو او مخابراتي اسانتياو باندې ډېر تاکيد شوي و. دې ډول پروژو په خپل ذات کې توليد منځ ته را نه وړ، او هم يې کارګران په دايمې ډول په کار نه ګمارل، مونږ هوايي ډګرونه جوړ کړل پرته له دې چې مالي منابع، اقتصادي مشروعيت او خپل اړتياوي په نظر کې ونيسو، ډېرې پيسې په ودانيو ولګيدی چې هيڅ توليد يې نه درلود، د پيسو زياته برخه په اداري سيستم ونه لګيدلی، د بې ضرورته او لوکسو سامان الا تو د واردولو په مخنيوې کې هيڅ اقدام ونشو، که چېرې ددې پرځای ز

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ زيات پام صنعتي او کرنيزو پروژو ته کړې و اى پايله به يې مثبته وه، ځکه د غو پروژو هم توليد درلود او هم يې کارګران په دايمي ډول په دنده ګومارل ....) ۲۰ م ۳۱۲

پورتني لا ملونه د لومړي پلان په تطبيق او پايلو کې څڼا څه اغېزه درلوده، خو بيا هم کوم آساسات چې په هغه وخت کې ايښودل شوي وو، تر اوسه زمونږ هيوادوال ترې ګټه اخلي.

دويم اقتصادي پلان په (۱۹۲۲—۱۹۲۷ ز(۱۳۴۱—۱۳۴۵المريز کال)) کې جوړ شو ، هغه پروژې چې په لومړي پلان کې پېل شوي وى په دويم پلان کې بشپړې شوې ، ددې پلان ٪۷۵ پانګه په بهرنيو اقتصادي او تخنيکي مرستو باندې ولاړه وه ، خو امريکامتحده ايالات د پلان په اوږ دوکې د مرستوڅخه ډډه وکړه . نو ځکه دا پلان په بشپړ ډول تطبيق نه شو او لږ ه موده وروسته سرادر محمد داود خان استعفا وکړه.

ددې پلانونو اقتصادي اغېزې ډېرې ښې وې ، خو ددې پلانونو په ښه تطبيق کې سياسي ستونزې ډېرې مهمې وې . ځکه د پاکستان او افغانستان اړيکې خرابې شوې.او امريکا نه غوښتل چې پاکستان خفه کړي، بل په نظامي تړونونو کې د افغانستان نه ګډون هم امريکايان خفه کړل ، په داخل کې داود خان استعفااو د نورو صدراعظمانو منځ ته راتګ سياسي وضع بې ثباته کړه ، په دې توګه اقتصادي فعاليتونه ورو او په کراره عملي کيدل ، خو بيا هم د سردار محمد داود خان د صدارت څخه مخکې په ټول افغانستان کې (۱۱) کيلومتره سرک قير شوى و ، خو دده د استعفا پر مهال د غه اندازه (۲۰۰۰ دوه زره) کيلو مترو ته ورسيده.

پوځي چارې:

د دويمې نړيوالې جګړې له پاى ته رسيدو وروسته نړۍ کې ژور سياسي او نظامي بدلونونه منځ ته راغلل. لويو قدرتونو نړۍ په خپل منځ کې وويشله ، ډېر هيوادونه يوې خوا ته په نظامي تړون کې شامل شول. ناپېيلي هيوادونه هم د ځان د ساتنې او د مرستو پيدا کولو لپاره کرار ، کرار يوې او بلې خواته ميلان پيدا کړ. افغانستان چې د ناپېيليو هيوادونو د غورځنګ فعال غړى و ، زمونږ دولتې چارواکو کوښښ کاوه چې د لويو قدرتونو تر منځ انډول وساتي او د کوم نظامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواک پوري ونه تړل شي . همدا لا امل و چې تر ډېره وخته يې بهرنی نړی څخه مرستې تر لاسه نه کړی.

په ۱۹۴۶ ز کال د مئ په ۹ مه نېټه د سردار محمد هاشم خان د استعفا وروسته د هغه پر ځای سردار شاه محمود خان د صدر اعظم په توګه وټاکل شو ،او يو کال وروسته په ۱۹۴۷ ز کال په ختيځو ولايتونو کې د دولت ضد شورش پيل شو. د افغانستان فوځ د دغه شورش د ارامولو توان نه درلود. نو يې د قومونو څخه د شورش په غلي کولو کې ګټه واخسته، په ۱۹۴۸ز کال د ملي اقتصاد وزير عبدالمجيد زابلي د ۱۱۸ ميلونه ډالرو پور اخستلو لپاره امريکا ته سفر وکړ ، نوموړي امريکايانو ته د وسلو تر لاسه کولو لپاره ډير دلايل وړاندی کړل مګر امريکا يې هيئت د هغه دلايل ونه منل.ځکه دهغوی ډېره پاملرنه هند ، پاکستان ، ايران او اسرائيلو ته اړولی وه ،او استدلال يې کاوه چې افغانستان يو کوچنی هيواد دی که شوروي په دې هيواد کې نفوذ هم پيدا کړي بيا هم آسيا ته خطر نشي پيدا کولې (۱۲).م۱۲۴

امريکامتحده ايالا تو دغه دريځ يوه لويه تېروتنه وه چې نن يې دواړه هيوادونه د هغې تېروتنې ثمره په خپلو سترګووينې ، خو امريکا د پاکستان خپګان له امله دا کار نه کاوه ځکه (پاکستان) يې د نظامي پيمان غړی او په سيمه کې د دوې د ګټو ساتونکی و.

امريکا افغانستان ته د وسلو ورکول په لاندې څلور شرطونو پورې وتړل:

۱ـ د وسلو د بيې ورکول.

۲ـ نوموړی وسله به د پاکستان له لارې افغانستان ته وړل کېږي.

۳ـ له امريکا سره به افغانستان تل ښې او دوستانه اړيکې ساتي .

۴ـ تر ټولو مهم شرط دا و چې افغانستان به د پښتونستان له دعوې څخه تېرېږي، چې ځينې شرطونه د افغانستان لپاره د منلو وړ نه و .خو بيا هم د افغانستان دولت د ۱۹۵۱ ز کال د اګست په ۱۳مه نېټه د اړتيا وړ وسلو لست ديوې رسمي ليک سره سم دامريکامتحد ايالاتو ته واستو، خو امريکامتحده ايالات د ۱۹۵۱ ز کال د نوامبر په ۲۷ مه نېټه ددې ليک په ځواب کې هغه پخوانی شرطونه تازه او ټينګار يې پرې کړې و. د سردار محمد داود خان دصدارت

(c) ketabton.com: The Digital Library

په وخت (۱۹۵۴د ډسمبر په ۲۸مه نېټه) د امریکامتحده ایالاتو څخه د وسلو غوښتنه وکړه ، خو د امریکامتحده ایلاتو لخوا دا غوښتنه ونه منل شو.(۱.م ۱۲۲)

سردار محمد داود خان د پوځ د نوی او مجهز کولو لپاره تصمیم نیولې و . د امریکا څخه د منفي ځواب تر لاسه کولو وروسته د ناچارۍ نه یې شوروي اتحاد ته مخه کړه، د شوروي اتحاد سره یې په ۱۹۵۶ ز کال د اګست په میاشت کې د ۲۵ میلونو ډالرو په ارزښت نظامي تړون لاس لیک کړ،چې د همدې تړون په اساس شوروي اتحاد له ۱۹۵۷او ۱۹۵۸ ز کلونو کې د ۲۵ میلونو ډالرو په ارزښت ډول ډول وسلې افغانستان ته راولېږلې او د پوځي افسرانو د تربیې لپاره تیاری وښوده تر څو افغاني افسران د نوو وسلو د استعمال سره بلدیت پیدا کړي . د نوو وسلو وار دولو سره د پوځ په ټولو بر خو کې بدلون راغې ، ځوان افسران شوروي اتحاد ته د نظامي زده کړو لپاره ولېږل شول، هوایي نظامي ډګرونه جوړ شول ، ځکه چې سردار محمد داود خان غوښتل د افغانستان پوځ د ګاونډیو هیوادونو د پوځونو څخه ځوځله غښتلي او قوي وي ، ځانګړي پوځي تشکیلات او اداري یې جوړې او عسکري نظام له پخوا څخه ډېر ښه شو ، د موضوع د اوږدیدو په سبب د دغو تشکیلاتو له یادولو څخه ډډه کوم.

ښوونه او روزنه :

په افغانستان کې د ښوونې او روزنې بنسټ په رسمي توګه د امیر شیرعلي خان د دوهم ځل واکمنۍ پر مهال ایښودل شوی دی ، د امیر عبدالرحمن خان دوره د امنیت په ټینګولو کې تېره شوه، د حبیب الله خان او امان الله دواکمنیو پر مهال معارف ته پاملرنه وشوه، د حبیب الله کلکاني خادم دین رسو الله د پاچاهۍ په وخت کې په رسمي ډول ټول ښوونځي وتړل شول،او د محمد نادر شاه او اعلیحضرت محمد ظاهر شاه د واکمنیو په وخت کې په ټولو برخو کې کارونه پیل شول چې په هغه جمله کې، ښوونې او روزنې ته یې د لومړیتوب حق ورکړ.

د سردار محمد داود خان دصدارت په دوره کې د زده کوونکو او ښوونځیو په کمیت او کیفیت کې د پام وړ بدلون راغې ، دده له صدرات څخه د مخه د زده کونکو ټول شمېر ۱۲۲۰۹۲ تنو او د ښوونځیو شمیر (۸۰۲) بابو ته رسیده، خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړي پلان د تطبيق نه وروسته په ۱۳۴۰ لمريز کال کې د زده کوونکو شمېر (۲۳۵۳۰۱) او د ښوونځيو شمېر (۱۴۳۲) بابو ته ورسيده. ۱۲ م ۱۳۴

که چېرې اوس دده د صدارت څخه مخکې او وروسته شمېر سره پرتله کړو د مخکني ټولې دورې په پرتله ډېر کار شوي خو دلته د کورني امنيت ، د روڼ اندو فشار ، بهرنـي نـړی نړديـوالی هم بې اغېزې نـه و ، ځکـه پرمختللې افغانسـتان د ښوونې او روزنې د پياوړتيا څخه پرته ناشونی کار و .

د سردار محمد داود خان بل مهم سياسي اقدام په ۱۹۵۲ز کال کې د لوي جرګې د جوړيدو وړانديز و ، پاچا دغه وړانديز ومانه د ۱۳۳۴ لمريز کال د لړم په ۲۲مـه نېټـه لويـه جرګـه جـوړه شـوه، جرګـې پـه ۱:۳۰ بجـود بهرنيـو چـارو وزارت دستوري په مانۍ کې د پاچا د رياست لاندې د هغه د وينا سره سم په کارر پېل وکړ ، دا چې پاچا تـل د جرګې غونډو کې ګډون نشو کولی ځکه يې د شورا د نهمې دورې رئيس محمد نوروز خان د جرګې د رئيس او محمد ګل خان مهمند د نماينده ګانو لخوا د جرګې د نايب په توګه وټاکل شول. سردار محمد داود خان دې جرګې ته په خپله وينا کې وکړه و ويـل: ((د افغانسـتان حکومـت اتـه کالـه کوښښ وکړ چې د پاکسـتان واکمنـانو سـره د دوسـتۍ پـه فضـا کـې د خبـرو او مفـاهمې لـه لارې د پښتونستان د مسئلې اهميت رامنځتـه کـړي. تـر څـو دا مسـئله پـه سـوله ييـزه توګـه اواره شي مګر له بده مرغه چې د افغانستان د حکومت کوښښ او زيار کوم ځای ونـه نيوه، نتيجه دا شوه چې پاکستان اوس غواړي په زور د پښتونسـتان خاوره د خپل هيواد يو برخه وګڼي، دوي په خپل عمل سره دا ثابته کړه چې دوي د پښتونسـتان د خلکو خوښې خلاف پريکړه کړې ترڅو د هغوي حقوق د تل لپاره له منځه يوسي، او د پښتونستان سيمه د پښتنو د ارزو بر خلاف د پاکستان برخه ګڼي ، له بله پلوه هغه اقتصادي او نظامي مرستې چې پاکستان يې له لويو دولتـو څخـه تـر لاسـه کـوي، پـه اسيا کې د قـواو انډول تـه زيـان اړوي ، پـه اوس اوراتلونکي کې يې د افغانسـتان لپاره جدي خطر پيدا کړی دی. د پاکستان همدا نظامي برتري پاکستان تـه وخت پـه لاس ورکړی چې د زور او ظلم په وسيله د پښتونستان د خلکو حقوق تر پښـو لانـدې کړي، دهغو د بشپړي نـابودۍ لپـاره يـې ډېـر غښـتلی او درانـده ګامونـه پورتـه کـړي. ...)) ۱۲ م م: ۱۷ _ ۱۷۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جرګې ګډون کوونکو د داود خان د وینا له اوریدو وروسته حکومت ته دنده وسپارله چې خپل پوخ پیاوړې کړي ، سردار محمد داود خان ددې پربکړې سره سم له شوروي اتحاد څخه فوځي سامان الات او وسلې هیواد ته واردې کړي .

سردار محمد داود خان د ۱۳۴۱ ل کال د حوت ۱۸ مه د ۱۹۶۳ زکال د مارچ په ۷ مه نیټه د صدارت له څوکۍ څخه استفاه وکړه چې ځینی افغانان د هغه د استفاه لامل دا ګڼی چې د افغانستان د صدارت په څوکۍ کې د پاچا ترونه او د اکا زامن په نوبت مقررېدل ، له محمد داود وروسته د مارشال شاه ولي خان د زوی سردار عبدالولي خان نوبت و ، محمد داود خان نه غوښتل چې سردار عبدالولي د افغانستان صدراعظم شي ، پاچاته یي وړاندیز وکړ چې د ۱۹۳۱ ز کال په اساسي قانون دی نوی کتنه وشي ، تر څو په هیواد کې دیموکراسي راشي او خلکو ته د ګوندونو دجوړولو اجازه ورکړل شي.

د سردار محمد داود خان پلویان په دې عقیده وو ، چې د دیموکراسۍ په صورت کې به نوموړی یو لوي ګوند جوړ کړي او ددې لارې به بېرته قدرت ته ورسیږي او دیو ملي لاربنود په توګه به د هر وخت په قدرت کې پاتې شي ، په دې اړه سردار محمد داود خان په ۱۹۵۹ ز کال د حقوقو د پوهنځي د محصلینو په یوه غونډه کې وویل : ((اوس د دې وخت رارسیدلی دی چې په هیواد کې د اقتصادي تحولاتو ترڅنګ اجتماعي بدلونونه هم راوړل شي....)) (۴۰، م ۲۱

د ورته لا ملونه تر څنګ د پاکستان سره د اړیکو خړپړتیا ، د امریکامتحده ایالات فشار د سلطنتي کورنۍ ناخوښي او د محمد داود خان دا خیال چې د ګوند جوړولو او ټاکنو له لارې به بیا هم صدراعظم شي دده د استعفا لپاره زمینه برابره کړه ،نوموړی په ۱۳۴۱ ل کال د چنګاښ د میاشتې په ۹ (۱۹۶۲ ز کال د جون په ۳۰ نېټه) پاچا ته د یو لیک په وسیله لاندې وړاندیزو نه وکړل.

۱ - د قانون پوهانو یو ټولنه دې جوړه شي چې د مشروطه شاهي نظام په اساسي قانون باندې له سره کتنه وکړي او د اساسي قانون نوې مسوده دې حکومت ته وړاندې کړي.

۲ - د ټاکنو او اساسي قانون نور بشپړونکي قوانین دې جوړ او حکومت ته دې وسپارل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ – د قوانینو د تصویب لپاره دې لویه جرګه راوغوښتل شي.
۴ – د قوانینو تر تصویب وروسته دی په هیواد کې تاکنې وشي.
۵ – نوی شورا به دیو یا دوو ګوندونو لخوا جوړیږي ، د نوی شورا تر پرانستلو وروسته به اوسنی حکومت استعفا کوی او نوی حکومت به د چارو واکی په لاس کې واخلي.

پاچا د ۱۳۴۱ لمریز کال د سنبلې د میاشتې په ۱۲مه نېټه د محمد داود خان وړاندیزونه داسې ځواب کړل: « زه په پرنسیپ کې د دیموکراسۍ د راتلو سره موافقه لرم په دې خاطر چې دا کار زما د پلار محمد نادر خان د اروزګانو څخه و .»

پاچا د دغه کار عملي کیدل په بل وخت کې د نورو کسانو په وسیله عملي وګڼل.

سردار محمد داود خان د ۱۳۴۱ ل کال د مرغومی د میاشتې پر ۲۴مه نېټه د پاچا لیک ته په دې مفهوم ځواب ولیکه:

۱ – د افغانستان شاهي به مشروطه وي ، حکومت به پارلماني وي او هیواد کې به دیموکراسي راځي.
۲ – په اساسي قانون کې به د سلطنتي کورنۍ حدود تثبتیږي.
۳ -- په اساسي قانون کې به فردي ازادي او شخصي ملکیت تضمینیږي.
۴ -- په اساس قانون کې به دوو ګوندونو موجودیت وړاندوینه کېږي په پارلمان کې به د اکثریت ګوند مشر ، د پاچا لخوا د حکومت په جوړولو مؤظف کېږي.
۵ – دولت پر تقنینه ، قضایه او اجرائیه قواوو ویشل کېږي.
۶ – یو شمېر پوهان به د اساسي قانون د تسوید لپاره توظیف کېږي.
۷ -- د اساسي قانون د تصویب لپاره به لویه جرګه راغوښتله کېږي.
۸ – سیاسي ګوندونو ته به د فعالیت اجازه وکول کېږي.

اعلیحضرت محمد ظاهر شاه د سردار محمد داود خان وروستنی لیک ته ځواب ورنکړ نو ځکه نوموړی د ۱۹۶۳ ز کال د مارچ په ۳ (۱۳۴۱ لمریز د کب په ۱۱ مه نېټه) خپل استعفا لیک پاچا ته واستوه(۴۰) م ۲۲

د ۱۳۴۱ لمریز کال د کب په مه ۱۸ نېټه (د ۱۹۶۳ ز کال د مارچ په ۷) مه د افغانستان راډیو د افغانستان پاچا د دارالتحریر مدیریت د وینا سره سم د سردار محمد خان استعفا اعلان او زیاته یې کړه چې اعلیحضرت محمد ظاهر شاه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړی استعفا قبوله او ښاغلي ډاکتر محمد یوسف ته یې دنده وسپارله چې خپله کابینه جوړه کړي (۱۲)م ۱۸۹

سردار محمد داود خان د (۱۳۳۲/۲/۱۵ – ۱۸ /۱۳۴۱/۱۲ المریز کال) (۲ سپتمبر ۱۹۵۳ز – ۷ مارچ ۱۹۲۳ ز) نږدې نهه (۹) کال او (۲) میاشتې او دری ورځې د افغانستان د صدر اعظم په توګه دنده اجرا کړه . دده د صدارت په دوره کې د هیواد په لارو، صنایعو ، ښوونې او روزنې کې بنسټیز بدلونونه منځ ته راغلل، اعلیحضرت محمد ظاهر شاه دده وړاندیزونه ونه منل خو دوه کاله وروسته (۱۳۴۳ لمریز) کال کې نوی اساسي قانون جوړ کړ ګوندونو او مطبوعاتو ته یې ازادي ورکړه وروسته ټول صدر اعظمان یې د سلطنتي کورنۍ نه بهر وټاکل شول. ده خپلی سیاسی مبارزي ته دوام ورکړ او د پاچا له کورنۍ سره د ده سیاسی ستونزي نوري هم زیاتي شوي ترڅو په ۱۳۵۲ لمریز کال د چنګاښ په ۲۶نیټه د کودتاه په وسیله دپاچا سلطنت ته د پای ټکي کیښود، خو پاچا د ده جمهوریت په رسمیت وپیژانده تر څو نوموړي د خپلی کړنلاري په تطبیق کی بریالي شي.

د سردار محمد داود خان د صدرات دورې مهمې سیاسي پېښې په لاندې ډول دي.

- په ۱۹۵۵ ز (۱۳۳۴المریز) کال په کابل کې دده په وړاندیز لویه جرګه جوړه شوه ، دغې لوی جرګې حکومت ته توصیه وکړه چې د بهرنیو د تیریود مخنیوي لپاره باید پوځ پیاوړی شي.
- په ۱۹۵۶ ز کال د اګست د میاشتې پر ۲۵می نېټې د وسلو اخستلو تړون د شوروي اتحاد او چکوسلواکیا سره لاس لیک کړ.اوپه ۱۹۵۶ ز کال د افغانستان او چین تر منځ سیاسي مناسبات ټینګ شول. چې په ۱۹۵۶ز کال د افغانستان او امریکا تر منځ د هلمند د ناوې د پراختیا له پاره یو نیم میلون ډالرو د پور اخستلو تړون هم لاس لیک شو . په ۱۹۵۸ ز کال کې لویدیځ المان د افغانستان سره د قدر وړ مرستې وکړی .او په ۱۹۵۸ ز کال صدر اعظم محمد داود خان امریکامتحده ایالاتو ته سفر وکړتر څوافغانستان سره مرستی وکړی خو امریکا د مرستو څخه ډډه وکړه. د دغو هیوادو سربیري په ۱۹۵۹ ز کال د فرانسې او جاپان او په ۱۹۲۰ز کال کې د ایتالیا سره اقتصادي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرهنګي تړونونه لاس ليک کړل.او د ۱۹۵۹ ز کال د نوامبر په مياشت کې د امريکا جمهور رئيس ايزن هاور کابل ته راغې . په ۱۹۲۱ ز کال سردار محمد داود خان د ناپېيلو هيوادو په غونډه کې چې په بلګراد کې جوړه شوې وه ګډون وکړ [۴۰ م م ۵۷ او ۵۸]د سردار محمد داود خان د سياسي او اقتصادي اصلاحاتو تطبيق ده ته سياسي ستونزې زياتې کړې . په پاي کې امريکا خفګان ، د پاکستان سره د اړيکو خړپړتيا ، په داخل کې د پاچا د کورنۍ ناخوښي د پاچا لخوا دده وړانديزونو ته ځواب نه ورکول، او د ټاکنو له لارې بېرته واک ته رسيدل، نوموړی د استعفا لپاره وهڅاوه ، پاچا ددي استعفا پرته له دي چې پوښتنه وکړي ومنله. د ده له استفاه وروسته د پاچا کورنۍاو سياسي شنونکوفکر کاوه چې وضع به د ثبات او د افغانستان په پرمختګ مثبته اغيزه وکړي خو برعکس له ده وروسته يو صدراعظم هم د خپلی کړنلاري په تطبيق کې بريالي نشو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دیموکراسۍ لسیزه او د محمد داود خان د کودتا په درشل کی د افغانستان وضعیت

د دیموکراسۍ کلیمه د لویدیځو فیلسوفانو د فکر زیږنده ده . په اروپا کې ځینې دیموکراتیک دولتی سیستمونه د منځنیو پیړیو په پای کې رامنځته شول . د (۱۹) میلادي پیړۍ له دویمی نیمائي څخه د (۲۰) میلادي پیړۍ تر پایه یو شمیر هیوادونه کې دیموکراتیک نظامونه جوړ شول ، چې وروسته دغه سیستم نړیواله بڼه غوره کړه.

په افغانستان کې سلطنتي کورنۍ دا درک کړه چې د افغانستان په شمول نړۍ کې دیموکراتیک سیستم د پراختیا په حال کې دی ، دوي نور نه شی کولی چې په مطلق العنانه ډول خپل حاکمیت ته دوام ورکړي ، ځکه په نړیواله سطحه په انزوا کې د پاتی کیدو ویره موجوده وه او د هیواد دننه د یو لړ ستونزو د پیښیدو ډار احساسیده ، سردار محمد داود خان هم په دې اړوند د ارزښت څخه ډک وړاندیزونه کړي و ، خو پاچا په نړۍ کی د لازم ځای او محبوبیت د پیدا کولو په داخل کې د روڼ اندو او خپلو خلکو د خوښې لپاره پریکړه وکړه چې د دولت په اداره کې بدلون راولي، وروسته تر دې به د حکومت ریاست (صدارت) د پاچا د کورنۍ له غړو پرته د افغانستان د خلکو لخوا اداره او خپل حکومت به د لویدیځي دیموکراسۍ له دود سره سم جوړ کړي.

د (۱۹۶۵) ز کال په لومړیو وختو کې د لومړي ځل لپاره د صدراعظم وینا کټ مټ پرته له سانسور څخه په مطبوعاتو کی خپاره شوه او د دیموکراسۍ په اړه لیکنې پیل شوې ، روڼ اندي په دې باور شول چی د دیموکراتیک نظام د جوړښت له پاره هیلې په ټوکیدو شوې او ملت ته په کې ونډه ورکول کیږي . د ډاکتر محمد یوسف د وینا خپریدل ځکه د پام وړ و ، چی له دې مخکې مطبوعاتو دا حق نه درلود چی د لوړ پوړو چارواکو ویناوې خپرې کړي ، له بله پلوه د نوي صدراعظم په خبرو کې په دولت باندې نیوکې او د ملت د استازو په ټاکنه کې د خلکو فعالې ونډې ته ارزښت ورکړ شوې و . ډاکتر محمد یوسف د نوي اساسي قانون لپاره یو کمسیون

(c) ketabton.com: The Digital Library

وټاکه . بیا نوموړی قانون د یوی جرګی لخوا تصویب شو خو د نوموړي اساسي قانون د (۲۴) مادې د موادو په اساس د پاچا د کورنۍ هر غړی د صدارت له څوکۍ نیولو بې برخې شو . د دیموکراسۍ د لسیزي په لس کلنه دوره کې اجرائیه قوه د پنځو صدراعظمانو (ډاکتر محمد یوسف ، محمد هاشم میوندوال، نوراحمد اعتمادي، ډاکتر عبدالظاهر او محمد موسی شفیق) له خوا په خپل وار سره اداره او رهبري شوه د ډاکتر محمد یوسف د صدارت دویمه دوره په ۱۹۶۵ز کال کې تر ټولو لنډه دوره وه چې څلور ورځې یې دوام وکړ . ۲۰ م-۳۷۷

د دیموکراسۍ په دوره کې د صدارت څوکۍ د پاچا د کورنۍ له واک نه ووته خو صدراعظمان مجبور وو چې ځینو وزیرانو ته په کابینه کې د پاچا له خوښې سره سم ځای ورکړي ، د ساري په توګه جنرال خان محمد چې د ټولو صدراعظمانو په کابینو کې د ملي دفاع د وزیر په توګه دنده اجرا کړه .

ډاکتر محمد یوسف د ۱۳۴۱ لمریز کال د حوت په ۱۳مه د ۱۹۶۳ز کال د مارچ په ۱۲مه د صدراعظم په توګه و ټاکل شو. نوموړي دغه دنده د ۱۳۴۴لمریز کال د عقرب تر ۵می د ۱۹۶۵زکال د اکتوبر تر ۲۹می نیټې پوري اجرا کړه . ښاغلی ډاکتر محمد یوسف د محمد حسن زوی په کابل کې زیږیدلی ، لومړنۍ او منځنۍ زده کړې ئي د نجات په لیسه کې پای ته ورسولې ، وروسته د لوړو زده کړو لپاره لویدیځ المان ته ولاړ ، هلته ئي دګوتینګس له پوهنتون څخه د فزیک په څانګه کې ډاکتري واخېسته . هیواد ته له راستنیدو وروسته د کابل پوهنتون د ساینس پوهنځي کې د استاد په توګه مقرر شو .

نوموړي په ۱۳۲۲ل کال د ساینس د پوهنځي مرستیال ، په ۱۳۲۲ل کې د پوهني د وزارت د مسلکي تدریساتو رئیس ، په ۱۳۲۸ل کال د پوهنې د وزارت تدریسي معین ، په ۱۳۳۱ ل کال په اروپا کې د فرهنګي چارو رئیس ، په ۱۳۳۴ل کال د سردار محمد داود خان په کابینه کې دکانو او صنایعو د وزیر په توګه دنده اجرا کړیده . په ۱۳۴۱ ل کال د حوت په میاشت کې د اعلیحضرت محمد ظاهر شاه لخوا د صدراعظم په حیثیت ونومول شو . ډاکتر محمد یوسف په پښتو ، دري ، الماني او انګلیسي ژبو ښه پوهیده ، خو په عربي او فرانسوي ژبو هم لږ و ډیر پوهیده . ۲۰-م ۳۷۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې د سردار محمد داود خان استعفا ومنل شوه د هغه ځخه د نوي صدراعظم په اړه پوښتنه وشوه ، هغه ډاکتر محمد یوسف په ګوته کړ، چې ددې دندې د اجرا کولو توان لري ، په دې اړه ښاغلی عبدالحمید مبارز وایي:
((ډاکتر محمد یوسف د سردار محمد داود خان د لومړي کابینې یو ډیر پوه او لایق وزیر او پیژندل شوی شخصیت و . بل دا چې نوموړی د سردار محمد داود خان او پاچا دواړو د ډاډ وړ شخص و ، په هغه مهال فکر کیده چې ددوو کسانو (ډاکتر محمد یوسف او ډاکتر عبدالظاهر) څخه به یو تن صدراعظم شي ، ډاکتر عبدالظاهر دغه وړاندیز قبول نکړ لیکن ډاکتر محمد یوسف ومانه. ...)) ۴ م م ۱۲۲ او ۱۲۳
نوموړي خپله کابینه د ۱۳۴۱ لمریز کال د حوت په میاشت کې په لاندې ترکیب سره اعلان کړه:

صدراعظم	ډاکتر محمد یوسف	۱۹۶۲ز-۱۹۶۵زکال پوري
دصدراعظم لومړی مرستیال	عبد الله ملکیار	۱۹۶۲ز-۱۹۶۴زکال پوري
دویم مرستیال	ډاکتر علی احمد پوپل	۱۹۶۲ز-۱۹۶۴زکال پوري
دریم مرستیال	ډاکتر عبدالظاهر	۱۹۶۴ز-۱۹۶۵زکال پوري
د ملي دفاع وزیر	جنرال خان محمد	۱۹۶۲ز-۱۹۶۵زکال پوري
د بهرینو چارو وزیر	ډاکتر محمد یوسف	۱۹۶۲ز-۱۹۶۵زکال پوري
دکورنیو چارو وزیر	سید عبدالله	۱۹۶۲ز-۱۹۶۳زکال پوري
	ډاکتر عبدالقیوم	۱۹۶۳ز-۱۹۶۵زکال پوري
د مالیې وزیر	عبدالله ملکیار	۱۹۶۲ز-۱۹۶۴زکال پوري
	سید قاسم رښتیا	۱۹۶۴ز-۱۹۶۵زکال پوري
د عدلیې وزیر	سید شمس الدین مجروح	۱۹۶۲ز-۱۹۶۵زکال پوري
د کانو وزیر	ډاکتر محمد یوسف	۱۹۶۲ز-۱۹۶۳زکال پوري
	انجینر محمد حسین مسا	۱۹۶۳ز-۱۹۶۵زکال پوري
د کرنې وزیر	ډاکتر محمد ناصر کشاورز	۱۹۶۲ز-۱۹۶۵زکال پوري
د فواید عامې وزیر	جنرال محمد عظیم	۱۹۶۲ز-۱۹۶۵زکال پوري
دپوهنې وزیر	ډاکتر علی احمد پوپل	۱۹۶۲ز-۱۹۶۴زکال پوري
	ډاکتر محمد انس	۱۹۶۴ز-۱۹۶۵زکال پوري
د مطبوعاتو وزیر	سید قاسم رښتیا	۱۹۶۲ز-۱۹۶۴زکال پوري
	محمد هاشم میوند وال	۱۹۶۴ز-۱۹۶۵زکال پوري
د سوداګرۍ وزیر	محمد سرور عمر	۱۹۶۲ز-۱۹۶۵زکال پوري

د پلان وزیر	عبد الحی عزیز	۱۹۶۲ز-۱۹۶۳زکال پوري
	عبدالله یفتلي	۱۹۶۳ز-۱۹۶۵زکال پوري
د روغتیا وزیر	ډاکتر عبد الرحیم	۱۹۶۲ز-۱۹۶۴زکال پوري
	ډاکتر عبد الظاهر	۱۹۶۴ز-۱۹۶۵زکال پوري
د مخابراتو وزیر	ډاکتر عبدالقیوم	۱۹۶۲ز-۱۹۶۳زکال پوري
	ډاکتر محمد حیدر	۱۹۶۳ز-۱۹۶۵زکال پوري
د قبایلو مستقل رئیس	سید شمس الدین مجروح	۱۹۶۲ز-۱۹۶۳زکال پوري
	گل پاچا الفت	۱۹۶۳ز-۱۹۶۵زکال پوري ۴۰م م۸۹او ۹۰
د کابل د پوهنتون رئیس	ډاکتر محمد عثمان	(۲۰) ۱م ۳۷۸
ملکي هوائي رئیس	سلطان محمود غازي	

ډاکتر محمد یوسف د سردار محمد داود خان د استعفا وروسته ډیر ژر ۱۹۶۳زکال د مارچ په ۱۳ مه صدراعظم شو . نوموړی د دیموکراسۍ د لسیزې د پیل لومړنی صدراعظم و . نوموړي د نوي اساسي قانون په جوړولو مؤظف شو ده د اساسي قانون د جوړولو لپاره د تسوید کمیته په لاندې ترکیب سره وټاکله:

۱	د عدلیې وزیر	سید شمس الدین	د رئیس په توگه
۲	د مطبوعاتو مستقل وزیر	سید قاسم رښتیا	د غړي په توگه
۳	د پوهنې د وزارت مشاور	نجم الدین	د غړي په توگه
۴	د عدلې وزارت د قوانینو مدیر	موسی شفیق	د غړي په توگه
۵	د پوهنې وزارت د منځنیو تدریساتو رئیس	عبدالصمد حامد	د غړي په توگه
۶	د رښتیا ورور	محمد صدیق فرهنگ	د غړي په توگه
۷	د کابل پوهنتون د حقوقو پوهنځي استاد	حمید الله د علی محمد بد خشي زوی	د غړي په توگه

په دې مسوده کې (۲۴مه) ماده ډېره جنجالي وه ، ځکه په دې ماده کې د پاچا زوی ، لور، ښځه د پاچا اکا او د اکا زامن د پاچا کورنۍ وګڼل شوه او د پاچا کورنۍ به په رسمي تشریفاتو کې تر پاچا او ملکې وروسته ځای نیسي . د پاچا د کورنۍ خرڅ (مصرف) د پاچا د خرڅ (مصرف) په بودیجه کې ټاکل کیږي ، القاب یوازې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاچا کورنۍ ته ځانګړي دي . چې د قانون مطابق به انتخابیږي ، د پاچا د کورنۍ غړي په سیاسي ګوندونو کې ګډون نه شي کولی او لاندې دندې به نه اجرا کوي:

۱- د صدراعظم او وزارت دندې

۲- د شورا غړيتوب

۳- د سترې محکمې غړيتوب(۴ م م ۲۲۲او ۲۲۳)

نوموړې مادې لویه غوغا پیل کړه ، د داود خان پلویان فکر کاوه چې پاچا د تل لپاره له داود خان څخه ځان خلاص کړ ، ځکه سردار محمد داود خان او د هغه ملګري په دې یقیني وو چې له استعفا وروسته به دوي د سیاسي مبارزې او د ګوند جوړولو له لارې اکثریت رائې وګټي او په دې توګه به واک ترلاسه کړي . خو نوموړې د پاچا د کورنۍ غړي وګڼل شو چې د پورتنۍ مادې په اساس نه یوازې له ګوند جوړولو منع شو بلکې د صدارت له دندې هم محروم شو .

حکومت (۱۹۶۴ ز کال د فبرورۍ په ۹) د اساسي قانون د مسودې د کتنې او غور په موخه د لاندې اشخاصو په ګډون یو کمیسون وټاکه:

1. عبد الهادي داوي لیکوال او سیاسي شخصیت
2. صلاح الدین سلجوقي دانشمند .
3. عبدالمجید زابلی داقتصاد پوه .
4. خلیل الله خلیلي شاعر.
5. نور احمد اعتمادي دیپلومات
6. ډاکتر محمد اصغر کابل ښاروال
7. ډاکتر محمد آصف سهیل ډاکتر او شاعر
8. محمد قدیر ترکی استاد
9. میر غلام محمد غبار مؤرخ
10. ډاکتر عبد القیوم رسول د طب ډاکتر
11. احمد علی کهزاد مؤرخ
12. عبدالرشید لطیفي لیکوال او ډرامه لیکوونکی
13. امرالدین شنسب انجینر او پانګوال
14. صدیق الله رښتین استاد او لیکوال

(c) ketabton.com: The Digital Library

15.معصومه وردک
16.غلام سرور رحیمي استاد
17.کبرا نورزایي استاده
18.محمد هاشم مجددي استاد
19.محمد کریم تزیهی لیکوال
20.محمد کریم عفیفي لیکوال
21.مولوي محمد ارشاد فقیه
22.مولوي عبدالرب فقیه
23.مولوي محمد نبي کاموي
24.ډاکتر عبدالواحد سرابي
25.عبدالکریم اسرار لیکوال
26.لعل محمد کاکړ د کندهار ښاروال
27.محمد طاهر ځدران ښوونکی
28.ډاکتر خلیل احمد ابوي استاد

میرغلامحمد غبار او صلاح الدین سلجوقي د ناروغۍ او محمد آصف سهیل د نامالومو دلایلو له مخې په کمیسون کې برخه وا نه خیسته، نوموړی کمیسون د ۱۹۲۴ز کال د فبروری څخه د مارچ تر میاشتې ددې قانون ټولې مادې په غور سره مطالعه کړې خو د (۲۴مې) مادې جنجال پر خپل حال پاتې شو. ۳۲م ۲۲۳او ۲۲۴

د ۱۳۴۳المریز کال د لویې جرګې د دایریدو په اړه پاچا د ۱۹۲۴ز کال د اګست په ۱۲مه نیټه داسې اعلان وکړ.

ملت عزیزم!

قبلاً طی اعلان پادشاهی مورخ ۲۱دلو ۱۳۴۲ از اراده خود بر دایر وانعقاد لوی جرګه جهت مطالعه مسوده قانون اساسي جدید افغانستان در موردد آن در نیمه اول امسال بشما اعلام نموده بودم.

اکنون مسوده قانون اساسی به پایه اکمال رسیده ، بعد از اخذ مشوره یک کمیسون مرکب از اهل دانش و خبره از طرف مجلس وزرا نیز تصویب شده است ، با

(c) ketabton.com: The Digital Library

استعانت از بارگاه پروردگار جل علی شانه عزم کرده ایم مجلس بزرگ و تاریخی لوی جرگه بروز هژدهم ماه سنبله ۱۳۴۳هجری شمسی در پایتخت دایر گردد .
بدین ترتیب مراتب اتی را بشما عزیزان خود ابلاغ میدارم:

اول: مردم هر حوزه انتخابی مجلس شورای ملی قبل از ماه اسد سال جاری یک نفر از بین خود را مطابق به تعامل لویه جرگه سال ۱۳۴۳ جهت اشتراک در لویه جرگه انتخاب نمایند . موعد آغاز انتخاب بعداً از طرف حکومت با اطلاع شما رسانده خواهد شد .

دوهم: لویه جرگه از ارکان ذیل تشکیل خواهد گردید .

الف: اعضای شورای ملی که دوره خدمت شان تا کار ختم لویه جرگه تمدید گردیده است .

ب: رئیس و اعضای مجلس اعیان

ج: وکلا ئیکه از طرف شما برای شرکت در لویه جرگه انتخاب میشوند .

د : صدراعظم و وزرأ

هـ: رئیس و اعضای محکمه تمیز و عدلیه

و : رئیس و اعضای کمیته مطالعه قانون اساسی

ز : رئیس و اعضای کمیسون مشورتی

ح: یک تعداد اشخاصیکه از طرف ما حسب المعمول به عضویت لویه جرگه تعین خواهند گردید .

از خدای پاک تبارک و تعلی نیاز مندم تا به همه افراد ملت عزیز در ادای این وظیفه بزرگ تاریخی توفیق ایزدی خود را عنایت فرماید .
محمد ظاهر پادشاه افغانستان: ۴۷م م ۲۲۵او ۲۲۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پاچا د اعلان او دجرګې د جوړیدو په اړه د فرمان د صادریدو سره سم خلکو خپل استازي و ټاکل ، جرګه د ۱۹۶۴ ز کال دسپتمبر په (۹) نیټه په لاندې توګه دایره شوه .

۱- د ملي شورا د یولسمی دوری وکیلان	۱۷۶ تنه
۲- نوی ټاکل شوی وکیلان	۱۷۶تنه
۳- د اعیانو د مجلس غړي	۱۹ تنه
۴- د وزیرانو د هئیت غړي	۱۴تنه
۵- د تمیز د عالی محکمی غړي	۵ تنه
۶- د اساسي قانون د تسوید د کمیټې غړي	۷ تنه
۷- د مشورتي کمیسون غړي	۲۳تنه
۸- د مشورتي کمیسون غړي	۲۴تنه
ټول	۴۴۵ تنه

پاچا د سپتمبر په ۲۰ مه نیټه د اساسي قانون متن له تصویب وروسته د ۱۳۴۳لمریز کال د میزان په (۹) نیټه توشیح کړ چی له دې سره سم انتقالي دوره هم پیل شوه ۳۲م ۲۲۴

د ۱۳۴۳ لمریز کال په لویه جرګه کې د اعلیحضرت محمد ظاهر شاه د پرانیستونکې وینا متن .

بسم الله الرحمن الرحیم

((له لوي او توانا خدای (ج) څخه ډیر راضي یم چی ماته یې دا وخت مساعد کړ تر څو په افغانستان کی د نوی نظام د تاسیس لپاره د افغانستان د خلکو لویه جرګه پرانیزم . زه نوموړی جرګه په داسې حال کې پرانیزم چی په هیواد او نړۍ کې پوره امنیت ټینګ دی . په دې غونډه کې ستاسې د هر یو لیدنه چی د ملت اراده تمثیلوي زما لپاره د خوښې سبب ده . هیله لرم چې په پلازمینه کابل کې تاسې د اوسیدو پر مهال خوښ او ستاسې هره غونډه بریالی او پایلی یې ددی ملت په نن او راتلونکي ژوند کې مثبتی او ژورې اغیزې ولري او پریکړې یې د ټولو هیوادوالو لپاره د ویاړ وړ وي . دغه لویه جرګه چې نن دایریږي له یوې خوا زمونږ د هیواد په سیاسي فضا کې یوه نوی دوره بلل کیږي ، له بلې خوا جرګه زمونږ د لرغونې قومي

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنعنې ځخه نماینده ګی کوي چی همدا جرګه زمونږ د تیر او راتلونکي د پیوستون کړۍ ده . (۳۵) کاله مخکې هغه وخت چی زمونږ هیواد د کورنۍ جګړې او انقلاب په اور کې سوزیده ، زما شهید پلار اعلیحضرت محمد نادر شاه چی ناروغ هم و هیواد ته راغې ټول هیواد ته یې د کورنۍ جګړې ځخه نجات ورکړ بیا یې په هیواد کې نظم ټینګ کړ ، په دویم پړاو کې هغه ارزو درلوده چې په افغانستان کې د خلکو په خوښۍ داسې حکومت جوړ کړي چې په هغه کې فردي حقوق تامین او د ټولنیز عدالت په رڼا کې د راتلونکي لپاره د ویاړ نه ډکه لار طی کړي . ...

سردار محمد هاشم خان او سردار شاه محمود خان هر یو په خپل نوبت په ډیرو سختو ورځو کې خپلې دندې په ډیر صداقت او امانتدارۍ سره سرته ورسولې او د سردارمحمد داود خان هغه هڅې چې دې لوړ هدف ته د رسیدو په خاطر یې سرته رسوي زما د خوښې او ستاینې وړ دي.

د ټولنیزې او سیاسي وضعې د پرمختک په نظر کې نیولو سره دا احساس پیدا کیږي چې په افغانستان کې مشروطه رژیم چې د ښاغلي شهید محمد نادرخان په وسیله یې بنسټ ایښودل شوی و چې تل یې د بشپړیدو هیله درلود مونږ باید ، پراختیا ورکړو ، تر اوسه پورې د اړتیا او د خلکو اعتماد په اساس د حکومت چارې زمونږ دکورنۍ لخوا اداره کیدلې . وروسته له دې دا د پاچاهي کورنۍ ځخه جلا شو . په دې ترتیب مونږ د دیموکراسۍ د اساساتو یو رکن ته عملي بڼه ورکړه . اوس ما ډاکتر محمد یوسف چې یو منور او تجربه لرونکی ځوان ، زما او د افغانستان د خلکو د اعتماد وړ دی مؤظف کړ چی خپله کابینه ترتیب او د اړتیا وړ قانوني اصلاحات عملي کړي . خوښ یم چې ډاکتر محمد یوسف په دې یو نیم کال کې د نوی حکومت له جوړیدو وروسته هغه دندې چې ورسپارل شوی وې د هیواد پال انسان په توګه ډیرې ښې سرته رسولې دي.

یو نیم کال مخکې د نویو او بنسټیزو بدلونونو په نتیجه کې پریکړه وشوه چې د افغانستان په اساسي قانون دې بیا کتنه وشي . نوي اساسات چې د هیواد د ملي پرمختګ لپاره لار خلاصه کړي او په دې ملي سند کې دې ثبت شي ، د همدې له پاره د نوی اساسي قانون د مسودې د ترتیبولو کار د هیواد پوهانو ته وسپارل شو . له مطالعې او ځیړنې وروسته د اساسي قانون مسوده تیاره شوې ده ، د ښې او دقیقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځیرني لپاره مو هغه مسوده یو بل هئیت ته چې د هیواد له مسلکي پوهانو څخه جوړ وو. وسپارله اوس دغه مسوده د وزیرانو له غونډې هم تیر شوې ، لوی جرګې ته وړاندې کیږي.

فکر نه کوم ددې اړتیا به وي چې ستاسې د دندې د اهمیت او عظمت په اړه چې یې په دې ورځو کې سرته رسوئ خبرې وکړم ، ځکه تاسې له غور او ژور فکر وروسته داسې یو ملي سند تصویبوی چې د هغې پواسطه د دولت کړنلاره او د ملت د ژوند راتلونی ټاکل کیږي.

زه د لوی او توانا خدای (ج) له دربار دا امید لرم چې د افغانستان نوی اساسي قانون زما د ګران ملت د نن او سبا ژوند د نیکمرغۍ ضامن وي ۴۷ م م ۲۲۷-۲۲۸-۲۲۹

د جرګې د سکرتریت آمر او د اساسي قانون د تسوید کمیټې غړي موسی شفیق د مزارشریف د ولایت استازي متقاعد جنرال عطا محمد خان ((توخي)) د تعامل سره سم د جرګې د معرفت د رئیس په توګه پشنهاد کړ جرګې هم موافقه وکړه ، توخي د جرګې له اعتماد څخه مننه وکړه ، د جرګې دایمې او لومړی رئیس په خپله پاچا دی . د رئیس مرستیال (نائب) باید وټاکل شي. پوهاند اصغر، ډاکتر عبدالظاهر د ملی شورا رئیس د جرګې د نائبت لپاره پشنهاد کړ ، دوو تنو محمد اسمعیل مایار هم پشنهاد کړ مخکې له دې چې د نائب په اړه پریکړه وشي ضیاء المشایخ محمد ابراهیم مجددي شیر پادشا بیانیه ورکړه له پاچا څخه مننه وکړه ، وروسته لوی جرګې ډاکتر عبدالظاهر د جرګې د نائب او ډاکتر موسی شفیق د جرګې د منشي په توګه وټاکل . ډاکتر عبداظاهر ، ډاکتر محمد یوسف ته په جرګه کې د وینا کولو لپاره بلنه ورکړه . ۴۷ م م ۲۲۹ او ۲۳۰

د ډاکتر محمد یوسف له هر اړخیزې وینا وروسته لوی جرګې د ۱۳۴۳ لمریز کال د سنبلې د میاشتې د ۱۸ نیټې څخه تر ۲۸ نیټې پورې په خپلو غونډو کې د نوموړي قانون ټولې مادې تر بحث لاندې ونیولې او د ځینو بدلونونو له راوړلو وروسته یې په یوولسو فصلونو او (۱۲۸) مادو کې تصویب کړ. اعلیحضرت محمد ظاهرشاه د اساسي قانون د توشیح پر مهال داسې ولیکل: زه المتوکل علی الله محمد ظاهر شاه د افغانستان پاچا د نوی اساسي قانون مسوده چی د لوي جرګې لخوا د ۱۳۴۳لمریز کال د سنبلې له ۱۸ څخه تر ۲۸ نیټې پورې د کابل په ښار کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړه شوي و تصویب شوه ، د لوی خدای (ج) په نوم یي توشیح کوم. له نن څخه یې د اساسي قانون په حیث د هیواد په ټولو برخو کی نافذ اعلانوم.

سر له نن ورځې هغه اساسي قانون چې د ۱۳۰۹ هـ ش کال د لوی جرګې لخوا تصویب شوی او تر اوسه په هیواد کې نافذ و د ټولو ضمیمو سره لغوه اعلانوم .

د ګل خاني مانۍ ۴۷ م ۲۲۳

۹ / میزان /۱۳۴۳لمریز کال

ډاکتر محمد یوسف د دوه نیمو کالو انتقالي دوره کې یو شمیر چارې سرته ورسولې ، خو د نوی اساسي قانون په بنسټ نوی غوره شوی شورا د ۱۹۲۵ز کال د اکتوبر په (۱۴مه) دایره شوه او پاچا یو ځل بیا ډاکتر محمد یوسف ته بلنه ورکړه چې د خپلې کابینې او کړنلارې څخه شورا ته اړینې ځرګندونې وکړي .

صدراعظم د اکتوبر په ۲۴ نیټه د وزیرانو سره شورا ته ورغې خو هلته یې ولیدل چې د ځینو وکیلانو پر ځای نور نندار چیان چې زیاتره یي محصلین وو ناست وو ، او په شورا کې ګډوډي روانه وه ، صدراعظم د وضع په لیدو سره سم دستي بهر ته راووت او شورا (ولسي جرګه) رهبري جلسه وځنډوله . سبا د (۱۹۲۵ ز کال د اکتوبر ۲۵ او د ۱۳۴۴لمریز کال د عقرب په دریمه نیټه) شورا تر امنیتي قیوداتو لاندې وه ، کله چې ډاکتر محمد یوسف خپله کابینه ور وپیژانده او کړنلاره یې ولوستله نو یي د ولسي جرګې د غړو له بحث وروسته د باور رایه تر لاسه کړه او ډاکتر محمد یوسف ته د حکومت د اعتماد رایه ورکړل شوه . خو د ولسي جرګې نندارچیانو لخوا مظاهره وشوه. ځکه هغوي د ولسي جرګې تالار ته نندارچیان نه پریښودل، ورو ورو تر ماسپښین پورې د مظاهره چیانو شمیر زیات شو.

دوي د ډاکتر محمد یوسف او د ولسي جرګې له خوا دا عمل یو توطیه او غیر دیموکراتیک عمل و باله، په ډیر شدت سره یې د زنده باد او مرده باد نارې یې وهلې تر لمر ډوبیدو لږ وړاندې د ډاکتر محمد یوسف کور ته ورسیدل ، هلته ساتونکو او امنیتي قواو هوایي ډزې وکړې ، خو مظاهر چیان شاته نشول تر څو د مقاماتو د امر په اساس په مظاهر چیان مستقیم فیرونه وشول. چې مرګ او ژوبله یې له ځانه سره درلوده، داسې ویل کیدل چې دا امر د پاچا زوم او د مرکزي قواو قوماندان سردار ولي کړې و. په دې کار مظاهره پراخه شوه پاچا اړ شو چې د ډاکتر محمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوسف پر ځای بل څوک دي څوکۍ ته وټاکي ، ځکه يي د ۱۹۲۵ زکال د اکتوبر پر ۲۹ نيټه د راډيو څخه دا اعلان وشو چې ډاکتر محمد يوسف د روغتيايي ستونزو په نسبت له خپلې دندې څخه لاس واخيست او پاچا هم دده استعفا ومنله او محمد هاشم ميوندوال يې د کابينې په جوړولو مؤظف کړ. ۳۲ م ۲۲۲

ددې پيښو په پرتله د عقرب د دريمې نيټې پيښه دومره نه وه چې صدراعظم استعفا ورکړې ، خو د افغانستان خلق ديموکراتيک ګوند دواړو خواو (خلق او پرچم) ددې پيښې څخه ډيره ګټه واخيسته ، د پراخه تبليغاتو په نتيجه کې مظاهره پراخه شوه، پاچا مجبور شو چې صدراعظم له کاره ګوښه کړي چې په دې ډول سياسي وضع نوره هم کاواکه شوه.

ښاغلی محمد هاشم ميوندوال د پاچا د امر سره سم د ۱۳۴۴ لمريز کال د عقرب په ۷مه ، د ۱۹۲۵ز کال د اکتوبر په ۳۰مه د افغانستان د صدراعظم په توګه وټاکل شو. او د ۱۳۴۶ لمريز کال د ميزان تر ۱۸مي ، ۱۹۲۷ ز کال د اکتوبر تر ۱۱ نيټې پورې د صدراعظم په توګه دنده اجرا کړه. ښاغلی محمد هاشم ميوندوال د ملا عبدالرحيم زوی په ۱۲۹۸لمريز (۱۹۱۹ ز) کال د غزني ولايت د مقر په ولسوالۍ کې زيږيدلی دی. پر ۱۳۲۱ لمريز (۱۹۴۲ز) کال له حبيبي ليسې څخه فارغ او په هرات کې د اتفاق اسلام د جريدې د مدير په توګه مقرر شو چې په دغه وخت کې نوموړي پرديس تخلص کاوه. ۴۰ م ۲۷

محمد هاشم ميوندوال د ښه استعداد خاوند او د دولت په مهمو څوکيو کې دنده تر سره کړيده ، نوموړي درې ځلې د مطبوعاتو رئيس، دوه ځلې په کراچۍ کې د افغاني سفير، د بهرينو چارو په وزارت کې د معين په توګه دنده اجرا کړې او يو څه وخت د پاچا مطبوعاتي مشاور هم و ، نوموړی د ۱۹۲۵ ز کال د اکتوبر په (۳۰) نيټه د پاچا لخوا د حکومت په جوړولو مؤظف شو . خپله کابينه او کړنلاره يې د ۱۹۲۵ ز کال د نومبر په دويمه ترتيب او د ولسي جرګې څخه د باور رايه واخيسته .

صدراعظم د يو شمير وزيرانو سره د کابل پوهنتون په اديتورم کې د عقرب د دريمې نېټې د وژل شويو محصلينو د فاتحې په مراسمو کې ګډون وکړ. محصلينو ته يې وعده ورکړه چې ددې پيښې عاملينو ته به سزا ورکوي او محصلين د اتحاديه

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړه کړي، خو د عاملینوته په سزا کې پاتې راغې ځکه چې د دوې تر شاه قوي لاس موجود و. ۴۰م۲۲

محمد هاشم میوندوال په بهرني سیاست کې ډېر محتاط و ، د هیواد د بې طرفۍ سیاست یې تعقیباوه، د خپلو ګاونډیانو سره یې ښې اړیکې درلودې. په ۱۹۶۲زکال د پاکستان واکمن مارشال ایوب خان تاشکند ته د تګ پر مهال کابل کې تم شو او له پاچا محمد ظاهرشاه او محمد هاشم میوندوال سره یې لیدنه وکړه.

د شوروي اتحاد د بهرنیو چارو وزیر کاسګین د ۱۳۴۴ لمریز کال د مرغومي په ۲۴ نیټه له ډهلي څخه کابل ته راغی ، د میوندوال او پاچا سره یې ولیدل ، میوندوال یې دعوت کړ چې شوروي اتحاد ته دوستانه سفر وکړي. میوندوال په ۱۳۴۴ لمریز (۱۹۶۶ز) کال مسکو ته ولاړ ، د شوروي له بیلابیلو ښارونو یې لیدنه وکړه، شوروي رهبری کوښښ وکړ چې افغانستان د ځان دوست او امریکا یې دښمن وښئي، خو ګټه یې ونکړه. نوموړی ترکي ، متحده عربو جمهوریت او چین ته سفرونه وکړل. ۷ م۲۹۶

محمد هاشم میوندوال په ۱۹۶۷ ز کال د مارچ په دیارلسمه نیټه امریکا ته سفر وکړ ، د ملګروملتو د عمومي منشي او د امریکا جمهور رئیس سره یې وکتل ، د کرنې په برخه کې یې د مرستو غوښتنه وکړه او د ملګرو ملتونو د سازمان په غونډه کې چې د عربو او اسرائیلو د جګړې د ختمیدو لپاره یوه لار پیدا کړي.د هیوادونو مشران یې را بللي و چې د افغانستان په استازیتوب میوندوال پکې ګډون وکړ ، نوموړي په خپلې وینا کې د مسلمانانو پلوي وکړه.

میوندوال په کورني سیاست کې پر ستونزو بریالی نه شو ځکه کومه وعده (دمحصلینو د قاتلانو نیول) چې یې له محصلینو سره کړې وه پوره نکړه، د ولسي جرګې وکیلانو به دده په کارونو باندې نیوکې کولې، میوندوال د سوسیال مترقی دیموکرات په نامه یو ګوند جوړ کړ خو د ستونزو په حل کې ورسره چندان مرسته و نشوه کولی . په پای کې د کابل په ښار کې د تېر په څېر مظاهرو پراختیا پیداکړه . د ښاغلي میوندوال روغتیایي حالت ډېر خراب و ، ځکه نوموړی د کولمو د انسداد له امله درې ځله عملیات شوي و ، څلورم عملیات ته هم اړتیا وه ، ځکه یې د ۱۹۶۷ ز کال د اکتوبر په ۱۱نیټه پاچا ته خپل استعفا لیک وړاندې کړ.۴۰م۹۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځينې داسې استدلال کوي چې ميوندوال ته پاچا وعده ورکړې وه چې د درملنې په موخه له امريکا څخه د راګرځيدو پورې به هيڅوک د ده پر ځای تعين نه کړي . دا خبره ربښتيا ښکاري ځکه د نورو صدراعظمانو په خلاف تر ۷۰ ورځو پورې يې د ده پر ځای څوک د حکومت په جوړولو مؤظف نکړ. يوازې د هغه مرستيال عبدالله يفتلي ته يې دنده وسپارله چې د حکومت چارې مخکې يوسي.

ځينې داسې ګمان کوي چې په شوروي اتحاد کې د محمد هاشم ميوندوال له وينا وروسته پاچا پر ده شکمن و چې نوموړي شوروي اتحاد ته ميلان پيدا کړی ، کله چې ميوندوال له امريکا څخه راستون شو ، وضع يې بالکل بدله شوې و ، د پاچا کورنۍ شورا پريکړه کړې وه چې ميوندوال بايد شهرت پيدا نه کړي. د مساوات خپروني يې تر کنترول لاندې ونيوه ، خو ميوندوال هم له امريکا څخه له راګرځيدو وروسته په عملي توګه مخالفت غوره کړ مګر د ده هڅو بيا هم نتيجه ورنکړه. ۲۰ م ۴۱۲-۴۱۷

عبدالحميد مبارز د ميوندوال په اړه ليکي: «نوموړی يو سياستمدار و ، د هيواد سياسي وضع يې د بدلون په حال کې ليدله ، ده پريکړه وکړه چې نور بايد د پاچا سره د نږديوالي په اساس واک ته ونه رسيږي ، ځکه سلطنت يې د کينې اړخ ځواکونو او داود خان د پلويانو لخوا په خطر کې ليده ، ده غوښتل چې د خلکو لخوا واک ته ورسيږي . مترقي ديموکرات ګوند يې جوړ کړ او د پاچا ملاتړ يې له لاسه ورکړ ، خو د کينې اړخ او داودخان پلويان يې راضي نه کړای شول ، ميوندوال هيله درلوده چې افغانستان د يو ريښتيني ديموکراتيک نظام په جوړيدو سره پرمختګ وکړي ، ده له يوه ديموکراتيک نظام ، آزاد دولت او ګوند له موجوديت پرته پرمختګ نيمګړی ګاڼه ، ده د مترقي ګوند په جوړولو سره غوښتل چې د چپ او ښي اړخ تر منځ تشه ډکه کړي . خو د نوموړي روغتيا يې حالت د داودخان د پلويانو لکه وحيد عبدالله ، حسن شرق ، خلقيانو او د ډاکتر محمد يوسف د طرفدارانو لخوا کړه وړه او د ده پر ضد تبليغ د نوموړي او پاچا تر منځ واټن زيات کړ ، تر څو مخالفت په دښمنۍ او يو خدمتګار په دښمن بدل شو.» ۴۷ م ۸۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هر حال پاچا د میوندوال استعفا منظوره او نوراحمد اعتمادي ته یې دنده وسپارله چې حکومت جوړ کړي، د محمد هاشم میوندوال د حکومت غړې پـه لاندي ډول وو .

صدراعظم	محمد هاشم میوندوال	۱۹۲۵-۱۹۲۷ز کال پورې
د صدراعظم لومړی مرستیال	نور احمد اعتمادي	۱۹۲۵-۱۹۲۵ ز کال پورې
دویم مرستیال	عبدالستار شالیزی	۱۹۲۵-۱۹۲۷ز کال پورې
د ملي دفاع وزیر	جنرال خان محمد	۱۹۲۵-۱۹۲۷ز کال پورې
د بهرنیو چارو وزیر	نور احمد اعتمادي	۱۹۲۵-۱۹۲۷ز کال پورې
کورنیو چارو وزیر	عبدالستار شالیزی	۱۹۲۵-۱۹۲۶ ز کال پورې
	انجینر احمدالله	۱۹۲۶-۱۹۲۷ ز کال پورې
د مالیې وزیر	عبدالله یفتلي	۱۹۲۵-۱۹۲۷ز کال پورې
	عبدالکریم حکیمي	۱۹۲۷-۱۹۲۷ز کال پورې
	ډاکتر محمد احسان تره کی	۱۹۲۷-۱۹۲۷ز کال پورې
د کانو وزیر	انجینر عبدالصمد سلیم	۱۹۲۵-۱۹۲۵ ز کال پورې
د کرنې وزیر	انجینر محمد اکبر رضا	۱۹۲۵-۱۹۲۵ ز کال پورې
د فواید عامې وزیر	انجینر احمدالله	۱۹۲۵-۱۹۲۶ز کال پورې
	انجینر محمد حسن مسا	۱۹۲۶-۱۹۲۷ز کال پورې
د پوهنې وزیر	محمدهاشم میوندوال	۱۹۲۵-۱۹۲۵ ز کال پورې
	ډاکتر محمد عثمان انوري	۱۹۲۵-۱۹۲۷ز کال پورې
دمطبوعاتو وزیر	محمد هاشم میوندوال	۱۹۲۵-۱۹۲۵ ز کال پورې
	محمد عثمان صدقي	۱۹۲۵-۱۹۲۷ز کال پورې
	عبدالرؤف بینوا	۱۹۲۷-۱۹۲۷ز کال پورې
د سوداګرۍ وزیر	ډاکتر نورعلی	۱۹۲۵-۱۹۲۷ز کال پورې
دپلان وزیر	عبدالحکیم ضیایي	۱۹۲۶-۱۹۲۷ز کال پورې
	عبدالله یفتلي	۱۹۲۷-۱۹۲۷ز کال پورې
د روغتیا وزیر	محمد عثمان انوري	۱۹۲۵-۱۹۲۵ ز کال پورې
	پیغله کبرا نورزائي	۱۹۲۵-۱۹۲۷ز کال پورې
د مخابراتو وزیر	ډاکتر محمد حیدر	۱۹۲۵-۱۹۲۶ز کال پورې
	عبدالکریم حکیمي	۱۹۲۶-۱۹۲۷ز کال پورې
مشاور وزیر	ډاکتر محمد انس	۱۹۲۷-۱۹۲۷ز کال پورې
	عبدالله یفتلي	۱۹۲۷-۱۹۲۷ز کال پورې
د قبایلو مستقل رئیس	محمد خالد روښان	۱۹۲۵-۱۹۲۷ز کال پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وزیرانو د شورا منشي	عبدالغفور روان فرهادي	۱۹۲۵-۱۹۲۷ز کال پورې ۴۰ م ۹۲ او ۹۷

نوراحمد عتمادي د ۱۳۴۲ لمریز کال د عقرب په ۹مه نیټه ، ۱۹۲۷ز کال د نومبر په لومړي نیټه د پاچا لخوا د صدراعظم په توګه وټاکل شو ، چې ۱۳۵۰ لمریز کال د ثور تر ۲۲مي نیټې پورې یې د افغانستان د صدراعظم په توګه دنده اجرا کړه ، نوموړی په ۱۲۹۹ لمریز (۱۹۲۰ز) کال په کندهار کې زیږیدلی دی . نور احمد اعتمادی د غلام محمد زوی او د عبدالقدوس خان لمسی ((عبدالقدوس د افغانستان آزادی (۱۹۱۹ز) کال په جګړه کې د کندهار د جبهې قوماندان و)) ده، عبدالقدوس خان د مشروطه غوښتونکو د نهضت او د محمد زیو د کورنۍ غړی و. ۲۰ م ۴۱۸

نور احمد اعتمادي د سرادار محمد داودخان پلوي ، د ډاکتر محمد یوسف او میوندوال د حکومتونو پرمهال چې له هغه سره ښې اړیکې درلودې ، هڅه وکړه چې د پاچا او محمد داود تر منځ اړیکي ښې کړي . د ده هڅو مثبته نتیجه ورنه کړه ، نوراحمد اعتمادي د استقلال لیسې څخه له فارغیدو وروسته د پوهنې په وزارت کې په کار پیل وکړ ، وروسته د بهرنیو چارو په وزارت کې په مختلفو څوکیو دنده اجرا کړه. څه موده په کراچۍ او اسلام اباد کې سفیر و ، نوموړ پیاوړی دیپلومات او د میوندوال په کابینه کې د صدراعظم مرستیال او د بهرنیو چارو وزیر و . ۲۰ م ۴۱۸

کله چې محمد ظاهر شاه د ۱۳۴۲ لمریز کال د لړم په ۹ (۱۹۲۷ز کال د نومبر په لومړۍ نیټه نور احمد اعتمادی د حکومت په جوړولو موظف کړ . نوموړي هم د ۱۳۴۲ لمریز کال د عقرب په ۲۳ او ۱۹۲۷ز کال د نومبر په دولسمه نیټه په لاندې ترکیب سره د اعتماد رایه واخیسته.

صدراعظم	نور احمد اعتمادي	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹ز کال پورې
د صدراعظم لومړی مرستیال	ډاکتر علی احمد پوپل	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹ز کال پورې
دویم مرستیال	عبدالله یفتلي	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹ز کال پورې
د ملي دفاع وزیر	جنرال خان محمد	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹ز کال پورې
د بهرنیو چارو وزیر	نور احمد اعتمادي	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹ز کال پورې
د کورنیو چارو وزیر	ډاکتر محمد عمر وردک	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹ز کال پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مالیې وزیر	محمد انور ضیایي	۱۹۶۷ز-۱۹۶۹زکال پورې
د کانو وزیر	انجینر عبدالصمد	۱۹۶۷ز-۱۹۶۸زکال پورې
	انجینر محمد حسن مسا	۱۹۶۸ز-۱۹۶۹زکال پورې
د عدلیې وزیر	ډاکتر محمد اصغر	۱۹۶۷ز-۱۹۶۹زکال پورې
د کرنې وزیر	انجینر محمد اکبر رضا	۱۹۶۷ز-۱۹۶۹زکال پورې
د فواید عامی وزیر	انجینر محمد حسن مسا	۱۹۶۷ز-۱۹۶۹زکال پورې
د پوهنې وزیر	ډاکتر علی احمد پوپل	۱۹۶۷ز-۱۹۶۹زکال پورې
	ډاکتر محمد اکرم	۱۹۶۹ز-۱۹۶۹زکال پورې
د اطلاعاتو او کلتور وزیر	ډاکتر محمد انس	۱۹۶۷ز-۱۹۶۹زکال پورې
د سوداګرۍ وزیر	ډاکتر نورعلی	۱۹۶۷ز-۱۹۶۹زکال پورې
د پلان وزیر	ډاکتر عبدالصمد حامد	۱۹۶۷ز-۱۹۶۹زکال پورې
د روغتیا وزیر	پیغله کبرا نورزائي	۱۹۶۷ز-۱۹۶۹زکال پورې
مخابراتو وزیر	انجینر محمد اعظم ګران	۱۹۶۷ز-۱۹۶۹زکال پورې
مشاور وزیر	عبدالواحد سرابي	۱۹۶۷ز-۱۹۶۹زکال پورې
د قبایلو مستقل رئیس	سید مسعود پوهنیار	۱۹۶۷ز-۱۹۶۹زکال پورې

۲ م م ۱۹۶او-۹۷

په ۱۹۶۹ ز کال کې د ولسي جرګې له انتخاباتو وروسته نور احمد اعتمادي مجبور و چې د نوې ولسي جرګې څخه بیا د اعتماد رایه تر لاسه کړي ، نوموړي د دویم ځل لپاره خپله کابینه په لاندې ترکیب سره پشنهاد کړه.

د نور احمد اعتمادي د دویم حکومت غړي

صدراعظم	نور احمد اعتمادي	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د صدراعظم لومړی مرستیال	عبدالله یفتلي	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
دویم مرستیال	ډاکتر عبدالقیوم	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د ملي دفاع وزیر	جنرال خان محمد	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د بهرنیو چارو وزیر	نور احمد اعتمادي	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د کورنیو چارو وزیر	محمد بشیر لودین	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د مالیې وزیر	ډاکتر محمد امان	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د کانو وزیر	امان الله منصوري	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د عدلیې وزیر	عبدالستار سیرت	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د کرنې وزیر	عبدالحکیم	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د پوهنې وزیر	ډاکتر عبدالقیوم	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اطلاعاتو او کلتور وزیر	ډاکتر محمود حبیبي	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د سوداګرۍ وزیر	ډاکتر محمد کبیر عمر	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د پلان وزیر	ډاکتر عبدالواحد سرابي	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د روغتیا وزیر	ډاکتر محمد ابراهیم مجید سراج	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د فواید عامې وزیر	انجینر محمد یعقوب لعلي	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
مشاوره وزیره	میرمن شفیقه ضیایي	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د قبایلو مستقل رئیس	سید مسعود پوهنیار	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې

۲ م م ۹۲-او۹۷

نور احمد اعتمادي د باور د رایو تر لاسه کولو وروسته د یو لړ ستونزو سره مخ شو. چې همدغه ستونزې دده د حکومت د سقوط سبب شوې، او هغه دادي:_ دغه اوازه چې په مسکو کې یو محصل د غلام سخي غیرت په نوم د قرانکریم او خدای (ج) د نوم اهانت کړی دی ، د کابل په سینماګانو کې د حضرت یوسف (ع) په نامه یو فلم ننداري ته وړاندې شو چې ځینې برخې یې د اسلام د مقدس دین پر ضد وی ، د پرچم په جریده کې پر لینن باندې درود ویل.دغه موضوعات په ډیر افراطي ډول تبلیغ شول، عام خلک او ملایان راوپاریدل، یو شمیر ملایان د پل خشتې په جومات کې سره راټول شول تقریباً (۴۳) ورځی یې په جومات کې تیري کړې ، د دولت پر ضد یې مظاهرې کولې چې د پلازمینې سیاسي او امنیتي وضع یې تقریباً بې ثباته کړه ، ځکه د دوی شمیر وخت په وخت زیاتیده ، د شورا ځینو غړو هم د ملایانو پلوي کوله . په ۱۹۷۰ زکال کې د ټولو سیمو د طالبانو د یو ځای کیدو بهیر مخ په زیاتیدو و. ددې ملایانو مشر مولوي فیضاني به مسجد کې د دولت پر ضد بیانیې ورکولې ، او مهمې غوښتنې یې دا وې:

- په هیواد کې د اسلامي شریعت او حنفي مذهب پوره او کامل تطبیق.
- د پوهنې وزارت په تعلیمي نصاب کې د اسلامي مضامینو زیاتوالی.
- ښځو ته د حجاب په سرول.

حکومت د دوی غوښتنی و نه منلې ، ټول ملایان یې د شپې لخوا په زور سره په عسکري موټرو کې ولایتونو ته انتقال کړل، پاچا د شورا غړې را وغوښتل چې ملایان باید هیڅ ډول دولتي ضد اقدام و نه کړي. ۴۰م۱۰۳

پر دې سربیره د محصلینو او زده کونکو پراخې مظاهرې ، د حکومت په چارو کې د سترې محکمې او د پاچا د کورنۍ لاس وهنې د حکومت د کمزورۍ لامل شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځینې وایي پر اعتمادي یې دومره بده اغیزه وکړه چې ځان ووژني، غوښتل یې چې د قرغې په ډنډ کې ځان ډوب کړي، خو دا خبرې او ګونګوسې چندان ریښتینې نه ښکاري، دا چې نومړی د موجوده ستونزو په حل کې پاتې راغې دا یقیني خبره وه ځکه چې ده کوم سیاسي ګوند هم نه درلود، چې د ستونزو په حل کې له ده سره مرسته وکړي. ده دغه مداخلې د هغه عمل بدل ګڼلې چې ده د ۱۹۷۱ ز کال د اپریل په ۷ نیټه په ولسي جرګه کې د وکیلانو پوښتنو ته هیڅ ځواب و نه ویلې، وکیلانو په غونډه کې د اعتماد رایه مطرح کړه، مګر پاچا نه غوښتل چې د اعتمادي حکومت د ولسي جرګې د نه باور د رایي د استعمال پواسطه سقوط وکړي. په خصوصي ډول په دې بریالی شو چې اعتمادي استعفا ورکړي.

نور احمد اعتمادي د ۱۹۷۱ ز کال د اپریل په ۷ نیټه خپل استعفا لیک پاچا ته وړاندې کړ، پاچا هم دده استعفا قبوله کړه. او ډاکتر عبدالظاهر ته یې دنده وسپارله چې نوې حکومت جوړ کړي. ۴۰م ۱۰۵

نور احمد اعتمادي په کار پوه، هیواد ته وفادار و، کابینه یې هم په کار پوه اشخاصو څخه جوړه شوې وو. خو هغه وخت سیاسي فضا داسې حالت کې وه چې سیاسي ګوندونو ډیر امتیازات غوښتل او د هیواد سیاسي وضع یې کاواکه کړې وه، دده استعفا په دې معنی نه وه چې دی په کار نه پوهیده، د هغه موخه دا وه که دده په لرې کیدو د هیواد وضع ثبات پیدا کوي او د پرمختګ لپاره لار هواریږي نوموړي هم له خپلې خوښې څخه د نور په خیر تیر شو او استعفا یې ورکړه.

ډاکتر عبدالظاهر د پاچا د امر په اساس د ۱۳۵۰لمریز کال د ثور په ۲۲ مه نیټه، د ۱۹۷۱ ز کال د مې په ۱۲ نیټه د صدراعظم په توګه وټاکل شو. او د ۱۳۵۱لمریز کال د میزان ۲می او د ۱۹۷۲ ز کال د سپتمبر تر ۲۴می نیټې پورې د افغانستان د صدراعظم په توګه دنده اجرا کړه. ښاغلی ډاکتر عبدالظاهر د عبدالقادر ابراهیم خیل زوی په ۱۲۸۹لمریز (۱۹۱۰ز) کال د لغمان ولایت کې زیږیدلی دی. په ۱۳۱۰لمریز (۱۹۳۱ز) کال د حبیبې لیسې څخه فارغ شوی، په ۱۳۱۴لمریز کال د امریکا د کولمبیا پوهنتون څخه یې لیسانس او په ۱۳۱۸لمریز (۱۹۳۹ز) کال د همدې پوهنتون څخه ډاکتري واخیسته او په ۱۳۲۱لمریز کال یې د نوموړي پوهنتون څخه د روغتیا په برخه کې د تخصص ډیپلوم هم واخیسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکتر عبدالظاهر په ۱۳۳۴لمریز (۱۹۵۵ز) کال د روغتیا وزارت کفیل ، وروسته په کراچۍ او روم کې د افغانستان سفیر ، په یولسمه او دولسمه دوره کې د ولسي جرگې رئیس ، په ۱۹۶۴ ز کال کې د لوی جرگې د رئیس په توگه مختلفې دندې اجرا کړې دي. ۴۰م۱۰۵

اعلیحضرت محمد ظاهر شاه ډاکتر عبدالظاهر ته د ۱۹۷۱ ز کال د مۍ پر ۱۲ او ۱۳۵۰لمریز کال د ثور په ۲۲ نیټه دنده وسپارله چې نوی حکومت جوړ کړي. نوموړی د ۱۹۷۱ ز کال د جولای په ۲ د ۱۳۵۰ لمریز کال د اسد په ۴ مه نېټه وتوانیده چې د ولسي جرگې څخه د باور رایه واخلي او د ۱۹۷۲ ز کال د سپتمبر د میاشتې تر ۲۴مې نېټې پورې د افغانستان صدراعظم و ، د ډاکتر عبد الظاهر د صدارت پر مهال زیات واک د عبدالصمد حامد او محمد موسی شفیق سره و ۲۰م ۴۲۸

نوموړي یو لړ ستونزو لکه د ژبو موضوع، د نوو قوانینو د انفاذ په اړه د محصلینو غوښتنه، وچکالي، د غلې کمبود او په ځینو سیمو کې له لوږې څخه د خلکو مړه کیدل ،د بچیانو خرخول او نورې هغه پیښې وې چې دده حکومت یې کاواکه کړ. ده د عبدالصمد حامد په مشرۍ یو پلاوی بادغیس او هرات ته ولیږه، ستونزه پیچلې شوه او عبدالصمد حامد په چغچران کې د لاریون کوونکو لخوا په ډبرو وویشتل شو. د پلاوي ځینې غړي تېپیان او د هغوی د استوگنې ماڼۍ ښیښې ماتې شوې. عبدالصمد حامد د غور والي او اداري مسئولین ددې غمیزې مسئول وگڼل ، د هغوی د برطرفۍ او بدلیدو غوښتنه یې وکړه، عبدالصمد حامد بیرته کابل ته را وگرځیدو. غوښتل یې چې ستونزه د وزیرانو په غونډه کې مطرح کړي خو دغه غونډه ونشوه،عبدالصمد حامد خپله دنده پریښودله، څو ورځې وروسته د درملنې په پلمه اروپا ته ولاړ. حکومت د بادغیس خلکو سره مرسته و نشو کولی، د حکومت د غفلت په اساس خلکو ته ډیر زیان واوښته . ډاکتر عبدالظاهر د ډیري کمې مودې دندې د اجرا نه وروسته د ۱۹۷۲ز کال د سپتمبر په ۲۴ نېټه استعفا ورکړه او پاچا موسی شفیق ته دنده وسپارل چې نوی حکومت جوړ کړي . ۴۰م۱۰۷

د ډاکتر عبدالظاهر د حکومت غړي

صدراعظم	ډاکتر عبدالظاهر	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صدراعظم لومړی مرستیال	ډاکتر عبدالمجید	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د ملي دفاع وزیر	جنرال خان محمد	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د بهرنیو چارو وزیر	موسی شفیق	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د کورنیو چارو وزیر	امان الله منصوري	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د مالیې وزیر	غلام حیدر داود	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د کانو او صنایعو وزیر	محمد یعقوب لعلي	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د عدلیې وزیر	محمد انور ارغندیوال	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د کرنې وزیر	عبدالحکیم	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د پوهنې وزیر	حمیدالله عنایت سراج	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د مخابراتو وزیر	نصرت الله ملکیار	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د اطلاعاتو او کلتور وزیر	محمد ابراهیم عباس	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د سوداګرۍ وزیر	محمد عارف غوثي	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د پلان وزیر	ډاکتر عبدالواحد سرابي	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د روغتیا وزیر	ډاکترمحمد ابراهیم مجیدسراج	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د فواید عامې وزیر	جنرال خوازک ځلمي	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
مشاوره وزیره	میرمن شفیقه ضیائي	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
مشاور وزیر	عبدالستار سیرت	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د قبایلو مستقل رئیس	محمد ایوب عزیز	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې

۲ م م ۹۷-۹۹

ډاکترعبدالظاهر هم د نوراحمد اعتمادي په څېر د ستونزو سره مخامخ و، خو یې هیڅکله نه غوښتل چې د پاچا کورنۍ سره ځان خپه کړي، او هم یې د هیواد ویجاړ سیاست زغملی نه شو. ده هڅه کوله چې هیواد کې اداري او اقتصادي اصلاحات عملي کړي او د نورو هیوادونو له تجربو څخه ګټه واخلي، خو ده ته هم د نور په څېر سیاسي ستونزي پیدا شوي. د وینو د تویولو پر ځای یې د څوکۍ پریښودل بهتر وګڼل.

محمد موسی شفیق د ډاکتر عبدالظاهر تر استعفا وروسته د پاچا په امر د ۱۳۵۱لمریز کال د قوس په ۱۲مه، ۱۹۷۲زکال د ډسمبر په ۲۴ نېټه د افغانستان د صدراعظم په توګه وټاکل شو، چې د ۱۳۵۲لمریز کال د چنګاښ تر ۲۲مې او د۱۹۷۳ز کال د جولایي تر ۱۷نېټې پورې دنده اجرا کړه. ښاغلی موسی شفیق د مولوي محمد ابراهیم کاموي زوی او په ۱۳۱۰ لمریز کال په کابل کې زیږدیدلی دی

. لومړنۍ او منځنۍ زده کړې يې د جلال آباد په نجم المدارس او د ابوالحنيفه په مدرسو کې پای ته رسولې. د مصر له الازهر پوهنتون څخه يې د حقوقو په څانګه کې د ليسانس اخېستلو وروسته له همدې پوهنتون څخه يې د قضا په څانګه کې مافوق ليسانس درجه واخېسته ، نوموړی د کولمبيا په پوهنتون کې د حقوقو په بين الدوله څانګه کې د مافوق ليسانس د سند په اخېستلو بريالی شو او د امريکې د هارورد له پوهنتون څخه د نړيوالو مسايلو په څانګې کې برې ليک ترلاسه کړ. ۲۰م۴۳۹

ښاغلی موسی شفيق د زده کړو د پای ته رسولو او هيواد ته د راستنيدو سره سم د کابل پوهنتون د حقوقو او سياسي علومو په پوهنځي کې د استاد په توګه مقرر شو . نوموړی وروسته د عدليې وزارت د قوانينو د مدير ، د عدليې وزارت د تقيقني چارو رئيس ، د عدليې وزارت معين، د اساسي قانون د مطالعې د کميسون غړی ، د **۱۳۴۳** لمريز کال د اساسي قانون د لوي جرګې منشي، د بهرنيو چارو د وزارت سلاکار، په قاهره، بيروت، خرتوم او اګره کې د افغانستان د سفير په حيث دندې اجرا کړې. همدارنګه موسی شفيق د اتن په ښار کې د حقوق پوهانو او په لاهور کې د ختيځ پيژندونکو ټولنه کې د غړي په توګه ګډون کړی، او په ژنيو کې د اتومي وسلې لرونکو هيوادونو په غونډه کې د افغاني هئيت رئيس و . نوموړی په پښتو، دري، عربي ، انګليسي او فرانسوي ژبو ويل او ليکل کولی شول. د ډاکترعبد الظاهر له استعفا دوه ورځې وروسته د پاچا لخوا د **۱۹۷۲** ز کال د دسمبر په **۲۴** او د **۱۳۵۱**لمريز کال د ليندۍ په **۱۲** نېټه د کابينې په جوړولو موظف شو. ۲۰ م م ۴۳۹-او ۴۴۰

د موسی شفيق د حکومت غړي.

صدراعظم	محمد موسی شفيق	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د ملي دفاع وزير	جنرال خان محمد	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د بهرنيو چارو وزير	محمد موسی شفيق	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د ماليې وزير	محمد خان جلالر	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د کانو او صنايعو وزير	غلام دستګير عزيز	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د کرنې وزير	ډاکتر عبدالوکيل	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د پوهنې وزير	ډاکتر محمد ياسين عظيم	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د مخابراتو وزير	نصرت الله ملکيار	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د اطلاعاتو او کلتور وزير	صباح الدين کشککي	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پلان وزیر	ډاکتر عبدالواحد سرابي	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د فواید عامې وزیر	جنرال خوازک ځلمی	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې

۴۰ م ۱۲۰

موسی شفیق راتلونکي انتخابات و ځنډول، د ځینو جریدو مسئولین یې په دولت کې مقرر کړل، د لوړو زده کړو د وزارت اساسنامه یې جوړه کړه، په کابل راډیو او خپرونو کې رسماً اذان شامل کړ، ټولو سیاسي ګوندونو ته یې خبر ورکړ چې له دې وروسته د دولت پرضد مظاهرې نه شي کولی، ده غوښتل چې نوی کړنلاره په شورا کې تصویب کړي خو وخت یې پیدا نکړ، نوموړي غوښتل چې په حکومتي چارو کې د سلطنتي کورنۍ د لاسوهنې مخه ونیسي ، موخه یې د محمد داود خان مخه نیول و. داسې ګومان کېده چې داود خان د ځینو سیاسي ګوندونو ملاتړ کولو.

موسی شفیق د ۱۹۷۳ ز کال د جولای په ۱۲ او د ۱۳۵۲المریز کال د سرطان په ۲۵ نیټه د مازیګر په پنځو بجو پاچا ته د تیلفون په کرښه په هیواد کې د کرارۍ او امنیت راپور ورکړ، خو ۹ ساعته وروسته همغې شپې (۱۳۵۲المریز کال د چنګاښ $\frac{25}{26}$ شپه) په دوو بجو د سردار محمد داود خان له لورې کودتا پیل شوه، او په پنځو ساعتونو کې یې د سلطنت کمبله ورټوله کړه. د سهار پر (۷) بجو د سردار محمد داود په وینا سره په هیواد کې سلطنتي نظام ړنګ او پر ځای ئې جمهوري نظام اعلان شو. ۴۰ م ۱۲۲

د سردار محمد داود خان د کودتا وروسته زمونږ د هیواد سیاسي او ټولنیزو پیښو نوی بڼه غوره کړه. په لومړیو وختونو کې مترقي او چپي ګوندونو دده پلویتوب کاوه، دده پروګرامونه یې تائیدول او د هیواد د پر مختګ لپاره یې موثر ګڼل.

د دیموکراسۍ لسیزه که څه هم د هیواد سیاسي وضع د څو حکومتونو په راتګ او له منځه تګ سره کاواکه کړه خو په هیواد کې د لومړي ځل لپاره د دیموکراسۍ پلوشې وځلیدلې . په هیواد کې درې ډوله مطبوعات رامنځ ته شول . چې عبارت وو له : دولتي مطبوعاتو، ګوندي مطبوعاتو او ازاد مطبوعاتو څخه . دا ټولې خپرونې په کابل کې خپریدلې چې مونږ دلته په مجموع کې د ټولو جریدو یادونه کوو، لکه: وحدت، پیام امروز، افغان ملت، خلق، مردم، مساوات ، پیام

(c) ketabton.com: The Digital Library

وجدان، پرچم، صدای عوام، شعله جاوید ، ترجمان، صبا ، کاروان، خیبر، ګهیځ، پروانه، هدف، جبهه ملی، پکتیا ، سپیده دم، افغان ولس، اتحاد ملی ، روزګار افغان، نداي خلق، ملت ، افکار نو ، پیکار او شوخک په نومونو خپریدلی، چې مختلفې ایدیالوژګانې او ارمانونه یې خپرول، که څه هم ددوي عمر لنډ و ، خو بیا یې هم په ځوانانو باندې ډیره اغیزه وکړه، له دې امله ددیموکراسۍ لیسزه د مطبوعاتو د تجربې دوره هم ګڼل کیږي. خو د داود خان له کودتا وروسته دا ټولې مصادره او یوازې دولتي خپرونې خپریدی .....

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اعلیحضرت محمد ظاهر شاه د سلطنت سقوط او د سردار محمد داود خان واک ته رسیدل

د ۱۳۵۲ ل کال د چنګاښ ۲۲مه – ۱۳۵۷ ل کال د ثور ۷مه
د۱۹۷۳ ز کال د جولای ۱۷مه – ۱۹۷۸ ز کال د اپریل۲۷ مه

سردار محمد داود خان ددی واقیعت په پوهیدو سره چې د پاچا(محمد ظاهر شاه) په واکمنۍ کې دده له پاره د سیاسي فعالیت او خپل هدف (واک) ته د رسیدو زمینه نه ده برابره ، ځکه يې له دندې څخه په ۱۳۴۱ لمریز (۱۹۶۲ز) کال کې استعفا وکړه . هيله يې دا وه چې د پاچا له احسان پرته دسیاسي فعالیت په پایله کې واک ته ورسيږي . تر څو د هیواد په سیاسي ، اقتصادي او ټولنيز بدلون او پر مختګ کې موثر نقش ولوبوي.

پاچا او هغه ته نږدې کسانو لکه مارشال شاولي خان او سردار عبدالولي خان د سردار محمد داود په پريکړه (استعفا) ډیر خوښ شول . ځکه دوی (مارشال شاولي خان او جنرال سردار عبدالولي خان) نوموړي د ځان له پاره په راتلوونکي کې ستر خنډ ګڼلو خو پاچا د داود خان په پلان او هیلو باندې ښه پوهیده. دوي ټولو کوښښ کاوه چې هغه (داود خان) هیڅکله په سیاسي ډګر کې داخل او قوي نشي ،چې د ۱۳۴۳لمریز کال د بنسټیزه قانون د (۲۴) مادې له تصویب وروسته د دوي دا هیله پوره شوه. په نوموړې ماده کې لومړی د پاچا کورنۍ او د هغوي ځینو دندو (صدارت ، وزارت او ستره محکمې ریاست) په ټاکنو کې ګډون او واک ته رسیدل منع شوي وو. داود خان تقریباً (۱۰) کاله په انزوايي (ګوښه توب) تیر کړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دیموکراسي د دورې په ورستنیو کلونو کې د داود خان پرته د دوو نورو کودتاګانو (د سردار عبدالولي او د هغه پلار شاولي خان) خبري هم کیدلې، خو داود پردوی باندي رومبی شو، هغو کسانو چې ددې کودتاه په لاربښوونه او بریالیتوب کې فعاله ونډه درلوده عبارت وو له: سردار داود خان او د هغه مرستیال محمد حسن شرق. غلام حیدر رسولي، محمد سرور نورستاني، مولاداد او محمد یوسف د ټانکیستانو سرګروپان وو، پاچا ګل وفادار او عبدالحمید (محتاط) دهوایي قوا او انجینران، سید عبدالله، غوث الدین فایق او عبدالقدیر د سرګروپانو تر مینځ د اړیکو د ټینګولو مسئولین وو. په دغو کسانو سربیره د کابل ښار ځینو سیارو نظامي ټولګیو لکه د کوماندو (۴۴۴) قطعه د ښاری انضباط قطعه او د سلطنتي ګارد د ساتنې قطعه هم برخه درلوده او د نظام په بدلون کې یې اغیزمنه ونډه اخیستې وه. د (۴مې) او (۱۵مې) زغره والو لیواګانو څخه (۷۰) ټانګونه او (۲۰۰) تنه پرسونل د سرور نورستاني، محمد یوسف، او مولاداد تر قوماندې لاندې تیاری درلود. د کوماندو د (۴۴۴) لوا څخه (۱۲۰۰) تنه وسله وال کسان د فیض محمد خان او هدایت الله خان د امر لاندې د کودتاه لپاره اماده وو. د ښاري انضباط له قطعي څخه (۴۰۰) تنه وسله وال د ضیاء مجید او محمد نبي عظیمي د امر لاندي د قوماندي منتظر وو.(۲۱ م ۵۳۹)

د پراشوت او سلطنتی ګارد له قطعو څخه (۳۰۰) تنه وسله وال او (۱۰) عرادي ټانکونه د عبدالقادر میاخیل او حبیب الله زرمتي د امر لاندي اماده وو. د ملی دفاع وزارت د څانګو او ریاستونو (۱۰۰) تنه وسله وال افسران د حسن شرق او غوث الدین فایق د امر لاندې تیار وو. په دې ترتیب (۲۲۰۰) تنه وسله وال کسان د فوځ په قطعاتو کې د (۸۰) عرادو ټانکونو او مجهزو وسایلو سره د کودتا له پاره تیار وو. د ځکمنیو قطعاتو په خوا کې هوایي او مدافع هوایي قطعاتو، د خواجه رواش او باګرام پیلوټان او تخنیک ګران هم د لومړی بریدمن پاچا ګل وفادار او لومړي بریدمن عبدالحمید محتاط د امر لاندې تیاري درلوده. د مهتاب قلعه (۸۸) توپچې لوا کې تورن خلیل الله هم د کودتا کوونکو سره د مرستې وعده کړې و، چې نوموړی قطعه به ددوي په ګټه استعمالوي، او ټولو قطعاتو سره د پاچا ګل وفادار، عبدالحمید محتاط مرتضی قل او محمد اصف پواسطه اړیکې ټینګیدلي.(۲۱ مم ۵۳۹او ۵۴۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکودتا پیل:

لومړې د خواجه رواش له هوایي ډگر څخه د مخابري یوه دستگاه په پټه د سردار محمد داود خان کور (د کودتاه د قوماندي محل) ته انتقال شوه. او بله د ضیا مجید په واسطه د ښاري انضباط په قطعه کې ځای پرځای شوه. په دې وخت کې محمد ظاهرشاه د سترگو د علاج لپاره ایټالیې ته تللی و، دا چې داود خان د کودتاه د بریالیتوب په هکله فکر وکړی د پاچا په غیاب کې په کودتاه باندي شرمیده، خو دده تصمیم قاطع و ځکه حسن شرق ته یې دستور ورکړی و چې د ناکامۍ په صورت کې باید هغه (داود خان) ووژني. (۲۱ م ۵۴۰)

د ۱۳۵۲ لمریز کال د چنگاښ $\frac{25}{26}$ او د ۱۹۷۳ز کال د جولاي په $\frac{16}{17}$ نېټه د عراق په سفارت کې د هغه هیواد د ملي ورځې په مناسبت په کابل کې د هغه هیواد سفیر یوه ملمستیا ترتیب کړې وه. چې په دې میلمستیا کې د پاچا د کابینې په یو شمیر وزیرانو او لوړ رتبه مامورینو سربیره د دفاع وزیر جنرال خان محمد او سردار عبدالولي هم گډون کړی و. له دې میلمستیا وروسته یې په هغه میلمستیا کې چې د امریکا د سفیر په کور کې د هغه هیواد د نظامي اتشې د پیژندنې په خاطر جوړه شوې وه گډون وکړ، د ښو غذاگانو او خوندورڅیزونو څښلو وروسته خپلو کورونو ته د استراحت له پاره ولاړل. د شپې په یوه نیمه بجه کودتا کوونکو د لاندي پلان مطابق کودتاه پیل کړه. د سردار عبدالولي خان (د پاچا زوم او د مارشال شاولي خان زوی) نیول او د سلطنتي گارد د پرسونل بې وسلې کول او د کابل د هوایي ډگر نیول د کوماندو د (۴۴۴) قطعې په واسطه، د ښاري انضباط (۷۷) قطعې په واسطه د ملي دفاع وزیر، مارشال شاولي خان، د افغانستان رادیو نیول او دنیولو موظفو گروپونو ته د وسلې ویشل. د شهزاده احمد شاه (چې په دغه وخت د سلطنت وکیل هم و) نیول د کوماندو د (۴۴۴) قطعې په مرسته، د فوځ د فعالو قوماندانانو نیول په هره قطعه کې د کودتاه د ملگرو پواسطه، د اړتیا په وخت د ښاري انضباط یا پاراشوت د قطعو څخه د مرستې غوښتنه کیده. د کابل د ښار نیول د (۴ مې) او (۱۵ مې) زرهدارو لوا وو دټانگونو پواسطه. (۲۱ م ۵۴۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان خلک مخصوصاً د کابل د ښار اوسیدونکي لا په خوارږه خوب ویده وو خو ښار د یو عظیم طوفان په څپو کې د ډوبیدو په حال کې و، او نوي سیاسي فضا د راتلو په حال کې وه چې $\frac{25}{26}$ سرطان۱۳۵۲ لمریز کال $\frac{16}{17}$ جولاي ۱۹۷۳ز کال د شپې په یو نیمه بجه سردار محمد داود خان په قاطع تصمیم سره په خپل کور کې د بیسیم دستگاه شاته کښېناست د خبرو غوږۍ (گوشی) یې واخیسته د کوماندو او د انضباط د قطعې ټانگونو ته یې د ټاکل شویو موخو پر لور د حرکت قومانده ورکړه، یوه دقیقه وروسته د زرهدارو ټانگونو غږ په ارگ او بالاحصار کې واوریدل شو، مؤظفو گروپونو په ډیرې چټکۍ سره لاس په کار شول. د فیرونو له اوریدو وروسته ډیر ژر دوه بجې او شل دقیقې د افغانستان مرکزي مخابره ونیول شوه، او په ټول افغانستان کې مخابراتي سیستم فلج شو. د کودتاد پلان نه د خارجو قوتونو تر منځ مخابراتي اړیکې قطع شوې. د شپې تر ۳ بجو پورې سلطنتي گارد د کودتاچیانو په واک کې راغی او د سهار تر (۲) بجوپورې هغه کسان چې باید نیول شوي وای دنیولو وروسته د عبدالقدیر کور ته انتقال او تر نظارت لاندې ونیول شول، د کابل ټول ښار د کودتاچیانو تر کنترول لاندې راغی په دې ترتیب د ظاهرشاه تقریباً نیمه پیړۍ سلطنت په څلور نیمو ساعتونو کې له منځه ولاړ.(۲۱ م ۵۴۱)

سردار محمد داودخان پوره لس کاله (۱۳۴۱ – ۱۳۵۲) لمریز کال (۱۹۲۳ - ۱۹۷۳) په انزوا څخه وروسته . د ۱۹۷۳ ز کال د جولاي په ۱۷ یا د چنگاښ ۲۲ نېټه واک ته ورسید . دا چې په افغانستان کې څه پیښ شوي وه . خلک پرې نه پوهیدل ، مگر د ملی اتڼ هغه نغمي چې له رادیو څخه خپریدلې خلک په دې گومان کې اچولي وو، چې په دولتي سطحه کوم بدلون منځته راغلی دی هر څوک به د خپلې رادیو خواته غلی ناست و . او وضع یې څارله. (۳۳م ۲۸۱او ۲۸۲)

د سهار ۷:۲۰ اوه بجي او شل دقیقي سردار محمد داود خان په داسې حال کې چې د اوړي کمیس او دریشي (چې عسکری رنگ یې درلود) یې په تن کې وه. د حسن شرق ، حیدر رسولي ، ضیا مجید او د کودتاه یو شمیر سرگروپان ورسره د افغانستان د راډیو تالار ته ورغلل د ښاري انظباط د قطعې له خوا د احترام مراسم پر ځای شول . داود خان د احترام د مراسمو له منلو وروسته ستېډیو ته داخل شو. د راډیو له یوه نطاق مهدي ظفر څخه یې وغوښتل چې انانس ورکړي او ووایي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس بـه سـردار محمد داود خـان خپلـه وينـا واوروي. داود خـان ورتـه وويـل وروره:
وروسته له دی ما او بل هيچا ته د سردار خطاب ونه کړي، د سرداری بسـتره نـوره پـه
افغانسـتان کې ټوله شوه. مهدي ظفر له يوې لنډې وينا وروسـته داود خـان تـه د خبـرو
بلنه ورکړه هغه خپله وينا په لاندې توګه پيل کړه او ويې ويل:

((بسم الله الرحمن الرحيم))

ګرانو ورونو او خويندو اسلام عليکم!

زه مخکې هم د ډيرو مسؤليتونو په درلودلو سره د خلکو په خدمت کې وم، ما تـل هڅـه کـړې چې د افغانسـتان د خلکو پـه ځـانګړې توګـه د محرومـو طبقـاتو او د هيواد د ځوان نسل دمادي او معنوي پرمختـګ لپـاره يـو رينښـتنی او واقعـي محيط جوړ کړم تر څو زمـونږ ټـول هيـوادوال د تبعـيض او امتيـاز پرتـه د هيـواد پـه ابـادې او پرمختـګ کې فعالـه ونـډه واخلي پـه دې مـوده کـې مـونږ کوښـښ وکـړ، تـر څـو هغـه عوامل او ستونزې چې دې موخې ته په رسيدو کې زمونږ لپاره خنډونـه ايجـادوي پـه تدريجي ډول له مينځه يوسو. همدرانګه مونږ کوښښ وکړ چې په هيواد کې د اعتبـار او اعتماد وړ امنيت ټينګ شي، تـر څـو د مثبتـو اقتصـادي او ټـولنيزو بـدلونونو لـه پاره زمينه برابره شی، ځوان نسـل د مصئونيت احساس وکړي، د ارتجاعي او ناکـاره مفکورو د رشد مخه ونيول شي نو دې مـوخې تـه د رسيدو او پلي کيـدو لـه پـاره بلـه لاره نه وه تر څو د هيواد په سياسي وضع کې بدلون رانه شي.

مـا د هيـواد د راتلـونکې نيکبختـی لـه پـاره پـه هيـواد کـې د يـوې معقـولې ديموکراسی څخه پرته چې بنسټ يې د افغانسـتان د اکثريت محرومـو خلکـو تـه پـه خدمت ولاړ وي بله لاره نه درلوده او نه يې لرم...

زما په نظر د داسې يوې ټولنيزې وضعې د رامنځ تـه کيـدو اصلي بنسـټ د خلکو د ټولو حقوقو تامين او د ملی حاکميت په اصل باندې په کامل ډول عمـل کـول دي، چې دی دواړو پورتنيو اصلونو تـه پـه پټـه او ښـکاره ضـرر ونـه رسـيږي، همدغـه مقدسه هيله وه چې زه او زما ملګري يې ديته اړ کړل چې پاچا ته اخرني وړانديز هم د افغانستان د خلکو د خير او نيکمرغی په خاطر وړاندې او د تطبيـق هيلـه مـو وکـړه، خو زمونږ دغه مقدسه هيله په هيـواد کـې پـه ګـډوډۍ او انارشيزم بدلـه شـوه. زمـونږ ځيني ضعيف النفسه ملګرو اصلی موخه پريښـوده او غلطـه لار يې تعقيب کړه. چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې موضوع بيان يو لوی داستان دی چې تفصيل يې په لنډ وخت کې ناشونی کار دی. په هر صورت پايله يې دا شوه چې زمونږ نيکي هيلي، ارزو ګاني او پخواني اميدونه په يوه قلابي ديموکراسی چې له لومړی ورځی څخه يې بنسټ په شخصی او طبقاتي عقدو ، درواغو او د خلکو په تير ايستلو ولاړ و بدل شول. خو دوي د ډيرو درواغو پروپاګندو او تبليغاتو پواسطه هم ونه توانيدل چې د هيواد دغه اوسنی اقتصادي، اداري، سياسي او ټولنيز مطلق رکود دافغانستان د ملت او نړيوالو په يوه مطلق العنانه رژيم باندې بدل او ټول قوتونه په خپل مينځ او ملت سره په جګړه او زور وهلو اخته شول. دی فارمول چې نفاق واچوه حکومت وکړه په ټول هيواد کې د جګړي اور بل کړ- دوی غوښتل چې په داسې د غم او درد نه ډک حالت کې خپلو موخو ته ورسيږي.

هيواد پاله او بادرده ځوانان د هيواد په هر ګوټ کې چوپ وو خو د هيواد دې وضعې ناقراره کړي وو. دوي ټول خصوصاً د فوځ بادرده منسوبينو هيله دا وه چې دغه فاسده دستګاه او فرسوده وضع بدله شي، د تحمل او صبر څخه يې کار واخيست خو دولتي دستګاه دومره فاسده شوې وه چې نور يې د اصلاح هيله بې ځايه وه. نو ځکه د هيواد وطنپرستانو خصوصاً فوځ پريکړه وکړه چې فاسد رژيم ته خاتمه او د افغانستان خلکو ته له دې بدبختی څخه نجات ورکړي.

ګرانو هيوادوالو! تاسې ته بايد خبر درکړم چې نور شاهي نظام له مينځه ولاړ او نوي جمهوري نظام چې د اسلام د روحې سره سمون لري د مخکيني نظام ځای ونيو. زه او زما ملګري د زړه له کومې تاسې ته د افغانستان د لومړني جمهوري نظام مبارکي وايو. د خدای (ج) له دربار څخه غواړم چې دا نظام د افغانستان د خلکو له پاره د سعادت، نيکمرغی، بريالیتوب او خوښی نظام وي .

د افغانستان د سرلوړي او فداکار فوځ غړو د هيواد په هر ځای او سيمه کې چې ياستئ ،د دغه بريالیتوب له امله تاسې ټولو ته مبارکي وايم. باور لرم چې د تير په څير خپلو دندو ته چې د هيواد د امنيت ټينګښت او د افغانستان د ملي حاکميت ساتنه ده ادامه ورکړئ، نوی نظام حتماً له ځان سره بنسټيز بدلونونه لري چې د هغو تفصيل به په دې لنډ وخت کې ناممکن وي، په نږدی راتلونکې کې به دغه بدلون ټولو هيوادووالو ته ابلاغ کړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان بهرنی سیاست به بې طرفه، ناپېیلتوب او په نظامي پکتونو کې نه ګډون، او د افغانستان د خلکو د ازاد قضاوت د اصولو پیروي کوي. د جمهوري دولت سیاست د افغانستان د اړتیا او د هیوادوالو د مادي او معنوي ژوند مطابق طرحه شوی دی. زمونږ د هیلو او کوښښونو څخه په ډاګه معلومیږي چې زمونږه لومړنی غوښتنه نړیواله سوله ده. هیڅ هیواد له نړیوالې سولې پرته نه شي کولای چې خپلو ملي موخو ته ورسیږي.مونږ هم له ټولو څخه زیات د خپل هیواد پرمختګ ته اړ یو، په دې وجه مونږ په نړۍ کې له هر چاڅخه نړیوالې سولې ته اړتیا لرو د افغانستان د بهرني سیاست بنسټ د نړي ټولو ملتونو او هیوادونو سره په سوله او دوستی باندې ټینګ دی. مونږ د هیڅ هیواد له خلکو سره لرې او که نږدې دي ، هیڅ ډول تبعیض نه لرو زمونږ دغه کړنلاره د افغانستان د خلکو د ښه نیت زیږنده ده.

د افغانستان عنعنوي بې طرفي د افغانستان د خلکو د استقلال، آزادۍ، صمیمیت او ښه نیت څخه نمایندګي کوي. افغانستان تل د لویو قدرتونو او ګاونډیو هېوادونو سره خپلې اړیکي ټینګې ساتي او ددې اړیکو د پراختیا له پاره به هڅه وکړي، چې د شخصي او دیپلوماتیکو تماسونو پواسطه نړیواله مرسته جلب او کوښښ به وکړو چې د دغو هڅو او اړیکو څخه مثبتي پایلې لاسته راشي.

دغه نظام د ملګرو ملتونو د منشور اساسات چې موخه یې د بشري نړۍ نیکمرغي او ارامی ده محترم ګڼي. یوازې د پاکستان هیواد سره مونږ د پښتونستان د مسئلې پر سر اختلاف لرو. تر اوسه مونږ ددې موضوع په حل باندې بریالي شوی نه یو ، د پښتونستان د قضیې د حل له پاره به زمونږ هڅې تل دوام ولري.

په اخر کې یو ځل بیا د خپلو و ظنپرستو هیوادوالو خصوصاً د پوځ څخه چې په دې لوی ملي بریالیتوب کې د هیڅ ډول کوښښ او سرښندنې څخه سرغړونه ونه کړه د زړه له کومې مننه کوم او د احترام مراتب ورته وړاندې کوم.

څرنګه چې زما هیلې او هڅې په دې ځای کې پای ته نه دي رسیدلې په دې برخه کې د ټولو هیوادوالو خصوصاً ځوانې طبقې همکاري زما د زړه غوښتنه ده او ددوی همکارۍ ته امیدواریم.))

ژوندی دی وي افغانستان

تل دې وي جمهوریت .(۲۲ م م ۱۴۵ ، ۱۴۲ او ۱۴۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سردار محمد داود خان دې لومړنۍ وينا پر خلکو خصوصاً په ځوانانو، روڼ اندو، د چپي او مينځ لارو ګوندونو پر غړيو باندې ژوره اغيزه وکړه. ځکه هغوي فکر کاوه چې نور پر دوي سياسي فشار کم او د ټاکنو له لارې دوي ته په دولتي واک کې د ګډون لاره پرانستل شوه. ديموکراسي به په ريښتنې ډول پلې شي. خو داسې ونشول، داود خان د واک په اخرو وختونو کې د خپلو نږدې ملګرو له خوا منحرف او يوې خواته يې هم ميلان ونښود. کيڼ اړخ او ښي اړخ ، حتی منځ لارې ګوندونه يې هم وځپل، چې دغه راز کړنو دده لپاره په هيواد کې سياسي ستونزې نورې هم زياتې کړې، او بالاخره نوموړی خپلو موخو ته په رسيدو کې پاتې راغی، له بله پلوه يې شاهي کورنۍ سره هم له عقدې ډک برخورد څخه کار واخيست. د صدارت له وخت څخه ورپاتې سياسي ستونزې بيا تازه او د خپلو کورنيو او سياسي مخالفينو له مينځه وړل يې پيل کړل. ده هرڅه د خپلې رهبرۍ لاندې غوښتل، همدغه لا امل و چې ډير ژر يې د مخالفينو په بندي کولو پيل او هغه کسان چې له کودتا وروسته بنديان شول. عبارت وو له :- د سلطنت د مقام وکيل شهزاده احمد شاه، مارشال شاه ولي خان، د مرکزي قوا و قوماندان سردار عبدالولي خان، صدراعظم موسی شفيق، د دفاع وزير ستر جنرال خان محمد خان، هوايي او د هوايي مدافع قوا و قوماندان جنرال ګلبهار، د سلطنتي ګارد قوماندان غلام محمد، د توپچي لواء قوماندان جنرال قمر الدين ((ناصري))، د کوماندو د قوې قوماندان ډګروال رحمت الله خان ساپی، دريشخور فرقې قوماندان جنرال عبدالحکيم خان کتهوازي، د قرغې د اتمې فرقې قوماندان جنرال علی نواز خان، د څلورمې زرهي قوې قوماندان جنرال محمد خان، د پنځلسمې زرهي قوې قوماندان جنرال حسين خان، د ژاندارم او پوليسو عمومي قوماندان جنرال سيدعبدالغنی پاچا، سرياور جنرال محمد عمر خان چې د کودتا پر سهار د شهزاده احمد شاه کور ته ورغلی و، له هغه ځايه دوي ټول د عبدالقدير نورستاني کور ته يوړل شول، ډاکتر نعمت الله پژواک په خپل کور کې تر نظارت لاندې ونيول شو چې ورسته يې د محمد داود خان په کابينه کې د پوهنې وزير په توګه دنده اجرا کوله. د کابل د امنيې قوماندان ډګرمن عبد الحنان او د کابل سرمامور هم په دغه شپه بنديان شول. يو څه يې ډير ژر خوشې شول او نور يې دهمزنګ ته انتقال کړل، مارشال شاولي خان يې په خپل کور او سردار عبدالولي خان

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې په ارګ کې تر نظارت لاندې ونيول ، د کودتاه پر سهار ځينې وزيران چې دندې ته تلل د بريکوټ په سيمه کې له نيولو وروسته د لږ وخت له پاره په ژوبڼ کې تر نظارت لاندې ونيول شول. (۴۱ م م ۲۲۳ او ۲۲۴)

محترم ډاکتر عاصم اکرم پورتني اشخاص تائيدوي او زياتوي چې د کابل ، قندهار، مزار شريف او شينډنډ د هوايي ډګرونو قوماندانان هم ونيول شول. (۷ م ۱۹۲)

د کودتا د بريالیتوب نه يوه ورځ وروسته (۲۷/ چنګاښ/ ۱۳۵۲ ل کال) لومړنۍ مرکزي کمېټه جوړه شوه، چې غړي يې عبارت وو له : سردار محمد داود خان رئيس ، داکتر محمد حسن شرق منشي ، جنرال غلام حيدر رسولي، ډګروال محمد سرور نورستاني، ډګرمن عبدالقدير نورستاني د ترافيکو افسران ، ډګرمن محمد يوسف، جګړن مولاداد ، جګړن خليل الله، ډګروال غوث الدين فايق، جګتورن عبدالحميد محتاط، او سيد عبدالله د غړو په توګه تعين شول. مرکزي کمېټې په لومړي ناسته کې سردار محمد داود خان د جمهوريت د مؤسس په توګه و پېژانده. د جمهور رئيس او صدراعظم په توګه يې وټاکه. کودتاه کوونکو ته د بخششې رتبو ، تنخواګانو په لوړولو او پر فوځي څوکيو د هغو د ټاکنو پريکړې هم وکړې . او مهمو څوکيو لپاره يې مسؤلين په لاندې توګه و ټاکل: عبدالقدير نورستاني د ژاندارم او پوليسو د عمومي قوماندان په توګه ضياء مجيد د جمهور رئيس سرياور او د جمهوري ګارد عمومي قوماندان ، خليل الله د (۸۸) توپچي لواء د رئيس ارکان، سرور نورستاني د څلورمي زرهي قوي قوماندان، يوسف د (۱۵مې) زغروالي قواو قوماندان ، مولاداد د رئيس ارکان، جګړن محمد نبي عظيمي د مرکزي قول اردو د (۷۱۷) ښاري انظباط د قطعې قوماندان او ستارخان د رئيس ارکان په توګه ، جګړن هدايت الله د کوماندو د (۴۴۴) قطعې قوماندان، غلام نبي فراهي د اوومې (۷) فرقې قوماندان، ډګروال سيد امير او ډګروال عبدالقادر په هوايي او مدافع هوايي قواو کې د رئيس ارکان په توګه مقرر شول . سردار محمد داود خان د ۱۳۵۲ لمريز کال د چنګاښ په (۲۷) نيټه د دفاع وزارت چارې په خپل لاس کې ونيولې. (۲۱ م م ۵۴۴ او ۵۴۵)

په دې مرکزي کمېټه کې د ځينې کيڼ اړخو عناصرو موجوديت يو شمير کارپوهان په دې باور کړي وو چې سردار محمد داود خان د کمونستانو (چپيانو) تر اغيزې لاندې دي، خو له دوی سره ملګرتيا د هغه (داود خان) مجبوريت و . چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

واک ته د رسیدو لپاره باید د باسواده کارپوهه افسرانو څخه ګټه واخلی. خو دغه افسران چې په شوروي اتحاد کې یې زده کړې کړې وي او د هیواد د ابادي (ترقی) فکر یې درلود، د داود خان سره د شاهي نظام په له منځه وړلو کې موافق وو. هغوی دې موخې ته د رسیدو لپاره د سردار محمد داود خان د وجود، ټولنیز نفوذ او د پاچا د کورنۍ د غړي په توګه له هغه څخه ګټه اخیسته. له بل پلوه داود خان یو مترقی پروګرام درلود چې د هغې تطبیق د ټولو روڼ اندو لپاره د منلو وړ و. دغه دواړه لوري (سردار محمد داود خان او چپیان) په دې فکر کې و چې څه ډول یو د بل له سیاسي، ټولنیز او نظامي نفوذ څخه ګټه واخلي.

سردار محمد داود خان لارښونکی عمل کاوه او د خپل میل سره سم د بدلون غوښتونکی و. د سردار محمد داود خان د کودتا په بریالیتوب کې هیڅ بهرنې ځواک مستقیم نقش نه درلود. دا یو افغاني حرکت و. افغاني اهداف یې درلودل. ده هیله درلوده چې د واک د ټینګښت نه وروسته به د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند نفوذ کمزوري کړي.دوه اونۍ وروسته (۱۳۵۲لمریز) کال د اسد په ۱۱ نېټه مرکزي کمېټې د سردار محمد داود خان په مشرۍ غونډه وکړه او هغه کابینه چې د صدراعظم (محمد داود خان) لخوا غونډې ته پشنهاد شوه د غونډې له خوا په مطلق اکثریت تائید شوه. د دفاع او بهرنیو چارو د وزارتونو دندې یې هم محمد داود خان ته وسپارلې. (۲۱ م ۵۴۲)

د جمهوریت لومړنۍ کابینه

صدراعظم	سردار محمد داود خان	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۸ز کال پورې
د صدراعظم مرستیال	ډاکتر محمد حسن شرق	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۵ز کال پورې
	سید عبدالا الله	۱۹۷۵ز- ۱۹۷۸ز کال پورې
د ملي دفاع وزیر	محمد داود خان	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۷ ز کال پورې
	غلام حیدر رسولي	۱۹۷۷ز – ۱۹۷۸ ز کال پورې
د کورنیو چارو وزیر	فیض محمد	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۵ز کال پورې
	عبدالقدیر نورستاني	۱۹۷۵ز- ۱۹۷۸ز کال پورې
د عدلیې وزیر	عبدالمجید خان	۱۹۷۷ز- ۱۹۷۸ز کال پورې
	وفي الله سمیعي	۱۹۷۷ز- ۱۹۷۸ز کال پورې
د مالیې وزیر	سید عبدالا الله	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۸ز کال پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

	ډاکتر نعمت الله پژواک	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۴ز کال پورې
د پوهنې وزیر	پوهاند عبدالقیوم وردک	۱۹۷۴ز – ۱۹۷۷ز کال پورې
	ډاکتر محمد ابراهیم مجید سراج	۱۹۷۷ز- ۱۹۷۸ز کال پورې
د لوړو زده کړو وزیر	پوهاند غلام صدیق محبی	۱۹۷۵ز – ۱۹۷۸ز کال پورې
د سوداګرۍ وزیر	محمد خان جلالر	۱۹۷۴ز – ۱۹۷۸ز کال پورې
د مخابراتو وزیر	عبدالحمید محتاط	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۵ز کال پورې
// // //	عبدالکریم عطایي	۱۹۷۵ز- ۱۹۷۸زکال پورې
د کانونو وزیر	پوهاند عبدالقیوم	۱۹۷۳ز- ۱۹۷۵ز کال پورې
	انجینر عبدالتواب آصفي	۱۹۷۵ز- ۱۹۷۸زکال پورې
دکرنې وزیر	غلام جیلاني باختري	۱۹۷۳ز- ۱۹۷۵ز کال پورې
د کرنې وزیر	عزیز الله واصفی	۱۹۷۵ز- ۱۹۷۸زکال پورې
د اطلاعاتو او کلتور وزیر	ډاکتر عبدالرحیم پوپل	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۸ز کال پورې
د فواید عامې وزیر	غوث الدین فایق	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۸ز کال پورې
د روغتیا وزیر	ډاکتر نظرمحمد سکندر	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۶ز کال پورې
	ډاکتر عبدالله عمر	۱۹۷۶ز – ۱۹۷۸ز کال پورې
د پلان وزیر	علي احمد خرم	۱۹۷۴ز- ۱۹۷۷ز کال پورې
د قبایلو وزیر	پاچا ګل وفادار	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۴ ز کال پورې
	فیض محمد	۱۹۷۵ز – ۱۹۷۷ ز کال پورې
	پوهاند عبدالقیوم وردک	۱۹۷۷ز – ۱۹۷۸ ز کال پورې
د اوبو او بریښنا وزیر	جمعه محمد محمدي	۱۹۷۶ز – ۱۹۷۸ زکال پورې
د دولت وزیر	ډاکتر عبدالمجید خان	۱۹۷۷ز- ۱۹۷۸ ز کال پورې

(۴۱ م م ۲۲۹ او ۲۳۰)

پورتنۍ کابینه کې د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند غړي (د خلق او پرچم په اړخونو پوري مربوط) او طرفداران شامل وو، او د سلطنت په سقوط او د سردار محمد داود خان واک ته په رسیدو کې یې فعاله ونډه اخستې وو، خو هغوي هیڅکله د خپل ګوندي او ایدیالوژیکي موقف په اړه بحث نه کاوه. داود خان غوښتل چې له هغوی څخه د نظام په ټینګښت کې ګټه واخلي. دې کار دوه لاملونه درلودل. یو دا چې داود خان د افغانستان وروسته پاتې والی ته خپه و، ټول یې هڅول چې په دې لار کې ونډه واخلي. بل لامل یې دا و چې هغه د شوروي اتحاد مرستو ته ارزښت ورکاوه هیله یې درلوده چې د هغوي په مرستو خپل اقتصادي سیستم پیاوړي کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده ټولي مرستي د بهرنيو له مداخلي او لاس وهني پرته غوښتلې خو امريکا هم خپلې مرستې د پښتونستان په مسالې پورې غوټه کړې وې . داود خان له پښتونستان څخه نه تيريده. نو له امريکا سره يې اړيکي سستې وې . شوروي اتحادهم له دوهم نړيوال جنګ وروسته د نړيوال قدرت په توګه د سيمې حالت په جدي توګه څارل . داود خان مجبور و ، چې د شوروي اتحاد رضايت په پام کې ونيسي د هغوی له مرستو څخه ګټه واخلي نو د هغو پلويان يې په کابينه کې ځای پر ځای کړل. سردار محمد داود خان ته د فاشيست يا کمونيست خطاب کول زما په نظر له ګوندي او شخصي احساساتو پرته بل هيڅ نه دي. هغه يو ملي، افغاني شخصيت درلود او د افغانستان د پرمختګ پلوی و. ده غوښتل چې هر څه بايد دده د لارښوونې سره سم تطبيق او افغانستان پرمختګ وکړی. دلته دده يو تيروتنه د يادولو وړ ده، هغه دا چې ده د افغانستان د خلق ديموکراتيک ګوند ځينو غړو ته په پوځ کې زيات واک ورکړ . په دې مانا چې دوي د ده کودتا ته وفادار وو. چې وروسته دا عمل دده لپاره ډيري سياسي او نظامي ستونزي پيدا کړې.چې نوموړی بيا ددی ستونزو په حل کې پاتې راغی. او بله تيروتنه يې دا وه چې ده ټول ګوندونه وځپل او يکه تازي يې پيل کړه په نورو بريالی شو خو د افغانستان د خلق ديموکراتيک ګوند په دې توانيده چې خپل نهضت له مرګ نه خلاص او په بدل کې د نوموړي واکمنۍ ته خاتمه و

د سردار محمد داود خان له خوا د سياسي کرښلاري اعلان

(خلکو ته خطاب)

د نړۍ د نورو هيوادونو په څير د افغانستان له پاره د دويمې نړيوالي جګړې پايلو ډيره اغيزه درلوده، له دې جګړي وروسته په اقتصادي ، سياسي او نظامي برخو کي ددوو نړيوالو ځواکونو (د امريکا متحده ايالاتو او شوروي اتحاد) منځ ته راتګ او د برتانيي دومره کمزوري کيدل چې د خپلې امپراتورۍ (مستعمرو) د ساتلو توان يې له لاسه ورکړ، پريکړه يې وکړه چې د هند له نيمې وچې څخه ووزي. د برتيانيا له وتلو سره سم د پاکستان جوړيدل او د بريتانيا لريوالې د افغانستان لپاره د سياسي کرښلارې په تعين کې ستونزې پيدا کړې.

له دويمې جګړې وروسته په دريو بلاکونو (ختيځ ، لويديځ او ناپېيلو هيوادونو) باندې د نړۍ ويشل کيدو وروسته په نړۍ کې ستره جګړه پيل او ورځ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ تودیده د افغانستان له واکمنانو سره د امریکا د سیاست په اړه چې په اسیا کې یې شوروي اتحاد د پرمختګ د مخنوي لپاره غوره کړی و تشویش او نګرانې پیدا کړه، ځکه امریکا خپل ملګري په نظامي تړونونو کې شامل کړي وو، او هر راز مرستې به یې ورسره کولې. د پاکستان هیواد هم د یو نظامي تړون غړیتوب درلود، چې دي کار د افغانستان له ګټو سره سمون نه درلود.

افغانستان نه یوازې د لویدیځ او ختیځ په نظامي تړونونو (پکتونو) کې شامل نه شو، بلکې په مقابل کې د ناپلیتوب د غورځنګ فعال غړي شو. امریکایانو چې تازه نړیوال سیاست ته مخه کړې وه د افغانستان په جغرافیایې او جیوپولیتیک موقیعت په ارزښت نه پوهیده، ځکه یې د افغانستان ملګرتیا ته دومره ارزښت ورنکړ او د پاکستان په اشاره یې زمونږ هیواد تقریباً د خپلو دښمنو هیوادونو په لیکه کې حساباوه.

د سردار محمد داود خان واک ته د رسیدو په مهال (۱۳۵۲لمریز یا ۱۹۷۳ ز کال) په نړیوا له کچه رقابت لا زیات شدید شو. پاکستان په ټول طاقت سره کوښښ کاوه چې د امریکا او افغانستان تر منځ اړیکې خرابې شي. اصلي ستونزه دا وه چې سردار محمد داود خان د خپلې صدراعظمۍ پر مهال له شوروي اتحاد سره یو لړ تړونونه لاس لیک کړي وو. او له هغوی څخه یې اقتصادي او نظامې مرستې تر لاسه کولې. شوروي اتحاد هم د یو نړیوال ځواک په توګه چې یو شمیر اروپایې هیوادونه یې پلوې و، او د افغانستان د شمالي ګاونډي هیوادونه یې تر تسلط لاندې وو، د افغانستان سیاسي حالت او نړیوال موقف یې څاره. شوروي اتحاد خوښ و چې افغانستان د ناپلیتوب د غورځنګ غړي وي، څو له دوی سره د لویدیځ (امریکا) په پرتله نیکې او دوستانه اړیکې ولري.

د (۱۳۵۷) لمریز کال له بدلون وروسته شوروي اتحاد د مخکینۍ موخې د عملي کیدو له پاره په ۱۳۵۸ لمریز کال – ۱۹۷۸ز کال د دسمبر په ۲۸ پر افغانستان یرغل وکړ چې خپل پلوې رژیم په افغاستان کې ټینګ کړې خو لویدیځ بلاک او امریکا د هغه رژیم او د شوروي د ماتې په خاطر په هر اړخیزه ډول د افغانستان د مجاهدینو ملاتړ وکړ. په امریکا کې د ۲۰۰۱ ز کال د سپتمبر د (۱۱) نیټې له پیښې ورسته چې کله امریکا ائتلاف (د ناتو او ایساف) ځواکونه افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته راغلل، د مخالفینو له مینځه وړلو په خوا کې یې د امنیت ټینګول او د لویدیځې دیموکراسۍ د پلی کولو له پاره هر اړخیزه هلې ځلې پیل کړې. پایله یې دا شوه چې د افغانستان له پاره ناپیلې سیاست غوره کول ښه کار و، سردار محمد داود خان هم غوښتل چې د ریښتینو سیاسي موجودو شرایطو په پام کې نیولو سره خپله سیاسي کړنلاره اعلان او پلې کړې.

د سردار محمد داود خان نوي رژیم وتوانیده چې په ډیر کم وخت کې وضع تر کنترول لاندې راوړي، ترڅو د خپلو سیاسي او اقتصادي موخو د عملي کولو له پاره زمینه برابره کړي. هغه دولتی سیستم چې داود خان د خپل هیواد د پرمختګ له پاره په نظر کي نیولي و. د هغه په مشهوره وینا (خلکو ته خطاب) کې په تفصیل سره بیان شوي ده په نوموړي وینا کې د نوي نظام اداره، موخې، کړنې او د مخکیني نظام کړنو او ټولنیزو ستونزو ته اشاره شوي ده. نوموړي وینا د ۱۳۵۲ لمریز کال کې د سنبلې د میاشتي په لومړي نیټه د جمهور رئیس او صدراعظم (سردار محمد داود خان) له خوا ایراد او د راډیو افغانستان له خوا خپره شوه.

((بسم الله الرحمن الرحیم))

۱۳۵۲ لمریز کال د سنبلی لومړي نیټه

د افغانستان ډیرو نجیبو او شریفو هیوادوالو!

ددي ملي پاڅون او په هیواد کې د ژور سیاسي بدلون په مناسبت بیا هم د خپل ځان او قهرمانو ملګرو د میني ډکې مبارکۍ ددغه ستر او تاریخي بدلون په اړه چې د افغانستان د ملت د بالقوي ارادي او سربښندنې نتیجه وه. دوي د ځان تیریدنې په واسطه وتوانیدل چې یو ملي او تاریخي بدلون یعنې د لومړنی جمهوریت د بنسټ ډبره کیښوده. د هیواد ټولو خواریکښو خلکو په ځانګړي توګه د افغانستان ځوان او سرتیرې پوځ ته وړاندي کوم همدارنګه ټولو هیوادوالو څخه چې هغوي د جمهوري نظام د تاسیس له لومړي ورځې څخه زمونږ د نوي رژیم بې دریغه ملا تړ وکړ د زړه له کومې مننه کوم. ګران هیوادوال پوهیږي چې د هیواد د خپلواکې ویاړلې ورځ ډیر کلونه د سنبلې د میاشتی په لومړې نېټه لمانځل کیږي، سږ کال هم د معمول سره سم مونږ ځان مکلف ګڼو چې ددغې ملي ویاړلي ورځ په مناسب خپلې نیکې هیلې او مبارکۍ خپلو هیوادوالو ته وړاندي کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان ملت د استعمار ګرو د یرغل په مقابل کې دري ستري جګړې کړې دي، چې ددوی نه ماتیدونکي عزم او د هیواد سره بې کچه مینه ددې سبب شوه چې (۵۴) کاله مخکې دوی د خپلو پیاوړو او قدر وړ رهبرانو په لارښوونه، د ملي او پیاوړي لښکر په همت او شجاعت آزادي واخسته، چې دا هم د تیرو بریو یوه نمونه وه. موږ د اعلیحضرت غازي امان الله خان او اعلیحضرت محمد نادرشاه او د هغو غازیانو نه هیریدونکي خدمتونه چې د قربانۍ په لومړي صف کې ولاړ وو، خپل ځانونه او ګران اولادونه یې په ډیر زړورتوب سره د هیواد د ازادۍ په لار کې قربان کړل. موږ ددوی سربښندنو ته د احترام او قدر په سترګه ګورو او د ازادي د لارې ټولو شهیدانو په پاک روح باندې درود وایو.

ګرانو هیوادوالو خویندو او ورونو!

موږ به د لوي خدای(ج) په مرسته او د خلکو په همکارۍ په خپل هیواد کې د ټولنې تکاملي شرایطو سره سم د ټولنیز، سیاسي ، اقتصادي او بنیادي بدلونونو د عملي کولو له پاره د پلان سره سم اقدام وکړو.

دا هغه وعده ده چې موږ د جمهوریت د لومړۍ ورځې په اعلامیه کې د افغانستان خلکو ته ورکړې وه، هیله لرم چې زه او زما ملګري د لوی او توانا خدای (ج) په مرسته د ژوند تر پایه ددې وعدې عملي کولو ته وفادار واوسو. د افغانستان د خلکو او نړیوالو په فکر او ذهن کې دا پوښتنه حتماً پیدا کیږي چې موږ ولې خپلې کورنۍ او طبقاتي ګټې د ملي ګټو په خاطر د هیواد د محرومو طبقو د ګټو له پاره قربان کړې. ددې پوښتنې ښکاره ځواب دادی چې په دې ورستیو لسو کلونو کې د سلطنتي رژیم سیاسي کړنلاره په ټولنیز توپیر او بې عدالتۍ باندې متکي وه. چې د افغانستان د ټولو محرومو طبقو او روڼ اندو د شدید عکس العمل سره مخ وه. بل پلو ته په سیمه او نړۍ کې داسې بدلونونه مینځ ته راغلل چې د ازادي غوښتونکو ملتونو په ګټه د ارتجاع، استبداد او استعمار په زیان وه. چې دی بدلونونو هیڅ یو با وجدان او وطندوسته افغان ته اجازه نه ورکوله چې د سلطنت ددې ناوړه کړنو په مقابل کې ارام کینښني. موږ هم دهمدې مسؤلیت او وطنپالنې په روحیه چې زما په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکینۍ وینا کې هم اعلام شوي ده، په هیواد کې د ریښتني او واقعي دیموکراسۍ او جمهوریت بیرغ په دې هیله چې بنسټ یې د هیواد د اکثریت خلکو په خدمت ټینګ وي پورته کړ. مونږ د لوی خدای (ج) په فضل د خلکو د حقوقو د تامین او د ملي حاکمیت د پلي کولو په لور لومړي ګام پورته کړ. ګران هیوادوال خبر دي چې ما خپلې نیکې هیلې د هیواد د پرمختګ له پاره لس کاله مخکې په ښه نیت ښکاره کړې وې، خو سلطنتي رژیم نه یوازې دا چې زما هیلې په نظر کې ونه نیولې برعکس یې د پرمختګ، ترقۍ او دیموکراسۍ او د هیواد د پرمختګ ضد عمل وکړ. زمونږ ګران هیواد افغانستان د ډیرو طبیعې منابعو، حاصلخیزي خاوري د خواریکښو او با استعداده وګړو، لرغوني تمدن او کلتور درلودونکی دی.

د پورتینو شرایطو له موجودیت سره سره د مخکینی منسوخ رژیم د سلطی په وخت کې د هیواد وضعیت خراب او د زیارکښانو ژوند له ستونزو سره مل و.

د افغانستان جمهوري دولت زمونږ د هیواد پالو او وطنپرستو عناصرو د قربانۍ په نتیجه کې د خلکو د ګټو له پاره منځ ته راغلې چې د دیموکراتیکو ګټو، آزادیو او د قوانینو د تامین او پراختیا په خاطر د جمهوریت اساسي قانون او نورو تکمیلونکي قوانین د ټولني له پاره لا زم ګڼي. د افغانستان جمهوري دولت ځان مکلف ګڼي چې د هیواد د ملي ګټو او مصلحتونو په چوکاټ کې د خلکو د آزادیو او ګټو د تامین له پاره د ژوند په مختلفو برخو کې به لاندې ضروري او اړین فعالیتونه سرته ورسوي.

۱ _ ملي مساله:

افغانستان داسې یو هیواد دی چې په هغه کې مختلف قومونه د ورونو په څیر ژوند کوي چې د بیلا بیلو اړیکو له مخې یو له بل سره پیوند لري. دوي ټولو د تاریخ په اوږدو کې ګډ ژوند کړی او د ازادۍ په لار کې یې په ښه اتفاق او یوالي سره مبارزه کړې ده، یو له بل سره یې مرسته کړې. یو ګډ ملي فرهنګ یې ایجاد کړی، له دې کبله جمهوري دولت د افغانستان د خلکو تر مینځ د ورورولۍ، دوستۍ او برابرۍ د اصولو په رڼا کې د مادي او معنوي اتحاد د ټینګښت له پاره کوښښ کوي او په دې هڅه کې دی چې د تبعیض او توپیر د ټولو شکلونو ریښې وکاږي.

۲ – اقتصادي اصلاحات:

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان پـه اقتصـادي لحـاظ د پرمختـګ پـه حـال کې هيـواد دی، چې اقتصادي وروسته پاتې والی د دوي له پاره ضروري ده، چې پـه دې برخـه کې چټک او پراخه ګامونه واخيستل شي ، بنسټيزه بدلونونـه عملي شي ، تـر څو د معاصرې تکنـالوژۍ او سـاينس پواسطه د يـو مـنظم پـلان پـه اسـاس يـو مسـتقل پرمختللي هماهنګ او يو ملي اقتصادي سيستم ايجاد شي.

۳ ـ صنا يعو پراختيا:

دافغانسـتان جمهـوري دولـت د درنـدو صـنايعو لکـه د کـانونو ايسـتل د ماشينونو او فلزي کاري صنعت برېښنا او کيمياوي صنعت ايجاد او تا سيس ته چې د هيواد د چټک اقتصادي پرمختګ او استقلال ضامن دي ځانګړې ارزښت ورکوي ددولتي سکتور تـر حاکميت لاندي داقتصادي پياوړتيا پـه برخـه کې جدي کړنې ترسره کړي او د حاجي ګک د اوسپنې کان څخه ګټه اخيستل او د اوسپنې دکارخانې جوړول زموږپخوانی هيله ده.

د افغانسـتان جمهـوري دولـت د وړو او متوسـطو صـنايعو پـه برخـه کـې د خصوصـي متشبسـينو لـه هڅوڅخـه مـلا تـړ، کنتـرول او لار ښـوونه کـوي. تـر څـو د دولتي او خصوصي پانګو تر مينځ اړيکي د مرستي په روحيه پراختيا ومومي .ترڅو د يو مترقي، ملي اقتصاد په پياوړتيا او د مختلط اقتصاد په مينځ ته را تګ کې فعا له ونډه واخلي .جمهو ري دولت د ملي صنا يعو ، لاسي صنا يعـو او ملي هنرونـو څخه ملاتړ خپله اړ ينه د نده ګڼي.

۴ ـ سو دا ګري :

جمهوري دولت به دهيواد بهرنۍ سو داګرۍ د ملي ګټو په پام کې نيولو سره يوې رهبري شوې سوداګرۍ ته پراخنيا ور کړي .

۵ ـ په پولي او مالي برخه کې :

جمهـو ري دولـت بـه د هېـواد پـه داخـل کـې بهرنـي اسـعار پـه جـدي تـوګـه کنترولـوي او پـه تـور بـازار کې هـم دهغـوي د ډيـري زيـاتي ګټـي مخنيـوي کـوي ،پـه بانکونو کې د امانت او پس انداز حسابونه هڅوي او تضمين يې کوي . د افغانستان جمهـوري دولت پـه خپـل ماليـاتي سيسـتم کې پـه غيـرو مسـتقيمو ماليـاتو بانـدي مستقيمو ماليـاتو ته دلوړتيا (برتري) په ور کولو سره به دغـه سيستم اصلاح کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶ _ کر نه:

جمهـوري دولـت د افغانسـتان د اکثریـت خلکـو د ګټـو پـه خـاطر د ځمکـو اصلاحات د خپلو بنستیزه بدلونونو دعمده کړنو په توګه په نظر کې نیولي . دولت د بزګرو په ګډون او د هغوي په ګټه کوپراتیفونه او تعاوني شرکتونه جوړوي. دولت د خپلو امکاناتو سره سم شاړي ځمکی ابادوي او د او بو شبکو تـه پراختیا ورکوي ، همدارنګه دولت به دحیواناتو دروزنې د پراختیا له پاره عملي تد بیرونه ونیسي .

۷ _ حمل و نقل او د لارو جوړونه :

د افغا نستان جمهوري دولت د ټولنیزو چاروا و سړکونو جوړول د عصر د غوښتنو او شرا یطو سره سم تنظیموي . خو د کـور جوړولـو چـاري بـه ګړنـدۍ او دځانګړو مقرراتو پو اسطه به یې مستحقو اشخاصو تـه توزیع کړي، دولت د ښار جوړولو چاري اصلاح او په ځانګړي توګه دکابل په ښار کې دښار جوړونې ۲۵ کلن پـلان تطبیـق او مواصـلاتي شبکو تـه پراختیـا ورکـوي ، دهیـواد مهـم ښـارونه او صنعتي مرکزونه د اساسي سړکونو پو اسطه نښلوي، په راتلونکي کې بـه د اوسپني دسړک «ریل» دجوړولو امکا نات هم تر څېړنې لاندي نیسي .

د افغانستان جمهوري دولت د حمـل و نقـل د چټکتیا او د خلکـو د هوسـاینی لپاره به عامه ترانسپورتي وسایل اماده کړي خوپـه لومړي درجه کې لـوی خصوصي ترانسـپورتي شـرکتونه رهبري او تقویـه کـوي. تـر څـو خلکـو تـه ښـاري ترانسـپورتي اسانتیاوي برا بري شي .

۸ _ ټو لنیز اصلا حات :

د هیواد په اوسنیو شرایطو زمونږ د خلکو مطلق اکثریت له مادي او معنوي نعمتونو څخه محروم دي . چې پـه سیاسـي لحـاظ پـه ډیـرو سـختو شـرایطو کـي ژونـد تیروي ، چي په هیڅ وجه دا تریخ و ضیعت د اوسنۍ معا صري نړۍ د مـدني وضعي سره سمون نه لري .

د افغانستان جمهوري دولت د افغانستان د نجیبو خلکو د حالت د بـدلون لـه پاره د لاندي ټولنیزو اصلاحاتو د پروګرامونو عملي کول په پام کې لري .

۸ _ ۱: د کار د شرا یطو ښه کول :

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان جمهوري دولت د ما مورينو ، كارگرانو او خدماتي پرسونل د
كار او ژوند د شرايطو ښه كولو له پاره لازمي او اړيني كړني ترسره كوي په دولتي
څوكيو (پوستونو) كې ټاكنو او ځاى پرځاى كولو په برخه كې د ما مو رينو شا
يستگي ، پرهيزگاري ، كاري صلاحيت ، د كار سا بقه ، د هيواد پالنې روحيه ، د
هيواد د پرمختگ او غوړيدو سره مينه لرل په نظر كې نيسي .
دولت په خپلو لومړنيو كړنو كې لږ تر لږه د كارگرانو د تنخوا په ټاكلو كې د
هغوى اړين (مادى او معنوي ضرورتونه) ، لگښتونه او كاري ساعتونه په نظر كې
نيسي تر څو د هغوى مزد د هغوى دكار سره برا بر شي ، دولت په صنعتي او كرنيزه
چارو كې د كارگرانو د ټولنيزو او ځانى حقوقو د تامين او مصؤنيت له پاره يو نوى
مترقي او ديمو كراتيك قانون تصويب او تطبيق كړي . جمهوري دولت هغو
كارگرانو او ز يار كښانو له پاره چې په كليو او ښارونو كې ژوند كوي د هغوى د
ټولنيزې او مالي وضعي په نظر كې نيولو سره د بيمې سيستم ايجادوي ، د خلكو د
ژوند د شرايطو د ښه كولو له پاره به د كورونو ، دوكانونو او د مؤسساتو د كرايې په
اړه جدي اقدامات وكړي .

۹ ـ عمومي پرمختگ په اړه :

د افغانستان جمهوري دولت د پوهنې په پروگرام باندې له نوې كتنې وروسته
هغه اصلاح كوى . د بيسوادى د له منځه وړلو او په عمو مي ډول دكلتوري بدلون په
خا طر ديو ملي او مترقي فرهنگ په رڼا كې به هڅې وكړو چې ځوان نسل د تقوا ،
هيواد پالنې او خلكو ته د خدمت په روحيه تربيه كړو . دولت د هيواد ټولو كوچنيانو
(هلكانو او نجونو) ته د دولتي ښونځيو دپراختيا له لياري د عمومي روزني له پاره د
منځنيو او لوړو زده كړو زمينه برابر وي .
جمهوري دولت به د خلكو د بيدارى په خاطر د مطبوعاتو او ډيمو كرا تيكو
خپرونو د پراختيا له پاره مؤثر گامونه واخلي . د ملي هنرونو ، سينما ، تياتر ، او
راډيو موسسې به تقويه او پياوړې كوي . په مساعد وخت كې به د تلو يز وني
شبكې په جوړولو او پراختيا كې اقدام وكړي ، همدا راز غواړي چې دهيواد دتيرو
مدينتونو ، دتاريخي او لرغونو اثارو د موندلو او ساتلو په خاطر به د ملي موزيم په
جوړولو كې اړين او موثر گامونه واخلي ، دولت به د هيواد په مختلفو سيمو كې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتابتو نونه جوړ کړي. جمهوري دولت به د معالجوي طب او دولتي روغتو نونو جوړولو ته لا پراختیا ورکړي تر څو د هیواد د ټولو وګړو ته د معالجي زمینه برابره شي . خو دولت به وقایوي طب ته ځانګړي پاملرنه وکړي تر څو د ضروری او مجهزو وسایلو په درلو دلو سره د ساري ناروغیو مخه ونیول شي. دمور او ماشوم او نوي نسل نه د ملاتړ په خاطر دولت د خپلې مالي وضعې په پام کې نیولو سره د زیږنتون، شیدو ورکولو ځای (شیرخوار ګاه) او وړکتونونه جوړوي.

جمهوري دولت به د فحشا د ریښې د له مینځه وړلو، په چرسو، الکولو او تاریاکو باندي د متعادیدو او د الکولو د استعمال پرضد به جدي اقدامات وکړي. د احتکار او قاچاپو پر ضد به هم مبارزه وکړي. جمهوري دولت به د ښځو له پاره په اقتصادي، سیاسي، فرهنګي او د ژوند په ټولو برخو کې د سړیو سره د مساوي ونډې اخېستلو زمینه برابره کړي. دولت د کوچیانو د میشته کیدو د بدوي ژوند د پریښودو او بې ځمکي خلکو ته دولتي ځمکي توزیع کوي.

ګرانو هیوادوالو:

دا یو حقیقت دي چې اقتصادي او ټولنیز پرمختګ د فرهنګي بدلونونو بنسټیزو اصطلاحاتو او د ریښتیني دیموکراسۍ د تامینولو سره نږدې اړیکې لري. اوس په سیمه او نړۍ کې ژور بدلونونه منځ ته راغلي دي، ملي جنبشونه ورځ په ورځ زیاتیږي. سوله خوښونکي او ازادي غوښتونکي قوتونه ورځ په ورځ پیاوړي کیږي، څو د جګړې او تجاوز په مقابل کې برتري حاصله کړي. د سولې سیاست او د نورو سره په سوله کې ژوند کولو پلویان هم ورځ په ورځ په نړي کې ډیریږي. د افغانستان ځوان جمهوري دولت د نړۍ د دغو بدلونونو په نظر کې نیولو او د خپل کورني مترقي سیاسیت پر بنسټ لاندی مسایل په بهرني سیاست کې په پام کې نیسي.

افغانستان یو سوله خوښونکي هیواد دی، او ځوان جمهوري دولت دا کړنلاره په دوامداره توګه تعقیبوي. د افغانستان ځوان جمهوریت په داسي حال کې چې ټولو نړیوالو تړونونو ته وفادار دی خو په دی اند دی چې د ملګرو ملتونو د سازمان غړی هیوادونه د نورو سوله خوښونکو هیوادونو په مرسته کولای شي چې د نړیوالې سولې په ټینګښت ، د کړکیچ له مینځه وړلو او دیتانت کې فعاله ونډه واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان جمهوري دولت په دې باوري دی چې استعماري سیاست او نژادي توپیر ختم شي او هر چاته د خپل برخلیک د ټاکلو حق ورکړل شي، په عربي هیوادونو باندی د اسرایلو د تیري اثرات له مینځه یوړل شي . د فلسطین خلکو ته خپل حقوق ورکړل شي. هغه هیوادونه چې مختلف سیاسي او ټولنیز نظامونه لري باید په سوله کې ژوند وکړي او سوله ایزه سیاست غوره کړي تر څو د تیري او جګړي سیاست پای ته ورسیږي. د کړکیچ وړ مسئلو د حل له پاره دې د پوځي قوت له استعمال څخه ډډه وشي. پورتنیو موخو ته د اعتقاد او وفادارۍ له پاره د افغانستان جمهوري دولت د بهرني سیاست بنسټ پر سوله غوښتني، فعاله او مثبته بي طرفۍ، په نظامي تړونونو کې نه ګډون ، د ملګرو ملتونو منشور ته درناوی، آزاد غوښتونکو غورځنګونو څخه ملا تړ، د نړۍ ټولو سوله غوښتونکو هیوادونو سره مرسته او د نیکو اړیکو ټینګول ، د نورو هیوادونو ملي ګټو ته په پاملرنې سره اقتصادي، فني، فرهنګي، ښو اړیکو ته پراختیا ورکول.

د افغانستان جمهوري دولت د خلکو د ارادي او ازادۍ د اصل په پیروۍ یو ځل بیا د جمهوریت د اعلامي تائید له پاره په ربښتنولۍ او صراحت سره اعلاموي چې د افغانستان کورنۍ او بهرنۍ سیاست د سولي، عدالت، ملي ازادۍ، ملي حاکمیت او ملي استقلال په اصل ټینګ دی خو بیا هم تکراروم چي په سوله کې ژوند ، د دوستانه اړیکو پیاوړتیا او پراختیا، د نړۍ ټولو ملتونو ته احترام زما دزړه هیله ده . د ښه ګاونډیتوب په اړه وایم چې له شوروي اتحاد سره زموږ اړیکي دوستانه، نیکې او نه ماتیدونکې دي. بل ګاونډي (د چین د خلکو د جمهوریت) سره مونږ د دولتي صمیمت نه ډکي اړیکي لرو او هیله لرم چې دا اړیکي نورې هم پراخه شي، د ایراني ورونو سره هم زموږ اړیکي دوستانه دي او امید لرم چې دغه اړیکې نورې هم ټینګې شي.

په تاسف سره باید ووایم چې پاکستان یوازیني هیواد دی چې له هغه سره زموږ اړیکي د پښتنو او بلوڅو د حقوقو او د پښتونستان د ملي مسئلي پر سر زیانمنی او اختلاف نظر لرو خو د افغانستان جمهوري دولت به هڅه او کوښښ وکړي چې په پوره حوصله او سړه سینه د پښتونستان د ملي مسئالي د حل له پاره سوله ایزه شرافتمندانه لار پیدا کړي، زه باور لرم چې د پاکستان او افغانستان تر منځ ښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړيکې د دواړو هيوادونو او سيمې په ګټه دي ، نو زه بيا هم کوښښ کوم چې د دې دواړو هيوادونو تر مينځ د سولې د ټينګښت ترقۍ او د سيمې د ګټو په خاطر سياسي اړيکې ټينګې کړم او اميدوار يم چې په دې کار کې بريالي شم.

مونږ له ملي مترقي هيوادونو سره د ډيرو معنوي پيوندونو په واسطه تړل شوي يو او ښې اړيکې لرو. مونږ د دريمې نړۍ (ناپيلو) هيوادونو سره د سولې د ټينګښت، د استعمار او نژادي توپير پر ضد مبارزه کې په هر شکل چې وي مرسته کوو. د ډيرو کلکو او تاريخي اړيکو په لرلو سره مونږ د هند او بنګله ديش سره ښې اړيکې لرو. په دې نيمه وچه کې تل د سولې غوښتونکي يو. په دې برخه کې بې ځايه به نه وي چې د ټولو دوستانو په ځانګړي ډول شوروي اتحاد ، امريکا متحده ايالاتو ، د المان فدرالي جمهوريت، د چين ولسي جمهوريت او هغو هيوادونو څخه چې د افغانستان په پرمختګ کې يې ونډه اخيستي او اخلي يې، د افغانستان د جمهوري دولت او خلکو په استازيتوب له دوی څخه مننه وکړم .

ګرانو هيوادوالو:

په دې لسو کلونو کې زمونږ هيواد د ډيرو اقتصادی، ټولنيزو او سياسي بحرانونو سره مخ شوی دی چې په لنډ ډول يې بيانوم:

اقتصادی برخه کې: د هيواد اقتصاد بايد د لومړی او دوهم پلان په تطبيق سره پرمختګ کړی وای، مګر د کاملې ويجاړتيا لوری ته سوق او د سقوط سره مخامخ شو. ځکه دغه اقتصادی پلانونه د اشخاصو د ذهني غوښتونو تابع شول او د هيواد په پرمختګ کې يې لازم اغيزمنتوب له لاسه ورکړ. اقتصادی حرکت ډير ورو (کند) شو. د خصوصي پانګې منظمه اچونه رامنځ ته نه شوه. بل پلو ته په دغه برخه کې دولتي پانګه اچونه هم کال په کال په لږيدو وه. د پس انداز حسابونه او په صنعت کې خصوصي پانګه اچونه هيڅ جلب نه شوه. د ساري په توګه د دويم پلان ټوله پانګه (۲۲۰۲۰) ميلياردو افغاني وه خو په دريم پلان کې دغه پانګه (۱۹۲۵) ميلياردو افغانيو ته را ټيټه شوه. د دوهم پلان د څو محدودو پروژو تطبيق هغه د دوستو هيوادونو د مرستې په اساس وړاندوينه شوي وه. که چيری دغه پروژې په يو استثنايې حالت کې ونيسو ، د هيواد اقتصاد په دې اخرو لسو کلونو کې د نفوسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رشد او د نرخونو د لوړوالي او په مختلفو هیوادونو کې د پرمختګ په تناسب مونږ دغه اقتصادی پرمختګ داسې ګڼو چې ګواکې پرمختګ پرځای مونږ شاته ګامونه اخیستې دي. د داسی وضعی په موجودیت کې نه یوازی د ملي عوایدو په زیاتوالي کې د پام وړ بدلون رانه غی خو ددی عوایدو یو عمده برخه ددی په عوض چې په پانګه اچونه ولګول شي په بوالهوسه کارونو لګیدلي دي.

په لومړي پلان کې خصوصي پانګه اچونه د ټولی پانګی په سلو کې ۹،۷ فیصده تشکیلوله. خو تش په نامه دریم پلان کې دغه ونډه په سلو کې ۷، ۲فیصده ته را ټیټه شوه. سره له دی چې د لومړی او دویم پلان په تطبیق سره هیواد کې د اقتصادی موسسو زیربنا او بنسټ کیښودل شو، خو په دی تیرو لسو کالونو کې په صنعتي تولیداتو کې د پام وړ زیاتوالي نه دی راغلی او د کرنیزو محصولاتو په زیاتوالي کې هم په داسی وخت کې د هیواد اقتصاد په کرنه متکی دی په سلو کې ۹۰فیصده د ټولو ملي تولیداتو کرنیزه محصولات جوړوي. خو زمونږ په هیواد کې زړې کرنیزې اړیکې او د وروسته پاتي تولید طرز مسلط دی. د بزګرانو فقر د ملي بازارونو او له خلکو سره د اخیستلو د توان نه موجودیت، د خامو موادو کمښت د دی سبب شوی، چې په دی وروستیو لسو کلونو کې په افغانستان کې په کرنیزه موادو باندې د مالیاتي سیستم د اصلاح له پاره یو اغیزمن ګام نه دی اخیستل شوی، مالیات اوس هم په دولتي عایداتو کې کمه ونډه لري، په ځمکې، څارویو، کورنیو سوداګرو باندې ډیره کمه مالیه وضع شوې او د اضافي لګښتونو له پاره پر مستقیمو مالیاتو کې زیاتوالي راغلی دي.

په دی وروستیو کلونو کې د بهرنۍ سوداګرۍ په برخه کې د خلاصو دروازو سیاست عملي شوی. ملی ګټو ته په پام کولو د توکو په واردولو کې د اړینو او غیرو ضروری توکو تر مینځ توپیر ونشو. او د هیواد د عمده صادراتي توکو په برخه کې په بهرنیو اسعارو باندې هیڅ ډول کنټرول نه و. د بهرنیو اسعارو په مقابل کې د دولت پولي سیاست د خلاص لاس او تور بازار تابع و. ځکه له بهرنیو نمایندهګیو او سوداګرو سره قانوني معامله نه کیده بلکه هغوی ته غیر قانوني امتیازات ورکول کیدل، او د هیواد د عمده صادراتي جنسونو پخواني نرخونه لوړ شول. په دې ترتیب د هیواد اقتصاد یې ضعیفه او د ویجاړیدو خوا ته سوق کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډه دا چې په دی وروستیو لسو کلونو کې زمونږ په هیواد کې ډیره ګډوډي وه. په اقتصادي برخه کې د غولونی لوبه روانه وه، په همدي علت د هیواد اقتصاد ویجاړ، اقتصادي ، صنعتي او ټولنیز پرمختګ ډیر کرار، حتی په ټپه ولاړ وو ..

په ټولنیزه برخه کې:

په تاسف سره باید ووایم چې زمونږ هیواد په فرهنګي او روغتیایي برخه کې په نړیواله کچه په ټیټه سطحه کې قرار لري. په وروستی لسیزه کې د افغانستان د خلکو د ژوند سطحه ټیټه شوې ده، ځکه د لګښتونو کچه لوړه شوې او د هر کال په تیریدو سره دا پیټې لا درنیږي ، ځکه نرخونه په چټکی سره لوړیږي مګر د ټیټ رتبه دولتي مامورینو تنخوا، او د کارګرانو، اجیرانو مزدوري د بخور نمیر له حالت څخه زیاتوالي نه دی کړی چې فقر، بیکاری، بدبختي او د خلکو دربدری ورځ په ورځ په ټولنه کې زیاتیږی او د خلکو په مینځ کې ناروغي زیاته شوی ده، پوهنه او فرهنګ د سقوط لور ته مخه کړیده، په ټولنه کې مصؤنیت او د قانون تطبیق نشته. په بدل کې د با نفوذه خلکو او لوړ رتبه مامورینو لخوا مطلق العنانی ، ظلم، ستم او استبداد لاشدت پیدا کړی و. چې دولتي دستګاه یې د ویجاړیدو او رسوایې خواته سوق کړې وه.

بیت المال، دهیواد ملي ثروت اود خلکو له مال څخه ناوړه ګټه اخیستل او مصرفول رواج شول. اختلاس، بډې اخیستل، احتکار، قاچاق، ټګي (تقلب) ، سود خوړل ورځ په ورځ زیات او د خلکو په مینځ کې رواج موندلی دی ،له دې کبله زمونږ د ډیری خلکو د ژوند ساحه تنګه شوي وه.

په سیاسي برخه کې:

په دی تیرو لسو کلونو کې د دولت کورنی سیاست په چل، فریب ، سیاسي ټګی، د پرګنو په غولوني او تیرایستني باندې ډډه لګولی، د تهدید له مختلفو شکلونو څخه کار اخیستل، په زور سره د خلکو تحریکول او وحشت ایجادول، یو د بل په وړاندې لمسول، د مختلفو ګروپونو او د خلکو تر مینځ بي اتفاقي، اختلاف او دښمنی پیدا کول، سلطنتي رژیم د ځان د پاینښت له پاره یو مهم شرط ګڼلو.

د دیموکراسی او وطنپرستانو پر ضد د ارتجاعی قوتونو هڅول او تحریکول د تیر منسوخ شوی دولت په کورني سیاست کې لوړ مقام درلود. په خلکو باندې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

فشار او اختناق د سیاست تحمل، د زور، ظلم او بي عدالتۍ څخه ملا تړ، د هغوي کار وه ، خو د مظلومانو فریادهیچا نه اوریده ، د خلکو په تیره بیا ځوانانو تر مینځ فشار، بي اتفاقي او ملي ضد کارونو ته لمن وهل کیده. د قلابي دیموکراسۍ څخه ناوړه ګټه اخېستل پیل شوې وه. پارلمان په خپلو رایو د دولت ملي ضد پریکړو د تائیدولو په ماشین بدل شو. دوي هم د بیت المال او د خلکو د جیبونو په غارت او لوټولو پیل وکړ، د خلکو حقونه او رېښتني آزادي ورځ په ورځ سلب او عملاً تر پښو لاندي کیدله. زور، ځپل سري او د ځنګل قانون په هیواد باندي حاکم و.

د مخکیني رژیم یوه بله سیاسي ځانګړتیا دا وه چې د بي پلویتوب تر عنوان لاندي یې د استفاده جویي کړنلاره په مخ وړله. په بهرني سیاست کې د آزادي د سیاست په نوم په هره مسئله کې باید د خلکو څخه نظر غوښتنه شوي واى، خو په عمل کې هیڅکله داسي ونشول، او هیڅ مساله کې د خلکو نظر ونه غوښتل شو، دولت تل په بهرني سیاسي کړنلاره کې رېښتني نه و، دوکه، چل او فریب د دوي د سیاست خاصه ځانګړتیا وه، د مظلومانو فریاد او د خطرونو هغه زنګونه چې له هره طرفه اوریدل کیدل په دي ونه توانیدل چې نوموړي رژیم د خپل مغرضانه سیاست څخه واړوي او د هیوادوالو د ژوند دردونکي حالت ته یې متوجي کړي. نور د اصلاح تمه تري قطع شوي وه پرته له دي چې دغه رژیم له مینځه یوړل شي بله لاره پاتي نه وه. مګر هغه دردونه چې له مخکیني رژیم څخه مونږ ته په میراث پاتې دي، له مونږ څخه د درندو دندو د اجرا غوښتنه کوي.

په اقتصادي، ټولنیز او د ژوند په ټولو برخو کې د پام وړ وروسته پاتي والی لیدل کیږي چې د کار او دندو د اجرا په طرز کې هم نیمګړتیا شته. چې ژر باید اصلاح شي. د هیواد اقتصادي وضع ډیره ګډوډه او بي نظمه ده، په ټولنیز ژوند کې هم ډیرې او مختلفي ستونزي موجودې دي، دولتي دستګاه له حده زیاته فاسده شوې او په ټولو برخو کې یې بې عدالتي لیدل کیږي، پر ټولنې باندي فقر، بیکارى، ناروغۍ، بیسوادۍ خپل سیوری غوړولی دی. تبعیض، نابرابري ډیري بدې پایلې له ځانه سره راوړي دي. اوس مونږ ته ډیري مهمي ملي دندي په مخکي شته چې باید اجرا شي تر څو نوموړي ستونزي حل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ باید وګورو چې دا ټولي ستونزي يو ځل حل کولي شو؟ آیا مونږ باید هغه ټولي ملي دندي چې زمونږ په مقابل کې پرتې دي يو دم اجرا کړو؟ د هغو هیوادونو تجربو ښودلې ده، چې د خپل هیواد د پرمختګ له پاره يې ډیره وارخطایي کړي ده او له هري ممکنې او غیر ممکنې وسیلې څخه د وروسته پاتې والی څخه د خپل هیواد د خلاصون په هیله البته يو دم عمل کړیدی. د ټولو چارو اصلاح يو دم يو طفلانه کار او بی نتیجي عمل دی، له دې امله باید په ډیر متانت، ټینګ عزم، دقیق سنجش، د ډیرو امکاناتو څخه په ګټي اخېستلو سره د ټولني د اصلاح او د خلکو د ژوند د بهبود له پاره پېل وکړو، باید قدم په قدم د خپلو فعالیتونو د ساحې د پراخولو پواسطه مرحله په مرحله مخکي ولاړ شو. د دندو د بریالیتوب له پاره اړین شرط په اقتصادی، سیاسي او ټولنیز ژوند او فعالیتونو کې د اکثریت خلکو فعاله ونډه اخېستل دي

- ګرانو هیوادوالو!

مونږ په داسې مرحله کې قرار لرو چې لاندي پوښتنې او غوښتنې مطرح دي:

- څه کولي شو؟
- له کوم ځایه څخه يي پیل کړو؟
- کومي خواته لاړ شو؟

ددي ټولو پوښتنو د ځواب له پاره باید له ټولو څخه وړاندي اعلام کړم چې په اوسنیو شرایطو کې د افغانستان د ځوان جمهوریت ضروري او مهمه دنده د جمهوري رژیم د بنسټیزه ستنو ټینګښت، د امنیت، مصئونیت تامینول او په هیواد کې د قانون تطبیق دی، چې پرته له تبعیض او امتیاز څخه د ټولو هیوادوالو له پاره سالمی، د ډاډ وړ او دیموکراتیکه نظام رامینځ ته شي. ډیر ژر به د نوي اساسي قانون د مسودې د جوړولو او مطالعي له پارو يو کمیسون و ټاکو تر څو د افغانستان د جمهوري نوي اساسي قانون د قانوني پړاونو د تیرولو او د لويي جرګي له تصویب وروسته به نافذ شي، چې د هغه په تطبیق سره به ریښتني دیموکراسي تامین شي، د افغانستان ځوان جمهوریت په ټولنیز نظام کې د ژورو او بنسټیزو بدلونونو غوښتونکی دی، دولت به د یادو شوو دندو د اجرا له پاره د لاندي چارو او دندو په اجرا کې ډیر کوښښ وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي حاکمیت

د خوښۍ ځای دی چې ځوان جمهوریت د افغانستان د اکثریت خلکو د ښه ملاتړ څخه برخمن دی او د هغو د ګټو استازیتوب کوي په نږدې راتلونکي کې به جمهوریت د اساسي قانون پواسطه کوم چې نافذیږي د دولت د دري ګوني قوتونو تفکیک به وشي. او د خلکو د قانوني ګډون او تاکنو پواسطه به قانوني ثبات رامنځته شي. جمهوري دولت د ګران هیواد افغانستان نه د دفاع، د ځمکني تمامیت، د هیواد د ازادي ساتل او د حاکمیت د ټینګښت له پاره کومه چې د دولت سیخلي دنده ده، د نړیوالو پواسطه په سیمه کې د قواوو انډول ته په پام به د هیواد د دفاعي ځواک پیاوړي کړي زمونږ ځوان پوځ نور د جمهوریت پوځ دي.

ګرانو هیوادوالو:

اجازه غواړم او په صراحت سره اعلاموم د افغانانو او په ځانګړي توګه د اسلامي ریښتني ترقي غوښتونکو هیلو سره سم او د نوي عصر د غوښتنو په پام کې نیولو سره د افغانستان ځوان جمهوري دولت د بنیادي اصلاحاتو په لور به د لوي خدای (ج) په مرسته له وارخطایي، افراط او تفریط او لغزش پرته په ډیر جرت سره پرمخ ولاړ شو. مونږ خوښ یو چې په دي تارخي مرحله کې د افغانستان د جمهوري دولت دندي د ټولنیزي نابرابرۍ، فقر، اقتصادي وروسته پاتي والي چې له ډیرو پیړیو راهیسي زمونږ په هیواد کې شتون لري، ختمول، د سیاسي او اقتصادي استقلال پر ټینګښت برلاسی او ور رسیدل دي.

جمهوري دولت که چیري د ټولنیزي پرمختیایي مبارزي پر مهال د یو پیاوړی ملي اقتصاد په ایجاد کې بریالي نه شي، سیاسي استقلال او ملي حاکمیت له خطر سره مخ کیږي. د ملي اقتصاد د ایجاد له پاره چې په نوي عصري تکنالوژۍ او ساینس باندي متکي وي. نو لازمه ده چې یو لړ اقتصادي او ټولنیز ژور بدلونونه رامینځ ته شي. دولتي سکتور باید ټینګ او تکامل وکړي. په اقتصادي، سیاسي او ټولنیزو برخو کې دیموکراسي پلې او په هیواد کې باید د ملي صنایعو بنسټ کینښودل شي.یو ازي ریښتیني انقلابي بدلونونه کولای شي په هیواد کې ملي حاکمیت ټینګ او د خدای (ج) په مرسته به وکولای شو چې د اقتصادي او ټولنیزو پرمختګ په لور موثر ګامونه واخلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرانو هیوادوالو!

د دي درندو ملي دندو اجرا ایجابوي چې په دی خطرناک او حساس پړاو کې ټول ملي او مترقي ځواکونه او وطن پالونکي طبقات په یو پراخه جبهه کې د هیواد د ځوان جمهوریت تر رهبری لاندې متحد شي، د خدای (ج) په فضل د نوواو بنسټیزو اصلاحاتو عملي کول ، د نوي ، قوي او مترقي افغانستان جوړښت ، د وطنپالني له شور او زوره ډک روحیه، زړورتیا او پوره ډاډ سره ، د ګران هیواد افغانستان ځوان جمهوریت په انقلابي ولولو سره د راتلونکي په لور، د لوي او مهربان خدای (ج) باندي په توکل او مرسته مخ په وړاندې ځي...

مذهب زنده دلان خواب پریشاني نیست
از همین خاک جهان دیګر ساختن است
زنده و جاوید ان بـــــاد افغانستــان
سربلند بـــــاد مردم افغانستـــان
بر افراشته باد بیرق جـــــــمهوري [۲۱] م م ۵۵۰_ ۵۲۰

خلکو ته خطاب چې د نوي دولت سیاسي کرښلاره وه د ۱۹۷۳ ز کال د اګست په ۲۳ نیټه، ماښام د کابل راډیو څخه خپره شو د لیکني میتود او اساس یې د خلق دیموکراتیک ګوند د برنامې سره ډیر و توپیر نه درلود چې بنیادي اصلاحاتو لکه د نوي اساسي قانون تصویب، دیموکراتیکو حقوقو پراختیا، د رشوت او فساد پرضد مبارزه، دولتي کارونو څخه د پاچا کورني د غړو لاس لنډول، د ځمکو ویشل، د معارف، سواد زده کړه او روغتیایي خدمتونو عامول وعدي ورکړي چې د یوي پاکې اداري زیري یې ورکاوه.

د دي وینا خپریدلو خلک په اندیښنه کي واچول . ځکه چې دده په خوا کې د پرچم د جناح یو شمیر غړو له ده سره همکاری درلوده او د حکومت په مهمو څوکیو کې په دندو وګمارل شول، د خلق جناح هم دده حمایت او تائید کړي و..

د سردار محمد داود خان ملګرو فکر کاوه چې د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند اتحاد د داود خان سره موقتي بڼه لري ، خو کله چې نوموړي د خپل واک ستني ټینګي کړي پرچمیان به له دولتي څوکیو څخه لیري او د هغه پر ځای به خپل دوستان او ملګري مقرر کړي.(۳۳ م ۲۸۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړي وينا چې د ۱۳۵۲ لمريز کال د وږي د مياشتي په لومړي ورځ د راديو افغانستان نه خپره شوه د جمهوري دولت د ټولنيزو، سياسي، اقتصادي او فرهنګي چارو د سرته رسولو کړنلاره وه. دغه د جملو او کلماتو په لحاظ يو مغز نه وينا وه. خو په عمل کې د دي وينا د پلي کولو توان له جمهور رئيس او د هغه له دولت سره نه وه. د هغه په خپله وينا کې د جمهوري انقلاب په تاريخي ضرورت باندي ډير ټينګار شوی وه. او د ۱۳۴۳ لمريز کال د اساسي قانون ديموکراسي يې يو قلابې ديموکراسي وبلله او وويل چې نوموړي ديموکراسي زمونږ د خلکو ژوند له خطر سره مخامخ کړي وو. نو ځکه د هيواد ځوانانو دا انقلاب وکړ ده په تيری ديموکراسي باندي په سياسي او اجتماعی لحاظ ډير انتقادونه وکړل او د پارلمان فعاليتونه يي د شخصی استفادی وسيله و بلل.

سردار محمد داود خان په خپله وينا کې د اداري د پاکوالي ، د برابرو حقوقو د تامين، د ملي ازادي او سالمي روزنې له پاره د زميني برابرولو وعدی ورکړي وي، د ملي مسالي تر عنوان لاندي په افغانستان کې ټول ميشت قومونه ورونه او د هغوي ژبې يې برابري و ګڼلي او هيڅا ته د برتري حق نه وو ورکړل شوي. د سوداګري، پولي، مالي او د بهرنې سوداګري چاري بايد د دولت د لارښوونو او اوامرو تابع وي. د کرنې د پرمختيا او عصر ی کولو، د کار د شرايطو د ښه والي او عمومي ترقۍ ټينګې وعدي ور کړې وې په بهرنې سياست کې د ګاونډيانو سره د ښو اړيکو او روغی هيله څرګنده کړي وه . (۳۳ م ۲۸۵)

دي وينا په هيواد کې د روڼ اندو هيلي د هيواد د ابادي او پرمختګ په اړه زياتي او د ديموکراسي پلي کيدو ته اميدواره کړل. خو په اخير کې ملي رهبر په خپل عظمت کې غرق او د ګوند په جوړولو کې دده شاو خوا ناپاکه او سستو عناصرو ونيوله ، چې دده په نوم يي ډيرې ناوړه کړنې سرته ورسولي، د پاکستان په لمسون د پښتونستان د مسالي پر سر لويديځه نړۍ د هغوي په سر کې د امريکا متحده ايالات د افغانستان په اړه بې اعتنا او اړيکي يې سستي شوي چې شوروي اتحاد ددي خلا څخه ګټه واخيسته او په خلاص مټ يې د افغانستان په کورنيو چارو کې لاس وهنه پيل کړه تر څو چې يې په ۱۹۷۸ ز کال د ډسمبر په ۲۷ کې نظامي يرغل وکړ او د ډيرو وينو تويولو وروسته ناکام او وتلو ته مجبور شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورني سیاست

۱ _ له ۱۳۵۲ څخه تر ۱۳۵۵ لمریز کال پوري :

سردار محمد داود خان د ۱۹۷۳ کال د اګست د ۲۳ نېټې وینا (خلکو ته خطاب) کې د کورني او بهرني سیاست لوري په ډاګه کړ . نوموړي پر پخواني رژیم د نیو کو تر څنګ د هېواد په اقتصادي ، ټولنیز او سیاسي ژوند کې د ټولو خلکو د ګډون پر بنسټ په ټولنه کې د سمونونو ((اصلاحاتو)) له راوستلو بر سېره په لومړي پړاو کې د جمهوریت د بنسټونو د ټینګولو ، د خلکو د د یموکراتیک ژوند د سمبالتیا له پاره د شرایطو ، قانوني ځواک د ضمانت او رېښتني ولسواکي د رامنځته کولو له پاره د نوي بنسټیزه قانون د جوړولو چارې په ګوته کړې . خو په دې کړنلارو کې د وینا (بیان) سیاسي غونډو او سیاسي ګوندونو د جوړولو حق په سترګو نه لېدل کېده .(۴۲م ۱۳۹ _ ۱۴۱)

د جمهوري نظام فعالیتونه د هغوی د هغو وعدو او د ډیموکراسۍ د غوښتنې دادعا برخلاف چې په خپلو رسمي اعلامیو ، فرمانو نو او اساسي قانون کې ترې پوره یادونه کړې وه یوازې د جمهور ریس د نظر او ارادې مطابق سرته رسېدل ځکه د جمهور ریس او رهبر خبره پرته له کوم خنډ څخه تل د قانون په څېر پلې کېده ، اداري کار کوونکو د ځان د بقا له پاره هم د سردار محمد داود خان درناوي کاوه . ده به په خپله اجرائیوي څانګو ته هدایت ور کاوه او راپور به یې ترې اخسته خو بیاهم اجر اتو یې د ملي ګټو سره سمون درلود .او دده هره کړنه د هېواد د پرمختګ لپاره وه . د سردار محمد داود خان په اند افغاني ټولنه د فرهنګ او تمدن له مخې وروسته پاتې او د پوهې کچه یې ډېره ټیټه ده . هغه سیاسي ګوندونه او سیاسي کړۍ چې د هېواد په مختلفو سیمو کې فعالیت کوي مناسبه سیاسي تجربه او هم د یو پر مختللي ، مترقي او پیاوړي افغانستان د جوړېدو له پاره یو مثبته او معقوله کړنلاره نه لري ، نوموړی په خپلو مامورینو بې اعتماده و او د هغوی د ناوړو ګټو او بدې اخېستلو په اړه اندیښمن و ...

نوموړی په دې نظر و چې یوازې په سیاست او اداره کې د نورو د نظر او رایې شریکول ګټور دی خو د دې تر څنګ د هغوی عملي شریکولو د تشنج او ګډوډۍ او موخې ته د رسېدو په لاره کې ناکامۍ لامل ګرځي . ده په اداره کې د ځانګړې لارې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیروي کوله چې د افغانستان د پر مختګ له پاره یې د خپلو نظریاتو تحمیل او زړه سو اندې د یکتاتورۍ تطبیق و . (۲۱ م ۵۶۱)

سردار محمد داود خان غوښتل چې په هېواد کي اقتصادي پرمختګ وده چټکه کړي او د ټولنیز ژوند په ټولو برخو کې پرمختک له پاره زمینې برابرې کړي ، ځکه هغه هیله در لوده تر څو افغانستان د سیمي او نړۍ د هیوادونو په څیر ، په ډېر لږ وخت کې پر ځان متکي هېواد باندې واوړي .

لوموړۍ هغه (داود خان) په افغانستان کې ټول مېشت قومونه پرته له امتیاز څخه افغان یاد کړل . قومي او محلي تخلصونه لیکنه او د تابعیت په تذکره کې ئې د پښتون، هزاره ، تاجک رسما منع اعلان کړل ، هڅه کېده چې افغاني ناسیونالېزم (ملت پالنه) رواج شي تر څو د پردیو د ایدالوژي د واوردیدو مخه ونیسي او دا تشه ډکه کړي . داود خان هم د ملت پالني په ایډیالوژي او ټولنیز ، اقتصاد باندې معتقد و. نورو ته به یې دا توصیه کوله باور ولري هغه انسان چي ایمان او مسلک ونه لري هیڅکله به خپل هیواد او ټولنې ته په اوس او راتونکي کي د ګټور خدمت جوګه نشي (۲۱ م ۵۶۳)

سردار محمد داود خان دخپلي وینا د ریښتینولي او پلي کولو له پاره د بیمې شرکت او بانکونه ملي اعلان کړل . د ځمکو د اصلاحاتو له پاره یې دوه قانونه (د ځمکو د اصلاحاتو او مترقي مالیاتو) تصویب کړل . ددې قوانینو په اساس شخصي ملکیت اندازه (۴۰) جریبه اوبه لرونکي ځمکه چې له (۲۰) هکتاره سره برابره وه او (۲۰۰) جریبه وچه (للمي) ځمکه چي (۲۴۰) هکتاره سره برابره وه وټاکل شوه او په دې قوانینو کې پرېکړه شوې وه چې زیاتې (اضافه) ځمکې دې د ځمکوالو څخه په مناسب او عادلانه قیمت واخېستل شي او د دې ځمکو قیمت دې په (۲۵) کلونو په موده کې د قسط په ډول ورکړل شي . بیا دې ځمکې پر بې ځمکو بزګرانو باندې په اقساطو وپلورل شي د مترقي مالیات ور کړې تر څو په خپله ځمکوال د ځمکې پلورلو ته اړ ایستل ځکه د ځمکې حاصلا تو دغه مالیه نه پوره کوله . (۲۱ م ۵۶۳)

د دې قانون له نافذېدو وروسته د ځمکو د اصلاحاتو پر مهال یوفرمان صادر شو چې د ځمکو د اصلاحاتو پر ختمیدو پوري هیڅوک کرنیزه ځمکه پلورلي نه شي په هغه وخت کې په افغانستان کې د ځمکو د مترقي مالي تطبیق او عملي کېدل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدونکی و . خو د دې کار له پاره لومړی د ملکیتونو د ثبت د ادارو اصلاح ته سخته اړتیا وه او هم ځوان ولسوالا ن باید نه ستړې کېدونکي کار وکړي خو داسي ونه شول ځکه یو شمېر ځوان ولسوالان د خلق دیموکراتیک گوند د پرچم جناح غړي او هو اخوان وو .. چي فیض محمد او ذبیح الله زیارمل لخوا پـه دندو وگمارل شول . ذبیح الله زیارمل هم د کورینو چارود وزارت د قلم مخصوص مدیر په توگه دنده اجرا کوله . او جیلاني باختري د کرنې پـه وزارت کې مقرر و . ځوانو ولسوالانو غوښتل چې ډېره ژر د ملکانو او ځمکوالو نفوذ له مینځه یوسي تر څو د خپلې ایدیالوژي سره سم ټولنیز عدالت را منځ ته شي . خو د ځمکو د استملاک په نتیجه کې ځمکوال زیانمن او داود خان د نفوذ خاوندانو او ملکانو نفوذ کم او په سیاسي ژوند کې یې شاته کړل ، پر ځای یې تحصیل لرونکي ځوانان په کار وگمارلو او په خواکي یې سردار محمد داود خان هغه پخواني مامورین چې له ده سره ملگري وو او (۱۰) کالـه پـه کورناست او یا یې د ده د صدراعظمي پر مهال له ده سره کار کاوه که څه هم د هغو سن د تقاعد حتی د جبري کار له اندازې څخه اوښتي و . هغوی یې بېرته د جمهوریت پـه کابینه کې مقرر کړل لکه جنرال محمد اصف سهیل د مطبوعاتو ریس پـه ترتیب سره د پیکنگ د سفارت څخه راغلی و د تهیې ریس او جمهوریت د روځپانې د مسول پـه توگه مقرر کړ .(۲۱ م ۵۲۴)

سردارمحمد داود خان په دولتي دستگاه کې د افغانستان د خلق دیموکراتیک گوند پـه تیره د پرچم اړخ نفوذ زیا ت و . نوموړي غوښتل چې له هغوی نه په خپله گټه کار واخلي برعکس د خلق دېموکراتیک گوند غړو غوښتل چې خپل نفوذ پـه نه احساسېدونکي ډول زیات کړي کله چې داود خان د دوي د هیلې سره سم کار ونه کړ نو په کورنیو چارو کي لاسوهنه پیل کړه ده هم دخپلې دولتي دستگاه پـه تصفیه کولو کې اقدام وکړ دا کار یې له خپلې کابینې څخه پیل کړ چې د کورنیو چار وزیر فیض محمد ، دسرحداتو وزیر پاچا گل وفادار ، د کرنې وزیر غلام جیلاني باختري او دمخابراتو وزیر عبدالحمید محتاط یې لـه دندو څخه لیرې کړل پر ځای یې عبدالقدیر نورستاني د کورنیو چاروزیر ،عبد اکریم عطائي د مخابراتو وزیر،عزیزالله واصفي د کرنې وزیر او پوهاند عبدالقیوم یې د سرحداتو وزیر پـه توگه وټاکل لېموده وروسته د صدراعظم مرستیال محمد حسن (شرق) او نعمت الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

پژواک چې د پرچم د اړخ غړي وو له دندو څخه لیرې او حسن شرق په جاپان کې د سفیر په توګه مقرر کړ. (۲۱ م ۵۲۴)

سردار محمد داود خان د نوو ټاکنو او لیرې کولو سره ظاهراً دولتي دستګاه تصفیه کړه خو هغه د دولت په ټیټو او منځنیو پوړونو (سطحو) کې د هغوی نفوذ او موثریت ته پاملرنه ونه کړه چې د دې ګوند غړو د خپل ګوند نفوذ او موقیعت د ټینګولو له پاره ترې ګټه واخیسته. بل پلو ته ښاغلي داودخان د پورتنۍ تصفیې وروسته په پوځ او پولیسو کې د افغانستان د خلق دېموکراتیک ګوند د غړو د لیرې کولو څخه ډډه وکړه او دا کار یې د ځان له پاره خطر ګڼلو چې وروسته بیا د داودخان واکمني ته همدغو ټیټ رتبه پوځي افسرانو د پای ټکی کېښود.

کله چې سردار محمد داودخان په هرات کې د وینا پر مهال د خلق دېموکراتیک ګوند او د هغوی ایدیالوژي سره مخالفت ښکاره کړ. د ګوند رهبري او شوروي اتحاد دواړه په دې پوه شول چې داودخا ن د مارکسیسیم سره مخالف دي د شوروي اتحاد په کوښښ دواړه جناح (خلق او پرچم) سره یو ځای شول. سلطان علي کشتمند د خلق د دیموکراتیک ګوند سره د سردارمحمد داود خان د اړیکو په اړه داسې وایي: «رابطه حزب با محمد داود خان بیشتر یک رابطه اي اګر بوده باشد تا حدود معیني ولي رابطه ذهني وفکري نه بوده و هیچ ګونه قرارداد در میان وجود نداشت و بعداً وقتي محمد دادو خان جمهوري را اعلام کرد وبه حاکمیت رسید باز هم رابطه میان حزب دیموکراتیک خلق ومحمد داود بیشتر یک رابطه رسمي بود با یک تفاهم معین متقابل با وجود همکاري هاي محمد داودوحزب دیموکراتیک نه بسیار با سیاستهاي حزب موافق بود ونه نسبت به همه رهبران خوشبین. (۲۸ م۱۷۵)

په دې اړه عبدالکریم عطایي داسې نظر لري: «د جمهوري دولت له اعلانولو وروسته د چنګابښ د (۲۲) نېټې د پاڅون د مشر په هره وینا کې پردې ټینګار کیده چې کینې اړخي عناصرو له خپلو دندو څخه ګوښه شي او دا د دې ښکاره ثبوت دی چې ښاغلي جمهور رئیس او جمهوري دولت له هیڅ یوې ډلې سره هم لاس نه دی یوکړی د ولس دښمنانو چې کله ځان په خطر کې ولید د دولت پر خلاف به یې هر ډول تخریبي فعالیتونه سرته رسول.[۳ م۴۰] او په دې اړه ظاهر طنین داسې وایي: «ما په خپله له جمهور رئیس محمد داود خان نه په ۱۹۷۲ زکال په یوې مصاحبه کې پوښتنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړه خلک وايي او اوازه ده چې د ۱۳۵۲ لمريز کال دچنګاښ د ۲۲ (۱۹۷۳ زکال د جولاي د۱۷) مې نېټې د پاڅون پر مهال ستا او دخلق ديموکراتيک ګوند تر مينځ يو پټ تړون موجود دي آيا داواقيعت لري؟ داود خان وويل: چې خداى (ج) شاهد دى چې دا خبره هېڅ واقيعت نه لري نه په پټه او نه په ښکاره زما او د هغوی تر مينځ کومې اړيکې نشته .(۲۸ م ۱۷۴)

له پورتنيو څرګندونو څخه داسې نتيجه اخلو چې سردار محمد داود خان له واکمنۍ مخکې او د واکمنۍ پر مهال له هېڅ يوې سياسي ډلې سره اړيکې نه درلودې خو په کومه اندازه چې دافغانستان د خلق دېموکراتيک ګوند څخه ويريده . همغه اندازه د اسلامي نهضت (اخوانيانو) څخه هم ډاربده .ددواړو مقابلې ته يې تياري نيوه ځکه له دې دواړو (خلق ديموکراتيک ګوند او اخوانيانو نهضت) څخه د جدي خطر احساس کېده . ددغو دواړو قوتونو سياسي واک ته د رسېدو امکانات زيات و ځکه له يوې خوا د شوروي اتحاد او بل لوري د پاکستان اوعربي هيوادونو ملا تړ څخه برخمن وو. داود خان د دواړوخواو د ضعيفه کولو نيت درلود ،تر څو دده په مقابل کې دمخالفت توان له لاسه ورکړي ځکه ده (داودخان) د هېڅامخالفت نشو زغملی ،هڅه يې کوله چې خپل مخالفين له مينځه يوسي دده همدې کړنلارې دده مخالفين لا زيات کړل.

ښاغلي هارون وايي : ((ځوان جمهوري سياست پراختناق او پوليسي نظام باندې ولاړ و د جمهوريت مخالفت او پر هغه باندې انتقاد جرم بلل کېده او سخته سزا يې درلوده چې له جمهوريت سره مخالفت په نوم ډېر کسان وتکول شول .(۱م۹۲)

نوموړي د اګست د۲۳ نېټې په بيانيه کې ديو لړ ټولنيزو اقتصادي بدلونونو او اصلاحاتو وعده ورکړې وه خو د ۱۳۴۳ لمريز کال قانون يې لغوه اعلان کړ او دمرکزي کمېټې لخوا يو حکم صادر شو چې ددې حکم پواسطه دمخکينۍ مقننې قوې صلاحيتونه مرکزي کمېټېاو د پاچا صلاحيتونه رئيس جمهور پورې اړه پيدا کړ.

ښاغلي حسن شرق هم د داودخان دا سياست چې مخالفين يې نه پرېښودل په غيرمستقيم ډول تائيدوي ، ليکي : ((د سردارمحمد داود خان د هدايت سره سم مولوي سيف الرحمن د تورن نظر محمد له خوا تر ځارنې لاندې ونيول شو. ځکه داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

خا ن فکر کاوه چې مولو ي سیف الرحمن په پټه د پوځي افسرانو سر ه ګوري په ځانګړي ډول د دفاع وزارت مرستیال جنرال خان محمد سره د هغه اړیکو لرل دده اشتباه نوره هم زیاته کړه ۰د کورنیو چارو وزارت د پولیسو او ژاندارم د قوماندان عبدالقدیر تر مشري لاندي د شکمنو اشخاصو څارنه نوره هم سخته شوه دوي وتوانېدل چې د جنرال خان محمد د خدمتګار په وسیله د هغو کسانو غږونه ثبت کړي چې د هغه کورته تلل . د ۱۳۵۲لمریز کال د وږي د میاشتې په ۳۱ نېټه د جمهوري ریاست ددفتر د بیړنۍ اطلاع له مخې د مرکزي کمېټې ټول غړي جمهور رئیس (محمد داود) خپل حضورته وغوښتل ، د جمهور رئیس حضور ته د رسېدلو وروسته موضوع په اړه اوږدې څرګندونې ورکړې او وې ویل (ورونو دیوې موثقې اطلاع او لاس ته راغلو اسنادو په اساس نن شپه دوه بجې مخالفین د پخواني صدراعظم محمد هاشم میوندوال او مرستیال خان محمد ترمشرۍ لا ندې د جمهوري نظام د را پرزیدو له پاره وسله وال قیام کېږي ما غوښتل چې تاسې خبرکړم او ستاسې نظریات له ځان سره ولرم). د غونډې په پای کې پرېکړه وشو چې جمهوري غوښتونکي دې ټولو قطعاتو کې پټ اولومړۍ درجه احظارات عملي کړي.))[۲۲م ۱۷۰] سردار محمد داود خان هېڅ ډول مخالفت نشو زغملي او د واک په ټوله موده کې یې خپل مخالفین له څوکۍ څخه لیرې یا بندیا ن کړل

۲ _ له ۱۳۵۵ _ ۱۳۵۷ لمریز کال پورې:

د سردارمحمد داود خان د دوهم ځل ټاکنې وروسته د ټولنې په ټولو برخو کې تقریبا د وېرې فضا حاکمه شوه هېچا نشو کولایی چې د حاکم نظام د سیاسي کړنو په خلاف خپل نظرڅرګند کړي نشرات سانسور او مطبوعاتو یوازې د دولت ورځنې فعالیتونه هغه هم مثبت او یو طرفه نشرول ، د ټولو ګوندونو فعالیتو نه بند شول یوازې د ملي غورځنګ ګوند چې دداود خا ن تر لارښوونې لاندې یې فعالیت کاوه او د ده ریاست په وخت کې جوړشوی ود فعالیت قانوني اجازه درلوده .او خپلو پلویانو جذبولو ته یې ځانګړې پاملرنه کوله .

سردار محمد داود خا ن په دې نظر و چې په اوسنیو شرایطوکې بایدیوازې اقتصادي او ټولنیز حالت ته ډېره پاملرنه وشي ځکه سیاسي دیموکراسي له اقتصادي او ټولنیزې ودې پرته امکان نه لري خو د اقتصادي فعالیتولارښوونه باید

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دولت په لاس کې وي انارشیزم څخه د مخنیوي له پاره پکار ده چې تر څه وخته پورې یوازې یو گوند فعالیت وکړي او ډېرو خلکو غوښتنې په نظر کې ونیسي خو دا په دې معنی هم نه ده چې تل به مخالف گوند مجود نه وي .ځکه د مخالف گوند له موجودیت پرته دیموکراسي معنی نه لري . (۲۱م ۵۲۱)

نوموړي د پورتنیو دلایلو په نظرکې نیولو سره یو انقلابي گوند جوړ ، خومخکې له دې چې ددې گوند اساسنامه او بر نامه جوړه شي د ځینو خود غرضه اشخاصوله خوا د خپلوځاني او شخصي گټو خوندیتوب له پاره جلب او جذب پیل شو. په دې لړ کې هغه روڼ اندوځوانانو چې دگوند د غړیتوب څخه سر غړونه کوله پرتهدیدولو سر ببېره په تور لست کې شاملېدل خو کله چې داود خان په دې کار خبر شو ډېر ژر يې د ملي راډیو له لارې اعلان وکړ چې دملي غورځنگ په گوندکې غړیتوب د هېچا له پاره جبري نه ده. د ملي غورځنگ د تاسیس او اجازې په اړه د اساسي قانون په (۲۴) مې ماده کې داسې ذکر شوي وه : ((دافغانستا ن دخلکو د وخت د سیاسي او ټولنیز غوښتنوسره سم تر هغه پورې چې دوی په طبعي ډول رشد ته نه وي رسېدلي په هېواد کې به یو گوندي سیستم هغه هم د ملي غورځنگ د لارښووني لاندې (چې نوموړي گوند ۱۳۵۲لمریز کال د چنگاښ د ۲۲مې نیټې د انقلاب بنسټ ایښودونکي) ټینگ وي . نوموړي گوند د۱۳۵۲ل کال د چنگاښ په (۲۲) مې نېټه تشکیل اوفعالیت يې پیل کړ . (۲۱م ۵۲)

د ملي غورځنگ رهبري د هغوی کسانو تر نفوذ لاندې راغله چې غوښتل يې په گوندکې دغړیتوب او فعالیت له مخې ځا ن سردارمحمدداودخان ته ځان وفادار وښیي دا کار ددې لامل شوچې دگوند نفوذ له دولتي دستگاه څخه بیرون نه شواو په نورو او لسي کړیواوقشرونوکې نفوذ و نه شو کړاي .د ملي غورځنگ گوند د دې له پاره جوړ شو چې دولتي ستنې ټینگې کړي خو برعکس هغه يې ولړزولې. ځکه هغه لوړ رتبه مامورین چې ددې گوند غړي وودې په ځای چې خپلو دندواو مسولیتونوته متوجه شي پریو بل د مخکې کید واو دمقام د تر لاسه کولو له پاره يې مبارزه پیل کړه.

سردارمحمد داود خان دخپل حکومت په اخرو وختونو کې غوښتل په کورني سیاست په تېره بیا په کابینه او د دولت په لوړو پوړو چارواکو کې بدلون را ولي .ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کابینه کې د چپیانو شمیر کم کړ او پر ځای یې د ملي ګټو پلویان او ده ته ریښتني وفادار کسان مقرر کړل ځکه په کابینه کې د چپیانو (د افغانستان خلق دیموکراتیک ګوند غړو خصوصا د (پرچم اړخ) د موجودیت له امله تل اسلام پالو ګوندونو پر داود خان سختې نیوکې کولې داود خان په دولت کې د وزیرانو په کچې سر بېره په منځنیو رتبو کې مقررو چپي عناصر دندې هم محدودې کړې خو دا بدلون یې له وزیرانو را پیل کړ. د کورنیو چارو وزیر فیض محمد پر ځای عبدالقدیر نورستاني د کورنیو چارو د وزیر په توګه او فیض محمد یې د پاچا ګل وفادار پر ځای چې په کور کې ناست و د سرحدونو وزیر په توګه، د مخابراتو د وزیر عبدالحمید محتاط پر ځای یې عبدالکریم عطائي او د جیلاني باختري پر ځای یې عزیز الله واصفي د کرنې د وزیر په توګه، محمد حسن شرق یې هم د صدارت د مرستیالي له څوکۍ څخه لرې او په توکیو (جاپان) کې د سفیر په توګه او په عوض یې سید عبدالله د مالي په وزارت سر بېره د صدراعظم د مرستیال په توګه مقرر کړل. (۷ م م ۲٤٤ او ۲٤٥)

سردار محمد داود خان د دې بدلونونو سر بیره به تل په خپلو ونیا کې پرله پسې ټینګار کاوه چې په افغانستان کې هېڅ ډول وارداتي مفکوره او ایدیالوژي د منلو وړ نه ده د هغه دا ډول څرګندونې او موقف په هېواد کې د چپي عناصرو د خفګان او تشویش سبب شو ددې پورتنیو بدلونونو په اړه د افغانستان د دیموکراتیک جمهوریت ریس او د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند عمومي منشي نورمحمد تره کي د ثور د (۷) نیټې د بدلون څخه وروسته د ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور د میاشتې په (۱۹) مه نېټه په خپله وینا کې داسې وویل: ((محمد داود له یوې لنډې مودې څخه وروسته له دولتي دندو څخه ملي او مترقي عناصرو په لرې کولو سره په عملي توګه د سلطنت غوښتونکو او ښي اړخو عناصرو سره اتحاد وکړ او د بهرني ارتجاع په خدمت کې یې قرارونیو. په حساسو دولتي څوکیو کې یې د زړې سلطنتي دستګاه پلویان وګمارل....)) (۷ م ۲٤٦)

ځینو خلقیانو او پرچمیانو ته د سردارمحمد داود خان له خوا د دندو د سپارلو موخه دا وه چې د روڼ اندو تر مینځ د نظر یووالی او همکاری جلب او ټول په ګډه وطن پالنې په روحیه د هېواد په اقتصادي او ټولنیز پرمختګ کې ونډه واخلي...

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي بيرغ او ملي سرود :

په ۱۹۷۳ ز کال کې سردار محمد داود خان د ارگ دماڼۍ مخې ته چې په زرگونو خلک حاضروو ملي بيرغ پورته کړ . نو موړي بيرغ تور ، سور ، او زرغون رنگ درلود ، خو په نښان کې يې بدلون راغلی و چې په نښان کې د محراب او منبر پر ځای د* هما مرغه ځيره ځاي شوې و چې په خلاصو وزرونو هوا ته د الوتلو په حال کې معلومېږي

*د هما مانا مبارکه (فرخنده) ده يو لاشه خوړونکي الوتکه ده او يو لوي شاهين ته ورته ده . دهما د بدن ځانگړې جوړښت دا له نورو لا شخورو څخه جلا کوي ، دهما وزونه پلن ، اوږده او کونج لرونکي دي ، اوږده تورنگه لکي لري . د شاه وزرونه او لکي يې تور ، ايري ډوله او سر يې ټول نخودي ، د سترگو څلور خواويا او ماخوکه يې تور رنگ لري . د ماخوکه لاندي لکه د ږيرې په څير څو تاره تو ويښته لري نس يې نارنجي زيړ او ټټر يې نارنجي رنگ لري ، چې د تورو وزرو سره يې تضاد لري . ددي الوتونکي چرگوړي توره سره غاړه لري .

د هما دبدن اوږود والي يو متر ته رسيږي . اوعموماً په غرنيو سيمو کې ژوند کوي او په سختو گړنگونو کې ځانته ځاله جوړوي . دپخوانيو خلکو په اند دا الوتوکې د انسان د ښه بخت او سعادت لا مل گرځي د هغوي په اند هما چې د گوربت (عقاب) د کورنۍ غړي دي چې سيوري د هر چا په سر ولويږي هغه نيکمرغه کيږي . فردوسي په شاهنامه کي د يو بيرغ (درفش) څخه يادونه شوي ده چې هما پري انځور شوي وه او هغه يې دبيرغونو مور بللي ،

دا نښان د ډېرو په نظر ښه و خو بهرنيو دښمنانو مذهبی عناصر راوپارول د قندهار ښار څلورلارې کې يو ملا په لوړآواز وويل : ((مسلمانانو وگوری چې نوی دولت د محراب او منبر پر ځای يو مردار خور ټپوس ودرا وه)) داسې تبليغات ډېر زيات شول د حکومت استخباراتي شبکو تعقيبول د خلکو ذهنيتونه ورځ په ورځ ياغي کېدل ، دولت اعلان وکړ چې د پوځ په بيرغ کې بدلون نه دی راغلی او د عقاب نښان يوازې په ملکي برخه کې رسميت لري خو د دښمن تبليغاتو عامه فکرونه دومره مسموم کړې و چې سردار محمد داود خان يې د اسلام نه مخ گرزونکو په نوم ياد کړ . (۳۳ م ۲۸۸)

دغه بيرغ په لوړ ځاي ځړول کيده چې ټول خلک يې وويني ، هخا منشيانو په وخت کي هم د هما بيرغ موجود و پر شاهي چتر د هما انحور ايستل شوي وو . (۵۱ م ۲۴)

هما په زدشتي افسانو کې د (ساينا) يا (سيمرغ) په نامه يادشوي او ددي الوتکی په صفت کي ليکي .

هما از همه مرغان از آن شرف دارد — استخوان خورد و جانور رئيس سازارد

رحمن بابا هما په خپل شعر کي داسي يادوي .

هر مرغه په خپله جاله کي همادي — که کارغه که منگيرک او که قنس

ځيني هغه ټپوس (کرکس) گڼي چې مردار خور دي د ځينو لخوا ورته د سعادت الوتوکی هم ويل شوي دي ، او وايې د هغه سيوري چې دهر چا په سر ولويږي هغه پاچا يا شتمن کيږي او دهايون لغت هم د هما نه اخېستل شوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي چې همدا مانا لري . دا چې خلک د منني په وخت کي يو بل ته وايي « خداي د ستا سيوري له ما له سره نه کموي .» اشاره همدي ته ده .

حميد ماشو خيل وايې .

طلبوه سرفرازي په سرکوزي کې — را کوزيږي په هډوکي هما ښکته

رحمن بابا د هما په هکله وايې :

څه عجب دي چې هما يې په دام نښلي — هر صياد څخه چې دام دي داخلاص

ستا دباغ او بڼ زاغ زما هماي دي — په نظر ځما هماي ستا دباغ بڼ زاغ

څه بزرگي به يې د باز و دهما وي — زباني زکر که سل رنگ کا خاره

د هما په څير طمعه کړه د وچ هډوکي — لکه مچ طالب د شهدو شکر مه شه

مرتبه به دي د مچ او دميږي شي — زړه په غوړو غوښه مه تړه همايه

لکه فرق چې دهما و دزاغ نه شي — هم دغه دليل د شاه او دگداي دي

دا خو بخت دي څوک سپين و څوک يې تور کړه — گڼه عين زاغ هسي هما دي

او حافظ وايې:

که هما اوج سعادت به دام ما افتاد — اگر تو راگذري بر مقام ما افتدد

او په شاهنا مه کي هم د هما څخه يادنه شوي دي . (۵۱ م م ۲۲ او ۲۷)

واقيعت داو چې د داود خان دي کار « په نښان کي بدلون » د افغانستان د مذهبي ټولنې او موجوده شرايطو سره سمون نه درلوده دا دهغه يو ذهني عمل و که نه دی تغير ته دومره اړتيا نه وه د افغانستان پاچاهانو خو تل دغه راز اقتصادي او ټولنيز پرمختگ او کړنو په ځای ځينې سطحې بدلون لکه نښان ، لوټونه ، ځينې نومونه او د وزارتونو زياتولو او کمولو ته ډېره جدي پاملرنه کوي .

سردار محمد داود خان د هېواد پياوړی شاعر عبدالروف (بېنوا) ته دنده وسپارله چې د جمهوريت له پاره ملي سرود جوړ کړي هغه دا لاندې ملي سرود جوړ کړ

څو چې دا ځمکه اسمان وي
څو چې دا جهان ودان وي
څو چې ژوند په دې جهان وي
څو چې پاتې يو افغان وي
تل به دا افغانستان وي
تل دې وي افغان ملت
تل دې وي جمهوريت
تل دوې ملي وحدت

(c) ketabton.com: The Digital Library

تل د وي افغان ملت جمهوريت
تل دې وي افغان ملت جمهوريت
ملي وحدت ملي وحدت

نوموړی ملي سرود پوځ په موزيک کې ځاي شو په ټولو تشريفاتو (په داخل او بهر) کې خصوصا د سردار محمد داود خان د سفر او بېرته راتگ پر مهال غږول کېده او انتقاد پرې دا و چې د اسلام مقدس نوم پکې نه دي اخيستل شوي ۳۳م ۲۸۸)

په واک کې ځينو خلکو ته زياته ونډه ورکول :

د جمهوريت د دولتي دستگاه په لوړو ځوکيو کې د پرچميانو ، خلقيانو او ټولو روڼ اندو د ټاکنې اصلي علت دا وو چې د هېواد ټولو منورو قشرونو ته په اقتصادي او ټولنيز بدلونونو کې ونډه ور کړل شي تر څو په دولت کې د نظر د يووالي او گډې همکارۍ روحيه را مينځ ته کړي . خو د دې هيلې (د گډې همکارۍ جلبول) پوره کېدل يو نا شونې کار و د کرنې وزير غلام جيلاني باختري لخوا د ببرک کامل په پلوۍ جلب و جذب پيل شو نوموړی د جمهوريت د مرکز يې کميټې ترنيو کې لاندې راغې له دې وروسته په کابينه کې د پرچميانو تصفيه شروع شوه . خو سردار محمد داود خان له دې مخکې د ۱۳۵۳ کال د سنبلې په (۲۹) نېټه (۴۲) تنه نظامي او ملکي شخصيتونه ونيول لکه خان محمد د دفاع وزارت مرستيال ، ډگر جنرال عبدالرزاق ، جنرال گلبهار ، جنرال عبدالسلام ملکيار ، جنرال نيک محمد سهاک ، جنرال محمد رحيم ناصري ، ډگروال زرغون شاه ، ډگرمن محمد اکرم ، نقيب الله ، ډگرمن مختار په پوځي افسرانو سر بېره يو شمېر مخور قومي مشران او سوداگر هم د کودتاه په نوم ونيول لکه سيف الرحمن خان د ولسي جرگې غړي ، محمد عارف ، جنت خان غروال د پشتني تجارتي بانک ريس عبدالحکيم خان کتهوازي ، سعدالله کمال د مهمندرې وکيل حاجي الله گل هو دخېل او ورور يې مولاگل ، حاجي حنان ځاځی ، حاجي فقيرمحمد خان ، اوالله نظر دوستي خيل يې بنديان کړل (۱۸م م ۲۳۶او ۲۳۷)

په لوړو او حساسو ځوکيو او پوځ کې نا پېژندل شوو پرچيمانو مقرري د حسن شرق له خوا او يا د هغه په سلا وه د هغو شمېر په دولت کې دومره ډېر وو چې په سردار محمد داود خان باندې هم د کمونست تور و لگول شو . ده (سردار محمد داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان) لومړی دخپل ځان ځخه د دغه تور د لري کول له پاره د ۱۳۵۳ لمريز کال د ثور په (۲۹) مه نېټه د پولي تخنيک د فارغانو په غونډه کې وويل : ((زمونږ د انقلاب دښمنان ما ته د کمونست نسبت کوي زه د ستاسو ځوانانو په مخکې وايم چې زه مسلمان يم او د کمونست په نوم زما بدنامول يوه نه ښښونکې گناه او جرم ده ...))
همدارنگه سردار محمد داود خان د همدې (۱۳۵۳) لمريز کال د ثور په (۱۹) نېټه د جمهوري بيرغ د اوچتيدو په مراسمو کې هم وويل چې :((د جمهوري نظام د مينځ ته راتگ سره سم زه شعوري دښمنانو کله په يو نوم او کله په بل نوم بد نام کړی يم . زه په ښکاره اعلان کوم چې زه مسلمان يم په لايزال خداې (ج) ټينگ ايمان او عقيده لرم . هغه څوک چې ايمان او عقيده ونه لري هېڅکله خپل هېواد او ټولنې ته د خدمت مصدر نشي کېدلی ....)) (۳۹ م ۱۳۰)
سردار محمد داود خان چې د ۱۳۵٤ لمريز کال د وري د مياشتې په لومړۍ نېټه د عراق ، ايران او سعودې عربستان له سفر څخه را وگرځيد په هليکوپتر کې هرات ته ولاړ هلته يې هم د ډېرو خلکو په مخکې وويل : چې د يوې ملي ايدالوژۍ پرته ، پردۍ ايدالوژۍ او مفکورې زمونږ د ټولنې په زيان دي په همدغه نېټه _ ۱۳۵٤/۱/۱ لمريز کال يې په يو مطبوعاتي کنفرانس کې وويل: ((ځينې هېوادونه افغانستان د شوروي اتحاد سپوږميو څه يوه سپوږمۍ گڼي . زه په ښکاره اعلانوم چې افغانستان يو خپلواک ناپيیلي هېواد دی د هېڅ هېواد سپوږمۍ نه ده اونه د چا سپوږمۍ کېداى شي .که دښمنان په دې اړه کوم فکر لري دومره وايم چې دا نظر يو خوب او خيال او حتي لېونتوب دی .)) (۳۹ م ۱۳۱)
سردار محمد داود خان د دې له پاره چې د مينځ لارو او ښي اړخ گوندونو او بې طرفه عناصرو او بېروکراتانو د انتقاد نه ځان وژغورې د ۱۳۵٤ لمريز کال د ميزان د مياشتې په پنځمه نېټه لاندې نوې ټاکنې وکړې او په کابينه کې يې بدلون د کابل راډيو له لارې اعلان کړ او د پرچم د جناح په څوکيو کې يې نوي اشخاص په دندو وگمارل .
۱-د ماليې وزير عبدالله د صدارت د دوهم مرستيال په توگه .
۲- غوث الدين فايق بيا د فوايد عامې وزير په توگه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳-د ننگرهار والي عزیزا لله واصفي د جیلاني باختري پر ځای د کرنې د وزیر په توګه
.
۴-د هرات والي عبدالتواب د کانو او صنایعو د وزیر په توګه .
۵-دفیض محمد په عوض عبدالقیوم وردګ د سرحداتو د وزیر په توګه .
۶-دسکندر پر ځای عبدالله عمر د عامې روغتیا د وزیر په توګه .
۷د عبدالحمید محتاط په عوض عبدالکریم عطائي د مخابراتو د وزیر په توګه
۸-علي احمد خرم د پلان د وزیر په توګه .
۹- وفي الله سمیعي د عبدالمجید خان پر ځای د عدلې د وزیر په توګه .
۱۰-عبدالمجید د دولت د وزیر په توګه
۱۱ - سردار عبدالمجید خان د ښوونې او روزنې د وزیر په توګه .
۱۲- محبي د لوړو زده کړو د وزیر په توګه۰
۱۳- عبدالقدیر د ترافیکو افسر چې مخکې د فیض محمد په عوضد کورنیو چارود وزیر په توګه ټاکل شوی وبیا د کورنیو چارو د وزیر په توګه مقررشو.
۱۴-متقاعد ډګروال غلام رباني چې مخکې یې هم د دفاع وزارت دنده په غیر رسمي ډول اجرا کوله په رسمي ډول د دفاع د وزیر په توګه مقرر شول.
۱۵-وحید عبدالله د بهرنیوچارو د وزارت دسیاسي مرستیال په توګه.
د پورتنیو ټاکنو وروسته وحید عبدالله د حسن شرق صلاحیتونه کم کړل تر څو هغه په جاپان کې د سفیر په توګه مقرر شو.(۳۹ م م ۱۳۲او ۱۳۳)

د پورتنیو بدلونونو په خوا کې د پرچم د جناح یو شمېر غړو او یا هغوی ته وفادارو کسانو او خپلوانو د داود خان سره په حکومت کې دنده اجرا کوله لکه په پولیسو کې غلام فاروق یعقوبي ، قطره، جلیل نورستاني، صمد ازهر ، محمد نبي ، عبدالله همکار ، چې د ثور د بدلون نه وروسته یې د دولت په لوړ څوکیو کې کار کاوه . سناتور حاجي محمد څمکنی دکونړ لوی ولسوال و چې د نور محمد تره کي په وخت کې د هوټلونو رئیس او د داکتر نجیب الله په حکومت کې د یو څه وخت له پاره د انقلابي شورا رئیس شو ۰ د سید محمد ګلاب زوي ورور خان محمد د بانک د کتابت نه د تورخم دګمرک مدیر شو د ببرک کارمل پلار جنرال محمد حسین د یوې ترفیع په ورکولو سره د ډګرجنرال په توګه د پکتیا د قول اردولوی قوماندا ن

(c) ketabton.com: The Digital Library

،د صمد ازهر پلار عبدالکریم عمر خېل د پروان والي په توګه،او دداکتر نجیب الله پلار اخترمحمد تقاعد او په پېښور کې وکیل تجار وټاکل شو. خلقیان لري وساتل شو خو یوازې صاحب جان صحرائي دکونړ ولایت د قبایلو مدیرمقررشو. (۱م۹۱)

د پرچمیانو په ځانګړې توګه جیلاني باختري په لري کولو سره د پرچمیانو ټولو کړیو شدید عکس العمل وښود .خو کله چې فیض محمد د کورنیو چارو له وزارت نه لري او په اندونیزیا کې سفیرشو پرچمیانو د داود خان پرضد تبلیغات پیل کړل . داود خان په لومړیو ختونو کې دا حرکتونه عادي وګڼل خو کله چې ځیر شووضع ډېره خرابه وه . ځکه شوروي اتحاد د نومورې ډلې ملا تړ کاوه خو ده یو د بل پسې له دولتي دستګاه څخه وویستلو او په مقابل کې یې د ملي انقلاب (ملي غورځنګ) ډلې ته وده ورکوله ترڅو ددولت ستنې ټینګې کړي٠خو دا ډله ددې پرځای چې ددولت ستنې ټینګي کړي په دولت کې یې انارشېزم او ګډوډي زیاته کړه ځکه ددې ډلې غړو هر یو د خپل نفوذ او واکځ د زیاتوالي او داود خان ته نږدې کېدو له پاره ډېره هڅه کوله که څه هم نومورې ګوندد اساسي قانو ن د اصلو پراساس رسمي اعلان شو ٠خودغه ګوند (ملي غورځنګ)ددولت ستونزه په ټینګولو کې بریالی نه شو.(۳۲م۳۹)

د سردار محمد داود خان دا تصفیه د افغانستان او دسردار محمدداود خان په زیان تمامه شوه. ځکه له شوروي اتحاد سره د ده اړیکې ترینګلې شوې او شوروي اتحاد د خپلو پلویانو کمزورتیا او له واکه نه لري کیدل نشو زغملی او داود خان سره هم د دوي اړیکي د کمزوري په حال کې وې.د خلق او پرچم ترمینځ د یوالي له ټینګېدو وروسته دوی واک ته د رسېدو او د داود په مقابل کې د غوڅ ځواب له پاره په فوځ کې خپل فعالیت چټک کړ . د هغه دي له مینځه وړلو له پاره یې پوره تیاري ونیوه او پرېکړه یې وکړه دا ځل پرګوندي رهبرانو باندې د برید په مقابل کې باید دهغه واکمنی ته باید د پای ټکی کېښودل شی .دا ګوند وروسته په ۱۳۵۷لمریز کال د ثور په اوومه نېټه په خپل پرېکړه کې بریالی شو او د داودخان واکمنی ته یې په خپل پوځي حرکت سره ډېرژر چې امید تري نه کېده د پای ټکی کېښود.

دګوندونو عکس العملونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سردار محمد داودخان د ۱۳۵۲ ل لمریز کال د چنگاښ د ۲۲ نېټې د کوتاه وروسته د هغه په لومړۍ کابینه کې د افغانستان د خلق دیموکراتیک گوند د پرچم جناح ته زیاته ونډه ورکړل شوې وه او د دولت په حساسو پو ستونو کې یې دندې تر سره کولې هغوی د ټینگو سازماني تشکیلا تو ، اصولو په لرلو او ځانگړې موخو ته د رسیدو له پار هڅه کوله چې د موقع نه گټه واخلي تر څو خپل مخالفین له مینځه یوسي. دوی تر ډېره حده پورې په دې کار بریالي هم شول . سردارمحمد داود خان په دې اند و چې د نومړو (پرچمیانو) په شتون کې به د شوروي اتحاد مرستې او رضایت تر لاسه کړي او دوی (پرچمیانو) ته په دومره وخت ورنه کړي چې د ده دارادې او اجازې پرته خپل مخالفین له مینځه یو سي. مگر نومړې (سردارمحمد داودخان) په خپل تحلیل کې تېر وتی و. ځکه پرچمیانو وکولې شول چې د ده په امر خپل مخالفین بندیان او حتي ووژني .د افغانستان مترقي دیموکرات گوند مشر ښاغلی محمد هاشم میوندوال چې د ۱۳۵۲ لمریز کال د چنگاښ د ۲۲ مې نېټې د کودتا پرمهال په عراق (بغداد) کې و خو کله چې نومړی بېرته خپل هیواد ته راستون شو د ده د نیولو له پاره پرده د اسنادو د پیدا کولو هڅې پیل شوې ځکه د ده د پوښتني او لیدني له پاره درې ډوله خلک د هغه استوگنځي ته ورتلل . لومړی هغه خلک ووچې دده گوندي او شخصي ملگري وو. دویمه ډله هغه خلک وو چې میوندوال یې د داود خان ملگري او د هغه په کودتاه کې شریک گڼلو ، هغو داسې فکر کاوه چې میوندوال هم به کومه څوکي تر لاسه کړي . چې دوي هم بیا په دندو وگمارل شي ، د داسې خلکو او روڼ اندو شمېر اوس بالکل زیات شوی دی. دریمه ډله ددولت اجنټان او پولیس وو. تر څو له هغه سره په ناسته کې د هغه څخه اسناد تر لاسه کړي . خو هغه ټول موضوعات داسې مطرح کول چې ټولنیز از علمي جنبه ولري ددولت پرخلاف بحث ته یې مجال نه ورکاوه . خو د پښتونستان د جشن د نمانځل وپر مهال او مراسموکې د حاضرینو له خوا (دلوړ پوړو چارواکو) دمیوندوال تود هرکلې وشو ښایي دا هر کلې به د هغه تېرصدارت او مشر توب په خاطرو.خو دې حرکت د داودخان او دهغه د کابینې د ځینوغړوپه زړنو کې کینه پیدا کړه.

ښاغلی محمد هاشم میوند وال د ۱۳۵۲ ل- ل کال د تلې د میاشتې په (۲) نېټه د پنجشنبې په ورځ د ماسپښین په دوو بجو د امنیتي قواوو له خوا ارگ ته بوتلل شو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو کله چې نوموړي د سردار محمد داود خان حضور ته ورغې هغه (داود خان) ده ته د خاین خطاب وکړ او دا جمله یې څوځلې تکرار کړه په پای کې میوند وال هم د کلونو ، کلونو سکوت مات او ځواب یې ورکړ یې وویل :(خاین ته اوستا اسلاف دې چې د تاریخ په اوږدو کې یې هېواد کله په غربیانو او کله په شرق باندې پلورلي دې) زه خاین نه یم ولې ځاینان مې د هېواد خلکو ته معرفي کړې دې . (۲م م ۱٤٦_۱٤۷)

ددې خبرو سره د موظفو افسرانو له خوا چې هلته موجود و د ټوپک په قنداغ ووهل شو او په ځمکه را ولوېد . د میوندوال ځواب چې د سلطان محمد خان طلائي د کړنو سره سمون لري . داود خان دومره خاین نه و البته تېروتنه او خیانت سره توپېر لري مگر داود خان نور هم په قهر شو او نوموړی یې بند یخانې ته واستوه په بندیخانه کي ناروغه میوند وال ته ډېرې سختې جسمي او روحي شکنجې ورکړل شوې چې د (۸) شپو بند نه وروسته د فزیکي ضربو پواسطه د ۱۳۵۲ لمریز کال تلې په (۹) نېټه شهید کړاي شو خو دولت د هغه مړینه ځان وژنه (د نیکټائي په واسطه خپل ځان وژلي) اعلان کړه خو ډېری تاریخي اسناد دا ثابتوي چې ښاغلی میوند وال د افغانستان د خلق دیموکراتیک گوند د پرچم د جناح غړي صمد ازهر او د هغه د څېړنو د هئیت د غړو لخوا میوند وال د ضربو او مرۍ خفه کولو پواسطه ووژل شو .خپله داود خان د پرچمیانو په دي کار راضي نه و خو دا چې له دې مخکې د هغې محکمې له خوا چې د توطیه گرانو په نوم جوړه شوې وه داود خان د میوند وال او خان محمد خان له پاره د پاسني جزا اعلان کړې وه . (۳۷ م ۲۲۱)

د میوند وال وژنه او د یو شمېر نظامي ، ملکي او سیاسي شخصیتونو بندي کېدل او وژنه د داود خان د واکمنۍ پر مهال ډېر وار خطا کار وه . د میوند وال د نیولو او وژلو (۱۳۵۲) لمریز کال د تلې (میزان) تر (۹) نېټې پورې د داود خان د کوتاه څخه دوه میاشتې او اوه ورځې تېرېدې په دومره کم وخت کې د سیاسي اشخاصو په بیړه وژل او بندي کول د دولت له پاره سیاسي ستونزو ډېر وي او دا کار یوه غټه سیاسي تېرو تنه ده . داود خان له پاره د میوند وال وژل او د اسلامي نهضت په رهبرانو برید د ده له پاره سیاسي ستونزي نورې هم زیاتې کړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ګاونډي هیوادونو (شوروي او پاکستان) د دې حالت او دغو ځواکونو څخه پوره ګټه واخیسته او د ده واکمنۍ ته یې د پای ټکي کېښود .

که داود خان د دې نیولو او وژلو پر ځای یو تفاهم کړی وای یایې یوه جبه جوړه کړې وای قوي احتمال وه چې میوندوال او ځینې نور سیاسي قوتونه د ده په خوا کې ولاړه او له ده سره به یې مرسته کړې وای خو ده د سیاسي زغم لاره خپله نه کړه، مشورو لاره یې پرېښودله چې په پای کې د ده سیاسي ستونزې دومره زیاتې شوې چې نه یوازې نوموړي په چاروکې پاتې راغی بلکې ده خپل ژوند له لاسه ورکړ. ځکه دغه ځوان جمهوري نظام په لومړیو ورځو کې د ځینو خو د غرضو او چپي عناصرو په مشوره او وسیله ځینې با نفوذه او سیاسي شخصیتونه او سیاسي ګوندونه وځپل او ډېر سخت چلند (وژل ، بندي کول ، او له دندې لرې کول) څخه یې کار واخیست.

ـ د لغمان ، پنجشیر او حصار شاهي په اداري مرکزونو باندي د اسلامي ګوند بریدونه :

سردار محمد داودخان د واکمنۍ په لومړیو وختونو کي یو شمېر پوځي افسرانو د جمهو ریت د مخالفینو په نوم له دندو لرې او سیاسي رهبران بندیان او ووژل شول ددغې وضعې څخه هغې ډلې (پرچم اړخ) چې په ښکاره د محمد داود خان ملګري وو خو په پټه کې د خپل نفوذ د پیاوړتیا او د داود خان کمزورتیا له پاره یې ډیر ګټه واخسته .

د داود خان په کابینه کې واکمن ګروپ (د پرچم اړخ) دښاغلي محمد هاشم میوندوال د شهادت څخه وروسته د اسلامي نهضت د رهبرۍ د له مینځه وړلو له پاره کوښښ پېل او سردار محمد داود خان یې هم په دې قانع کړ تر څو د اسلامي نهضت رهبرۍ غړي و نیسي دوي لومړي د کابل پوهنتون د شرعیاتو پوهنځي استاد او د اسلامي نهضت لارښود غلام محمد (نیازي)په ۱۳۵۲ المریز کال بندي کړ د رهبرۍ هیئت د نورو غړو لکه استاد برهان الدین (رباني)، انجینر ګلبدین حکمتیار او انجینر احمد شاه مسعود د نیولو له پاره پولیس موظف کړل . خو هغوي پاکستا ن کي پناه واخیسته او هلته مېشت شول .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پاکستان صدراعظم (ذوالفقار علي بوټو) د پښتونستان د مسالې پر سر د سردار محمد داودخان سره جګړه کې راګیر او وارخطا حالت درلود. د پورتنیو اشخاصو (انجینر ګلبدین حکمتیار، استاد رباني او احمد شاه مسعود) ورتګ هغه ته ځانګړې اهمیت درلود. ځکه یې د دوي تود هر کلې وکړ. او زمینه یې ورته برابره کړه چې د پاکستان له خاورې څخه د سردار محمد داود خان په ضد ګټه واخلي او د رژیم د ځینو اداري واحدونو د نیولو له پاره پوځي عملیات تر سره کړي

د خان عبدالغفار خان زوې سردار عبدالولي خان د دوي مخالفت وکړ خو د پاکستان د جمیعت اسلامي ګوند او ابولاعلي مودودي د دوي ملا تړ وکړ. انجینر ګلبدین حکمتیار، استاد رباني، مولوي صاحب خالص، مولوي نصرا لله منصور، مولوي جلالدین (حقاني)، انجینر احمدشاه مسعود او قاضي محمد امین سره یو ځای لومړی د اسلامي حزب بنسټ کېښود. دوي دوسله وال پاڅون او عملیاتو نقشه ترتیب او ځینې ځوانان یې په عادي وسلو سمبال کړل او د نومړو ولسوالیو په اداري واحدونو باندې بریدونه وکړل. (۴۱ م م ۲۳ او ۲۴)

د داود خان واک ته رسېدل او د هغه پر شاو خوا په لوړو دولتي پوستونو کې د پرچمیانو ټاکنې د ځوانو مسلمانانو سازمان چې د ښاغلي محمد حسن البناد سیاسي نظریاتو څخه الهام اخیسته خپل شعار یې د اسلامي نظام تاسیس وټاکه خو په ډېر پام یې تیاری نیوه ، ځکه دوي پوهېدل چې سردار محمد داود خان د خپل ناسیو نالستي تفکر په درلودلو سره یې هغه خپل لومړني دښمن ګڼه چې هېڅکله به هغه دوي ته دا مجال ورنه کړي تر څو خپل نظریات تطبیق کړي، د میوندوال د شهادت څخه وروسته د دوي له پاره د خطر احساس او تشویش زیات شو خو د ځوانو مسلمانانو نهضت هم په قرار ناست نه وه دوي کوښښ کاوه چې د انجینرحبیب الرحمن تر رهبري لاندې د پوځي افسرانو په ملا تړ یو نظامي پاڅون سر ته ورسوي. خو دولت دا پلان کشف او مسولین یې بندیان کړل. په دغه وخت کې هم د ځوانو مسلمانانو نهضت د غړو تر مینځ په تشکیلا تي لحاظ یوالی نه و. ځکه انجینر ګلبدین حکمتیار او استاد رباني هر یوه د رهبرۍ دعوه کوله خو د دې نهضت یو زیات شمېر غړي دا تائیدوي چې د اسلامي نهضت رهبر د کابل پوهنتون د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شرعیاتو د پوهنځي استاد او ریس غلام محمد (نیازی) و تر څو چې هغه بندی شو.
(۲۱ م ۵۹۰)

ښاغلی ګلبدین حکمتیار په دې اړه داسې لیکي: ((د مرحوم عبدالرحیم نیازی د مړینې (نوموړی د ۱۳۵۰ لمریز کال د جوزا په ۲۹ نېټه په هندکې وفات شو) وروسته مونږ په دې هڅه کې وو چې دا تشه د هغو کسانو په دعوت او له نهضت سره په یو ځای کېدو سره ډکه کړو چې دیني، اجتماعي، علمي یا سیاسي برتري ولري.... زه یوازې او د ځینو وروڼو په شمول داسې ډېرو کسانوته ورغلی یم .او د دوی په وړاندې مې همدا غلطه هېله څرګنده کړه . د دې غلطۍ په څرنګوالي او بدو عواقبو اوس ښه پوهېږم.

یو ځل فضل غني مجددي د حقوقو د پوهنځي محصل، ما او ځینو کسانو ته په خپل کور کې میلمستیا کړې وه. د میلمستیا د انګېزې په هکله څه نشم ویلی، په دې غونډه کې د لاندې کسانو په شمول ځېنو دوستانو برخه اخیستې وه.

۱_ محمد هاشم مجددي

۲_ صبغت الله مجددي

۳_ برهان الدین رباني

۴_ شهید غفوري

۵_ انجینر احمد شاه مسعود

فضل غني مجددي وویل: چې ما ځېنې کسانوته هم بلنه ورکړې وه خو د خاصو معاذیرو په وجه را نه غلل. استاد غلام محمد نیازی د شرعیاتو د پوهنځي رئیس یو له هغو کسانو څخه و .چې دا راز غونډو کې برخه نشوه اخیستی، خبری داسې پیل شوي چې باید ټول اسلام غوښتونکي یوبل ته لاس ورکړي او په ګډه د ګوابنونو مقابله وکړي ... ما وویل:

دا ځوان بهیر د خدای (ج) په مرسته پیل شو دا دې امید ښنونکي پړاو ته رسیدلي یو خو ټول باید ددې ملا تړ وکړي .... مونږ د ملګرتیا دوه شرطونه لرو ۱ _ څرګنده ملګرتیا به کوی .نه په پټه، دا به نه وایي چې زه تاسي سره ملګری یم خو په څرګند تاسې خوا کې نشم دریدی .دا عذر له ځېنوخاصو کسانو څخه منل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېداى شي نه له ټولو څخه ،نه له هغه ځاڅخه چې د فعالې ونډې تمه ورڅخه کېداى شي .

۲- له نظام سره به پرېکړه ، د نظام په ضد مبارزه به همدومره اړينه ګڼي لکه له کمونستانو سره د ځوانو مسلمانانو په ليکو کې چې څوک تنظيم شوي وي ټول همدا روحيه لري . صبغت الله مجددي ماته مخ کړ او وويل :زه ستا له لومړي شرط سره موافق يم .خو له دوهم سره زه دا معقوله نه ګڼم چې په يو وخت کې په دوو جبهو کې ځان مصروف کړو ، برعکس دا غوره ګڼم چې يواځې د کمونستانو مقابله وکړو او په دې مقابله کې د دولت مرسته هم تر لاسه کړو .

ما ورته وويل: دولت د فساد اصلي عامل دى ... بل وخت د پولې تخنيک په مسجد کې ۲۲۰ اهل الرايي کسان را غونډ شول پرېکړه وشوه چې د نهضت د ښه تنظيم له پاره بايد پنځه کسيزه قيادي شورا غوره شي ... درايې کاغذونه راغونډشول له شمارلو وروسته د لاندې پنځه کسانو نومونه اعلا ن شول .

۱_مولوي حبيب الرحمن

۲_ انجينر حبيب الرحمن

۳_ سيف الدين نصرت يار

۴_ غلام رباني عطش

۵_ انجينر حکمتيار (۱۸) م م ۱۹۹او۲۰۲

د همدې اثر په بل ځاى کي بيا هم ښاغلي حکمتيار خپل نظر داسي ليکي :

د سردار محمد داود خان او پرچمي ملګرو يې ددوهمي تصفيې له پاره اسلامي نهضت غوره کړي و ..... د اردو له هغو افسرانو سره چې د ورونو له خوا معرفي شوي وو مقدماتي خبري ورسره وشوي . جکتورن شير علي خان د زرهدارود څلورمي فرقي رئيس ارکان ،ډګر وال ضياالدين د هواي قواو د su(سو) غونډ قومندان چې زړور دروند اوبا دارايته افسر و . کله چې د شېر علي خان دده له ملګرتيا څخه خبرشو وې ويل يوازي زه او دى ددې اقدام له پاره کافي يو ، ستاسي هڅې د شمېر په زياتوالي پسې ګرځي .خو شېر علي خان ددولت له خوا ونيول شو....)) (۱۸) م م ۲۵۰او ۲۵۱

د۱۳۵۴ لمريز کال د زمري (اسد) په لومړۍ نېټه د اسلامي نهضت (اخوانيانو هغه رهبرانو چې پاکستان کي پناه اخېستې وه په لغمان ، پنجشير او

(c) ketabton.com: The Digital Library

حصار شاهي (ننگرهار ولايت کې) په اداري مرکزونو باندي نظامي بريدونه وکړل (۳۹، م ۱۰۱)

د دوي پلان په کابل کې هم و، خو هلته مسول کسان ونيول شول. دغه پورتني کسان له ماتې سره مخ شول چي ځيني بنديان او ځيني يې پاکستان ته ولاړل.

د نيول شوو کسانو شخه (۲۴) تنه هغه کسان چې په لغمان، پروان (پنجشيرچې هغه وخت د پروان يوه ولسوالي وه) او حصار شاهي (ننگرهار په ولايت) کې د وسلو سره نيول شوی و. د يوي واکمني محکمې (ديوان حرب) له خوا په مرگ او ابدي بند باندي محکوم شول چې د ۱۳۵۲ لمريز کال د چنگاښ په ۱۳ مه نېټه د سردار محمد داود خان له منظورې وروسته ۲۱ تنه په عمري بند او ځلور تنه هريو: مولوي حبيب الرحمن*، داکتر محمد عمر، انجينر حبيب الرحمن او خواجه محفوظ په مرگ محکوم شول (۲۱، م ۵۹۱)

د پورتنيو پېښو په راتگ سره اسلامي نهضت (اخوانيانو) سخته ضربه وليدله خو ددوی شهرت په ټول افغانستان کې زيات شو او د يو قوت په توگه د افغانستان په داخل او بهرکې وپېژندل شول.خوله بده مرغه بيا هم دوی ونه توانېدل چې د يو سازماني قوت په توگه يو منظم او متحد صف جوړ کړي. په دوې کې انجينر گلبدين حکمتيار تر نورو فعال و چې د خپل ملگري معلم مرجان پوسيله و توانېد تر څو د داود خان د پلان وزير علي احمد خرم په ربړا ورځ د خپل وزارت په ودانۍ کې ووژني چې دې کار دولت ته فوق العاده ستونزه پيدا کړه. ده درژيم د پرزيدو له پاره د پاکستان له خاورې خپل فعاليت ته دوام ورکړ. اود پاکستان دولت هم داود خان ته د ستونزو د پيدا کولو لپاره نوموړی تقويه کاوه.

---

* د مولوي صاحب حبيب الرحمن په اړه ښاغلي غوث الدين فايق داسي نظر لري:

((کله چې په پنجشېر، لغمان او ننگرهار کې دولت پر ضد د مسلمانانو پاڅون پيل شو خو د حکومت له خوا وټکول شو، مگر مولوي صاحب حبيب الرحمن تر يوې مودې پورې مقاومت وکړ. او زياتوي:- يوه ورځ زه په دفتر کې وم چې د صدارت څخه تيلفون راغي او د مولوي صاحب حبيب الرحمن د نيولو او صدارت ته د انتقالولو خبر راورسېد. ماچې د مولوي صاحب له شجاعت او زړه ورتيا سره مينه درلود د هغه د ليدلو له پاره صدارت ته ورغلم په صدارت کې د صدارت مرستيال محمد حسن شرق، د کورنيو چارو وزير فيض محمد او سرور نورستاني په کوچنو کې ناست وو او ددوی په مقابل کې د يوې لنډې ونې لرونکي لاغر اندامونه يې درلودل په لاسونو کې ولچک

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ښنـو کې زولنې وې دوه نفره وسله وال سـاتنمنان (سـاتونکي) يې شـاته وو پـه ډېر جرات سره ولاړ وو.ده ته دهرى خوا څخه بدي خبرى او سپکى ويـل کيـدي، ددي صحنې پـه ليـدو سره ډيرخپـه شوم حاضرينوته مې وويل :ستاسې دغه کنځلې له اخلاقو او بشري کرامت څخه لرې کار دې..کـه چېرې تاسې د لغمان په غرونو کې چې دده په لاس کې ولچک نـه واى دا کـار تاسـې کړاى واى مـا نيوکـه نـه درلـود .خـو اوس پـه کوټـه کـې د هغـه شـاته دوه سـاتونکي ولاړ دي .ستاسـې برخـورد د نامردانو کار دى .تاسې اوس د هغه لاسونه خوشي کړى چې زه ورسره خبرې وکړم .مولـوي صـاحب حبيب الرحمن له مانه پوښتنه وکړه چې تاسې څوک ياستى ؟ محمد حسن شرق ورته وويـل :ستاسـې ملگرى د فوايد عامې وزير غوث الدين (فايق) وروسته مولوي حبيب الرحمن وويل: وزير صـاحب له مانه دا پوښتنه مه کوى چې ولې دې حالت ته را رسيدلى يم ما وويل خپله ځواب په خپلـه ووايـه هغه حسن شرق او نورو ته په لاس اشاره

ـ د افغانستان سوسيال ديموکرات گوند (افغام ملت) موقف :

د افغان ملت گوند فکري نظر ياتي او ايډيالوژيک بنسټ ناسيونالېزم وه . چې د محمد داود خان له سياسي ليد سره گډې وجې درلـودي مـثلاً داود خـان پـه دولتـي سـمبول اود افغـان ملـت دگونـد پـه سـمبول د همـا (عقـاب) مرغـى ځـاي شـوي و. همدارنگـه د محمـد داود خـان د حکومـت پـه ملـي سرود کـى د سوسـيال ديمـوکرات گوند مفکوروي مفهوم او درې ځله د افغان ملت کليمـه پکـې يـاده شـوې وه.د محمـد داود خان اقتصادي کرنلارې سره دوي مخالفت نه درلود. د پښتونستان د مسالي پـه اړه د محمد داودخان ادعا او موضعگيري هم ددوي سياسي موخې سره برابره وه. او تر ټولو مهمه خبره داوه چې سردار محمد داودخان پـه ښکاره ځان د ملـې ايـډيالوژي پلوي او ساتونکي باله (۲۱) م ۵۹۲

د دې پورتنيـو ځانگړتيـاو او گډو موخو سره هـم سوسـيال ديمـوکرات (افغـان ملت) گوند ونشو کړاى چې داود خان سره يو روغى جوړى تـه ورسـېږي او پـه رژيـم کې د پر چميانو تشه ډکه کړي ، برعکس دوى د محمد داود خان څخه لرې پـاتې او د پرديتوب احساس يې کاوه . ددې گوند رهبري پريکړه وکړه چې داود خـان پـه خپلـو کړنو کې ازاد پريږدي او هېڅ ډول مخالفت ورسره ونه کړي . مگر د دې گونـد ځوانـو غړي او ټيټو کړيو د دې پريکړې ملا تړ و نه کړ او دايي بهتـره وگڼـه چـې د يـو فعـال اپوزيسون رول ولوبوي .په دې وتوگه ځينوهڅه وکړه چې د رژيم پرضد فعـاليتونو کې ونډه واخلي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د **۱۳۵۵** لمریز کال د لیندي په میاشت کې ددې ګوند د ځینوغړو په ملاتړ د ملي دفاع د وزارت د توپچي رئیس جنرال میر احمد خان په رهبرۍ دولتي ضد توطیه پیل کړه.د ګډونکونکو شمېر یې ډېر کم وو .مخکې له دې چې دوی کوم حرکت سرته

* وکړه اووویل : مونږ ددې روسانو او ملحدو کافرانو له لاسه پاڅون وکړ او غرونو ته پورته شولو ... فایق زیاتوي زه د هغه په شهامت ویارم ، زه خپله جمهور رئیس محمد داود خان ته ورغلم او ټول جریان ځخه می ورته اطلاع ورکړه او هیله مې ترې وکړه چی مولو ي حبیب الرحمن خپل حضور ته را وغواړي او پوښتنه تری وکړي خوهغه (داودخان) وویل دادي پولیسو او څارنوالۍ کار دې ما وویل هغه په زور او ظلم اقرار اخلي او په اشخاصو باندې اعتراف کوي بیا یې وویل چې جمهور رئیس نشي کولی چې له یو مجرم ځخه پوښتنه او تحقیق وکړي . بیا هم ما تاکید وکړ چې د هر مجر م لیدل زه نه غواړم دا خو د پوهنتون استاد دی ، دروغ نه وایي د وینا حقیقت ته یې غوږ کېږدی خو داودخان ونه منله.۳۹ م م ۱۰۳_۱۰۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

ور سوي د **۱۳۵۵** لمريز كال د ليندي پـه (**۱۵**) مـه نېټـه نومـوړي جنرال د خپلو ملگرو سره ونيول شو او د دولت رسمي خپرونودغـه پېښـه يـو تشويش او د امنيت خرابول معرفي كړه (۲۱)م ۵۹۳

د افغان ملت گوند وروسته كوم نظامي اقدام ونه كړ . او نه يې د داود خان پر ضد له چا سره ائتلاف وكړ.

د افـغـانـسـتـان دخـلق ديـمـوكـراتـيـک گـوند(دخلق او پرچم اړخونو) موقيعت

كله چې سردارمحمد داود خان دكودتا لـه پـاره تيـاري نيـوه هغـه تصميم نـه درلود چې پـه پوځ كې د خلق يا پرچم لـه اړخونو سره اتحاد وكړي .هغـه مهال دغـه مسالې ده ته اهميت نـه درلـود خو د هغـه ستره تيروتنه داوه چې د پـوځي كودتـا لـه پاره له تياري كار يې ډاكتر محمد حسن شرق تـه وسپاره، او حسن شر ق لـه خپلو ملگرو سره اړيكې ټينكې كړې چې د پـرچم او د خلق لـه اړخونـو سره يـې اړيكې درلودې او د پوځ په ټيټو پوړيو كې يې دنده تر سره كوله. دكودتا د بريـاليتوب پـه لومړي كال د پرچم اړخ پـه كابينه كې د څوتنو وزيرانو پـه شتون ډېر خوښ وو .

د پـرچم د اړخ وزيرانـو د خپلـو مشـرانو پـه مشـوره خپـل گونـدي ملگـري د حكومت پـه مختلفو سطحو كې ځاى پرځاى كړل.دوى پـه دې انـد وو چې پـردوي باندې داودخان د دوامداري اتكا له پاره اړينـه ده چې دولت پـه چوكاټ كې پـوره ونډه او نفوذ ولري.او داود خان يو سمبوليک رول ولري. كه چيرته داود خان د دوى د گټو پرضد عمل وكړي دوي بـه داسې اقدام وكړي چې سياسې واكـه ټول لاس تـه راوړي (۲۱)م م۵۹۳او ۵۹۴

لـه پورتنيو څرگندونو څخـه معلوميږي چې داود خان پـه چپيانو او چپيانو پرداود خان باندې اعتماد نـه درلود ددوى تر مينځ يوه د ټگي سياسې معامله روانـه وه د داود خـان خپلوانـو تـل هغـه تـه پـه حكومـت كـې د چپيـانو شـتون د خطر پـه اړه څرگنـدونـي كـړې وې او لـه څوكيـو څخـه د هغـو د ليـرې كولـو هيلـه يـې تـرې كولـه . سردارمحمد داود خان يـو څـه مـوده وروستـه ځير شو چې چپيـانو لـه ټغر نـه پښـې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایستلې او په ځینو برخو کې ډېره لاس وهنه کوي هغوي یې یو، یو د سفیرانو په توگه مقرر کړل او یا یې له دندو څخه لرې کړل کله چې د پرچم او خلق اړخونو د داود خان دغه کړکه احساس کړه دوي هم پټې فعالیت پیل کړ.

شوروي اتحاد محمد داود خان خپه کړ خو د لویدیځ او د هغو د ملگرو لخوا د داود خان تود هرکلي د دې سبب شو چې داود خان د شوروي اتحاد په مقابل کې بې غوره او بې تفاوته شو .خپله تصفیه یې چټکه کړه چې دغو پرلـه پسې لیرې کېدو چپیان دخطر سره مخ او وېره ورتـه پیداشو. د شوروي اتحـاد رهبري هـم پـه دې وپوهیده چې داود خان سره د دوي اړیکي د ویجاړیدو پـه حـال کې دي د ښـه والي تمه ترې نه کېده .

سردارمحمد داود خان پرېکړه وکړه چې چپیـان (د مسکو طرفداران) نفوذ کم او راتلونکي دولتي سیاست په چپ او ښي اړخ باندي د اتکا پرتـه پـرمخ یوسي . د افغانستـان د خلق دیموکراتیـک گونـد هـم دخطـر پـه احسـاس سـره د شـوروي پـه منځگړیتوب او هڅونه وتوانېدل چې دواړو اړخونـو یـو میکانیکي وحدت وکړ، او خپل کار ته یې په پوځ کې چټکتیا ورکړه او پرنظام باندې د حملي له پاره تیار کړل.

داود خان د نورمحمد تره کي ، ببرک کارمل، میر اکبرخیبر او حفیظ الله امین کورونه یې تر څارنې لاندې ونیول او وویل چې د مطبوعات بندول زمونږ ستره تیر وتنـه وه ،امـر یـې وکـړ چـې دگهیـځ، خیبر، پکتیـا ،افغـان ملت، افغـان او روزگـارانو جریدو ته دفعتاً اجازه ورکړي او دنورو په اړه به تصمیم ونیسو .(۲۱) م۵۹۹

د میراکبر خیبرد مړیني وروسته دهغه دخښولو پـه مراسمو کې کریم میثـاق وویـل: ((ویـاړو چـې د هیـواد د ازادي پـه لارکـې د ارتجـاع او امپریـالېزم لخوا قربـاني کېږو... د خیبر جنازه د افغانستان د خلق دیموکراتیک گوند د پلینوم د پرېکړې سره دولتـي مطبـع ،د امریکـا دسفـارت ، پـل خشتـي ، سپاهي گمنـام ، جـاده میونـد او د بالاحصـار پـه مخکـي کېښـودل شـوه. پـه دې مراسمو کې نورمحمـد تـره کـي، ببـرک کارمل، سلیمان لایق،او نورو رهبري غړو پرتـه لـه حفیظ الله امیـن خبرې وکړلي .او داود خان رژیـم یـې پـه دي وژنـه کې شریـک وگاڼـه .پـه دي مهال سردارمحمد داود خان د امریکا دسفیر نیودروالیوت د۱۹۷۸زکال د اپرېل په ۲۴ نېټه د مرکزي قواوو په کلوپ دتړلو دروازو شاته خبرې وکړې او بیا یې ۱۹۷۸زکال د اپرېـل پـه (۲۵) د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د خلق دیموکراتیک گوند د رهبرۍ د نیولو امر وکړ او په همدي شپه د (۸) بجو په سروېس کې چې د داکتر نوین په امر ترتیب شو داسي اعلان و شو چې نورمحمد تره کي ، ببرک کارمل ،حفیظ الله امین ،دستگیر پنجشیري ، سلیمان لایق ،ډاکتر شاه ولي او ضمیر صافي د ملي خیانت او د جمهوري نظام د اساسي قانون د پښو لاندي کولو په جرم د امنیتي موظفینو لخوا ونیول شو او دهغه نور ملگري به هم ونیول شي. (۲۱) م ۲۰۵

ددي خبر په خپریدو سره د حفیظ الله امین لخوا د داود خان د نظام د نسکورېدو نقشه په پوځ کې موظفو اشخاصو ته وسپارل شو او د ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور په اوومه نېټه د داود خان رژیم له مینځه یوړ.

ـ د سردار محمد داود خان سیاسي وژنې او د هغو پایله .

په نظامې محکمه کې د مرکزي کمټې د ملگري په نوم د څلورمی زغروالې قوا و د قوماندان سرور نورستاني نفوذ او رول تر ټول ډیر و . تورن جنرال عبدالقدیر خلیق هم د دیوان حرب غړي و په سر کې ډگر جنرال غلام فاروق خان و چې دوي ټولو د سرور نورستاني خولي ته کتل ، د اعدام په پریکړي زیات وخت نه نیوه . د نظامې محکمې د پریکړي په اساس تورن جنرال خان حمد مرستیال ، ډگروال سید امیر ، ډگروال ماما زرغون شاه ، مولوي سیف الرحمن اومحمد عارف دریکشو سوداگر له یو شمیر نورو کسانو سره په اعدام محکوم شو ل. ۱ م ۱۰۴

جنت گل غروال ، حنان ځاځې ، الله گل کوچي او حاجي مولاگل بندیان ، شتمني او سرا یونه یې ضبط شول . چې د شتمنیو ضبطولو تر دغه وخته پوري زمونږ په هیواد کې سابقه نه درلوده .

د پریکړي د تائید له پاره سر دار محمد داود خان د دولت د رئیس او ملی دفاع د وزیر په توگه د تائید لاس لیک و کړ . په اعدام باندي محکوم خلک د څلورمي زغروالې قوا و نظامې ډگر ته په داسي حال کې بوتلل شو. چې لاسونه یې تړلی ، توري خولي ور پرسر کړي وي په صف کې د دیوال خوا ته ودرول شول . چې په ۱۵ پنځلس متري کې یو ټولي عسکر د زنگون کیش حالت کې ناست وو ، د داود خان د قوماندي وروسته هر یوه د خپلي وسلي جاغور تش کړ . د اور د قومندي په ورکولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره نورنو الله اکبر ناري پورته کړي خو به وينو رنګ تېرونه پر مځکله وليدل . چې له همدي ورځې ځخه زمونږ په هيواد د وينو تويدل عمومی شول . ۱م۱۰۵

همدا رنګه دوه مشهور شخصيتونه لکه ملک عبدالرحميزي او محمد هاشم ميوند وال چې د داود خان نږدي ملګري هم وو د کودتاه په تور ونيول شول چې محمد هاشم ميوندوال مړ خو عبدالمالک عبدالحميزي د ((۲۳)) کالو بند ځخه وروسته ازاد شو . ۱م۱۰۵

پر دوي دي کودتاه ګانو تور دروغ وه دوي دواړو د کودتاه نيت نه درلود د داود خان د دي سر بير د اسلامي نهضت يو پياوړي لاربنود مولوي حبيب الرحمن هم وواژه . د ه هيڅ وخت خپل مخالف لوري زغملي نشو کله چې د افغانستان د خلق ديموکراتيک ګوند رهبري بندي او د هغوي د وژلو پريکړه يې وکړه هغوي داود خان له مينځه يوړ . داود خان په دي اندو چې د مخاليفينو له مينځه وړل به د ده سياسي ستونزي کمی کړي خو دا يو ذهني نقشه و . چې پايله کې د ده په مرګ او په افغانستان کې د مرکزي حکومت له مينځه تګ شو .

ده نه يوازي خپلي سياسي ستونزو کمي نه کړي بلکي هيواد يې د جګړي او بد بختي لوري ته سوق کړ ښه به دا وي چې ده ټولو ګوندونو او سياسي اشخاصو ته د فعاليت اجازه ور کړي وايي ، او په دولت کې شريک کړي واي ځکه هغه وخت په هيواد کې امنيت ټينګ او هيڅ يو ګوند د وسلوال ځواکه په توګه مخالفت نشو کولي د ده وژنو په پايله کې هر ګوند پريکړه وکړه چې د وسلي په زور واک ته ورسيږي ځکه دانتخاباتي لاره پري بنده شوه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۱۳۵۵ لمريز کال د لويې جرګې جوړېدل او د جمهور ريس په توګه د سردار محمد داود خان دوهم ځل ټاکنه

سردار محمد داودخان واک ته د رسېدو نه يوه اونۍ وروسته د مطبوعاتي کنفرانس په جريان کې د يو بهرني ژورنالست د پوښتنې په ځواب کې وويل چې دجمهوريت له اعلام څخه وروسته د شاهي دورې بنسټيز قانون نور داعتبار وړ نه دی. د کنفرانس څخه دوه ورځې وروسته د ۱۳۵۲ لمريز کال د زمري د مياشتې په (۱۴) نېټه د افغانستان جمهور ريس په دې توګه لومړی نمبر فرمان صادر کړ . وروسته له دې د شاهي رژيم د دورې بنسټيز قانون د اعتبار وړ نه دی مګر يواځې هغه برخې چې دهغو رعايت دجمهورريس دفرمانونو په وسيله اعلام شي.(۲۱ م ۵۲۵)

په دې ترتيب درې کاله او اته مياشتې ددولت قانوني چارې جمهور ريس د فرمانونو په وسيله سرته ورسولې .خوکله چې سردار محمد داودخان له ډېرو عمده بوختياوو څخه خلاص شو پرېکړه وکړ چې د اساسي قانون د تصويب په وسيله موجوده حاکميت ته چې د نظامي لارې مينځ ته راغلې ملي بڼه ورکړي او دده واکمني دبنسټيز قانون د تطبيق په وسيله مشروعيت پيدا کړي. (۲۱م۵۲۲)

ښاغلی سردار محمد داودخان د اساسي قانون د مسودی د ترتيب او ليکنې له پاره په ۱۹۷۲ زکال کې لاندې ۴۱يو څلوېښت کسانو ته دنده وسپارله .

۱_ داکتر محمد حسن (شرق) ۲_ سيد عبدالله۳_ عبدالقدير (نورستاني)

۴_داکتر عبدالمجيد خان ۵_ انجينر عبدالتواب (اصفي) ۶_غوث الدين (فايق)

۷_ محمدخان جلالر ۸_داکتر عبدالله (عمر)۹_عبدالکريم (عطائي)

۱۰_پوهاند عبدالقيوم(وردک) ۱۱_داکتر عبدالرحيم(نوين)

۱۲_ عزيز الله(واصفي)۱۳_فيض محمد

۱۴_انجينرجمعه محمد (محمدي)۱۵_علي احمد (خرم)۱۶_سيد وحيد عبدالله

۱۷_غلام حيدر(رسولي)

۱۸_ محمد سرور ۱۹_مولاداد ۲۰_محمد يوسف ۲۱_ مولانا عنايت الله(ابلاغ)

۲۲_داکتر سعيد (افغاني)۲۳_عبدالهادي(هدايت)۲۴_ داکتر محمد اصف (سهيل)۲۵_پوهاند وفي الله(سميعي) ۲۶_خليل الله (خليلي)۲۷_مولوي عبدالبصير

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۸غلام علي(کريمي)۲۹_داکتر غلام صديق (محبي) ۳۰_جنرال شاه پور خان
۳۱_ جنرال محمد يحي (نوروز)۳۲ _محمد اکبر (اکبري)
۳۳_محمد اسمعيل (قاسميار)۳۴_داکتر ضامن علي
۳۵_يار محمد (دليلي)۳۶ _سيد مخدوم(رهين)
۳۷_داکتر محمد بشير (وهابزاده)۳۸_عاليه (حفيظ) ۳۹_فاطمه (کيفي)
۴۰_محمد اعظم وهابزاده ۴۱_محمد ناصر دي.بنسټيزقانون د مسوده د عامو خلکو د خبرتيا له پاره د ۱۹۷۷زکال د جنوري د مياشتي په ۲۲مه نېټه په جريده کې خپره شوه.

محمد داود خان د نوي قانون د تصويب لپاره مجبور و چې لويه جرګه را وغواړي نوموړې جرګه د ۱۳۵۵لمريز کال دليندۍ په لسمه نېټه د کابل ښار کې جوړه او(۱۲) ورځې وه . په دې جرګه کې د ولايتونو او ولسواليو (۲۲۱) تنو نماينده ګانو چې په دې نماينده ګانو کې (۴) تنه ښځې وې ،(۱۳۰) تنه ګډونکونکې دجمهور ريس او صدراعظم له خواغوره شوي وو. په دې ډله کې (۱۵) تنه پوځي افسران ،(۲۳) تنه بزګران (۲۲) تنه کارګران ،(۷) تنه ښځې چې يوه ئي بکلوريا (۵) لسانسه او يوه يې ما فوق لسانس وه او (۵۲) تحصيل لرونکي نارينووچې د لسانس ،ماسترۍ او داکترۍ په سويه تحصيل يې درلود په نوموړي جرګه کې ګډون وکړ ۲۱م ۵۲۲)

په ولايتونو کې د استازو د ټاکنې په اړه شکايتونه ووچې محلي چار واکو د استازو په ټاکنه کې لاس وهنه کړې ده . داسې شکايتونه ډېر شول ، دولت مجبور شو چې ديوې ابلاغيې په ترڅ کې د کابل ښار دمير بچه کوټ او قره باغ د ولسواليو ، دپروان ولايت او دکاپيسا د لوې ولسوالۍ ټاکنې باطلې او امر يې وکړ چې په دغو سيمو کي بيا له سره استازي وټاکل شي او داچې محلي چارواکي په دې ټاکنوکې لاس وهنه ونه کړي د کابل او پروان واليان يې له دندو څخه ګوښه کړل . ۲۱م ۵۲۲

د ۱۳۵۵ لمريز کال جرګه لومړي د يو پخواني قاضي عبدالکريم په رياست پيل شو ه خو بيا د جرګي رياست عزيز الله واصفي ته وسپارل شو .د بنسټيز قانون د مسوده باندي د بحث او يو لړ تعديلا تو ، سمونو وروسته نوموړی قانون په ۱۳ فصلونو ا و۱۳۶ مادو کې د ۱۳۵۵ لمريز کالد ليندۍ په ۲۴ مه نېټه تصويب شو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ۱۳۵۵ لمریز کال د لیندی په ۲۵ مه نېټه د جمهوري ریا ست مقام ته د ټاکنې موضوع رامینځته شوه .(۲۱ م ۵۲۵

د جمهوري ریاست له پاره سردار محمد داودخان یو بې سیاله نوماند و. خو ددې له پاره چې ددې مقام ټاکنه دیموکراتیکه او طبعي وښایي عزیزالله واصفي دجرګې له غړو غوښتنه وکړه چې خپله دجرګې غړي یا بهر له جرګې خپل نوماند معرفي کړي .د جرګې ډېر غړي دي عزیزالله واصفي په دې فارمولیته وړاندیز پوهېدل .خو د هرات خلکو استازې نجیبې وړاندیز وکړ چې ښاغلي محمد داود خان دې ځان د دولت د رئیس په توګه کاندید کړي د غونډې رئیس عزیزالله واصفي وویل :ګراني خوري، ما مخکې ستاسي په خدمت کې خپل عرض وړاندي کړ :دهرات وکیلې نجیبې بیا وویل :د جمهور ریس په توګه مونږ دا هیله لرو چې خپل یو کاندید معرفي کړو حاضرینو وویل تائیدده، تائیدده (۲۸م ۱۹۵

د جرګې یو غړي د پولیسو پخواني افسر وریښمین خان چې د غلام حیدر رسولي په تضمین ا وسپارښت جرګې ته ټاکل شوی و دا صحنه جدي په نظر ورغله او باور یې راغی چې ګواکې واصفي رښتیا وایي نو په لوړ اواز یې وویل : ((که رئیس دولت نه کوي نو رسولي صاحب دې کاندید شي)) د جرګې بل غړي چې دننګرهار څخه و حاجي عبدالوهاب وویل : ((که په رښتیا ریس صاحب دولت یې نه کوي ، نو تکلیف مه ورکوي موږ دي بېرته د پخوا حال ته راولي)) د نوموړي خبرې د جرګې له خوا پرې شوې تر څو داودخان جرګې ته راغی او ځان یې کاندید کړ. (۱)م ۱۱۱

سردار محمد داودخان د جرګې تالار ته په شور او زوږ کې ننوت او ویې ویل زه ستاسو ښاغلو محترمو وکیلانو غوښتنه او وړاندیز په یو شرط منم ، عزیزالله واصفي په زوره وویل منویې، منویې . داود خان وویل: ((زه حاضر یم ستاسې محترمو وکیلانو وړاندیز په دې شرط ومنم چې زه دغه ملي لویه دنده تر هغه وخته پورې تر سره کوم تر څو چې زه جسما او روحا د دندې د سرته رسولو توان ولرم ، بل دا چې خلک هغه دولتي بنسټونه چې دوي تصویب کړي ملا تړ او پیروي وکوي ،تر هغه وخته چې له ما سره د افغانستان د نجیبو خلکو مرسته وي او د دې دندې د سرته رسولو توان ولرم زه به له نوموړي دندې څخه سر غړونه و نه کړم ، که چېرته زه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوه شوم چې ددې دندې د سرته رسولو له پاره روحاً اوجسماً توانايي نلرم ډېر ژربه خپل عذر د افغانستان ملت ته وړاندې کړم .(۲۱م۵۲۲

د جرګې رئيس عزيزالله واصفي د جمهور رياست کانديد سردار محمدداودخان دی شرط د اورېدو وروسته د جرګې څخه دهغه ټاکنې په اړه دراې غوښتنه وکړه په داسې حال کې چې يوه مخالف رايه نه وه يا چا د مخالفت توان نه درلود ،سردارمحمد داود خان د شپږو کالو له پاره د افغانستا ن لومړنی جمهور ريس په توګه وټاکل شو. چې د ۱۳۵۵ لمريز کال د کب په (۷) اومه نېټه نظامي حکومت لغواو مرکزي کمېټه له مينځه ولاړه او دنوي بنسټيز قانون د (۲۳) مادې له مخې د مخکني حکومت ړنګېدل اعلان او لارښونه يې وکړه چې د نوي حکومت تر جوړېدو پورې دې مرستيالان د وزارتونو اداري چاري پر مخ يوسي (۲۱م۵۲۷

ښاغلی محمد ابراهيم عطائي د اساسي قانون په اړه داسې ليکي (دغه اساسي قانون يو سر درګمه قانون و.د قواو بيلتون په کې معلوم نه و د بيان ، ليکنې ازادۍ هېڅ په کې نه وه) . (۳۳م ۲۹۱

ښاغلی فراهي داسې نظر لري: ((دغه قانون ډېر مواد مخصوصا د شخصي مصئونيت احکام دډيموکراسۍ د دورې د اساسي قانون موادو ته ورته و. چې ځينې ليکوالان ددغه ورته والي داسې تعبيروي .چې د جمهوريت د وخت داساسي قانون دغه احکام د ډيموکراسي دورې د اساسې قانون څخه اخيستل شوي دي. اما واقيعت دا دی چې محمد داودخان د دېموکراسۍ دورې د اساسي قانون د څو مادو سره مخالف و او د ډيموکراسۍ دورې د اساسي قانون نور متن يې منلی و. د افغانستا ن جمهوري دو لت اساسي قانون د سياسي ګوندونو په برخه کې د افغاني ټولني عيني شرايط په نظرکې نه وو نيولي ددغه قانون څلوېښتمه ماده داسې تصويب شوې وه . د افغانستان د خلکو سياسي روزنې او ټولنيز غوښتنو د څرګندولو لپاره ، تر هغه وخته چې داهيله تر سره کېږي او طبعي ودې ته رسېږي په هېواد کې د ملي انقلاب دګوندپه لارښوونه کوم چې د افغانستان د خلکو د۱۳۵۲کال د چنګاښ د ۲۲ مه نېټې د مترقي او ولسي انقلاب بنسټ اېښودونکی او مخکښ ګوند يوازې يوګوندی سيستم دی ټينګ وي)) (۴۱م م ۲۴۴ او۲۴۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سردارمحمد داودخان لخوا دیو گوند ي سیستم رهبري او دټولنې د پرمختګ ټولو اړخونولار ښوونه یو نا شونې کار و. ځکه نړۍ او سیمې حالت ددوهم نړیوال جنګ څخه وروسته بدل شوې وه او هغوې د افغانستان په سیاسي وضع نېغ په نېغه اغېزه درلود، که څه هم اوسنیو پېښو (۱۳۵۷_۱۳۸۸) لمریز کال په تحلیل کې د ګوندونود کړونو په نظر کې نیولو سره دهغه سیاست مثبت ارزوي، او تر ډېره حده دبهرنیو هېوادو دکړنو په خوا کې مهم دې. خو د هغه د قانون څلوېښتمې مادې حکم د پرمختګ مخه ډپ کړې وه چې په هغه وخت کې د ستونزو د اوارېدو پرځای سیاسي ستونزې زیاتې کړې. ځکه په روڼ اندواو سیاسي ګوندونو باندې د انتخاباتي مبارزې لار بنده شو. هغوې یوازې په نظامي حل باندې تکیه وکوله چې په پایله کې هېواد د ګډوډۍ، بې باوري او تشنج لوري ته روان او هغه بنسټونه چې مخکې جوړ او د پرمختګ تمه ترې کېده له مینځه ولاړل. اوس هم مونږ د سیاسي رژیم په جوړېدو او یو مرکزیت مینځ ته راوړلو کې پاتې راغلي یو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهرنی سیاست

دنړیوالو لویو قدرتونو (امریکا او شوروي اتحاد) سره سیاسي اړیکی:

سردار محمد داود خان د ۱۹۷۳ ز کال د جولاې په اوه لسمه نېټه دافغانستان خلکو ته په وینا کې خپله بهرنی کرنلاره په دې توګه اعلان کړه : «د افغانستان بهرنی کرنلاره په بې طرفی ، نظامي تړونونو کې په نه ګډون او د مسائلو په هکله د خلکو په ازاد قضاوت ولاړ ده.

زمونږ کرنلاره باید د خلکو مادي او روحاني غوښتنې پوره کړي ، زمونږ غوښتني له هر څه څخه زیات یوې سوله ایزه نړۍ ته اړتیا ده ، ځکه هېڅ هېواد د سولې پرته خپلو ملي هیلو ته عملي بڼه نه شي ور کولی . مونږ چې په کومه کچه د افغانستان پرمختګ ته لېواله یو په همغه اندازه د نړیوالې سولې ټینګښت هم غواړو .

افغانستان د ناپېلیتوب د سیاسي کرنلاري بنسټونه سره سم د خپل هېواد ګټو ته په نظر کې ساتلو په ربښتینولۍ او اخلاص سره د نوروخپلواکي ته په د رنښت ، احترام ، ښه ګاونډیتوب او د یو بل په کورنیو چارو کې د نه لاس وهنې په اصولو باندې ټینګ دي . د دوستانه سفرونو ، دیپلوماتیکو هلو ځلو او نړیوالو مرستو په وسیله به کوښښ وکړو چې دا اړیکی نورې هم قوي شی مونږ هیله مند یو چې دا هڅی به مثبتي او عملي نتیجه ور کړي. ..نوی رژیم د ملګرو ملتو د منشور اصول مراعت او احترام ورته لري ، چې دغه احترام د بنیادم ښېګړه او نړیواله سوله ده. (۳۷ م: ۱۲۸)

سردار محمد داود خان خپله کرنلاره او بدلونونه ، د افغاني دولت د عصري کولو او پاینښت لپاره اړین توکي ګڼل ، د افغانستان د ګاونډیانو ، عربي هېوادونو او متحده ایالاتو سره د اړیکو ،پراختیا ورکول د جمهوریت مهمو هدفونو په توګه په ګوته کړل .

_له امریکا سره سیاسي اړیکې :

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بهرینو چارو وزارت د سیاسي چارو عمومي مدیر عبدالواحد کریم په کابل کې ټول مېشت سفیران د کودتاه په دویمه ورځ را وغوښتل د نوي رژیم د کامیابۍ څخه د خبرولو او د خپلو هېوادونو له لوري د دې نظام په رسمیت پېژندلو غوښتنه وکړه . شوروي اتحاد لومړی هېواد و چې جمهوري نظام یې په رسمیت وپېژانده ، نورو هېوادونو هم یو پر بل پسې دغه نوي رژیم په رسمیت وپېژانده .

د جمهوریت په لومړیو وختونو کې له افغانستان سره د امریکا اړیکې سړې وې څکه هغوی فکر کاوه چې د داود خان په کودتاه کې د چپیانو ونډه ډېره وه . شاید دا کودتاه د شوروي اتحاد پلوی کودتاه وي او په داخل کې داسې تبلیغات کېدل چې د میوندوال په کودتاه کې د پاکستان سربېره امریکا هم ونډه درلوده . خو بیا هم د افغانستان دولت د امریکا سره د اړیکو د ټینګولو کوښښ کاوه او د امریکا له مرستو سره یې علاقمندي درلوده سردار محمد نعیم او د امریکا سفیر تیودور ایل ایلت جونیز په دې برخه کې ډېره ونډه واخېسته نوموړی سفیر وتوانېده چې د داود خان د رژیم د بې پلویتوب په اړه واشنګټن ته قناعت ورکړي او د هغوي پام افغانستان خوا ته را واړ وي (۳۷) م م ۳۲۹ او ۳۳۰

په ۱۹۷۴ ز کال د امریکا سفیر تیودور ایل ایلنټ جونیز وکولی شول چې د افغانستان او امریکې اړیکې ښې او د هغوی پام یې را وګرځاوه چې د همدې کال (۱۹۷۴ ز) کال د نوامبر په لومړۍ نېټه د امریکا لوړ پوړی هیئت د هنري کیسنجر په مشرۍ افغانستان ته راغی داود خان د دې هیئت سره په کتنه کې د امریکا له مرستو څخه مننه وکړه او د هلمند د پروژې د تکمیلولو له پاره یې د زیاتو مالي او تخنیکي مرستو غوښتنه وکړه . کیسنجر داود خان ته وویل امریکا متحده ایالات له افغانستان سره دوستۍ ته اهمیت ورکوي خو افغانستان باید د مرستو د جذب توانايي ولري . سردار محمد داود خان له شوروي اتحاد ، د عربي هېوادو او ایران سره اړیکو د ټینګولو د اړتیا په باره کې کیسنجر ته معلومات ورکړل او د افغانستان بهرنۍ کړنلاره یې د افغانانو اړتیا وبلله . خو کیسنجر وویل چې بوټو شکایت لري ، امریکا د افغانستان او پاکستان تر مینځ د ستونزې د یو پرامنه حل غوښتونکې ده . هغه د سفر په پای کې د داود خان سره یوه ګډه وینا خپره کړه چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

وینا کې د امریکا او افغانستان تر مینځ په ښو اړیکو او اقتصادي مرستو باندې ټینګار شوی وو . (۳۷) م ۱۸۲

د ۱۹۷۵ ز کال د جنوری په ۲۳ او ۲۴ نیټه د (A , I , D) رئیس د ایفال پارکر (D , P , K) افغانستان ته راغی . ده د هلمند د پروژې په بشپړېدو کې د امریکا ونډه ښکاره کړه . همدارنګه د ۱۹۷۲ ز کال د جون د ۲۹ مې نیټې څخه د جولای تر لومړۍ نیټې پورې سردار محمد نعیم خان د جمهور رئیس د استازي په توګه واشنګټن ته سفر وکړ چې د سنا مجلس له غړو او نورو مشرانو سره یې لیدنه وکړه امریکایې چارواکو د کوکنارو په بندولو ډېر ټینګار کاوه او داود خان د کوکنارو د کرنې د بندیدوو له پاره کلک اقدامات وکړل . د محمد نعیم سفر یو ګټور سفر و .

د ۱۹۷۷ ز کال کې جیمي کارتر داود خان ته رسمي بلنه ور کړه چې متحده ایالاتو ته سفر وکړي . څکه کارتر د افغانستان د ناپیلتوب مسایلو او پاکستان سره د ولس مشر د مثبتو هڅو هر کلی کاوه . داود خان د کارتر بلنه ومنله خو په ۱۹۷۷ ز کال کې ده یو شمېر نورو هېوادونو ته ټاکلي سفرونه لرل، مشکله وه چې په همدې کال امریکا ته سفر وکړي ده غوښتل په ۱۹۷۸ز کال کې امریکا ته سفر وکړي او هم د ملګرو ملتو عمومي اسامبلي په غونډه کې وینا وکړي واشنګټن هم په دې سفر موافقه وکړه او په ۱۹۷۸ز کال د ایران پاچا کابل ته راغی چې د غو سفرونه په شوروي اتحاد ښه ونه لګېدل (۳۷) م ۱۸۸

د امریکا او افغانستان د اړیکو په اړه د پاکستان موضعګیري ، پښتونستان مساله د سنټو په نظامي پکت کې د پاکستا ن عضویت او د ناپلیتو ب غورځنګ کې د افغانستان په غړیتوب ډېره اغېزه درلوده څکه د دوهم نړیوال جنګ څخه وروسته د انګلستانو پر ځای امریکا په سیمه کې نفوذ پیدا کړ او د افغانستان په ګاونډ کې پاکستان د دوی د ګټو له پاره ډېر مهم و . امریکا تل د پاکستان په خوښه په سیمه کې عمل کاوه او پاکستان د پښتونستان د مسالې پر سر د افغانستان سره اختلاف درلود او د داود خان د مخالفینو ملاتړ یې کاوه . نظامي تړون کې د افغانانو غړیتوب نه لرلو، د امر یکا او افغانستان اړیکې سستې کړې او هغه وخت چې څوک د امریکا سره په نظامي تړون کې نه وه شامل هغوی هغه هیواد ته د دښمن په سترګه کتل . داود خان کوښښ کاوه چې د یو ناپیلي او منځګړي هېواد په توګه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوولويو قدرتونو (امريکا او شوروي اتحاد) تر مينځ پاتې شي . د دوی دا موقف له افغانستان سره د امريکا اړيکې خصوصاً په لومړيو وختونو کې سستې کړې . د امريکا هېواد حاضر نشو چې په خلاص مټ د افغانستان سره اقتصادي مرستې وکړي حتی د افغانستان جيوپولوټيک موقيعت ته کم ارزښت ور کاوه . افغانستان د مجبوريت له مخې د شوروي اتحاد په مرستو اتکا وکړه او د غربي نړۍ د اقتصادي مرستوڅخه بې برخې پاتې شو ، که غربي هېوادونو هم مرستې کولی خو هغه هم په نشت حساب وې . خو کله چې داود خان په جدی توګه د شوروي اتحاد څخه لوديځ ته ميلان پيدا کړ د لويديځ سره د اړيکو د ټينګولو او پياوړتيا په اساس د هغه واکمني پای ته ورسېده .

ـد شوروي اتحاد سره سياسي اړيکي :

شوروي اتحاد لومړنی هېواد و چې ۱۹۷۳ زکال د جولای په (۲۰) مه نېټه چې د افغانستان جمهوري رژيم په رسميت وپيژندلو او دجولای د (۲۲) نېټې په پيغام کې شوروي مشر تابه ، سردار محمد داودخان ته دباور د څرګندولو سر بېره د ښه ګاوندېتوب ، دوستانه اړيکو او مرستو وعده ورکړې وه، په کابل کې شوروي سفير الګزاند پوزانوف د بهرنيو چارو د وزارت مرستيال وحيد عبدالله سره د ليدنې په وخت کې د رژيم د بدلون په اړه د شوروي خوښي څرګنده کړه.(۳۷، م ۱۸۹

دسردار محمد داود خان او شوروي اتحاد اړيکې مخکې د ۱۹۴۰ زکلونو په دويمه نيمايې کې ټينګې شوې وې په هغه وخت کې د پښتونستان مسله ډېره ګرمه وه. افغانستان د پښتونستان مسئله پرېښودلې نه شوه ځکه د يو عصري پوځ د جوړولو اړتيا حس کېده . پاکستان هم دافغاني رژيم د کمزوري کولو لپاره متې نغښتې وې افغانان دشوروي اتحاد د پوځي مرستو په خطرونوباندې پوهېدل خو بله لاره نه وه. ځکه د امريکا متحده ايالاتو له ډېر پخوا څخه افغانستان ته د وسلو ورکولو درخواست ردکړې وه. چې د ۱۹۵۵ز کال محمد ظاهر شاه او محمد داودخان دواړو خروشوف او بلګاتګين ته په دې اړه خپله ويره څرګنده کړې وه، چې ځوانو افسرانو ته کمونستي درس ورنکړي هغوي په تکرار سره داود خان او پاچا ته ډاډ ورکاوه چې شوروي به داسې کار ونه کړي . د خروشوف نه تر بريژنيف پورې د شوروي ټول واکمنان دافغانستان د ناپليتوب سره علاقمند وو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان حکومت په ډېر اخلاص سره شوروي ته د دوستي لاس ورکړ. تر څو هغوی ته د افغاني قواوو ته د شوروي په طرفداري د تربيه کولو اړتيا پاتې نشي. (۳۷) م م ۱۹۰ او ۱۹۲

يوي خبرې ته پام په کار دی هغه دا چې افغانستان د مصر په څېر د شوروي اتحاد په مقابل دريځ نشو نيولي ځکه افغانستان د شوروي اتحاد سره اوږده سرحدي پوله درلوده او مصر په جغرافيائي لحاظ ليری پروت و . ځکه سادات ټول روسان له مصر څخه وويستل خو افغانستان سره يې په سرحدي پولې د پښتونستان ستونزه او له پاکستان سره د اړيکو د خړ پړ تيا له کبله دا هېواد مجبور و چې له شوروي اتحاد سره دوستانه سياسي اړيکې ولري تر څو اقتصادي مرستې قطع نشي په همدې هيله افغانستان د شوروي له تمی څخه ګټه واخېسته او ډېر ښه اقتصادي کومکونه يې را جلب کړل چې د پوځ په عصري کولو کې ورڅخه ګټه واخېسته .

د جمهوري د پيل څخه وروسته په مرکزي کميټه کې شوروي او امريکا د مرستو او پروژو په اړه د نظر اختلاف وه . محمد داودخان واک ته د رسيدو نه وروسته په لومړي ځل په ۱۹۷۴ز کال په جون کې مسکو ته سفر وکړ .

د سردارمحمد داودخان په ليدنه کې پوډګورني وويل: ((د ۱۹۷۳ز کال په جولای کې دجمهوري نظام د جوړېدو وروسته زمونږ دوستانه اړيکې ډېرې ښې شوې ، شوروي اتحاد لومړنی هېوادوو. چې نوي جمهوري نظام يې د هغې اعلان څخه وروسته په رسميت وپېژنده او دوستانو اړيکو او ګټورو مرستوله پاره يې تياري څرګنده کړه. (۳۷) م م ۱۹۳ او ۱۹۳

د دواړو خواو په موافقه د اقتصادي او تخنيکي همکاری له پاره يو ګډ کميسون جوړ شو تر څو هغه پروژې په ګوته کړي چې د شوروي اتحاد په مرسته جوړېدلی شي .
داود خان په کرېملن کې د غرمې په ميلمستيا کې د وينا پر مهال د افغانستان او پاکستان خرابې اړيکې توضيح کړې. خو شورويانو ځان بې طرفه وښود او د سفر په پای کې د دواړو هېوادو د رهبرانو په ګډه وينا کې د پاکستان او افغانستان د اختلاف حل لپاره د خبرو له لاری د سوله ايزه حل غوښتنه وکړه . خو داود خان د بريژنېف د وړانديز په اړه چې داسيا د ګډ امنيت د ټينګېدولو په اړه په خپله تبصره کې څرګنده کړه چې مونږ ددې طرحې ځينې توکي خوښوو. خو د سرحدونو ټاکنه په زور نه خوښوو مطلب يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاکستان و.داودخان د بریژنېف نوموړي وړاندیز (په اسیا کې دګډ امنیت) په باره کې وویل: ((ستاسو جلالتماب په اسیا کې د ګډ امنیت یادونه وکړه. دا د ستاینې وړ فکر دی،خو افغانستان داسې فکر کوي چې حقیقي امن هغه وخت راتلې شي چې ټول دولتونه د بشري پرګنو قانوني حقونه رعایت کړي او دملګرو ملتونو د چارتونو له مخې استعماري روش وغندي .)) (۳۷) م ۱۹۷

کابل ته د محمد داود خان د راستنیدوڅخه وروسته ، سملاسي په اوه کلن انکشافي پلان کې ، چې لـه مخکې نـه پیـل شوی و، د روسې ونـډې د ټاکلو جریـان تیز شو دواړوخواو د لانـدې پـروژود عملي کېدو موافقـه وکـړه ، د اوبوخـور،کرنې مختلفې پروژې ، د یوریا دسرې د جوړولو یو بل ماشین ،د جرقدوق د ګاز پـروژه ، د افغانستان د طبیعي منابعو معلومول او یو شمېر نوري پروژې . د ۱۹۷۴ زکال د اکتوبر پـه میاشت د شـوروي د دفـاع وزیـر مارشـال موسـکولینکو کابـل تـه پـه رسمي سفر راغـې او لـه ده وروسته پوډګورني هم د دوه ورځو له پاره د ۱۹۷۵ زکال په ډسمبر کې افغانستان تـه راغی . ده داوداخان ته مشوره ورکړه چې د صوبه سرحد او بلوچستان په چارو کې لاسوهنه ونه کړي خو داود خان نړیوال خطر ته اشاره وکړه او دهغه خطر نړیواله پړه یې په امریکا واچوله . خو تبصره یې ونکړه دومره یې وویل چې ټول طاقتونـه د نړۍ د امـن او امنیت سـاتلو مسـولیت لـري ، پـه اخـر کـې د ټـاکونو ورکولـو او نورونظـامي مرسـتو دوعدې ورکولو او دیوې ګډې اعلامیې د صـادرولو وروسـته شوروي تـه روان شو (۳۷) م ۲۰۲

کله چې پـه ۱۹۷۲ زکـال کې شـورويانو د محمـدداودخان دچپیـانوترمینځ داختلا ف باندې یقیني شول لومړي یې د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند دواړه (خلق او پرچم) اړخونه سره یو ځاي کړل .چې داود خـان ددوي پـه دې پټ فعالیت سـخت خپـه وه . ولې شورويانو بیا د ۱۹۷۷ زکال کې محمد داود تـه بلنـه ورکـړه چې مسـکو تـه سفروکړي .

سردار محمد داود خان د ۱۹۷۷ زکال د اپریل له۱۲نه تر۱۵ پورې شوروي ته د بریژنېف سره د کتنې ،تر څو دهغوی د لاس وهنې په اړه د هغـوی څخـه د پوښتنه وکـړی شـوروي اتحـاد تـه سـفر وکـړ . دوی پـه لیدنـه کـې بریژنېـف ، نېکـولای پوډګـواني ، الکسـي کوسیچین او نورو شورويانو ، دافغانسـتان لخوا محمـد داودخان ورسره هیئت ګډون وکړ. ګاریلوف د شوروي د بهرنیو چارو د دفتر مامور چې په کابل کې یې ډېر وخت دنده اجراکړې وه دری ژبه یې زده و ددوی خبرې یې ژباړلې .د بریژنېف لـه خوا د هرکلي ویلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته محمد داودخان خبره واخیسته د شوروي د مرستو او په اوه کلن پلان کې د هغو د ونډو اخیستلو څخه یې مننه وکړه ، د افغانستان او پاکستان د اړیکو د ښه کېدلو دایران او عربي هیوادونو سره د نږدي اقتصادي اړیکو په اړه یې هم معلومات وړاندې کړل او په خپل ناپېلیتوب یې ټینګار وکړ. د شوروي اتحاد بې غرضو مرستو په اړه چې د جمهوري نظام د جوړېد وپخوا او وروسته یې کړې په ځانګړي ډول جمهوریت د جوړېدو وروسته د لومړي اوه کلن پلان د عملي کولو د پاره یې ورکړې مننه وکړه. (۳۷م م ۲۱۰او۲۱۱

د محمد داود خان او بریژنیف په وروستۍ لیدنه کې د نورو خبرو په خوا کې یو ناڅاپه بریژنیف محمد داود خان ته وکتل او ویې ویل : «په افغانستان کې په دوه اړخیزو کارونو ، د ملګرو ملتونو او نور ګڼ اړخیز پروژو کې دناټو غړو هیوادونو کارپوهانو شمېر ډېر زیات شوی دی. په تېر وخت کې افغانستان لږتر لږه دومره کول چې په شمال سیمو کې به یې دناټو غړو هیوادونو کار پوهان نه پرېښودل خو اوس دې لوري ته پاملرنه نه کوي او وویل : چې شوروي اتحاد دا کار ښه نه ګڼي افغانستان باید د شوروي اتحاد دکار پوهانو پرته نور څوک هلته پرې نه ږدي، ځکه هغه جاسوسان دي او دخپلي امپراتورۍ او خپلو موخو له پاره کار کوي .... د بریژنیف ژباړن کارویلوف د دې ژباړې او خبرو وروسته یوه خاموشي خپره او زړونه وترهېدل. د محمد داود خان مخ د قهرنه تک تور شو او بریژنیف ته یې په ځواب کې وویل : «مونږ به هېڅ کله هم تاسو ته اجازه در نه کړو چې مونږ ته حکم راکړې ، چې مونږ څنګه خپل هېواد وساتو ، او څوک په افغانستان کې استخدام کړو. دا چې افغانستا ن له پاره رابلل شو ی بهرني کارپوهان مونږ څه ډول او څېرته ساتو ، دایوازې زمونږ حق دی ، که مونږ په دې تګلاره کې وروسته هم پاتې شو پروا نه کوي خو په خپلو پرېکړو کې بل چاته د لاسو هنو حق نه ورکوو... .» (۳۷م م ۲۱۲او۲۱۳

له دې وینا وروسته محمد داود خان یو دم را پاڅېده او ټول افغانان ورسره پاڅېدل. داود خان روسانوته یو څه درناوي وروسته د حال د دروازو په لوري روان شو. بریژنیف او د هغه ملګري پوډګورني او کوسیچین له روسي ژباړن سره د داود خان په لور روان شول تر څو خپلې نیمګړتیاوې تلا فې کړي. داود خان د وحید عبدالله او ملګرو په غوښتنه خپل لاس د بریژنف په لور اوږد کړ بریژنیف وویل تاسې عزت مآب غوښتل چې له ما سره ځانګړې خصوصي لیدنې ولرې زه ستاسې په خدمت کې یم سردار محمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

داودخان په لوړ اواز سره وویل :« ماغوښتل چې تاسو عزت مآب سره خبرې وکړم خو هغې لېدنې ته نوره اړتیا پاتې شوې نه ده . دایې وویل له پوډګورني او کوسیچین سره یې روغبړ وکړ او په تیزۍ له کوټې څخه ووت . دادې محمد داود خان او بریژنېف اخرنۍ لیدنه وه دواړو هیئتونو تر مینځ نیمګړې غونډه بیا ونه شو او دروسانوخبرې نیمګړې پاتې شوې . (۳۷) م م ۲۱۳ او ۲۱۴

له مسکو څخه چې محمد داود خان را ستون شو د شوروي او افغانستان اړیکې د پخوا په شان وې خو داود خان د بریژنېف په خبرو ډېر خپه و. هغه د شوروي اړیکو باندې خوښ و خو په کورنیو چارو کې مداخله یې نه قبوله کوښښ یې کاوه چې د شوروي د سفارت دغړو شمېر باید کم شي . په ۱۹۷۷ زکال په اکتوبر کې د روسیې ترانسپورتي الوتکو توپولوف او انتونو ۲۲ د افغانستان په هوایي سیمو کې الوتنې کولې چې حبشې ته وسلې وړلې . داود خان غوښتل چې احتجاج وکړي . خو د ځینو مجبوریتونو په اساس یې دا کار ونه کړ ، د۱۹۷۷ ز کال په منۍ کې د پلان وزارت ځینو مامورینو دشوروي د ونډې اخېستلو په اړه شکایت وکړ (۳۷)م ۲۱۷

وروسته له دې شوروي اتحاد په پټ او ښکاره د سردارمحمد داودخان پرضد کړنې تر سره کولې او هیله یې و . چې افغانستان تر مستقیمې اداري لاندې راولي . اود دې هیواد کورنۍ او بهرنۍ چارې د دوی په میل سرته ورسېږي .که څه هم د ۱۹۷۷ زکال د اپریل د ۲۷نېټې بدلون (کودتاه) څخه وروسته دوی ډېر ډاډه او ۱۹۷۸ زکال پر افغانستا ن پوځي یرغل وکړ. د افغانستان لاندې کول یې ډېر اسانه ګڼلي وو. خو دوی په خپل تحلیل کې د نورو په څېر اشتباه کړې وه ځکه د(۱۰)کاله جګړې او د خپلو عسکرو دوژنې وروسته د افغانستان څخه وتلو ته مجبور او خپله ماتې یې په نړیواله سطحه ومنله ، نه یوازې دا چې دوی په افغانستان کې ماتې وخوړه بلکه د شوروي اتحاد هغه کوم دولت چې د مرکزي اسیا یو شمېر جمهوریتونه یې لاندې کړي او ددوهم نړیوال جنګ وروسته یو نړیوال طاقت په توګه څرګند شوي وو. په نړیواله سطحه ماتې وخوړه او نظام یې له مینځه ولاړ او لاس لاندې هېوادونو ازادي واخېسته د دوی یو سیاسي بلاک هم دافغانستان د نیولو قرباني شو .مونږ دلته دشوروي سره د اړیکو په اړه ښاغلي محمدظاهر او اجمل خټک نظریات چې هغه وخت په مسایلو کې داخل شخصیتونه وو.رانقل کړي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

له شوروي اتحاد سره د اړیکو په اړه پاچا محمد ظاهرشاه وایی: ((دادي شخص د توانايي سوال نه دی، حتی د يو حکومت د توانايي سوال هم نه دی ، دا په عمومي توگه شرايطو پوري اړه لري او ځينې حکومتونو ته دا شرايط په خپله اماده کېږي په دي کي هېڅ شک نشته چې امريکا او شوروي دواړو غوښتل چې مونږ ځانته جلب کړي . خو مونږ ته دا امکان نه وو چې د امريکي يا د شوروي اتحاد غېږي ته ځان وغورزو. که مونږ د شورويانو څخه کومه مرسته ترلاسه کوله په همغه ترتيب سره مونږ دامريکايانو څخه هم تر لاسه کوله او موازنه مو ساتله . په دې ترتيب سره د هېواد اقتصادي بنسټ ټينگ شو (۳۷)م م ۲۴۱ او ۲۴۲

د داود خان ځينې مخالفين وايي چې د جمهور رئيس محمد داود خان سره د شوروي پوځي مرسته وه چې د ورستيو بربادیو سبب وگرځېده . خو ښاغلي ډاکتر عبدالصمد د دې نظر سره موافقه لري وايي: ((چې دا اړيکي له خطره ډکې وي ولي بله چاره نه وه ، زه د دی سره قناعت لرم چې دافغانستان اړيکې له شوروي سره ددويم نړيوال جنگ خصوصاً د داود خان د صدارت څخه وروسته ډېری قوي شوې ، ځکه د عسکری له پاره د هغو څخه مرسته اخيستل کېده. د نفت اوگاز د پلټنی پروژه شوروي اتحاد ته ورکړل شوي وه، زه د دې او نورو اقداماتو څخه دفاع کوم . خو د خارجي سياست ايجابات ددغه داخلي مېکانېزم له مخی قضاوت کول واقعيت نه دي ۳۷)م م ۲۴۲ او ۲۴۳

د پاکستان د نېشنل عوامي پارټي مشر اجمل خټک د جمهور رئيس محمد داود خان سره نژدې په تماس کې و هغه وايي چې سردار محمد داود خان د هرې بهرنی مفکوري او سياسي واکمنی مخالف و . هغه (محمد داودخان) د شوروي اتحاد سره ديو ازاد او مستقل افغانستان په حيث د دوستي په حق کې و. ليکن ددې په حق کې نه و چې د شورو ي د نظر بې او يا د هغه تر نظامي او سياسي تسلط لاندې راشي .زه په يقين سره ويلی شم چي دهرې خارجي مفکورې او سياسي تسلط او لاس هغه مخالف و او هغه دافغانستان د ابادی ، خوشحالی او تعمير لپاره بهر دنيا ته لاړو ، ايران سره يې هم خبري اتري وکړي . پاکستا ن ته هم لاړو ، د هغه مطلب دا و چې خاص چا پورې ځان و نه تړي ، د يو مستقل، خپلواک، اباد او خوشحاله افغانستان دپاره هغه له هر چا سره تعلقات جوړول. (۴) م م۲۴۴ او ۲۴۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې پايلې ته رسېږو چې د داود خان اړيکې له شوروي اتحاد سره په مفکوروي لحاظ نه وې او هغه ته د کمونست ويل يو تېر وتنه ده د هغه اړيکې اقتصادي او نظامي مرستود ترلاسه کولو او د يو پياوړي افغانستان د جوړېدو په موخه د گټې اخيستلو پر بناوې، هغه د پرديو دهر ډول تسلط مخالف و ، خو جغرافيايي موقعيت د پښتونستان ستونزې د پاکستان سياست په نړيواله کچه د امريکا ملا تړ دی مجبور کړی و چې د شوروي اتحاد سره نږدې اړيکې وساتي خو شوروي اتحادد اقتصادي او نظامي مرستو په ورکولو کې خپلې موخې درلودې او د هغوی دعملي کېدو له پاره يې هڅه کوله ،او دا هڅې اوس هم د بڼې په تغير سره دوام لري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـد پښتونستان مسئله او له پاکستان سره د اړیکو خرابېدل.

د پښتونستان سیمه چې له چترال څخه د هند تر سمندر پورې د سند د سیند په ښۍ خوا د (۸۰۰) میله او تقریبا (۲) میلونو نفوسو په لرلو سره پرته او د افغانستان دخاورې طبعي برخه وه، د (۱۸۱۰) او (۱۸۲۳) زکلونو تر مینځ هغه مهال چې افغانستان کې د محمدزیو ورونو تر مینځ کورنۍ جګړې وې. دپنجاب دسکانو حکومت ، د انګلیسانو د لمسون له مخې ددې سیمې ځینې برخې دسند سیند دواړو خواوو ته ونیولې، دانګلیسانو حکومت د لاهور دمثلث تړون پوسیله د سکانو اوانګلیسانوله خواد نیول شویو سیمو په اړه د تبعید شوي شاه شجاع په رسمي ډول ددې سیمو له ادعا څخه تېرکړ. اما دافغانستان خلکو په (۱۸۴۲ز) کال کې دشاه شجاع په وژلو او دانګلیس فوځ د له مینځه وړلو او ماتې پواسطه دا تړون باطل او دهغه ټول مواد یې عملاً له مینځه یوړل . امیر دوست محمد خان انګلیسانو ته وخت ورکړ چې تر (۱۸۵۴) ز کال پورې د سند او بلوچستان ولایتونه ونیسي ، ځکه امیر دوست محمد خان د سک حکومت تر ړنګیدو وروسته له ګجرات ، ګیرات او اټک څخه شاته راغی انګلیسانو خپل ځانونه د سکانو ځای ناستي او وارثان اعلان کړل(۳۲)،م م ۹۷۸او ۵۷۹

انګلیسانو په دې سلو کلونو کې افغاني ولایتونه لومړۍ په مختلفو برخو او نومونو لکه چترال، سوات، دیر،باجوړ بیایې په شمال کې د مختلفو ریاستونو په نوم لکه مکران ، خاران ، لس بیله، پشن ډوکي تریو (شور) او د برتانوي بلوچستان په نوم ونومول او په جنوب کې یې یو محکومه سرحدي پوله د دیرې، پیښور ،هزاره، اټک او ازاد سرحد لکه تیرا ،شمالي وزیرستان ،جنوبي وزیرستان او کرمي په سیمو وویشل شوی . له نومړو سیمو سره د انګلیسانو اړیکي د مختلفو ایجنسیو پواسطه لکه د دیره جاتو ایجنسي ،پیښور ایجنسي،د هزاره ایجنسي،د اټک ایجنسي ، ملکنډ ایجنسي،خیبر ایجنسي،کرم ایجنسي،د شمالي وزیرستان ایجنسي،کویټي ایجنسي، دلورلاي ایجنسي او چکي ایجنسي ټینګیدلې .ددې ایجنسیو اساسي د ندې او کړنلارې د بې اتفاقۍ پیداکول. د هر ډول ټولنېزو ،اقتصادي او فرهنګي چارو پرمختک مخنیوی و.ورسره ورسره د نظامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلاگانو او سرکونو جوړول، د حاکمو نقطو او مهمو لاروباندي تسلط او کنترول وو. (۳۲،م ۵۷۹)

انګلیسانو د پورتنیو هیلو او موخو ته د رسیدو له پاره د هر ډول مقاومت مقابله کوله. په دې لارکې د خلکو وژل، د قوي وسلې ټوپک، توپ او الوتکو د استعمالولو پواسطه ددې سیمې خلک له هري خوا کلا بند کړل. ځکه دوی د ډیورند له کرښې ورو ورو ازاد سرحد په لوري د سړکونود جوړول لاره ځان ته خلاصه کړې. ځکه د ډیورند دکرښې او برطانوي هند د محکوم سرحد تر مینځ آزاد سرحد په نوم یوه مستقله سیمه موجوده وه. تر ډیره وخته دغه سیمه د آزادو قبایلو یا آزاد سرحد په نوم یادیده. د موجوده افغانستان او د وخت برطانوي هند تر مینځ د نښلوني لویه لاره و. (۳۲،م ۵۷۹)

د انګلیسانو حکومت د آزاد سرحد سیمه د ښکارځای (عملي کار یا ټریننګ) په سیمه بدله کړه ځکه کله به چې انګلیسي پوځ وغوښتل نو هلته به یې پوځي عملیات تر سره کول. دغه پوځي عملیاتو د عملي ستاژ بڼه درلوده. د سلوکالو په موده کې تقریبا سل غټې او وړې جګړې انګلیس پوځ له دې با شهامته او غیرتي قوم سره وکړې خو بریالي نشول. د مثال په ډول د څو مشهورو جګړو یادونه کوو: په (۱۸۵۹) زکال کې یې د بهادرخېلو له قوم سره، په (۱۸۵۳)زکال کې د اپریدو له قوم سره، په (۱۸۵۵) زکال د اکاخیلو د قوم سره په (۱۸۵۹) زکال په کرمه او په (۱۸۲۰) زکال کې یې پر مسعودو بریدونه وکړل. دوی (انګریزانو) یوازې د اپریدیو سره له (۱۸۵۰_ ۱۹۰۸زکال) پوري اته سترې جګړې وکړلې.

انګلیسانو له (۱۸۵۱_ ۱۸۶۴) د مهمندو سره شپږ سترې جګړې وکړې چې مشهوره جګړه یې په (۱۸۶۳) زکال د امبیلې جګړه وه او بله جګړه یې په(۱۸۹۷) زکال کې دمیزارجګړه وه چې د ډیورند د تړون تر لاسلیک کېدو وروسته د ملکنډو مهمندو ، تیرا ، ورکزیو، اپریدیو او نورو قومونو په دې جګړه کې د انګریزانو پرضد ګډون کړې وو. چې یو کال یې دوام وکړ، خو انګلیسانو له هند څخه د وتلو تر وخته د خیبرد هسکو غرونو د نیولو لپاره توره او ټوپک په څمکه کینښود. او په هره جګړه کې یې له شپږو زرو تر شپیتو زرو عسکروګډون کاوه. د انګلیس داستعماري امپراتورۍ له ناروا کړنو سره د ازاد سرحد نوم او نښان په خپل حال

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاتې شو خو که یوه لویه امپراتوري هم واي په دې جګړه کې به له مینځه تللې واى خو په پښتون خوا کې داسي ونشول، ځکه ازاد سرحد د انګلیسانو او بیا د پاکستان تر جوړیدو پورې په خپل حال پاتې شو. د ازاد سرحد خلکو سره په هره جګړه کې د انګلیسانو د سلوڅخه تر زرو پوځیانو پورې او یا تر دې زیات مړه کېدل او دوی (پښتنو) به بیاهم په انګلیسانو د ترپ اوخرپ او جبهه یې بریدونه کول. ددې سلو کلونو په جریان کې مهمندو (۲۵) ځله او وزیرو لس کرته د انګلیسانو په پوځي چونیو حملې او بریدونه وکړل. (۳۲) م۵۸۰

پښتنو د مبارزې، شهامت او د خیبر د درې په اړه مشهور شاعر محمد اقبال افغانستان ته د راتګ په وخت کې په خپل کتاب مسافر کې د دې سیمې د ښایست او عظمت بیان کړې وایې:

خیبر از مردان حق بیگانه نیست درون او صد هزار افسانه ایست
سر زمین کبک و شاهین مزاج آهوي او گیرد ازشیران خراج
در فضایش خبره بازان تیز چنگ لرزه برتن نهیب شان پلنګ

د افغانانو ددې بې سارې دفاع پایله دا شوه چې د انګلیسانو لویه امپراتوري د افغانستا ن د ختیځو ولایتونو په نیولو کی ما یوسه او ناکامه شوه . د مجبوریت په وجه یې د چترال څخه د هند تر سمندر پور ي د دې سیمې محلي واکمنانو ، خانانو ،ملکانواو رئیسانو داخلي ازادي او خودمختاري ومنله او د دغو رئیسانودملا تړ پواسطه یې خپل قیمومیت ته دوام ورکړ . انګلیسانو مستقیمه سلطه په دې لو یه او پراخه سیمه یوازې په شمال کې په پیښور،دیره جاتو، (شمال غربي صوبه سرحد)او په جنوب کې د سیبي ،پشین،ژوکي ، (برتانوي بلوچستان) د انګلیسانو په ولکه کې وه .خو انګلیسانو دغه لاس لاندې سیمې وروسته پاتې وساتلې او اصلاحات یوائې په هند کې عملي کېدل. له ودې او پرمختګ څخه داسیمې محرومې وساتل شوې اوهغه سیاسي حقوق چې د هندوستان خلکودرلودل دی سیمو ته یې ورنکړل .(کله چې په ۱۹۳۲ زکال د هندوستاني اتباعو حقوق تر نامه لاندې د انګلیسانولخوا ورکړل شوي و.) صوبه سرحد دیو غیر افغاني اقلیت تر اداري او کنترول لاندې پاتي شو ، په دې ټوله سیمه کې دوه فابریکې (دمیوې او شکرې) جوړې شوې .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۹۱۳ زکال کې د پېښور اسلامي کالج د اشرافو ، نوابانو ، خانانو او فیوډالانو لخوا جوړ شو . خو کله چې کانګرس (د افغانانو کابینه)جوړه شوه ددې کابیني په سرکې ډاکټر خان صاحب د عبدالغفارخان ورور ودرید . خو په ۱۹۸۵ زکال کې ووژل شو او قاضي عطاالله خان چې دمعارف وزیر و وروسته بیاد سیاست په پایله کې له مینځه و لاړ .نوموړې کابیني (کانګرس) تر جوړېدو وروسته په ۱۹۳۷ ز کال کې معارف پرمختګ وکړ او د پېښوراسلامي کالج پوهنتون ته لوړ شو (۳۲) م ۵۸۰

انګلیسانوکه د سند په سواحلوکې افغاني نیولی شوې سیمې وروسته پاتې وساتلې خو دازادۍ غوښتونکو او سیاسي نهضتونو د محنیوي څخه عاجز پاتې شول ځکه تر لومړۍ نړیوالې جګړې وروسته انګلیسانو د یو فاتح هیواد په توګه د هند سره نظامي سیاست لوباوه، نو صوبه سرحد یې هم اطاعت ته مجبوراوه خو افغانانو (پښتنو) د اتمانزو قوم مشر توب د خان عبدالغفار تر مشرۍ لاندې د انګلیسانو ددې ویش پر ضد غونډه وکړه، انګلیسانو خان عبدالغفارخان او هغه سره ملګري ټول بندیان کړل، پښتنو(افغانانو)د انګریزانو پرضد جګړه اعلان او پېښور کې یې یوه اعلامیه نشر کړه .په اعلامیه کې راغلي و چې پېښورته به داخلیږي .مګر په ۱۹۲۱ زکال په داسې حال کې چې د صوبه سرحد رهبران بندیان وو، د (خلافت جمعیت) افتتاح وشوه. دهغه جمعیت یوه برخه وه چې د لومړۍ نړیوالې جګړې وروسته دهند دمسلمانو رهبرانو لکه مولوي محمد علي خان اوشوکت علي خان لخواتاسیس شوي و.په ۱۹۲۲ زکال کې یې د پرنس آف ویلز د راتګ پرمهال د مخالفت لاریون وکړ چې ځینې لاریون کوونکي بندیان هم شول[(۳۲) م ۵۸۰] د هند د خلافت په تحریک کې هندوان او مسلمانان یو او متحد شول .ګاندي د (عدم تعاون تحریک رهبري کاوه مګردمصطفي کمال پادشاه د مینځ ته راتګ وروسته د خلافت تحریک کومه ځانګړې موضع ګیري نه لرله خو دعدم تعاون تحریک په هند کې پاتې شو. چندرابوش ډیرفعالیت کاوه . ولې انګلیسان هم ارام کښېنیناستل. شردهاسند او دهغه د ملګرو هندوانو او مسلمانانو تر مینځ یې داختلاف اور بل کړ . تر دې پورې چې ځینو معتصبینو په دې ټینګار کاوه چې هند د هندوانو مال دي مسلمانان مجبور دي چې خپل مذهب بدل کړي اویا دهند څخه تیر شي په دې کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيرې ويني توى شوې، مگرد مسلمانانو او هندوانو ترمينځ اختلاف زيات شو. ددي اړخه انگليسان ډيرډاډه ښكاريدل . (۳۲م ۵۸۰

دترنگزو د حاجي صاحب د فعاليت په تعقيب خان عبدالغفار خان په (۱۹۱۴ز) كال ((دانجمن اصلاح افاغنه)) تشكيل كړ . چې همكاران او ملگري يې ښاغلي محمداكبر خان خادم ، ميان احمد شاه خان ،قاضي عطاالله ((د پښتنو د تاريخ مولف)) جعفر شاه كاكاخيل اوعبدالكريم خان وو. نوموړى انجمن په (۱۹۲۹ ز) كال لومړنۍ غونډه وكړه خو په (۱۹۳۰ز) كال د(خدايي خدمتگارانو) يا سرخ پوشانو ((كاليو يې نسواري رنگ درلود)) گوند تشكيل شو . د پښتنو رهبرانو له دې قربانيو سره سره په پېښور ، بنو ،كوهاټ او ديره اسمعيل خان كې انگليسانو سره جگړې وكړې. حتى پر پېښور يې بريدونه هم وكړل، ډېر اپريدي شهيدان او زخميان شول . مگر ازادۍ ته ونه رسيدل .او دوى له افغانستان څخه لرې وساتل شول. هغوى مجبور وو چې د انگريزانو په مقابل كې يوازې وجنگېږي او له هندي مبارزينو مرسته وغواړي خو د هغوى په رهبرۍ كې كانگرس او مسلم ليگ قرار درلود . چې هيڅ يو دصوبه سرحد (پښتنو يا افغانانو) له گټو سره مينه نه درلوده .كانگرس يو لوى او قوي هندوستان غوښته خو مسلم ليگ د مسلمانانو لپاره د يو جلا هيواد غوښتنه كوله .كانگرس د انگليسانو پاملرنه جلب كړه ولې مسلم ليگ چې تر كانگرس ضعيفه و. خو د انگليسانو په پلوي يې فعاليت كاوه. ځكه د دوى په رهبرۍ كې ملكانو ، نوابانو او جاگيردارانو قرار درلود. ددې بر عكس د صوبه سرحد د مبارزينو زيات اميد كانگرس ته و له دې سره هم خان عبدالغفار خان چې بندي و له مسلم ليگ سره يې د يو ځاى كيدو هيله وكړه خو هغوى رد كړه ولې كانگريس په خلاصه غيږ د افغانانو ديو ځاى كيدو هر كلى وكړ (۳۲م۵۸۱

په داسې نازک وخت كې د افغانانو (پښتنو) تر مينځ نفاق ، تجزيه او دقوتونو جلا والى مينځ ته راغى چې پرديو له دې وضعې نه په خپله گټه استفاده وكړه خو افغان ملت (پښتنو) له دې وضعې ډير زيان وليد ځكه پښتانه نيمايي دكانگرس او نيمايي د مسلم ليگ پلوي شول په دې توگه د سرخ پوشانو تر مينځ هم اختلاف پيدا شو په مقابل كې مسلم ليگ د مشهور شاعر ډاكترعلامه اقبال تر رياست لاندې غونډه وكړه او د (پاكستان) شعارېې مينځ ته راوړ چې په (۱۹۴۰ ز)كال كې دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعار تصویب شو. په (۱۹۴۲ ز) کال کې جواهر لعل نهرو د افغانانو سیمې پښتونخوا (صوبه سرحد) ته راغي صوبه سرحد کې د نهرو هر کلی ونشو. خو لوئې مونتې بیټن چې د لارډیول ځای ناستی و د (۱۹۴۷ ز) کال د جون په (۳ مه) نیټه د هندوستان وېش اعلان کړ خو افغانان (صوبه سرحد) او سیدونکي د انتظار په حالت کې پاتې شول. د(۱۹۴۷ز) کال د جولایې د(۲_۱۷) نیټې پورې په پېښور کې د دووهیوادونو(هنداو پاکستان) یاهندو اومسلمان په نومونو یوه فرمایشي رایې ګیري وشوه .خو دپښتنو (صوبه سرحد) لپاره له افغانستان سره دیو ځای کېدو او یا مستقل پاتې کېدو په اړه له ټولټاکنو سره مقاطعه وشوه. پاکستان نه یوازې دا چې قران یې د هندوانو د کتاب په مقابل کې کېښود، بل پلو ته یې په ټولټاکنه کې تقلب وکړ یعني له دري میلونو پښتنو او بلوڅو څخه یوازې دري لکو په دې ټولټاکنو کې ګډون وکړ، چې د هند په وړاندې پاکستان اکثریت په لاس راوړ انګلیسانو هم له پاکستان سره د صوبه سرحد د یوځای کېدو امر صادر کړ. په دې ترتیب د(۱۹۴۷ز) کال د اګست په(۱۴ مه) نېټه پاکستان له سند ولایت، بنګال، پنجاب، بلوچستان او صوبه سرحد (پېښور او دیره جاتو) څخه تشکیل او افغانستان د یوه نندارچې په څېر پاتې شو. (۳۲م ۵۸۲)

پاکستان د افغانستان ددولت له موقف نه ګټه واخېسته په زړورتیاسره یې دې ته متې را ونغښتې چې د افغانانو (پښتنو) ملي هویت له مینځه یوسي او له پنجاب سره یې مدغم کړي، په دې خاطر یې د صوبه سرحد کابینه چې د پارلمان بنه یې درلوده لغوه کړه. په چارسده کې یې آزادي غوښتونکي په بې رحمۍ ووژل. قلات خان، باجوړخان او نور یې عزل او بندیان کړل. ملي ګوندونه له مینځه لاړل او رهبران یې بندیان شول، پنجابي مهاجرین ټول د پښتنو سیمو (پښتونخوا) ته راغلل. دانګلیسانو لخوا د آزاد سرحد سیمه له پاکستان څخه د نه بلیدونکې سیمې په توګه اعلان شوه او پښتنو د ورکېدو په حال کې قرار ونیو. (۳۲م ۵۸۲)

عبدالولي خان په دی اړه وایې: ((کله چې فرنګیانو د(۱۹۴۷ز) کال د جون په دریمه نېټه اعلان وکړ (مونږ له دې ملک څخه ځو) دوی همدغه وخت د هند دتقسیم فیصله وکړه. د دوی د پریکړې نه داپته ولګیده چې دوی به د پښتونخوا په صوبه کې هم له خلکو نه پوښتنه کوي، ټولپو ښتنه به کېږي او عامې رایې

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلومېږي چې تاسي (پښتانه) له پاکستان سره تلل غواړئ که له هندوستان سره ؟ نو موږ د دې نظر مخالفت وکړ . د خدايي خدمتګار جرګه چې کيښناسته نو هغوی بيا دا فيصله وکړه چې د پاکستان او هندوستان د تقسيم په مسئله کې که دوی زمونږ ځخه پوښتنه کول غواړي نو بيا دې د حق خود اراديت له اصولو سره دې مونږ ته ددريمي فيصلي اجازه راکړي چې پښتانه له هندوستان سره يوځای کيدل غواړي که له پاکستان سره تلل غواړي اوکه ځان ته يو آزاد مملکت پښتونستان جوړوي ؟ خو دريم حق ورنه کړ شو دخدايي خدمتګار و په مشر توب ډېرو پښتنو په ټولپښتنه کې برخه وانه خېسته)) . (۴ م م ۲۳۴او ۲۳۵)

افغانستان هم بې تفاوته او چپ پاتې نه شو په دې برخه کې درې فکرونه موجود وو : سيد شمس الدين مجروح وايي : ((لومړی فکر داو چې دا د افغانستان خاوره ده بايد ادعا وشي؟ ځکه کوم تړون چې مخکې افغانستان له انګريزانو سره درلود وروسته له مينځه ولاړ ، نور نو د ډيورند کرښه نشته ټوله د افغانستان خاوره ده او له افغانستان سره دې وتړل شي . دوهم فکر داو که چيري د پښتونستان خلک نه غواړي چې له افغانستان سره يوځای شي ، نو دوی دې د يو تن (د عبدالغفار خان او نورو مشرانو) تر لارښوونې استقلال وغواړي او افغانستان بايد ددوی استقلال تاييد او په رسميت و پېژني دريم فکر داو چې پرې به يې ايږدو پښتانه خپله پوهېږي پاکستان او انګريزانو او موږ (افغانان) به سيل کوو راتلونکي ته به وګورو . خو ولې ځان په مشکل کې اچوو د افغانستان دولت لومړنی فکر خپل کړ او له برتانيې يې دخپلې خاوري غوښتنه وکړه د ولسي جرګې لخوا هم د ډيورند معاهده لغوه اعلا ن شوه .دولسي جرګې ټول غړي د پښتونستان دمسئلې د حل غوښتونکي شول او ظاهر شاه او دهغه کورنۍ هم ددوی ملا تړ وکړ . بايد ووايو که چيري يې ملا تړ نه وای کړای د ملت لخوا هرومرو خاين ګڼل کيدل. (۴ م م ۲۳۵او ۲۳۷)

سردارمحمد داودخان د پښتو نستان د آزادۍ کلک پلوي و نوموړي په نړيواله سطحه د پښتنو د خود اراديت مسئله را پورته کړه . ده په (۱۹۵۲ ز) کال په مسکو کې دشوروي اتحاد جمهور رئيس ليوند بريژنيف سره په کتنه کې د پښتنو اوبلوڅو د حقونو په اړه وويل : ((څرنګه چې زموږ دوستان خبر دي په خواشينۍ سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید ووایم چې زموږ د پښتنو او بلوڅوورونو د سرنوشت په موضوع کې یوازې ښه والې رانه غی بلکې کوم غیر قانوني او سخت چال چلند چې پاکستاني واکمنانو د وطن پالونکو پښتنو او بلوڅو خلکو په مقابل کې غوره کړې دی . په سیمه کې یې

حالات نور هم ناکراره او کړکیچن کړي دي .

که چیرې د پاکستاني مشرانو سیاست همدغه شان دوام وکړي او د خلکو ملي هیلو او غوښتنو ته په سطحي او سر سري نظر وګوري نه یوازي د بشري حقونو د پرنسیپونو پرخلاف عمل کوي بلکې وېرېږو چې د اسیا په دې برخه کې به سوله اوکرارې له خطر سره مخامخ کړي په هر حال موږ به له خطر سره مخامخ کړي خو موږ په بشپړ زغم سره ددې قضیې د سوله ایزحل لپاره خپلو هلو ځلو ته دوام ورکړو)).۴م م ۲۳۷او ۲۳۸

د افغانستان دولت د پښتونستان مسئله نوره هم نړیواله کړه. د ملګرو ملتونو په سازمان کې د افغانستان استازي ښاغلي عبدالرحمن (پژواک) د پښتونستان د مسئلې سوله ایز حل لپاره په لاندې توګه وړاندیز وکړ : ((د پښتونستان د مسئالې لپاره د افغانستان پیشنهاد چا وانه وریده او پاکستان هم ددې پرېکړې مخالفت وکړ . اوس چې پاکستان د کشمیر لپاره حق خود ارادیت غواړي ، پښتنو ته هم باید دا حق ورکړل شي. ځکه کشمیر د انګریزانود استعماري سیاست په اساس هند ته وسپارل شو خو پښتونستان هم دانګریزانود استعماري سیاست دډیورند کرښې پواسطه له افغانستان څخه جلا کړای شوي . پاکستان هلته یوه خبره مني او دلته بله خبره کوي که دوی په کشمیر کي حق لري نو افغانستان په پښتو نستان کې د ادعا حق لري (۴م م ۲۳۸او۲۳۹)

برتانیې د افغانستان وړاندیزونو ته سمه پاملرنه ونه کړه ، په پښتونخوا (صوبه سرحد) کې د ۱۹۴۷ زکال د جولایې په اخر کې ټولټاکنه وشوه پښتنو د هغو له ځینو مشرانو لکه خان عبدالغفار خان سره یوځای له رایې ورکولو څخه بایکاټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړ، ځکه دوی هم دریم حق یعني حق خودارایت د خپل برخلیک ټاکنه او آزادي غوښتله . خو هغوي (انګریزانو) د دوی له ګډون نه پرته ټولټاکنه وکړه خو ګڼ شمېر پښتنو په رایه ورکولو کې ونډه وانه خېستېه ، ځکه پښتنو ته د خپلي خوښي د برخلیک ټاکني چانس ورنه کړ شو. ځکه د پاکستان د بکسو په سر د قران عظیم الشان نښه او د هندوستان د بکسو په سر د سکانو نښه نښاني شوي وې . پښتنو ته د رایي د استعمال لپاره دریم بکس موجود نه و . (۳۷م ۸۱او ۸۲)

شوروي اتحاد د افغانستان د وړاندیز پلوي وکړه بلګانین هم ماسکو کې د (۱۹۵۵ز) کال د ډسمبر په (۲۹مه) نېټه په خپل رپوټ کې ولسي جرګې (سپریم سوویټ) ته په دي اړه وویل : ((زمونږ په اند د افغانستان دا غوښتني چې په پوله پرتو د پښتنو استوګنو ته دي په آزادانه ډول د خپلي خوښي د ځرګند ولو موقع ورکړل شي ، جایز او اساسي دی. د دي سیمي خلک د خپل ملي برخلیک د ټاکلو په هکله هم، د نورو خلکو په شان حق لري د هغو خلکوته څه جواز نشته څوک چي د پښتونستان د خلکو د قانوني او ملي ګټو احترام نه لري او غور پرې نه کوي (۳۷ م۱۰۳)

د افغانستان دولت په دي خوښ و ، چې د شوروي اتحاد غونډی نړیوال ځواک ملا تړیې تر لاسه کړی دی ځکه د پاکستان سره د امریکا متحده ایا لات ملګری و. د داود خان په اند په ملګرو ملتونو کې د پاکستان د شکایت په صورت کې به شوروي اتحاد د امریکا په مقابل کې د افغانستان ملا وتړې . او دامنیت په شورا کې به دافغانستان د لاس وهنې موضوع ویتو کړي . خو شوروي اتحاد د پښتونستان د مسئلي د ملا تړ په خوا کې د افغانستان سره په سیاسي ، اقتصادي او پوځي برخو کې پراخه مرستې وکړ ي . شوروي اتحاد په دې خوښ و. چې افغانستان ددوی مرستې مني او دوی سره اړیکې ټینګولو ته تیار شول، ځکه د دې خلا د ډکولو په خاطرد دوی یو هیئت کابل ته راغي په کابل کې خروشیف او بلګاینن په دي خبره ټینګار کاوه چې افغانستان باید خپله بې طرفي وساتي صدراعظم محمد داود خان هم دشوروي اتحادمشرانو ته د افغانستان له بي طرفي څخه ډاډ ورکړ او ویې ویل چې هیڅکله به د افغانستان له لاري شوروي اتحاد ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

خطر پیښ نه شي . په دې شرط چې شوروي اتحاد د افغانستان په کورنیو چارو کې لاس وهنې څخه ډډه وکړي . (۳۷ ـ م ۱۰۴)

افغانستان سره د شوروي د بې ساري اقتصادي مرستو او د پښتونستان د مسئلې ملا تړ لویدیځ او امریکا ته ټکان ورکړ حتی ځینو لویدیځو سیاسي منابعو دا ومنله چې سردار محمد داودخان د کمونیزم په منګولوکي را ګیر شو . خو افغانستان تل خپله بې طرفي ساتله . کله چې د شوروي اتحاد او افغانستان تر مینځ دعسکري مرستو تړون لاسلیک شواو امریکا په ډیر وار خطا حالت سره د خپل هیواد نیشنل سیکورټي کونسل (د ملي سلامتیا جرګې) ته امر وکړ چې پاکستان سره د افغانستان شخړه حل او افغانستان په دې راضي کړي چې له کمونستي بلاک څخه لرې پوځي وسایل وارد کړي اود خپلې اړتیا وړ وسله د امریکا له بازار څخه واخلي . (۳۷ ـ م ۱۰۴)

د امریکا وړاندیز ډیر ناوخته و خو بیا هم افغانستان په (۱۹۲۲ز) کال(۲۸) تنه افسران د تربیې له پاره امریکا ته واستول . امریکا د(۱۹۵۲ ز) کال څخه تر (۱۹۵۴) پوري شل زره ټنه غنم په افغانستان خرځ او د (۱۹۵۲ز) کال څخه تر (۱۹۵۹ ز) کال پورې (۱۳۰) زره ټنه غنم یې د مرستې په توګه ورکړل. همدارنګه په ۱۹۵۲ زکال کې د امریکا انټر نیشنل کارپوریشن ایډمسټریشن (I C A) د بین المللي مرستو اداره چې وروسته یې نوم په ایجنسي فارانټرنیشنل ډیویلمت (A I D) بدل شو .) په افغانستان کې دښوونې او روزنې ،کرنې ،د کتاب چاپولو او کابل پوهنتون ، سړکونو پخولو ، هلمند پروژه ،اریانا افغان هوایي شرکت په برخه کې ۴۹ سلنه پانګه واچوله ۵۱ سلنه د افغانستان دولت او همدارنګه په ۱۹۵۸ز کال کې د امریکا صادراتي او وارداتي بانک د قندهار او چمن تر منځ د اورګاډي د پټلۍ د جوړولو پور ورکړ خو له بده مرغه دا پروژې د افغانستان او پاکستان تر منځ د اړیکو د خرابوالې او دپښتونستان د مسئلې پرسر د سیاسي شخړو په وجه ځینې نیمګړې پاتې او ځینې هیڅ عملي نه شو ې . خو افغانستان د امریکا په مرستو خوښ و چې دغه مرستې به دشوروي سره موازنه وساتي او د دواړو هیوادونو په اړیکو باندې به مثبته اغیزه وکړي . په (۱۹۵۷ ز) کال د امریکا جمهور رئیس د افغانستان د استقلال ملا تړ وکړ دده راتګ او ملا تړ ډیر سیاسي ارزښت درلوده د اړیکو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیاوړتیا له پاره سردارمحمد داود خان د(۱۹۵۹ ز) کال په جون کې امریکا ته سفر وکړ. او هلته یې د امریکا له جمهور رئیس ایزونهاور او دهغه هیواد د صادراتي او وارداتي بانک له رئیس سره کتنه وکړه د ۱۹۵۹ زکال د جون په (۲۲) نېټه یې د امریکاد کانګرس دواړو جرګوته ویناوې وکړې. او دامریکا د ډیرو مرستو غوښتنه یې وکړه . اوهم یې دچېې میلان په اړه د امریکایانو شکونه ختم کړل د همدې سفر پایله وه.چې د(۱۹۵۹ ز) کال د ډسمبر میاشت کې د امریکا ولس مشر ایزنهاور کابل ته یو رسمي سفر وکړ . د کابل د ښاریانو د تو د هرکلي سره مخ شو . ایزونهارو د پاچا اعلیحضرت محمد ظاهر شاه او صدراعظم محمد داودخان سره دوستانه لیدنې وکړې .نوموړي افغانانو ته ډاډ ورکړ چې امریکا به د افغانستان اقتصادي اوټولنیزې ودې په برخــــه کې مرستې وکړي. امریکایانو او افغانانو دواړو دده دا سفر د دواړو هیوادونو د اړیکو په ټینګولو کې مهم ګاڼه . ۳۷_م ۱۰۲

په دي دوران کې دشوروي اتحاد او افغانستان تر منځ اړیکې هم ښې وې ځکه سردار محمد داود خان د(۱۹۵۲ ز) کال په اکتوبر د(۱۹۵۹ ز) کال په مې او د ۱۹۶۱ ز کال په اپریل کې مسکو ته مسافرتونه وکړل او همدارنګه پاچا محمد ظاهر شاه د (۱۹۵۷ ز)کال په جولایي او په (۱۹۶۲) ز کال په اګست کې شوروي اتحاد ته رسمي سفرونه وکړل او د(۱۹۵۷ ز) کال په سفر کې شوروي د ګاز د صادراتو په مقابل کې (۱۵) میلونه ډالر ومنل او هم یې په شمال کې د ګاز لټون پیل کړ . په(۱۹۶۰) زکال خروشیف کابل ته راغې او د دویم پنځه کلن پلان د مالي مرستو ژمنه یې وکړه (۳۷_ م ۱۰۲

هغه مهال دپاکستان او افغانستان دواړه حکومتونود یو بل پر ضد تبلیغات کول مګر ایران، ترکیې او سعودي عربستان د افغانستان او پاکستان د پخلا کولو هڅې تازه کړې د دي دوستو هیوادونو د ټینګاراو هڅو په نتیجه کې د افغانستان پاچا اعلیحضرت محمد ظاهر شاه او دپاکستان ولس مشر جنرال سکندر یو د بل هیواد ته رسمي سفرونه وکړل . د پاکستان د صدراعظم سهروردي په بلنه سردارمحمد داود خان پاکستان ته رسمي سفر وکړ . دسفر په پای کې یوه اعلامیه خپره شوه. په دي اعلامیه کې مهم ټکي داوو چې دواړه خواوي د پښتونستان د مسئلي په سوله ایز حل راضي شول دا لومړی ځل و چې پاکستان په رسمي سند

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د پښتونستان کلمه ومنله او د پښتونستان د خلکو برخلیک ټاکلو له پاره یې یو
ګام پورته کړ د پښتونستان کلمه یې په قوسینو کې نیولې وه .دې اړیکو د
افغانستان هیله پیدا کړه چې د دواړو هیوادونو تر مینځ په(۱۹۵۸ ز) کال ترانزیتي
تړون لاسلیک شو چې د کراچۍ له لارې به افغانستان خپل مالونه وارد کړي .
دافغانستان او پاکستان تر مینځ تر بګني تر(۱۹۵۸ ز)کال پورې غلې وه خو
د جنرال ایوب واک ته رسیدو سره دغو اړیکو بیرته کړکیچن حالت غوره کړ
.۳۷_ م۱۰۸

د جنرال ایوب واک ته رسیدو سره داود خان خپل مشر ورور او د بهرنیو چارو
وزیر سردار محمد نعیم پاکستان ته ولیږه چې له ایوب خان سره ووینې له بده مرغه
د پاکستان مشرمحمد نعیم خان ته د پاکستان پوځي طاقت او په ساعتونو کې د
کابل د نیولو د توان په اړوند خبري وکړې سردارمحمد نعیم خان ته جوته شوه چې
سفر یې بې ګټې دی نو ژر بیرته کابل ته راستون شو.سره له دې چې ایوب خان پخپله
پښتون و ،خو د پښتنو د ستونزو هوارولو لپاره یې هیڅ کار ونه کړ . دپاکستان او
افغانستان سیاسي اړیکي یې ډیري خرابي کړی. پاکستان په قبایلي سیمو کې یې
تیرې پیل کړ هغه مهال د پښتنو یو ستر مشر فقیر ایپي (*) چې
دانګریزانو اوپاکستان

---

* الحاج میرزا علیخان چې په ایپي فقیر صاحب مشهور وه د ارسلا خان زوی د محمد ایاز لمسي
په قوم اتمانزی ، ابراهیم خیل ، نوري خیل ، مداخیل ، بوریه خیل ، ګداخیل ، بنګال خیل ، خټک
خیل علي محمد خیل وزیر و. نوموړي په ۱۲۸۴ لمریز ۱۸۶۳ ز کال د وزیر ستان په خیسور کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرضد جنګېده په(۱۹۵۹) ز کال مړ شو .د ده په مړيني کې ټولـه پښتونخوا کې نا ارامي زياته شوه . په (۱۹۲۰ او ۱۹۲۱ ز) کال کې ځيني افغاني عسکرد قبايلو په جامعه کې باجوړته ننوتي و. خو په بدل کې پاکستان په قندهار کې ځيني عناصر په دې پلمه را پـارولي وو چې سردار محمد داود خـان دښځـو د پـردې (حـجاب) اوچـتولو

* زيږيدلی دی .د مور له خوا د ميرزمان خان لمسي دی. نوموړی د وزيرستان د توچي په سيمه کې د ايپي کلي چې د کجوري او مير علي تر مينځ واقع ده اوسيده.

فقير صاحب خپلي لومړني زده کړي لکه عقايد ، فقه ، تفسير، د حيدر خيلو ، دوړ، بنو او کوهاټ پيښور ، رامپور ، خوست او ګيلان خيلو کي د محلی ملايانو څخه کړي دي . وروسته د خپل کلي مدي خيل څخه چې د کجوري له کلا څخه يې يو کيلو متر فاصله درلوده د ايپي کلي ته راغی په دې کلي کې يې يو کور او مسجد جوړ کړ . فقير ايپي چې پر هند او پيښور باندې د انګليسانو ظلمونه او نا روا وي وليدلي ، لومړی يې د خپل وطن او بيا يې د هند نيمي وچې د مسلمانانو د حق خودارايت او آزادي له پاره د انګليسانو په مقابل کې د جنګ اعلان وکړ .

د ايپي فقير صاحب د هغو نا ارامیو د له منځه وړلو له پاره چې د امان الله خان د اصلاحي پروګرام په مقابل کې پيل شوي وي د يوو فد په مشري پکتيا ته راغي . خو انګليسانو د پيسو په زور او ډول ډول توطيو پواسطه د ايپي فقير صاحب د عزم په ناکامولو شروع وکړ او فقير څو مياشتي په رنځ او ناروغي تيري کړ ي خو د خپل پروګرام د تعقيبو لو څخه ايپي فقير) ولويده. هغه وخت چې انګليسانو پر باجوړ ، مهمندو ، اپريدو او وزيرستان باندي تيري شروع کړ و فقير ايپي صاحب د کربوغي حاجي صاحب په ملګرتيا انګليسانو ته د جنګ اعلان وکړ....

په ۱۹۴۷ ز -۱۳۲۶ لمريزکال کې چې د هند لويه وچه پر دوو برخو د هند او پاکستان په نامه ويشله کيدله ايپي فقير صاحب د آزاد وزيرستان د ايالتي حکومت آزادي او دمشر په حيث خپل خط مشي داسي اعلان وکړ .

((...... د لوي خداي(ج) په کومك او دحضرت رسول (ص) د روحانيت په برکت او د افغان غيور قوم په همکـاري سره د ۱۳۲۸ لمريزکـال د جـدي ۲۶ ورځـي څخـه چـې زمـونږ يـوه تـاريخي ورځ ده د وزيرستان د ملي حکومت ټولي لښکري تعليمي ، سياسي او اداري چاري د دي لاندي پروګرام سره سميږي .۱ــ د پاکستان د حکومت څخه غواړو چې د پښتونستان په تماميت او استقلال د صلح او امن د لاري اعتراف وکړي . او له نن ورځي څخه دي خپلو ټولو لښکري او ملکي اجنټانو او مامورينو ته امر وکړي چې فوراً دپښتنو او بلوڅو د ټولي خاوري څخه ووزي. که داسي ونه کړي نو د هغو د وخيمو عواقبو مسئوليت به چې پاکستان يې د دي لجالت په اثر پيښيدونکي وي ، هم د خداي (ج) او هم د ملګرو ملتو د موسسي په نزد دپاکستان په غاړه وي. ۲ـ څرنګه چې زمـونږ نشـراتي وسـايل نيمګـړي دي د خپـل وروړ افغانسـتان ددولـت څخـه چـې تـل يـې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتونستانیانو سره صمیمي همدردي لري .هیله کوو چې د پښتونستانیانو مربوط زمونږ پرګرام او اطلاعات دي د افغانستان په جرایدو کې خپاره کړي .۳ _دنیاد عدالت خوښونکو مرکزونو او [۲۰ م م ۴۰۲ او ۴۰۴]

فرمان جاري کړی دی .د(۱۹۲۱ز) کال د اګست په (۲۳) پاکستان اعلان وکړ چې په جلال اباداو قندهارکې خپلې قونسلګرۍ بندوي او افغانستان دې هم دپېښور، پاړه چنار ،کویټې او چمن قونسلګري او سوداګري مرکزونه بند کړي. ۳۷ _م ۱۰۹

دوي غوښتل چې سفارتي اړیکي غوڅې کړي . چې د افغانانو ستونزې زیاتې شي په دې ډول به دپښتونستان مسئله هیره کړي ، د افغانستان دولت په (۱۹۲۱ ز کال داګست په دیرشمه دپاکستان حکومت خبر کړ که دوی خپله پریکړه په یوه اونۍ کې بیرته وانخلي نو ددواړو هیوادونو په مېنځ کې به سفارتي اړیکې غوڅې شي د پاکستان لخوا د ۱۹۲۱زکال د سپټمبر تر (۲) پورې هیڅ جواب رانه غی ، افغانستان دپاکستان سره سیاسي اړیکې غوڅې کړي او په پوله باندې هر ډول تګ او راتګ بند شو خو پاکستان د سوداګرۍ په یو مخیز بندیز سره شور پیل کړ استدلال یې کاوه د(۱۹۸۵ ز) کال تړون سره سم له سوداګریزو نماینده ګیو پرته هم سوداګري کېدلی شي . خو افغانستان داسي دلیل وړاندې کړ تر څو چې افغاني نماینده ګیو ته اجازه ورنکړل شي د افغانستان سوداګري په چټک او آزاد ډول امکان نه لري د(۱۹۵۸ ز) کال د تړون مطابق د سوداګریزو نماینده ګیو د ازادولو پرته یې د تجارت دپیلېدو غوښتنه کوله او ځان یې حق په جانبه ښوده خو دا د افغانستان لپاره

---

*د ملګروملتو د موسسي څخه خواهش کوو چې د پښتنو او بلوڅو خاوره دي یو آزاد ملت او مملکت او دخپل یو اساسي غړي په حیث وپیژني او د پاکستان حکومت دی مجبور کړي چې د پښتنو او بلوڅو د خاوري په آزادي او تمامیت اعتراف وکړي د فقیر ایپي صاحب ژوند ډیر ساده او فقیر انه و. په خوراك او پوښاك کې ساده ګي او سپیلتیا موجود ه و . د تکلفاتو څخه یې ښه نه را تلل . فقیر صاحب متاهل و خو اولاد یې نه درلود ، د سهار د سپیدو مخکي ویښیده تر لمر ختو پوري ي د خداي (ج) عبادت کاوه . څلورویشت ساعتو کې یو ځل ډوډي خوړله زیاتره ورځي به روژه و .دده دشخصیت او کارونو په اړه ډیر اثار لیکل شوی دی نوموړی د زیاتو مجاهدو وروسته په ۱۳۳۹المریز کال کې وفات شو . دخلکو د غوښتني پر اساس دده مړي څلور ورځي د احترام او دعا په خاطر ښخ نه کړ ، دي د ګرو یك د شهیدانو په هدیره کې خاوروته وسپارل شو. دده فاتحه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيرو سيمو کې واخستل شوه. دده ځاي ناستو او پلويانو د انګليس د استعمار پرضد مبارزه کوله او ډير قرباني ورکړي دي . مشهور يي عبارت دي له : ((مشك عالم احمدزي وزير ۱۳۶۱ لمريز کال ، محمد رازدوړ ۱۳۱۷ لمريزجرنيل ښادي خان ۱۳۱۸ لمريز کال کرنيل فرمان احمدزي ۱۳۱۸ لمريز کال ، غازي مير جان اتمانزي وزير ۱۳۱۹ لمريز کال او نور...((۲۰. م م ۴۰۲ او-۴۰۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

د منلو وړ نه وه ددوو کلونو له پاره سرحد باندې تګ او راتګ بندو. او د دواړو هیوادو
تر مینځ سیاسي او قونسلګري اړیکې هم نه وې. د سرحد بندیدلو ډېرې پروژې خصوصاً د هلمند پروژه ډیره تاواني کړه ځکه امریکا د شوروي اتحاد له لارې خپل مواد نشو راوړلی، جاپان خپل سامان د سایبیریا له لارې افغانستان ته را لیږل د۱۹۶۲ز کال په پیل کې افغانانود لږې مودې لپاره سرحد پرانیست خو د کندهار ـ کابل تر مینځ د سړک دجوړولو او دهلمند ناوې د پروژې دپرمختګ لپاره دامریکا اړینه درنه ماشینري پرې را تیره شي .خو د امریکا د پروژو زیات سامان په کراچۍ، پیښور او چمن کې وروست شو. افغانستان او ایران ترمینځ په ۱۹۶۲ زکال ترانزیتي تړون لاسلیک شو چې د فارس خلیج د خرم ښارد بندرڅخه تر تهران او مشهد پورې په اورګاډي ، او تر هرات پورې به په سړک راوړل کیده. د متحده ایالا تو ټول مالونه دایران له لارې راوړل کیدل، خو بیاهم په۱۹۶۱ زکال د پاکستان او افغانستان تر مینځ د سرحد تړل ددې سبب شوچې افغانستان خپل انګور هند ته صادر کړي. افغانستان له دې درکه ډېر زیان ولید. پاکستاني حکومت د کوچیانو په تګ راتګ هم بندیز ولګاوه . دافغانستان او پاکستان ترمینځ د پولې تړل یوازې دافغاني خوا اقتصاد ته زیان وانه واړوه بلکه پاکستان هم هغه ګټې چې د سودا ګریزو مالونو په راوړلوې لاس ته راوړلې له لاسه ورکړې . خو امریکا او ایران هڅه کوله چې ددې دواړو هیوادونو اړیکې دوستانه شي تر څو د شوروي اتحاد د نفوذ د زیاتوالي مخه ونیسي ، دامریکا ولسمشر جان ایف کینیډي د ۱۹۶۱زکال په اکتوبر کې افغانستان او پاکستان ته دامریکا یې ښوو خدمتونوو ړاندیز وکړ خو دوی باید خپلې کشالې حل او اړیکې ښې کړي . دې وړاندیز ته د افغانستان حکومت هر کلی ووایه خو پاکستان پرې خوښ نه و . د ایران پاچا هم د۱۹۶۲زکال په اوړي کې کابل او راولپنډي ته سفرونه وکړل خو دواړو خواوو نه رغیدونکی موقف درلود. افغاني مشرانو د مسئلې په اړه د شوروي اتحاد مرسته حاصله کړه، مګر دشوروي اتحاد په نفوذ باندې افغانان خوښ نه وو . د پولو بندیدو او د پاکستان د تجارتي لارې بندیز د افغانستان مخه شمال ته کړه. د ایران او هندوستان له لوري د دوی ستونزې نه حل کیدلې .په افغانستان کې د شوروي اتحادانحصارله زیاتیدو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره د پښتونستان مسئله زياته ګرمه شوه او دا تريخوالي د افغانستان په زيان و. پر داود خان باندې نيوکې زياتې شوې خو پاچا کوښښ کاوه چې د پاکستان سره سفارتي اړيکې ټينګې کړي ، د سردارمحمد داود خان ديو لړ وړانديزونو دنه منلو په اثر خپله استعفا وړاندې کړه . پاچا هم د نورو عواملو په خوا کې د پښتونستان مسئلې د سرولو په خاطر دده استعفا منظورکړه .د۱۹۶۳ زکال دمارچ په (۹) د داود خان استعفا اعلان شوه چې زيات خلک دده په استعفا باندې حيران وو. ۳۷ـ م۱۱۳

د سردار محمد داودخان د استعفا نه وروسته د افغانستان او پاکستان په سياسي اړيکو کې ژور بدلون راغى . دايران پاچا په وړانديز د۱۹۶۳زکال د مې په (۲۹) نېټه افغاني او پاکستاني هيئت په ايران کې اعلان وکړ چې د افغانستان او پاکستان سفارتي ، قونسلګري او سوداګري د ۱۹۵۸زکال ترانزيتي تړون په ټولو اصولو راضي شول . افغانستان به ډير ژر خپلې قونسلګرۍ او سوداګري نماينده ګې په پاکستان کې دوباره پرانيزي . پاکستان هم په جلا ل اباداو قندهار کې خپلې قونسلګرۍ پرانيزي او دواړه هيوادونه به خپل منځي ستونزې د بين المللي قوانينو مطابق حل او کوښښ به وکړي چې د باور فضا رامينځ ته کړي .اود پښتونستان مسئله به لړه شان غلې کړ ي خو بيا هم محمد ظاهرشاه د۱۹۶۳ زکال په جولاې کې په يوه ليدنه کې وويل : ((مونږ پښتونستان نشو پريښودې خوکولې شو او وموکړل چې د تورې څوکه پخه کړو .)) همدارنګه محمد ظاهر شاه واشنګټن ته د سفر پرمهال دا ومنله چې ((پاکستان سره دپوره روغې کولو هيله کول ډيره ستونزمنه وه ..... تر هغې چې د پښتنوقبايلو ربړونکي پوښتنه ددواړو هيوادونو ترمينځ حل شوي نه وي .)) ۳۷ ـ م۱۱۸

په ۱۹۶۵ زکال کې د هند او پاکستان تر مينځ دکشمير په جګړه کې، افغانستان بې طرفه پاتې شو. پاکستان په دې کارډېر خوشحاله شو . پاکستان په۱۹۷۰ زکال کې اساسي قانون جوړ او پوځي رژيم رنګ شو. پښتونستان دشمال لويديځ سرحد په نوم او لويديځ پاکستان د جلا ،جلا واحدونو په توګه په رسمي ډول وپيژندل شو. د ۱۹۷۰ زکال په قانون د پاکستان ولس مشر يحيى خان او سياسي ګوندونو بحث او فکر کړي و چې ولايتونو ته يې يوه اندازه اختيارات

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړي و ، د پښتو نستان مشران هم په دې کار نسبتا خوښ وو ځکه هغوې فکر کاوه چې گونډي لږ، لږ دآزادۍ خواته وخوځيدل په ۱۹۷۱ زکال کې هندوستان او پاکستان د جگړې په نتيجه کې بنگله ديش آزاد شو او افغانستان د ۱۹۷۳ زکال په (۱۸) نېټه د بنگله ديش آزادي په رسميت وپيژنده بيا پاکستان په ۱۹۷۳ زکال کې يو بل بنسټيز(اساسي) قانون جوړکړ. نوموړي قانون د (۱۹۷۰) قانون سره چندان توپير نه درلود بياً هم نوموړی قانون ټولو پښتنو او بلوڅو مشرانو ومانه خو يوازي خيبربخش مري د منلو څخه ډده وکړه . ددواړو اساسي قوانينو(۱۹۷۰-۱۹۷۳) له مخې بايد په صوبه کې ټاکنې شوې واى او هرې صوبې خپل صوبه يې مشران او استازي ټاکلي واي ۳۷ـ م ۱۱۳

کله چې سردار محمد داودخان له لسو کالو (۱۹۲۳ زکال-۱۹۷۳ زکال) بې کارۍ او گوښه گيرۍ وروسته واک ته ورسېد پاکستان نوي رژيم د۱۹۷۳ زکال د جولايې په ۲۲ نېټه په رسميت وپيژنده . خو داود خان د خپلې بهرنۍ سياسي کرښلارې د اعلان پرمهال دومره وويل : ((پاکستان يوازينې هيواد دی چې زمونږ سياسي اختلافات د پښتونستان د مسئالی پر سر ور سره شته . د پښتونستان مسئالی ددي د حل لپاره به زمونږ پرله پسي هڅي روانې وي .)) دغه راز ده په يو مطبوعاتي کنفرانس کې وويل:((دپښتونستان قضيه يو داسې حقيقت دی چې له هغې څخه انکار نه شي کيداى – هيله لرو چې په دغه حقيقت باندې په پوهيدلو او ددواړو خواو په ښه نظردغه مسئله يوه ورځ دپښتنو او بلوڅو خلکو او دهغوی د مشرانو د هيلو او ارزوگانو سره سمه د دوستۍ او روغې جوړې له لارې شرافتمندانه حل اوفصل ته ورسي..۳۷ـ م ۱۲۹

د سردارمحمد داودخان دواکمنۍ پرمهال پورتنۍ څرگندونې د هغه دصدارت له دورې او دپاکستان سره داړيکو په غوڅيدو سره ټينگې اړيکي لرلې ، ځکه پاکستان په دې لسو کلونو کې هم د پښتونستان دخلکو دسياسي حقوقو په اړه کوم مثبت اقدامات نه ووکړي ، نوځکه محمد داودخان د واک ته درسيدو په مهال دې مسئالې ته ژوره پاملرنه وکړه او دمسئالې په سوله ايزه حل يې ټينگار وکړ.خوده ته يې د تېر په څير بيا سياسي ستونزې پيدا کړې . دده هيله داوه چې بايددا مسئله ډير ژر حل شي تر څونوموړی په ډاډه توگه د هيواد ټولنيزې او سياسي ودې ته پاملرنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي. دده اشاري پخلا کونکي وې خو دده وينا په پاکستان باندې بده اغيزه وکړه او دهغه مهال صدراعظم ذوالفقار علي بټو دده په مقابل کې سخته غوسه څرګنده کړه . د مسئالي د حل پر ځای د افغانستان پر ضد پرو پاګند پيل کړ او داود خان يې په دې تورن کړ چې دپاکستان ړنګولو ته يې متې رانغښتې دي .د ۱۹۷۳ ز کال د بلوچستان په شورش کې يې د داود خان لاس شريک ګاڼه او نوموړی يې د بغاوت کونکو د ملا تړ کونکو څخه بللو.د پاکستاني مشرانو په اند د افغانانو د ټولو مشرانو څخه سردارمحمد داود خان ډيرسخت دريځه و . پاکستاني چاروا کو اټکل کاوه چې د پاچاهي په اخرو وختو کې به د پښتونستان مسئله غلې او حتی حل وي. خود توقع خلاف اوس بيا حالت خطر ناک وو ځکه سردار محمد داودخان بې د ضرورت د خپلو بي ځايه غرضونو دپاره مسله خوشې په خوشې بيا ژوندی کوي. سردارمحمد داودخان دپښتونستان په اړه خپله کړنلاره اعلا ن کړه . خو پاکستان دخپلو ديپلوماتيکو وسيلو پواسطه هڅې کولې چې دغه کړنلاره دپاکستان د تجزيې په نوم تبليغ کړي او ويل به يې چې افغانستان د پاکستان د ازادي ختمول غواړي ، په افغانستان کې دجمهوريت د جوړيدو وروسته بټو داسې تبليغات پېل کړل چې افغانستان د هند په لمسون د پاکستان اسلامي دولت له مينځه وړي . او دا ټول اسلامي نړۍ ته يو ګوابښ دی.په ۱۹۷۴ زکال د بلوچستان دپاڅون له امله د پاکستان او افغانستان اړيکې ډيرې زياتې خرابې شوې .د بټو د تبليغاتو په مقابل کې داودخان هم بې تفاوته نه وپاتې، ده د۱۹۷۴ زکال د فبروري په پيل کې د((الي مانډ))سره په مرکه کې وويل((هر کله که د پاکستان حالات خرابيدو ته پريښودل شول .د پاکستان شمال لويديځه سرحدي صوبه دپخوا را هيسې د افغانستان يوه پخه برخه وی او بريتاني د يوې بې توله تړون چې افغانانو ته منظور نه و داسيمې د افغانستان له حاکميت نه ويستلې دي ....))(۳۷ _ م ۱۳۳)

خو بټو د۱۹۷۴زکال د اکتوبر د ۲۴ نيټې پورې د شوروي اتحاد مشر تابه ته څرګنده کړه چې افغانستان د بلوچستان په پاڅون کې فعاله ونډه لرله او د A N p (نيشنل عوامي پارټي) په مشوره په سرحدي صوبه کې دفساد شاته ولاړ دی. اوپه شوروي مشرانويې زوراچوه تر څو افغانستان د پاکستان په کورنيو چارو کې له لاس وهنې څخه منع کړي .له دې هڅو او کودتاه ګانو سره بيا هم د محمد داودخان

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکومت ټینګ و. بټهود داود خان د رژیم ضد کسانو ته چې زیاتو یې اخوان المسلمین سره اړیکې درلودې وسلې ورکړې . اخوانیانو په ۱۹۷۴ زکال د هیواد په ځینو سیموکې پوځي عملیات سرته ورسول . خو کومه نتیجه یې ور نه کړه. په دې سر بیره به دپاکستاني الوتکود افغانستان پر حریم جاسوسي الوتنې کولې یو بال هلیکوپټریې د ناړې په سیمه کې چې تیل یې خلاص کړي وو راکوزه شوه چې پکې جاسوسي اسناد وو . د۱۹۷۴او ۱۹۷۵زکلونو په دوران کې سردارمحمد داود خان د ملګروملتونوعمومي منشي کورټ والډهایم ته ډیر مکتوبونه ولیږل پردې مکتوبونو کې د پاکستان په اړه دافغانستان د موقف سپیناوی ثبوتونه و.وروسته د کابل او اسلام اباد د اړیکو دښه کولو له پاره اقدامات لومړی د سفارتونو په ذریعه دیوبل پسې د پرو پاګند بندول وو . بل اقدام د(۱۹۷۲)کال په اپریل کې د افغانستان د شمالي سیمو د سیلاب او زلزلې ځپلوخلکو سره د بټهوله خوا د غلو، خېمو او کمپلو مرسته وه د دې راز مرستو مخالفت وشو. لیکن سردارمحمد داودخان ددغومرستو دمنلو امر وکړ. په۱۹۷۲ زکال کې دپاکستان صدراعظم (بټهو) ته د سردارمحمد داودخان لخوا افغانستان ته دیوسفر بلنه ورکړ شوه . او بټهودا بلنه ومنله پریکړه وشوه چې سفرد۱۹۷۲ز کال د جون د اومې څخه تر لسمې نیټې پورې وشي .بټهو له راتګ مخکښې د ښه نیت په خاطر دپښتنو مشر خان عبدالغفارخان دبندیخانې نه خوشې کړ. بټهو د۱۹۷۲ زکال دجون په اومه نېټه کابل ته راورسید.سردارمحمد داودخان بهټو ته وویل:((ما دزړه د اخلاصه غوښتل کومه جګړه چې ددواړو اسلامي هیوادو تر مینځ چاپیریال خړپړ کوي د ډاډ وړیوحل ته ورسیږي هسې نه چې دا حالت دافغانستان او پاکستان د دواړو ملي ګټواودامنیت لپاره د زیانمنو پایلو لا مل شي . ځینې هیوادونه زمونږ د هیوادو تر مینځ داړیکو سمون نه غواړي ...... ده زیاته کړه چې د دواړو هیوادونو ترمینځ دوستي نه یوازي زمونږ له پاره ګټور دي د سیمې د استحکام له پاره ګټوره ده.افغانستا ن هیڅکله دپاکستان کمزرتیا نه غواړي دهندوستان او پاکستان په دواړوجګړ کې افغانستان د حالا توڅخه ګټه اخیسې شوه. او پاکستان یې دشا څخه په چاړه وهلی شو . خو مونږ دې کارته دنورو دهڅونو سره سره داکار ونه کړ .... داودخان بټهو ته وویل : تاسې پخپله په۱۹۷۲زکال په کابل کې پاچا ته زمونږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بې طرفۍ نه خوښې څرګنده کړه چې د۱۹۶۵ او ۱۹۷۱ زکالونو په جګړه کې برخه نه ده اخیستې او له صبر نه یې کار اخیستې . داودخان ښکاره کړه چې پښتنو په ښیګړه ، دهغوي دپېژندګلوې او دحقوقو په ساتنه کې افغانستان خپله علاقه نه شو پرېښودای . داودخان وویل : له بلوڅو سره چې څه کېږي هغه د افغانانو دښه ګاونډیتوب احساساتو ته درد رسوي . مونږ غواړو چې پاکستان هلته جنګ بند کړي اود بلوڅو خلکو ته دهغوي دحقونو دورکولو لارې چارې ولټوي . په دې ځای کې بټو د داودخان خبره ومنله او په ټینګه یې وویل:د پاکستان حکومت پاکستان کې داوسیدونکو پښتنو په ښېګړه او دهغوې د حقونو په ساتنه کې د افغانستان جایزه علاقه مني.)) بټو بیا په موسکا کې زیاته کړه :((مونږ غواړو چې دټول پاکستان دخلکو په ښېګړه کې علاقه ولرې ، نه صرف دپښتنو په ښېګړه کې)) داود خان په جواب کې بې له ځنډه وویل :((اجازه راکړې اول دخپلو غم وکړم ، هغې پسې به دنورو پاکستانیانو وار راځي)) . (۳۷ـ م ۱۵۲

د دې سفرونو نه وروسته ددواړو هیوادونو اړیکې ښې شوې او په سرې لانکا کې د ناپېلیو هیوادونو دمشرانو په کنفرانس کې دافغانستان د جمهور رئیس محمد داودخان او پاکستان د صدراعظم ذوالفقارعلي بټوتر مینځ د ۱۹۷۶ زکال داګست د(۲۰) مه نېټه څخه تر (۲۴) مې پورې دوهم ځل لیدنه او خبرې وشوې (۳۷ـ م ۱۵۴

د۱۹۷۷ زکال د جون په میاشت کې بټو له تهران څخه پاکستان ته په لاره کابل کې دلږ وخت له پاره تم شو محمد داودخان ته یې وعده ورکړه چې په پاکستان کې به دګډې وډې وضعې په عادې کېدلو سره دپښتنواو بلوڅو ټول سیاسي بندیان ازاد شي .خو د۱۹۷۷زکال د جولائ په (۵) نېټه دهغه لوی درستیزجنرال محمد ضیاالحق په کودتاه سره دهغه رژیم نسکور اونوموړی بندي او بیا عدام شو . د جنرال محمد ضیاالحق په کودتاه سره نظامي حکومت اعلان شو سیاسي فعالیتونه منع شو دتوقع برخلاف نوي حکومت له افغانستان سره د اختلافو دحل لپاره دبټو په پر تله ښه روغ نیت وښود .جنرال ضیاالحق غوښتل چې محمد داود خان سره ووینې د ۱۹۷۷ زکال په اکتوبر کې کابل ته راغی او دوه ځلې یې داود خان سره په خصوصي توګه ولیدل . ضیاالحق په خبرو کې ټینګار وکړ چې دواړه اسلامي هیوادونه باید په

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوله کې د ورونېو په شان ژوند وکړي او دښمني د دواړو له پاره خطرونه لري موافقه وشوه چې خبرې به بيا کېږي . خو په دې باب کومه (اعلاميه) خپره نه شوه :۴۲_ م۱۲۳

د ۱۹۷۷ زکال په اخر کې د بلوچستان جنګ پای ته ورسېد او د بل کال تر پايه پورې هلته وضع عادي شوه . محمد داودخان د ۱۹۷۸ز کال په مارچ کې د يولړ نورو سفرونو وروسته د پاکستان په بلنه راولپنډۍ ته ورسېد . دامهال جنرال ضياالحق د پښتنو او بلوڅو تول سياسي بنديان لکه عبدالولي خان ،غوث بخش بزنجو ،عطاالله خان منګل او خيبر بخش مري په ګډون له بنده خلاص کړي وو . ضياالحق له محمد داودخان سره د عبدالصمد غوث په ګډون په خصوصي ډول وليدل ،داود خان وويل چې ځينې هيوادونه زمونږ ښو اړيکوته په ښه سترګه نه ګوري زمونږ دغه دوه هيوادونه به په يو موټي کيدو او ورور ولې سره وکړای شي له دغو خطرونو سره مقابله وکړي او خپلې خپلواکۍ خوندي وساتي . بيا محمد داودخان دافغانستان او پاکستان تېرو اړيکو ته له لنډې اشارې نه وروسته وويل چې:((که له پاکستان سره دغه اختلاف نه وای چې ملي جذبه غوره کړې ده افغانستان به هغه لار نه وای نيولې چې يې ونيوله .)) ۴۲_م م۱۲۳او۱۲۴

جنرال ضياالحق د سردارمحمد داودخان نظريات تائيد کړل او دايې مهمه وګڼله چې ددواړو هيوادونو دپخلاينې لپاره اوس دغسې پوهاوی پيدا شوې چې د هغې په رڼا کې به يو وخت نهايي فيصله وشي . محمد داودخان د هغه له وينا څخه مننه وکړه او هيله يې ښکاره کړه چې ((پښتانه به يوه ورځ ددې پرځای چې د کړکيچ سرچينه وي يو موټی کونکی ځواک اوسي .)) ۴۲م ۱۲۴

وروسته محمد داودخان دپښتنو له مشرانو سره ليدنه وکړه او دپاکستان دشالمار په پارک پاکستاني ملت ته خطاب کې وويل : ((ستاسې قوت زمونږ قوت دی ،ستاسې هوساينه زمونږ هوساينه ده او ستاسې ثبات زمونږ ثبات دی)) او داقبال دا شعر يې ووايه :

اسيا يک پيکر آب وگل است ملت افغان دران پيکر دل است
فســـــا داو فساد اسيا از گشـــاد او گشـــاد اســـيا

په بله ورځ د پاکستان د باندنيو چارو وزارت افغان سفارتي هيئت احضارکړ او د باندنيو چارود وزارت سکرترا غاشاهي ،افغان هيئت ته يو متن وسپاره چې پکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

راغلي وو: ((افغانستان لوری به د ډیورند کرښه ددوارو هیوادونو تر مینځ د بین المللي پولي په توگه وپیژني او د پښتونستان دمسئلي نه به تیر شي. دواړه خواوې به یو دبل هیواد په کورنیو چارو کې له لاس وهنې نه ډډه وکړي. دواړه خواوې ژمنه کوي چې د یو بل پر ضد به ددښمنۍ نه ډک پروپاگند نه کوي او دواړه خواوي به داقتصادي ،کلتوري پروگرام لپار دبل سره همکاري کوي)) افغاني هیئت وحید عبدالله وروستي ټکي ومنل خو د لومړنیو ټکو په اړه یې وویل چې افغانستان په دغه ډول دډیورند کرښه منلی نه شي او د پښتونستان مسئله نه شي پریښودلي دغه مسئله به یو ورځ ددوارو خواوو لخوا په قناعت لرونکي ډول سره حل شي او لنۍ خبرې د همدغو موضوگانو د حل لپاره لاره هوارول دي. دوارو مشرانوتر اوسه لا مناسبه موقع نه ده لیدلې. .... دوحید عبدالله په تبصرې سره پاکستاني مامورین یو څه تروه شول ، محمد داودخان د وحید عبدالله خبره پرځای وبلله او هدایت یې ورکړ ((پاکستانی متن ونه منئی)) بیا محمد داودخان دغه موضوع ضیاالحق ته یاده کړه هغه وخندل او ویې ویل ((چې ماموران یې له حد نه ډیر لیوال دي)) هغه داود خان ته دا هم وویل چې په هغه پر مختگ پوه دی کوم چې په دې موضوع کې شوي دی کله چې وخت یې راغی ددوارو خواو لخوا به مناسب گامونه واخستل شي ، خو داوس له پاره ((ددوو ورونو تر مینځ د متنونو او سندونو کوم ضرورت نه شته)
۴۲م ۱۲۷

سردارمحمد داودخان په یوه مطبوعاتي مرکه کي وویل:((په هر څه باندې بحث وشو او دوخت په تیردلو سره به مناسبه موقع کې د هر څه غم وخوري)) دوارو هیوادونو د یو گړ اقتصادي کمیسیون په جوړولوسره موافقه وکړه په کلتوري ډکر کي به هم مرستې پراخه کړي ، ده وویل چي دخبرو بل پړاو به اوړي په کابل کي سرته ورسي خو میاشت وروسته په داود خان باندی کودتاه وشوه[۲۴ـم ۱۲۷.] دواړو مشرانو دپښتونستان د مسئلې د حل او افغانستان سره دپښتونستان او دهغو دمشرانو داړیکو له پاره به د خان عبدالغفار خان د یو لیک متن چې دجنرال ضیاالحق د لیک په ځواب کې یې لیکلي و ولولو عبدالروف خپلواک په خپلې مقاله کې په دې اړه لیکلي دي.((یوه ورځ زه او اجمل خټک یو ځای په وزیر اکبر خان مېنه کې دده (پاچاخان) کورته ورغلو پاچا خان دوه لیکونه رااخیستل او اجمل خټک ته یې ورکړل اوورته ویې وویل :((هلکه اجمله !دا دضیاالحق لیک ولوله او بیا زما

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب هم وګوره چې سم دی که نه»اجمل خټک دضیاالحق لیک ولوستلو او په لیک کې داسې راغلي وو: « پلاره! مونږ ټول تا پسې ډیر خفه شوي یو، ټول پاکستان ستاسود راتګ په انتظار دی،هیله ده چې ډیر ژربه زمونږ سترګې ستا په لیدو رڼا شي»

بیا پاچا خان ورته په ځواب کي لیکلي و:« زه ستا دغه لیک ته حیران شوم ، که ته ماته پلار وایې ، نو ولي دلته په افغانستان کي زما بچیان وژنې ؟ ولې زمونږ کور راورانوی ؟ ریښتنی زوی خو داسي کارونه نه کوي او داسي نور......» بیا اجمل او ما ورته وویل چې ددغسي لیک همداسې ځواب وي . بیا یې سفارت ته تیلفون وکړچې دا ځواب ضیاالحق ته ولیږي .د سفارت سکرتر راغی ده هم ورته ډیره زاري وکړه چې بابا! وطن ته راشه! پاچا خان ورته وویل چي کور او وطن خو مي دادی چې پکې پروت یم بیا نو سکرتر مکتوب له ځانه سره واخیست او لاړ. ۱۹ـ م م -۲۱او۲۲

اوس نو دضیاالحق لیک او د خان عبدالغفار خان ځواب زمونږ دا پوښتنه حل کوي چي پښتونستان د افغانستان سره څومره تاریخي اړیکي لري . هغه خپله وینا رښتیا کړه او ځان یې په افغانستان کي خاوروته وسپاره . دډیورنډد کرښې ارزښت یې له مینځه یوړه او هغه په رښتیني افغانستان خپل کور باله. په دي خاوره او خلکوو دردېده .همدومره داودخان هم په پښتونستان مېن او دهغو دحق خوداراديت له پاره یې له هر راز کوښښ او قربانۍ څخه ډده ونه کړه او حتی ډیرې ستونزې یې په دې لار کې وګاللې دصدارت نه ګوښه او دامریکا د مرستو نه بې برخې شودا مسئله یې ځکه دومره وځیړله چی د پښتونستان مسئله د پاکستان او افغانستان ، او هم افغانستان امریکا او شوروي اتحاد سره په سیاسي او اقتصادي اړیکوباندی ژوره او هر اړخیزه اغیزه درلوده.

ښاغلی عبدالروف خپلواک د کابل پوهنتون استاد په خپله مقاله کې دداودخان اودپښتونستان سره دهغه د علاقی او مینې په اړه داسې لیکلي: «د ۲۰۰۶ ع کال په جنوری کې خان عبدالولي خان مړ شو د ستر پاچاخان او شهید داودخان له مړینو وروسته مونږ پښتنو لپاره دا بله لویه ضایع وه، شهید داود خان هم دافغانستان سیاسي خپلواکي ،ارضي تمامیت ،اقتصادي پرمختیا ، ټولنیز

(c) ketabton.com: The Digital Library

عدالت، دښځو او نارینو د حقوقو د برابرۍ او دانګریزانو لخوا له مونږ څخه دبیلې شوې خاورې او خلکو بیرته اصلي ټاټوبي سره دیو ځای کولو لپاره تر مرګه هلې ځلې وکړې . ده ددغو اهدافو تر لاسه کولو له پاره ان په ۱۹۴۲ م کال د خپلې کورنۍ سلطنت ختمولو ته ملا وتړله، دپښتونستان دورځې نمانځلو ته یې دوام ورکړ ، دپښتونستان ولس سره د اړیکو ساتلو په خاطریې په سر کې د قبایلو ریاست اوبیا دسرحدونو چارو وزارت تاسیس کړل د همدغو اهدافو تر لاسه کولو له پاره یې د خوشحال خان او رحمان بابا لیسې جوړې کړې، په راډیوکې یې د پښتو نستان په نوم خاصې خپرونې ته ځای ورکړ او دپښتونستان ترانه یې د ملي سرود په شان مقدسه وګرځوله او په پای کې یې د همدې موضوع په خاطر ځان او خپله کورنۍ د امریکا یي سیاستونو په لوبه کې قرباني کړل.)) ۱۹ـ م ۳۱

د پورتنیو اسنادو او دلایلو له لوستلو څخه یې پایلې ته رسیږو چې سردار محمد داوخان د کومو سیاسي ستونزو په لړکې چې ورته پېښې وې غټه ستونزه د پښتونستان مسئله وه چې دهغې په وجه دده دصدارت پر مهال له پاکستان سره سیاسي او اقتصادي اړیکې غوڅې شوې او دشوروي اتحادله اقتصادي او سیاسي نفوذ له پاره یې زمینه برابره کړه ... بل پلوته د صدارت له څوکۍ څخه دده په استعفاهم دپښتونستان مسئلې او دپاکستان سره د ترینګلو اړیکو ونډه درلوده . پاکستان داړیکو دغوڅیدو په نتیجه کې دامریکا مرستي لږې او هغه پروژې چې امریکایانو په افغانستان کې تمویلولې نیمګړې پاتې شوې . فوځي وسایل له شوروي اتحاد څخه وارد او دهغو دنفوذ له پاره لاره پرانیستل شوه چې وروسته همدغه ستونزې. شوروي سره دده اختلاف ، لویدیځ او اسلامي هیوادونو ته میلان را مینځته کړ چې دده د واکمنۍ د سقوط او له مینځه تګ سبب شول. داود خان دیو ملي شخصیت په توګه یو آباد ، خپلواک او پخواني افغانستان غوښته . ده د افغانستان پرمختګ د افغاني کلتور او فرهنګ په رڼا کې د پردیو له مستقیم تسلط پرته غوښته او هڅه یې کوله چې ددواړو نړیوالو قدرتونو (امریکا او شوروي اتحاد) تر مینځ د یو ناپیبلي هیواد په توګه پاتې شي . خو د پښتونستان دمسئلې پرته پاکستان سره د اړیکو خرابوالي او دامریکا لخوا د پاکستان په خوله عمل کول د نومړې سیاسي ستونزې لا پسې زیاتې کړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ د ایران سره سیاسي اړیکي :

د ۱۹۲۹ ز کال کې کله چې عزیز الله په تهران کې سفیر و . د افغانستان او ایران اړیکې صمیمي نه وې او د دواړو هیوادو تر مینځ د سرحدي کرښې پر سر مخالفت موجود و . د امان الله خان له واکمنی وروسته د کورنۍ جګړې پر مهال د افغانستان د ننه دا ویره موجود وه چې ایران د افغانستان د یوې ټوټې ځمکې نیولو ته سترګې نیولي دي . د شوروي ایزو ستیا ورځپاڼې د شیکاګو د « تربیون » او ځینو ایران ورځپاڼو په حواله ولیکل : « په ایراني پوله د افغاني بریدونه پرپلمه به ایران پر هرات باندې یرغل و کړي » خو ایران کې د « تهران پیغا م » نومې ورځپاڼې په موخونو کې د ایران د بهرینو چارو وزارت یو اعلامیه خپره کړه چې په کې د شوروي لخوا دغه راز تورونه یې بنسټه ښودل شوي وو . ۳ـم ۳۴۱ او ۳۴۲

د افغانستان په ګاونډیو هیوادونو کې له پاکستان وروسته ایران ډیر مهم دې . په ۱۹۲۵ ز کال په ایران کې د قاجاري کورنۍ واکمنې ختمه شوه پر ځای یې د پهلوي کورنۍ یو نظامې افسر رضا خان پهلوي واک ته ورسېد . نوموړی په ۱۹۴۱ ز کال د دوهمې نړیوالي جګړې په دوران کې شوروي اتحاد او برطانیه فشار په وجه له واکمنۍ نه ګوښه او دهیواد څخه په وتلو مجبور شو . پرځای یې مشر زوي محمد رضا پهلوي پاچا شو . نوموړي هم په ۱۹۵۳ ز کال د صدراعظم مصدق سره د اختلاف له امله هیواد نه وتلو ته اړ شو . خو د نظامي افسرانو او د امریکا دسي ، آې ، ای) په مرسته په دریو ورځو کې بیرته پاچا شو . ده بولړ ټولنیز ، اقتصادي ، سیاسي او د ځمکو اصلاحات عملي کړل . مګر د ۱۹۷۷ ز کال وروسته د آیت الله روح الله (خمیني) په دوامداره او ټینګ مقاومت په پایله کې پاچا د ۱۹۷۹ ز کال په جنوری کې له هیواد څخه وتلو ته اړ او یو کال وروسته مړ شو . ۴۲م ۱۲۸

د ایران د پاچا پواسطه د پاکستان او افغانستان تر مینځ چې د پښتونستان مسلې پر سر اړیکې ترینګلې شوې وې سیاسي اړیکې سره نږدې کېدو او د تاو تریخوالي له مینځه تللو په درشل کې وې اوهم د ایراني بندري لارو څخه د افغاني مالونو د واردولو ، د تجارت دزیاتوالي په اساس د دواړو هیوادونو تر مینځ اړیکې ډیری ټینګې شوې خو په ۱۹۷۲ ز کال کې د هلمند د اوبو پر سر ستونزو پیدا شوه دواړو هیوادونو غوښتل چې دې مسلې ته یوه سوله ایزه حل لار پیدا کړي . د دوی تر مینځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پر لـه پسې او بریالیو خبرو پـه پایله کې د ۱۹۷۳ ز کـال د مـۍ پـه میاشت کې د دواړو هیوادونـو تـر مینـځ د هلمنـد د اوبـو تـړون د افغانسـتان د صـدارعظم موسـی شفیق @ او د ایران د صدراعظم امیر عباس هویدا لخوا په کابل کې لاس لیک شـو . په دې تړون کې چې په ۱۹۵۱ ز کال کې د ایران له پاره چې کومه وړانـدو وینـه شـوې وه زیات حق او برخه ور کړل شوه (۳۷) م ۱۱۹

@ محمد موسي شفیق پـه ۱۳۰۸ لمریز کـال پـه کابـل کي زیږیـدلی . پـلار يې مولوي محمد ابراهیم کـاموي نومیـده اصلا دننګرهار ولایت د کامي د ولسوالي او سیدونکي و ، د هیواد یو لوي سیاست پـوه، د پلومـات ،شـاعر ، لیکـوال او قانون پوه و.
محمد موسي شفیق لومړنی ذده کړه د کامي او کابل په لومړنیو ښوونځیو کی وکړي ،منځني ذده کړي د ننګرهـار لیسـه او نجم المدارس کي کړي وروسته د کابـل پـه عربي دارلعلوم کی شا مـل او لـه هغـه ځایـه څخـه يې ددولسم ټولګي د فراغت سند تر لاسه کړ . لومړنی ماموریت يې په شاهې دارالتحریر کې وروسته د پـوهنی وزارت لخـوا مصر تـه ولیـږل شو ، لیسانس يې د اسلامي حقوقو په ځانګه کي د مصرد الازهرد پوهنتون د قضـا پـه ځانګـه سرتـه ورسول . د کولمبیـا په پوهنتون کي ما فوق لسانس دیپلوم دبین الدول د حقوقو په ځانګه واخست او دامریکا دهارودد پوهنتـون څخـه يې دپه بین المللي مسایلو کي یو تصدیق په لاس راوړ.محمدموسي شفیق د زده کړو ختمولو وروسـته د کابـل پـو هنتـون د حقوقو او سیاسي علومو پوهنځي کي د استاد ، دعـدلي وزارت د قوانینو عمـومي مـدیر ،د عـدلي وزارت د قوانینـو د رئیس او دعدلي وزارت د معین داساسي قـانون د مطالعي د کمیسـون غـړي ، داساسي قـانون د مشـورتي کمیسـون د منشي په ۱۳۴۳ لمریز کال د لویه جرګي عمومي منشي ، دبهرني ،چارو دوزار ت مشاور و وروسـته پـه قـاهره ، بیروت ا و خرتوم او اګره کي يې دسفیر په توګه دندي اجراکړي .محمد موسي شفیق د اتن دحقوق دانانو او دلاهور پـه ښـار کي ختیځ پیژندونکو په کنفرانسونو کي د غړي ،او په ژینو کي د اتومي سلاح لرونکي هیوادونـو پـه غونډه کـي د افغـاني هیئت د رئس په توګه ګډون کړي ، ده په پښتو دري ، عربي ، انګلیسي او فرانسوي ژبو خبري او لیکل کولې شول .

د هلمند د اوبو دویش مسئله ختمه شي . خو د ۱۹۷۸ زکال په پیل کې د ایران د قـم او تبریز په ښار کې مظاهرې وشوې ،په سوونو ایرانیان په کې مړه شول ، دایـران پـاچـا پـه کورنیو شخړو کې ر ا ګیر شو .۳۷ـ م م ۱۷۷او ۱۷۸

په دې ترتیب د هغه سفر افغانسـتان تـه پـاتې شـوې ځکـه پـه همـدې کـال دداودخـان رژیم هم سقوط وکړ . دایران او افغانسـتان تـر مینـځ اړیکې د داودخـان د واکمنـۍ پـه ټولـه دوره کـې ښـې اود پـراختیـا پـه حـال کـې وې. داودخـان د ایـران هیـواد سـره دیـو اسلامي هیواد په توګه د ښو اړیکو غوښتونکې و.

@ دداکتر عبدالظاهرد استعفا دوه ورځي وروسته پـه ۱۹۷۲ زکـال د سپټمبر پـه (۷) د ۱۳۵۱ لمرییـز کـال د قـو س پـه (۱۲) نیټه د پاچا لخوا د صدراعظم په حیث اعلان او کابینه يې تشکیل کړه . د ۱۳۵۲ لمریز کـا پـه کودتـاه کـي بنـدي خو وروسته له بند څخه خلاص شو ولي د ۱۳۵۷ کال کودتاه وروسته ونیول شو د همدي کال د ثور پـه (۲۳) نیټـه شـهید شو .مخونه ۵_۲ : ۴۳۷-۴۳۸_ ۴۳۹- ۴۴۰نوټ : دښاغلي محمد موسي شفیق د لنډي بیو ګرافي پـه ترتیـب کـي ددوه کتـابونو څخـه ګتـه اخسـتل شـوي خـو امـین الله (دریـځ) پـه خپـل اثرکـي دده زیږیـدو کـال ۱۳۱۰ کـال ښـودلي دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱_امین الله (دریځ) افغانستان در قرن بیستم .دانش خپرندوی ټولنه ۱۳۷۹ لمریز کال مخونه ۴۳۹ - ۴۴۲
۲_صدیق الله .بدرڼ د هیواد نامتو څیرو لنډه پیژنګلوي ۱۳۸۲ لمریز کال قجر مطبعه : کلید مخونه ۳۷_۳۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ چين سره سياسي اړيکې :

د افغا نستان او چين ترمينځ سياسي اړيکي تـل ښـې او دوسـتـانه وې . افغانسـتـان په شمال ختيځه برخه کې د چين سره يـوه سرحدي پولـه لرلـه . ولـې دډېـر پخـوا زمـانې څخه را پديخوا د ځمکو پر مخ تثبيت نـه وه. خو دچين دولسي جمهوريت د جوړيدو وروسـتـه (د ۱۹۴۹ زکـال) د سـپـتمبر پـه ۲۱ نېټـه دواړو هيـوادوو تـرمينځ د سـرحد دټـاکلو خبـرې پيـل شـوې پـه ۱۳۳۲ ل ۱۹۵۷ زکـال کـې موافقـه وشـو چـې نومـوړي سرحدي پولـه دې د ځمکـې پـرمخ تثبيـت او وټـاکـل شـي . دغـه شـمال ختيـځـه سرحدي کربښه له يولې درې څخه د يو قوس پـه بڼه د کليک تر کوتلـه (دواخجير د کوتـل سـهيل ختيځ) پورې امتداد لري .بالاخره دغه د افغاني پـامير او سنکيانګ د ولايت تـر مينځ په ۱۳۴۳ ل ۱۹۲۴ زکال کې په فني توګه د ستنو او پليرونو پواسطه په نښه او تثبيت شو (۲۹) م م۱۷۳و۷۴

د چين د هيـواد سره د سـردارمحمد داودخـان د صدارت ۱۹۵۳-۱۹۲۳ زکـال او واکمنـي ۱۹۷۳ -۱۹۷۸ ز کـال پــه دوره کــې سياســي اړيکــي ښــې وې. ددواړو هيوادونوتر مينځ کومه سياسي ستونزه موجوده نه وه.د چين له هيواد سره دافغانستان اقتصادي او سـوداګريزې اړيکي ښې وې . اوس چينايي مالونـه پـه افغانسـتـان کـې پلورل کېږي او د ګاونډيو هيوادونو سره په پرتله د چين هيواد د افغانستان په کورنيو چارو کي مداخله نه کوي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناپېلیتوب له غورځنګ سره د سردارمحمد داودخان اړیکې:

د نړۍ هرې امپراتورۍ کو ښښ کړی چې لومړی هند ونیسي او بیا د نورو په وړاندې د هغه ساتنه وکړي . د روسي او بریتانیا د همدې سیاست په پایله کې افغانستان ډېر زیان ولید . ځکه دوی (روسانو) هند ګرمو اوبو ته ځان رساوه. خو انګلیسانو د هغوې دپر مختګ د مخنیوي له پاره پر افغانستان سیاسي او نظامي فشار زیاتوه چې دهمدې موخې له پاره یې دوه ځله (۱۸۳۹ _۱۸۷۸ ز کلونو کې) پر افغانستان نظامي یر غلونه هم وکړل . خو د ګندمك د تړون (۱۸۷۹) می او د ډیورنډ تړون (۱۸۹۳زکال) لاسلیك کولو وروسته انګلیسان نسبتا خپلې موخې ته ورسیدل. ځکه ددوهم نړیوال جنګ نه وروسته سردار محمدهاشم خان د ډیورنډ دکرښې څخه هغې خواته پښتانه د انګلیسانوپر ضد د شورش نه منع کول او اجازه یې نه ورکوله چې د افغانستان له خاورې څخه د انګلیسانو پر ضد تبلیغات وکړي ، دموازنې د ساتلو په غرض یې د افغانستان په شمال کې د شوروي اتحاد ضد عنا صر د هغه هیواد پر ضد د پوځي عملیاتو څخه منع کول او په ۱۹۳۶ز کال کې یې د ځینو توکو د واردولو تړون هم لاسلیك کړ . ۳۷ م :۶۸

ددوهمې نړیوالې جګړې وروسته بریتا نیا ډیر ژر د هند د نیمې وچې څخه ووتله او دوه هیوادونه (هند او پاکستان) مینځ ته راغلل . د افغانستان د ګاونډ څخه د بریتا نیا لرېوالی داسې حالا ت پیدا کړل چې د هیواد د سیاسي او اقتصادي کړنلارې ټاکنه یې تر اغیزې لاندې راوسته ،ځکه په دوهمې نړیوالې جګړې پسې ډیر ژر سړه جګړه پیل شوه . دنړۍ هیوادونه په دوو مخالفو ډلو وویشل شول چې د یوې ډلې مشري د امریکا متحده ایالاتو اودبلې ډلې مشري شوروي اتحاد کوله چین هم د شوروي اتحاد ملګري و.د سړې جګړې پر مختګ افغاني واکمنان اندیښمن کړل ځکه امریکا چې په اسیا کې د شوروي اتحاد د نفوذد مخنیوي له پاره کومه ستراتیژي درلوده هغه د دوی د(افغانستان) له ګټو سره سمون نه درلود. امریکایانو د شوروي اتحاد او چین د نفوذ دمخنیوي له پاره یوازې په نظامي تړونونوبسنه وکړه او ددې تړونونودغړو هیوادونو په وسیله یې د پورتنیو هیوادونو (شوروي اتحاد او چین) څخه کرښه تاو کړه تر څو په نړیواله کچه د کمونیزم د نفوذ او پر مختګ مخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ونيسي . افغانستان په دغو تړونونو کې له ګډون څخه ډډه وکړه. خو امريکا په نظامي تړون کې د نه ګډون په وجه افغانستان سره له اقتصادي مرستو ډډه وکړه . بل پلو ته شوروي اتحاد هم که يو طرف ته جګړې زپلې وه خو بيايې هم نيم المان او يو شمېر آسيايي هيوادونه تر کنترول لاندې وو .او ددوی پخوانۍ دښمنه امپراتوري(بريتانيه) په اسيا کې غايبه شوې وه .دوی هم د اسيايي هيوادونو د سياسي او اقتصادي فعاليتونو نظارت او د سياسي لوري کنترول خپل حق ګڼله .۱۰ــ م ۸۰

ددوهمې جګړې له پای ته رسيدو وروسته د اندونيزيا په شمول يو شمير هيوادونه آزادۍ ته ورسيدل ، خود اندونيزيا او هاليند د لنبکرتر مينځ خونړۍ جګړه پېښه شوه. ددې پېښې د څېړلو په غرض د ۱۹۴۹ زکال د جنوری په مياشت کې پنځلسو (۱۵) آسيا يي هيوادونو په نوي ډهلي کې غونډه وکړه تر څود هاليند په مقابل کې يو واحد دريځ غوره کړي او دملګرو ملتونو په سازمان کې د مخالفو نړيوالو ځواکونو تر مينځ او هم دشخړو د هوارولو په لار کې د منځګړو په حيث خپلو همکاريو ته ادامه ورکړي. دغو هيوادونو د کوريا د جنګ په ختمولو کې فعاله ونډه واخيسته ، د هند صدراعظم جواهر لعل نهرو ددې هيوادونودې همکارۍ ته مثبتې بې طرفۍ نوم ورکړ. ۴۱:م۴۵

د اندونيزيا صدراعظم د۱۹۵۳ زکال د اګست په مياشت کې خپل پارلمان په غونډه کې د اسيايي او افريقايي هيوادونو د همکارۍ غوښتنه وکړه. د دې وړانديز په اساس د ۱۹۵۴ زکال د اپريل په مياشت کې داندونيزيا ،هند ،پاکستان ، سيلون او برما صدراعظمانو د کولمبو په ښار کې سره غونډه وکړه دوی پريکړه وکړه چې بله غونډه به د اندونيزيا د بوګر(Bogar) په ښار کې دايره کړي د بوګر په غونډه کې پريکړه وشو ه چې د باندونګ غونډې ته دې ځينې اسيايي او افريقايي هيوادونه هم را وبلل شي او په لاندې موضوعاتو باندې بايد په دې غونډه کې بحث وشي. داسيايي او افريقايي هيوادونو تر مينځ به همکاري جلبوي او په نړۍ کې به د سولې سره مرسته کوي .۴۱ : م ۴۵

د باندونګ کنفرانس د ۱۹۵۵ زکال د اپريل د مياشتې له ۱۸ نېټې تر ۲۴ نېټې پوري (۱۳۳۴ لمريز کال د حمل د مياشتې په ۲۸ نيټه) ذ اندونيزيا د باندوګ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

بـــــــار کـــــــې د لانـــــــدې (۲۷) هیوادونـــــــو (افغانســـــــتان ،برما ،کمبودیا ،سیلون،مصر،حبشـــــــــــــه،هند ،اندونیزیا ،ایران،عراق ، اردن، لاوس، لبنـان، لیبریـا ، نیپـال، شـمالي ویتنـام ،پاکسـتان، فلیپـین، سـعودي عربستان،سودان،سوریه،تایلند ، ترکیه،جنوبي ویتنام، او یمن) په ګډون دایره شو. په دې کنفرانس کې افغانسـتان فعالـه ونډه واخیسـته. پـه نومـوړي کنفرانس کې د افغاني هیئت مشري سردار محـمد نـــعیم خان په غاړه درلوده ۴۱ـ: م ۴۵

د افغاني هــيئت ترکـیب په لاندې ډول و:

سردار محمد نعیم خان د صدارت مرستیال او د بهرنیو چارو وزیر د هیئت رئیس عبـد المالك عبـد الرحیزي د مـالي وزارت کفیـل او دملـي اقتصـاد د وزارت کفیـل، دمطبوعـاتو مستقل رئیس محمد هاشم میونـدوال، داکتـر نجیب ا لله پـه لنـدن کې د افغانســـتان لـــوي ســـفیر، عبـــد الهادي داوي پـــه انـــدونیزیاکې د افغانســـتان مختـار وزیر،عبد الرحمن پـژواك ، محـمد غـوث علیـزی میر عبد الوهاب ، او سـید محمـد قـاسم رښـتیا د بـاختر د اژانـس رئـیس د افغانسـتان د مطبوعـاتو دنماینـده پـه توګه د هیئت سره ملګري وو. ۲۱ م۳۶۸

د بانـدونك پـه کنفـرانس کـــې د ناپیـــلو هیوادونـو لـه خــوا لانـــدې پـــنځه اصــــله تصویب شول .

۱ـ دیو بل د خاورې بشپړتیا او ملي حاکمیت ته به احترام کوي.

۲ ـ یو پر بل به تعرض نه کوي .

۳ ـد یوبل په کورنیو چارو کې به مداخله نه کوي .

۴ ـد یوبل سره به مرسته کوي .

۵ ـ په سوله کې به سره ژوند کوي .

دلته یوه خبره د یـادولو وړ ده چې دغـه پورتـه پنځـه اصله یـو کـال مخکـې د ۱۹۵۴ د اپریـل د میاشـتې پـر ۲۹ نېټـه د تـبت پـه مــوضوع کې جواهــرد لـعــل نـهــرو او جــووین لای له خوا ومنل شو.۴۱ـ: م ۴۶

پریکړه وشوه چې د ناپیلیو هیوادو راتلونکي غونډه بـه د ۱۹۵۶ ز کـال پـه مـارچ کې په الجزایرکې دایره شي .شورویانو هم ادعا کوله چې دوی یو اسیایي هیـواد دی ، د الجزایـر پـه غونـډه کې بایـد ګـډون وکـړي ولـی چینیـانو مخالفـت کـاوه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي يو اروپايي هيواد دی. اوپه کنفرانس کې د ګډون حق نه لري په دغه وجه د ناپيلتوب د غورځنګ غړي پر دوو ډلو وويشل شول . د چين صدراعظم جووين لای په کنفرانس کې د برخې اخستلو له پاره قاهرې ته رسيدلي وچې ۱۹۵۶ زکال د جون د مياشتې په ۱۹ نېټه هواري بومدين د ابن بلا پر ضد په الجزاير کې کودتاه وکړه په دې توګه داسيايي او افريقايي د(ناپيليو)هيوادونو غونډه وځنډ يده . شپږ کاله وروسته د ۱۹۶۱ زکال د سپټمبر د مياشتې په لومړۍ ورځ د ناپيلو هيوادونو کنفرانس د يوګو سلا ويا په پلاز مينه بلګراد کې جوړ شو چې د افغاني هيئت مشري سردار محمد داود خان

کوله دغه کنفرانس د سيمې پر اساس نه بلکې د ناپيلتوب د غورځنګ د اصولو په اساس جوړ شوی و . هغه هيوادونه چې د نړيوالو نظامي اتحاديو غړي وو، دغه کنفرانس ته دعوت نه شول. د افريقاهغه هيوادونه چې د فرانسې سره يې نږدې اړيکې درلودې په کنفرانس کې د ګډون څخه محروم شول. پاکستان او ايران دواړه کنفرانس ته را ونه بلل شول، د بلګراد په کنفرانس کې د ګډون له پاره استر يا ،آيرليند او لا تيني امريکا ته په کنفرانس کې دګډون له پاره بلن ليك استول شوي وو. برازيل ، بوليويا او اکوادور د مشاهده کونکو په توګه په کنفرانس کې برخه واخسته . د بلګراد په کنفرانس کې د نړۍ دغه لاندې څليرويشتو هيوادونو (افغانستان ،د الجزاير جلا وطن حکومت، برما ،کمبوديا ، ګيتي، کيوبا ، قبرس، حبشه، ګانا ،ګيتي ،هند ،اندونيزيا ،عراق، لبنان،مالی ، مراکش ، نيپال ، سعودي عربستان ،سوماليه ، سودان،تونس، عربي امارت ، يمن او يو ګو سلا ويا) ګډون کړی وو اوس د ناپيپلو هيوادونو غورځنګ۱۱۳ اصلي غړي ۱۳ مشاهده کونکي او د (۲۷) ميلمانه غړي لري د دي سر بېره ددغه نهضت په غونډه کې (۲۴) بين المللي

(c) ketabton.com: The Digital Library

موسسو استازي برخه اخلي چې د هغو له جملې څخه (۶) مشاهده کونکي او (۱۸)د میلـــمنو په تــــــوگـــــه گډون وکړل.۴۱ـ: م ۴

د بلگراد په کنفرانس کې د افغاني هیئت غړي عبارت و له: سردارمحمد داود خـان د هئیت رئیس او هـر یـو د ملگـرو ملتـو پـه سـازمان کـې د افغانسـتان دایمي استازی عبدالرحمن پژواك ، د بهرنیو چارو پـه وزارت کـې د ملگـرو ملتـو د څانگـي مدیر عبدالغفور روان فرهادي، د بهرنیوچارو وزارت مامورین لکه سعدالله غوثي ، امان الله حسرت ، یـونس رفیـق، او یاسین محسني و او سید محمد قاسم رښتیا د دوی سره ملگري و.د غونډې په دوهمه ورځ پربکړه وشوه چې دبهرنیو چارو وزیـران دي د اعلامیې د ترتیبولو په خاطر په ځانگړې ځای کې غونډه وکړي .چي ښاغلي پژواك د دوو تنو غړو سره هلته معرفي شو. په غونډه کې د اندونیزیا جمهـور رئـیس سو کارنو وړاند یز وکړ چې : (د ایریـان غربي) پـه اړه بـا یـد پـه اعلامیـه کـي یـو دوه جملې ځای کړل شي .په غونـډه کـې ددې وړانـدیز پـه مخالفت یـو شـمېر گـډونکونکو لاسونه پورته کړل لومړي د سعودي عربستان نماینده د واحه بریمي موضوع چې د انگلستان سره یې لانجه درلوده مطرح کړه سردار محمد داود خان پرته له ځنډه څخه میکروفـون د ځـان خواتـه را کـش کـړ. او پـه لـوړ آواز یـې وویـل : (کـه چېـرې مخکنـې پرېکړه ما تېرې په هغه صورت کې د پښتونسـتان مسـئله چـې د اتـه میلونـه انسـانانو سـر نویشـت سـره تـړاو لـري لـه بلـې هـرې موضـوع څخـه اړینـه او مهمـه ده بایـدد لومړيتوب حق ورکړل شي ، زه په هیڅ ډول داسې یوه استثنا قبلولې نـه شـم .) ۲۳ـ م م ۱۴۱ او ۱۴۲

د سردار محمد داود خان وینا په غونډه کې سخت انعکاس وکړ د یوگوسلاویا د بهرنیو چارو وزیر پوپو ویچ د سید قاسم رښتیا په غوږ کې وویل چې مارشال ټیټو هیله لري چې جناب صدراعظم صاحب بله موضوع را پیدا نـه کـړي ،مـونږ بـه کوښـښ وکړو چې موضوع دده دمیل سره سم حل کړو دایې وویل او د تـالار هغـې خواتـه چـې هلته د اندونیزیا جمهور رئیس سوکارنو دنهـرو او د گانـا جمهـور رئـیس نگرومـا وو حرکت وکړ. پوپوویچ لومړي د نگرو په غوږونو کې پټې خبرې وکړې . دغو دواړو د مارشال ټیټو وړاندیز سووکارنو ته ورساوه هغه موافقـه وکـړه . وروسـته سوکارنو د غونډې د رئیس د لبنان صدراعظم صاحب سلام څخه اجازه واخسته پـه لـوړ اواز یـې وویـل :د غونډې ډېر گډونکي زما د وړاندیز سره موافقه نه لري پس زه خپل وړاندیز

(c) ketabton.com: The Digital Library

ببرته اخلم . چې دا اعلان د ګډونکونو له خوا په چکچکو سره بدرګه شو اما سردارمحمد داود خان همغسي عصبي و . دم په دم به يې سګرت څکول . ۲۳ـ م ۱۴۲

د اعلامیې متن غونډې ته را ورسېد پر ځینو مادو لکه واشنګټن او مسکو ته د هیئتونو لېږل وو د کنفرانس د پرېکړې د اعلانولو مخکې. سوکارنو د اندونیزیا جمهور رئیس په خپل ځان واشنګټن ته د هئیت د رئیس په توګه کاندید کړ . مګر د هند صدراعظم جواهر لعل نهرو مسکو ته د هیئت د رئیس په توګه د خلکو له خوا و ټاکل شو .بالاخره اعلامیه لاسلیك او غونډه د سهار په ۳ بجو پاي ته ورسیده . سردارمحمد داود خان د غونډې له پاي ته رسېدو دری ساعته وروسته د سهار شپږ بجې له بلګراد څخه د کابل په لور حرکت وکړ . ددې وارخطايي علت هغه اولتيما توم و چې ده یوه اونۍ مخکې د ۱۹۶۱ د اګست په ۳۱ نېټه د افغانستا ن دحکومت له خوا پاکستان ته د قونسلګریو د بند بدو په اړه ورکړی و. د هغه ضرب الاجل وخت په همدغه ورځ (۱۹۶۱ز کال د سپټمبر په شپږمه نېټه) پوره کېده. سردارمحمد داود خان غوښتل چـــې په هـــمدې ورځ کابـــل تـــــه را ورسېږي ۲۳-م: ۱۴۲

د غونډې د پای ته رسېد و وروسته سوکارنو غوښتل چې دداودخان سره پخلا شي . مګر کله چې سوکارنو ده ته نږدې شو داود خان بل پلو ته حرکت وکړ او د ځان سره يې وویل . (بي شحصیته انسان) څو ورځې مخکې جمال ناصر ته بد ويلې اوس هره لحظه د هغه په مقابل کې لاس په نامه ولاړ دی ، هیله نه لرم چې له داسي انسانانو سره مخامخ شم .)) ۲۳ــ-م ۱۴۳

سردار محمد داودخان په دې کنفرانس کې مثبت نقش ولوباوه . ښاغلی داودخان د افغانستان د ناپېلتوب په اړه ۱۳۵۴ لمریز کال د مېزان په ۱۹ نېټه د ترکيي خبر نګار سره په مرکه کې وویل :((په دې کې شك نشته چې مونږ د سولې غوښتونکي یو هیله لرو چې د نړۍ د ټولو هېوادونو سره دوستانه او صمیمي اړیکي ولرو.افغانستان یو ناپېیلی او بې طرفه هېواد دی .مګر د ټولو مسئلو په اړه مونږ بې طرفه او بې تفاوته نه یو . ځکه د افغانستان بې طرفي یوه فعاله او پر آزاد قضاوت باندې ولاړه بې طرفي ده ۴ _ م : ۲۵۴

همدارنګه نومړې په ۱۳۵۵ لمریز کال د جمهوریت د دریمې کالیزې د نمانځلو پرمهال بیا هم د افغانستان په ناپېیلتوب ټینګار وکړ او و یې ویل : ((افغانستان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريمې نړۍ هېوادونو له جملې څخه يو ناپېيلي هېواد دې. د سيمي او نړۍ هېوادونو کلونه کلونه د نړيوال امپر يا ليزم د استعمار تر اغېزې لاندې ډېر زيا نونه گاللي دي. مگر نن د غفلت له خو به و يښ شوي چې اوس دنړۍ ددغه بدلون په خاطر يوه نوي نهضت ته اړتيا لري او په دې عصر کې د دغه نهضت اغيزه د پام وړ ده.)) ۴۱م: ۳۵۵

سردارمحمد داود خان مخکې له دې چې د ناپېيلو هېوادونو کنفرانس کې د گډون له پاره د سرېلانکا پايتحت کولمبو ته ولاړ شي د ناپېيلتوب د غورځنگ په بې طرفۍ باندې يې ټينگار وکړ اومصري خبر نگار جميل عارف د دې پوښتنې په ځواب کې چې رومانيا د ناپېيلتوب د غورځنگ غړيتوب تر لاسه کولاي شي وويل: ((هغه اساسنامه چې په بلگراد کې تصويب شوې په دې اړه واضح ده چې ددې نهضت دروازې د هغو هېوادونو پر مخ تړلې دي چې د يو نظامي پيمان غړي وي. رومانيا هم د وارسا د نظامي پيمان غړي دي ددې هېواد منل غيري ممکن او غيري معقول کار دی.))۷ -م ۲۵

د ناپېيلو هېوادونو د کولمبو(سرېلانکا) په کنفرانس کې د جمهور رئيس ،صدراعظم او د بهرنيو چارو وزير په توگه د سردارمحمد داود خان گډون حتمي وه . ددې هيئت غړي عبارت وو له: سردارمحمد داود خان د هيئت مشر ،وحيد عبدا لله د بهرنيو چارو د وزارت معين ، عبدالرحمن پژواك په نوي ډهلي کې د افغانستان لوی سفير ،حميدالله د سوداگرۍ وزارت معين ، وفي الله سميعي د معارف وزارت دوهم معين او عبدالصمد غوث د بهرنيو چارو وزارت د سياسي چارو عمومي مدير د غړو په توگه ملگري وو .د نوي ډهلي په هوايي ډگر کې له لږ تم کېدو وروسته افغاني هيئت د ۱۳۵۵ لمريز کال د اسد په ۲۴ نېټه د ناپېيلو هېوادونود مشرانو په غونډه کې د گډون له پاره د سيرېلانکا پاي تخت کو لمبو ته ورسېد. ۷-م ۲۵۷

داود خان په کنفرانس کې وينا وکړه او افغانستان يې د ناپېليتوب غورځنگ له بنسټ ايښودونکو څخه وگاڼه او په دواړو نړيوالو جگړو کې يې دافغانستان د بې طرفۍ غوره مثال ورکړ. او دناپېلو هيوادو تر مېنځ په يووالي او همکارۍ باندې يې ټينگار وکړ ده په ښکاره ډول د پښتونستان مسئله ياده نه کړه بيا هم ده په خپله وينا کې ځينې مسايلو ته اشاره وکړه او د پښتونستان مسئله يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تائید کړه ده وویل : «د افغانستان سیاست د ناپېلیتوب ، دوستۍ او نړیوالي سولې په اصولو ټینګ دی . خو زمونږ بې طرفي د نړیوالو مسایلو څخه د استعفا په معنی نه ده بلکه یو فعال او مثبت سیاست دی، دغه سیاست د تجاوز، د نورو سیمو د نیولو د خلکو د حقوقو د پایمالولو او ملي حاکمیت د له مینځه وړلو سره نه پخلا کیدونکی سیاست دی اوددنیا په هیڅ برخه کې دا ډول سیاست نه مني » ۷ ـ م م ۲۵۷او۲۵۸

سردارمحمد داود خان د ناپېیلتوب د غورځنګ کلك پلوی او دې اصولو ته تر اخره وفادار پاتې شو .دی هیڅ کله هم د نړیوالو ځواکونو تر اغېزې لاندې را نه غی. نوموړی د صدارت او ریاست جمهوري پر مهال د ناپېلیتوب غورځنګ ته وفادار و. هغه په دې اند و چې ددریمې نړۍ هېوادونه د خپل کلتوري او ملي فرهنګ په رڼا کې د شرق اوغرب له پیروي پرته د پر مختګ او تکامل لاره طی کړې ده . دخپلې واکمنې پر مهال د شوروي اتحاد مشر بریژنف سره په کورنیو چارو کې د مداخلې په اړه کلك لفظي ټکر وکړ . اوخپل سفر یې نیمګړې پرېښود. داودخان د امریکا او شوروي تر مېنځ د تعادل پلوي وه . غوښتل یې چې له دواړو هېوادو څخه مرسته تر لاسه کړي او دخپل هېواد په پر مختګ کې ترې ګټه واخلي.

ـ بهرنیو هېوادونو ته د سفر موخې او پایلې:

اسلامي هېوادونو ته د جمهور رئیس سردار محمد داودخان سفر کومه بېړه نه وه . بلکې هغه غوښتل چې په اوه کلن اقتصادي پلان کې د شوروي اتحاد مرستندویه انحصاري سر چینې لږې شي او دهیواد شمالي برخې چې د ډېرو کلونو له پاره د شوروي اتحاد پروژو ته په انحصارې ډول ځانګړې شوې وې خلاصې کړې .دغو اسلامي هېوادونو مخکې هم د نوموړي پر مختیایي ،اقتصادي پلان په تطبیق کې د مرستو ژمنې کړې وي . محمد داود خان غوښتل چې د نویو اړیکو د ټینګښت په خوا کې له دغو هېوادونو څخه د خپل ځان او دولت لخوامننه هم وکړي.
۳۲ ـ م م ۱۲۰ او۱۲۱

سردارمحمد داود خان دجمهوریت په ټوله دوره کې د اقتصادي منابعو پراختیا، خپل استقلال ، داسلامي او ناپېیلي هویت دبقا او ساتنې په خاطر هڅه کوله چې د بې طرفو او اسلامي هېوادونو څخه مرستې تر لاسه کړي. ده د همدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

موخې له پاره د ۱۹۷۴ زکال د جولاي په میاشت کې سردارمحمد نعیم او وحید عبدالله ایران ، عراق، لیبیا ، الجزایر، مصر، سعودي عربستان او کویټ ته واستول . دغو ټولو هېوادونو له دوې سره د صمیمانه سیاسي اړیکو د ټینګولو او اقتصادي مرستو وعدې وکړې ، او دا چې افغانستان خپل استقلال ،اسلامي او ناپېیلي هویت ساتلې دی د پورتنیو هېوادونو د ستاینې وړ وګرځید .همدارنګه سردار محمد داودخان هم د۱۹۷۵ زکال په اپریل کې تهران ته سفر وکړ چې د ایران دولت د دې سفر په دوران کې د اوه کلن پلان د تطبیق له پاره افغانستان ته د دووبېلونو ډالر پور ورکولو موافقه وکړه.۳۷ م م: ۱۷۲ او ۱۷۷)

سردارمحمد داودخان په ۱۹۷۴ زکال مسکو ته سفر وکړ خو په همدغه کال (۱۹۷۴زکال اکتوبر) د شوروي اتحاد د دفاع د وزارت مرستیال مارشال موسکونیکو کابل ته رسمي سفر وکړ. دی پخوا د یو شمېر هیوادونو سره محمد داودخان مخکې د خپل صدارت پر مهال هم د یپلوماتیکې اړیکې ټینګې کړې وې چې د جمهوریت په دوره کې هم د همدغو هیوادو سره دده اړیکې ښې وې د چین له هیواد سره پر۱۹۵۵ (۱۳۳۴المریز کال) دیپلوماتیکي اړیکې ټینګې وې او په ۱۹۶۰زکال د دواړو هیوادونو تر مینځ د نه لاس وهنې اود توکو واردولو تړون هم لاسلیک شو .په ۱۹۵۸ ز کال کې د رومانیا او مجارستان سره دیپلوماتیکې اړیکې او د المان سره سوداګریزې اړیکې ټینګې او همدارنګه د افغانستان او پولینډ ترمینځ د فرهنګي همکارۍ تړون لاسلیک او دچکوسلواکیا له خوا مرستې هم زیاتې شوې .۲۱-م ۳۴۷

په ۱۹۸۵ زکال پاکستان سره د افغانستان په ګډه یو ترانزیتي تړون لاسلیک او په همدې (۱۹۵۸)کال فدرالي المان (المان غرب) نماینده ګې فعال ،او دافغانستان او المان ترمینځ د اقتصادي او تخنیکي همکاریو تړونونه لاسلیک شول. دغه راز په ۱۹۵۹ زکال دفرانسې او افغانستان ، په ۱۹۶۰ زکال د افغانستان او ایټالیا ،په ۱۹۶۲ز کال د ایران او افغانستان له لارې دسوداګریزو مالونو د راوړلو تړون لاسلیک شو .۲۱_م ۳۴۷

سردارمحمد داود خان په دې بریالی شو چې دده دولتي لوړ پوړي چارواکي او دې په خپله ځینو هیوادونو ته سفر وکړي تر څو د خپل بهرني سیاست موازنه وساتي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د همدې سیاست په پایله کې سردار محمد نعیم د امریکا په بلنه په ۱۹۷۶ زکال امریکا ته سفر وکړ . تر څو د نشه یي توکو د نه کرلو په اړه د هغه هیواد ذیصلاح مقاماتو سره خبرې وکړي . خو افغانستان له دې مخکې د امریکا د کانګرس په غوښتنه په ۱۹۴۷ زکال کې د کوکنارو د نه کرلو اعلان کړی و ، خو بزګرو د ځمکې د لږوالي له امله د کوکنارو له کرلو پرته بله چاره نه درلوده . دغه مهال یو شمېر هیوادونه د جرمني او امریکا په شمول د ملګرو ملتو موسسي ته پیسې ورکړې چې د افغانستان پولیس پرې تقویه کړي تر څو هغوې د کوکنارو د کرلو مخه ونیسي . د افغانستان دولت هم د بهرنیو چارو په وزارت کې یوه ځانګه پرانیسته چې د کوکنارو د کرنې د مخنیوي لارې چارې ولټوي . په دې اړه یو څه پرمختګ وشو . خو د ۱۹۷۸ زکال د ثور د اوومې نېټې د بدلون وروسته د امریکا او افغانستان تر مینځ اړیکې خرابې شوې. ۴۲ م م: ۱۳۴او۱۳۵

سردارمحمد داود خان په دې سفرونو کې چې دده او دده د دولتي د لوړپوړو چارواکو له خوا سرته ورسیدل و توانیده چې د امریکا او شوروي اتحاد ترمینځ په بهرني سیاست کې انډول (موازنه) وساتي او له اسلامي هیوادونو څخه د مرستې د ترلاسه کولو په مټ د شوروي اتحاد نفوذ د افغانستان په اقتصادي چارو کې یو څه کمزوری کړي . په ۱۹۷۶ز کال کې د امریکایانو لوړ پوړي چارواکي ، کسینجر کابل ته راغی او د افغانستان د ناپییلتوب په اړه یې د خپل دولت خوښي ښکاره او د مرستو وعده هم وکړه د عربي هېوادونو لخوا مرستو داود خان په خپل ناپییلي سیاست باندې باوري کړ. خوده د خپل هیواد پرمختګ د نورو هیوادونو له نفوذ پرته غوښته او تل یې هڅه کوله چې دغه مرستې د بهرنیانو له نفوذ پرته تر لاسه کړي . نوموړي د همدې موخې له پاره د واکمنۍ په اخرو وختونو کې یو شمیر اسلامي او عربي هیوادونو ته سفر وکړ او دلیونید برژنیف یوه سرزوره خبره (د افغانستان په شمال کې د لوید یځوهیوادونود انجینرانو پر استخدامولو باندې انتقاد) د بریژنیف سره خبرې بس او خپل سفر یې نیمګړی پریښود چې دده دا عمل دده د اسقلالیت او خپلواکی ښکارندوي ده . هغه د هیچا امر او نفوذ نشو زغملي او هیچاته د هیواد په کورنیو چارو کې د لاس وهنې اجازه نه ورکوله . د اسقلا لیت او خپلواکی ښکارندوي ده. سردارمحمد داود خان د هیڅ هیواد نفوذ او په کورنیو چارو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس وهنه نشو زغملي . نوموړي تر اخره ناپېيلي پاتی شو او په نړیوالو نظامي ترړنونو کې یې ګډون ونه کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتصادي کړنلاره

ــ له بهرنيو هېوادونو څخه دقرضې اخېستل .

سردار محمد داود خان غوښتل چې د شوروي اتحاد له انحصار څخه د خلاصون له پاره ځانته يوه بله لاره پيدا کړي ، په دي نيت يې اسلامي هيوادونو ته سفر وکړ او د ايران سره يې په ۱۹۲۵ز کال يو اقتصادي تړون لاس ليک کړ . داود خان په هغه لار تلل غوښتل چې نه شوروي اتحاد غوښتل اونه امريکا ، ايران هم د خپل فرهنگ او نفوذ د پراختيا په فکر کې و . سردار محمد داود خان د ايران دې موخې ته په اشارې سره وويل : « ما از ايران تقاضای کمک نکرديم ، ولی اگر اعليحضرت پادشاه ايران که الان تصميم گرفتند به افغانستان کمک کند . با کمال ميل مې پزيريم و البته مي دانيم که اين کمک ها بدون شرط است منظورم اين که فشار به صورتی نبوده که وادار کند دولت افغانستان را که مطالبی را بپزيرد ....» ۲۸ م م ۱۸۹ او ۱۹۱

داود خان د ايران د دولت په موخه هم پوهېده خو د ايران د دولت نفوذ او انحصار يې هم نه مانه . نوموړی د شوروي اتحاد پر ځای د نورو زېرمو د پيدا کولو په لټه کې و تر څو د هيواد په پرمختگ کې يې ترې گټه واخلي . ځکه ايران د دوو بيليونو ډالروپټليو غزولو او بندر عباس او نورو لارو څخه د افغانی مالونو د صادرولو او وارودلو وعده هم کړې وه په دې مرستو کې د هغه هېواد هدف نغښتی وه . د امريکا متحد ايالاتو زياته علاقه نه ښودله ځکه افغانستان يې د شوروي اتحاد يوه سپوږمی بلله او د پاکستان سره د اختلاف په اساس چې افغانستان ته يې ښه نه ليدل.[۳۳ م ۲۳۹] خو بياهم د شوروي اتحاد (د مسکو د کرښې ضد دولتونو او د هغوي په سر کی د امريکا متحد ايالاتو له پيل څخه کوښښ کا وه چې داود خان له شوروي اتحاد څخه لرې کړي . افغانستان ته يې د اقتصادي مرستو وعدې ورکړې ولی امريکا ژمنه کړې وه چې د خپلو مادي او تخنيکی مرستو په خوا کی به عربي هيوادونو هم وهڅوي چې د افغانستان په اقتصادي پرمختگ کی مرسته وکړي .

دلته د امريکی او ځينو هيوادونو د مرستو څخه د بيلگی په توگه يادونه کوو .

د امريکا د تعلميی چارو په برخه کی د کابل پوهنتون د انجينرۍ ، کرنی او ښوونې او روزنې له پوهنځيو سره د ۱۳۵۲ لمريز کال دلينډۍ په ۱۸ نېټه د دری ميلنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالرو د مرستې وعده وکړه . او د همدې کال د حوت په اتمه نیټه یې د دیموګرافی ، راهنماي خانواده او د صحیې وزارت د احصائیې د پروګرام سره یو میلون او دیرش زره ډالرو مرسته وکړه . دغه تړون د معارف د وزارت د معین علی محمد خرم او د امریکا د سفیرتیودرو ایلوت ترمینځ لاس لیک شو .او د ځمکې د لاندینو منابعو د لټون له پاره یې هم په همدې (۱۳۵۲ ل)کال د (۱۲۵) زره میلونو ډالرو د مرستی وعده وکړه.په (۱۳۵۳) لمریز کال کی د تعلیمی نصاب د چارو له پاره (۸۱۹) زره ډالرو د مرستی وعده وکړه . د چین هېواد په کندهار کې د (۲۵۲) بستریز روغتون تړون لاس لیک کړ د کاناډا هېواد د ۱۳۵۳ لمریز کال د ثور په (۷) نیټه یو بال تیاره باختر افغان الوتنې ته داضافی سامان سره د نهه (۹) سوه زرو ډالرو په قیمت ور کړه. د چین هېواد د ټوکر اوبدلو او کاغذونو د تولید د فابریکو د جوړولو تړون د ۱۳۵۵ لمریز کال د سنبلی په میاشت کې لاس لیک کړ ...

د امریکا د کمپنیو (فولر فشین باخ او مان انټرنشنل) په کندهار کې د سمنټوو د فابریکی د جوړولو تړون لاس لیک کړ . البته بودجه یې د ایران له قرضی څخه وه په ۱۳۵۵ لمریز کال د اسیا پرمختیایی بانک د (۱۴) څوارلس میلونو ډالرو د قرضی وعده ورکړه . په همدې کال جاپان د تلویزون د جوړلو له پاره (۵) پنځه سوه میلونو ډالرو مرسته وکړه . او د عراق سره هم سوداګریز تړون لاس لیک شو .د ۱۳۵۵ لمریز کال د جدي په ۱۹ نېټه په واشنګټن کی د افغانستان لوی سفیر عبدالله ملکیار د نړیوال بانک سره د کرنی دښوونځیو جوړولو له پاره د (۲) شپږ میلونه ډالروو مرستي تړون لاس لیک کړ .

د انګلستان هیواد (۲) شپږ میلونه سټرلنګ پونډ بلا عوضه مرسته وکړه اسلامی بانک هم د (۲) شپږ میلونو ډالرو دمرستی وعده وکړه د المان فدرالی جمهوریت دلس میلونو مارکو قرضی ورکولو اعلان وکړ .

کاناډا لس زره ډالر بلاعوض کومک وکړ او استرالیا د بادغیس ، جوزجان او فاریاب ولایتونو کې د اقتصادی ، مالداري پروژوو ، مسلخ او وړیو مینځلو د فابریکو د جوړلو اعلان وکړ [۲۱_م‌م ۵۷۵ _۵۷۷] دا هغه مرستی وي چی د شوروي د اقتصادي نفوذ د کمیدو په خاطر د پورتنیو هیوادونو لخوا افغانستان سره کیدلي یي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سردار محمد داود په خپله نشنلست افغان او سوچه مسلمان و ده چپي عناصر (كمونستان) په دي تورن كړل چي كمونستانو ته كمونيزم له افغاني نشنليزم څخه لوړ او د شوروي اتحاد گټې د افغانستان له گټو څخه ورته ډيرى مهمى وى له دولت څخه د كمونستانوله ويستلو وروسته په ۱۹۷۷ز كال كې يې عربي هيوادو او ايران ته سفر وكړ چې د شوروي اتحاد پر ځاى د افغانستان د پرمختگ له پاره د هغوي له مالي زيرمو څخه استفاده وكړى. ۵۰ م ۱۸۲

د سردار محمد داود خان اخرنيو سفرونو شوروي اتحاد انديښمن كړ او د هغه هيواد امنيتي سازمان كې جي بې په دي اړه ډيره نگران وه نوموړى يې ايران او عربي نړي حتى لويديځ ته په نږدى كېدو متهم كا وه خو اولس مشر سردار محمد داود ددي له پاره چي د شوروي اتحاد انديښنه كمه شي د شوروي اتحاد په بلنه د ۱۹۷۷ زكال په اپريل كې مسكو ته لاړ په دغه سفر كې شوروي اتحاد حكومت افغانستان ته د ۴۳۷ ميلونو ډالرو اعتبار منلى و په ۱۹۷۲ ز كال كې د دواړوهيوادو ترمينځ د سوداگرى داسي قرارداد هم لاس ليک شوى وو چى د دواړو هيوادوو تر مينځ د سوداگرى حجم ډير شي او تر ۱۹۸۰ز كال پورې شپيته سلني ته ورسيږي د همدغه كال (۱۹۷۷ ز) كال تر سپتمبر پورى په افغانستان كي د شورويانو شتون د هر بل هيواد تر ماهرانو اومتخصصانو څخه ډير وه. خو محمد داود په افغانستان كى د شوروى ماهرانو له ډير شتون څخه هم انديښنه كى و. تر خپلى كودتاه وروسته د دفاع وزارت د ځانگو د مشرانو په يوي غونډه كى ويلى و چي ((از تعداد مشاورين نظامى شوروي كاسته شود اصرار مينمود كه كار ها بدست صاحب منصبان افغانى سپرده شود ۰۰۰)) ۴۲ م م ۱۰۳ او ۱۰۴

داود خان هڅه كوله چى د نړۍ د هيوادونو په مينځ كى خپل اسلامى ناپېيلى هويت وساتي او د هيچا فكري ،اقتصادي او نظامي تسلط ته يې غاړه نه ايښودله دده هيله دا وه چى افغانستان ډير ژر پرمختگ وكړې او په نړيوالو اړيكو كى بى طرفه او ناپېيلى پاتې شي . دده په اند او هڅو ، ټول پوهيدل خو د سيمې هېوادونه په تيره بيا امريكا او شوروي د خپلو گټو په لټه كې وو ..

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ داوه کلن پرمختايي پلان طرحه او عملي کول :

د هېواد په اقتصاد کې بحراني وضعې او نړيوال اقتصادي حالت ته په کتنه ، دهېواد د اقتصادي ،ټولنيز پرمختګ او د خلکو دژوند د سطحې لوړولو په خاطر لومړنی پنځه کلن اقتصادي پلان د ۱۳۳۵ لمريز کال د ميزان په مياشت کې چې ۱۹۵۶ ز کال د سپټمبر سره سمون لري د سردارمحمد داودخان د صدارت پرمهال ترتيب او تطبيق شو دا پلان د ۱۳۴۰ ل - ۱۹۶۱ ز-اګست پورې دوام وکړ .(۹ م:۱۰۴)

۱۳۳۵ لمريز کال دافغانستان د اقتصاد په تاريخ کې د اهميت وړکال و. ځکه د هېواد اقتصاد په سيمه ايزه کچه سکتوري او اقتصاد خواته رهبري کړ. د لومړي اقتصادي پلان د جوړېدو(۱۳۳۵ لمريز کال) پرمهال په افغانستان کې (۲۷) بابه ليسې اومنځني ښوونځي موجود وو، خو ددې پلان د ختميدو مخکې (۱۳۴۰ل) کال په افغانستان کې د ليسو او منځنيو ښوونځيو شمېر ۱۴۳۲ بابو ته ورسيد . په دې پلان کې د معارف پراختيا ته ځانګړی پاملرنه شوې وه .(۱۳ م۱۳۴)

دويم پنځه کلن اقتصادي پلان چې په ۱۳۴۱ لمريز کال ترتيب او ۱۳۴۵ لمريز کال پورې دوام وکړ، دا پلان زياتره په بهرنيو منابعو او پورونو ډډه لګوله . ددې پلان پيشبيني شوې پانګه ۹۱،۵۸۹ ميلونه ډالره وه .چې پکې (۲۳۰) ميلونه ډالره د شوروي اتحاد ، ۲،۸۲ ميلونه د امريکا متحده ايالاتو ، ۴،۳۱ ميلونه ډالره لويديځ المان ، ۳،۸ ميلونه ډالره چکسولواکيا ، (۵) ميلونه ډالره د ملګرو ملتونو دموسسې لخوا ورته برابر شوي وو. چې له دې جملې څخه ۲۱۸ ميلونه ډالره پور او ۵،۱۳٤ ميلون ډالره د وړيا مرستې په شکل ورکړل شوي وو. ددې پلان د تمويل دريمه منبع بهرني استملاکي مواد چې ټول ۸،۵۵ ميلونه افغانيو جوړ وله . له دې جملې ۲۹۰۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

میلونه افغانۍ د امریکا د متحده ایالاتو او فدرالي المان لخوا د مرستې او پور په بڼه برابریدلې . (۹م:۱۱۲او۱۱۷)

په دویم پلان کې مو اصلاتي کرښوته د لمړیتوب حق ور کړل شوی و . دریم پنځه کلان پلان چې (۱۳۴۶ تر ۱۳۵۰ ل) کال پورې دوام وکړ عمده موخې یې د طبعي منابعو فعالول ، د کرنیزو او صنعتي تولیداتود زیاتوالی په اساس د خلکو د ژوند د سطحې لوړوالي د ټولنیزو خدمتونو عامول او د عوایدو عادلانه وېش ، د تادیاتو د بیلانس د وضیعتي بهبود ، د دولتي او خصوصي پانګو هڅول ، او د اقتصاد استقرار و ، د دې پلان توپیر د مخکینو د وو پلانونو سره دا و چې په دې پلان کې انکشافي پروژو ته د زیر بنایي پروژو په پرتله زیاته پاملرنه شوې وه (۹م ـ ۱۲۸)

ددې پلان موخې په لاندې شا خصونو کې ښودلای شو .

۱ : د یو پراخ پرمختیایي پروګرام پلي کول .

۲ : د کوچینو صنایعو اود ار ترقي موادو د ایجاد او د تولید چټک پرمختګ.

۳ : د نفت وګاز ، کانونو ، او د ځمکې لاندې اوبو جیولوجیکي لټون ادامه .

۴: د ګازو د ایستلو پیل د طلا او بیریلو د کانونو سروې .

۵ : په ولایتونو کې څښاک د اوبو د شبکو جوړول .

۶: په لومړنی ، منځنی ، ثانوي او عالي کچه د معارف پرمختیا ، او د کارګرانو او متخصیصینو تربیه .

۷ : د روغتونونو او نورو خدماتي موسسو جوړول (۲۱:م ۳۲۲)

په دریم اقتصادي پلان کې د (۳۳) ملیاردو افغانیو د پانګې اچونې وړاندوینه شوې وه چې دوه ملیارده افغانی یکې د خصوصي پانګې ونډه وه . په دریم پلان کې د دویم پلان په نسبت په بهرنیو پورونو کې لږوالی راغلی و. د ډیر تاکید سره سره چې په دې پلان کې بایدد زیر بنایي پروژو پر ځای هغه پروژې چې ژر یې حاصل ورکاوه تطبیق شوې وای خو دا پروګرام عملي نه شو دصنعت او کانونو انکشاف په دو یم قدم کې ځای ونیو . د دولتي عوایدو لوړوالی تطبیق نه شو ولې دا پلان د مخکنیو دواړو پلانو څخه د موخو په طرحه او دستونزو د حل د لارو د په روښانولو کې بشپړ شفاف و (۹-م ۱۳۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

له څلورم پلان (۱۳۵۱-۱۳۵۵ل) څخه ۱۲ کاله مخکې دهیواد پرمختیایې پروګرامونو منظم شکل نه درلود په غیر منظم ډول د هیواد په یوه او بله څنډه کې پرمخ بیول کېدل . د ۱۳۳۵ لمریز کال څخه را په دیخوا اقتصادي او ټولنیز فعالیتونه اقتصادي پلانونو کې تنظیم شول .څلورم اقتصادي او ټولنیز پلان باید په ۱۳۵۱ لمریز کال کې تطبیق شوی وای خو د ځینو ستونزو له کبله عملي نه شو . بیا هم په دغو (۱۲) کالونو کې د(۵۳) میلیاردو افغانیو په ارزش د پنځه کلنو اقتصادي پلانونو (۱۳۳۵-۱۳۵۱ل) په ترڅ کې د ترانسپورت ،مواصلاتو، اوبو لګولو ،انرژي ، صنعت او معارف په برخه کې ځینې پروژې عملي شوې خو دغه پلانونه په زیاته اندازه د بهرنیو مرستو او پورونو پواسطه تمویل شوي وو. په داخل کې په تېره بیا په بشري قوت کې ځانګړي تغیر رانه غې .دڅلورم پنځه کلن اقتصادي پلان تطبیق چې د (۱۳۵۱-۱۳۵۵) کلونو له پاره په نظر کې نیول شوی و، دداخلي او خارجي ناوړو سیاسي ،اقتصادي شرایطو له امله تطبیق نه شو. ځکه یو طرف ته تمویل کونکي منابع ثابتې نه وي . پارلمان هم دا پلان تائید نه کړ. بله غټه سیاسي پېښه په ۱۳۵۲ لمریز کال د داودخان کودتاه وه چې سیاسي نظام یې بدل او اقتصادي پالیسي هم بدلون وموند . د سردار محمد داود خان د واکمنۍ پر مهال د ۱۳۵۴ لمریز کال تر پایه پورې ټول دولتي مصارف د کلني مصرف په اساس پیشبیني او سنجول کیدل. چې په دې څلورو کلونو کې ټول پرمختیایي مصارف ۴ ، ۱۹۷۵ میلونه افغانیوته ته رسیدل چې یوه اندازه یې د بهرنیو قرضو څخه پوره کیدل (۹_م ۱۴۴)

په ۱۳۵۲ لمریز کال کې د نوي رژیم په مینځ ته راتګ سره ۱۳۵۲د ، ۱۳۵۳ ، او ۱۳۵۴ لمریزکلونو پرمختیایي مصارف په کلنی اندازه پیشبیني او اجرا کیدل خو د (۱۳۵۵) لمریز کال په لومړیو کې یو اووه کلن اقتصادي پلان مطرح شو . نوموړی پلان د کاغذ پر مخ له مخکنیو پلانونو څخه معقول او مکمل و ځکه په دې پلان کې له نمایشي پروژو څخه صرف نظرشوې و،او تمویل کوونکې منابع یې موثقې او ډاډ وړ وي خو ددې پلان طبیق په دولتي اداره کې د پلان د تطبیق اداري ناتوانې او له حده څخه زیاته اندازه په بهرنیو قرضو او مرستو باندې اتکا دنوموړی پلان تطبیق له ستونزو سره مخ کړی و مخکې له دې اوه کلن پلان څخه په بهرنیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورونو اتکاء ۴۵ فیصده خو ددې پلان پرمهال دغه اتکاء (۲۲) فیصدو ته لوړه شوه . لاندې جدول د اووه کلن پلان (۱۳۵۵_ ۱۳۲۱) تمویل کوونکې منابع څرګند وي .

تمویلوونکی منابع	پانګه اچول په ملیارد افغانی	فیصدي
پورونه او پروژوې مرستې	۱۱۴، ۷۴	۶۲ %
د استهلاکي موادو پلورل	۱۱، ۹۲	% ۷
د داخلې بازارونو عواید	۳۴، ۷۸	۲۰ %
د مرکزي بانک قرضه	۱۲، ۹۸	۷۰ %

(۹ _ م ۱۴۲)

په ټولنیز پرمختیایي پروژو کې صنعت ته د لومړیتوب حق ور کړل شوی و . د نوموړي پلان ټوله پیشبیني شوې پانګه ۴۳ ، ۱۷۴ ملیارده افغانی وه له هغې جملې څخه ۹ ، ۲۲ ملیارده ۱ ، ۳۲ فیصده صنعت ، کانونو او انرژۍ ته، ۵، ۳۱ فیصده د مواصلاتو لپاره ۷ ، ۲۴ فیصده د کرنې او اوبو لګولو چارو ته ، او ۲ فیصده یې ټولنیزو خدمتونوته ځانګړې شوې وه . د دې پلان موخې په لومړیو دوو کلونو یعنې ۱۳۵۵ او ۱۳۵۲ لمریز کلونو تطبیق شوې خو د ۱۳۵۷ ل د ثورد بدلون له امله دا پلان بشپړ نه شو . د دوو کلونو تولیدات یې په لاندې جدول کې ښودل شوي دي .

د ۱۳۵۵ او ۱۳۵۲ کلونو پرمختیایي لګښتونه او صنعتي تولیدات

تولیدات نوم	پرمختیائي لګښت ۱۳۵۵ لمریز کال	په میلیون افغانی سره ۱۳۵۲ لمریز کال
کرنې او اوبو لګولو چارې	۳۵۰۷	۵۱۳۰
کانونه	۱۷۲۴	۱۳۲۷
صنعت	۲۸۲۰	۲۲۱۷
انرژي	۱۰۲۰	۱۷۲۸
ټولنیز خدمتونه	۱۷۸۹	۲۷۹۳
مواصلات	۲۹۲۵	۲۲۲۴
متفرقه	۱۲۲	۱۵۴

مجموعه	۱۴۰۲۷	۲۰۲۳۲
صنعتي تولیدات	۱۳۵۵کال	۱۳۵۲ کال
ـــ بریښنا (۱ میلون کیلواټ ساعت)	۲، ۹۲۵	
ـــ طبیعي گاز ۱ میلون متر مکعب	۲۵۴۲	۹ ، ۲۵۸۱
ـــ خام نفت (ټن)	۱ ، ۵۲۹	۱ ، ۱۲۰۰۰
ـــ د ډبرو سکاره (زار ټن)	۹ ، ۱۵۹	۷ ، ۱۷۲
ـــ لاجورد (زر کیلوگرام	۴ ، ۷	۳ ، ۲
ـــ مالگه (زر ټنه)	۷ ، ۷۲	۷ ، ۷۷
ـــ کیمیاوي سره(زر ټنه)	۱ ، ۵۵	۲ ، ۹۹
ـــ سمنت (زر ټن)	۱ ، ۱۲۵	۰ ، ۱۵۰
ـــ پلاستیکي بوټ (۱ میلون جوړه)	۱ ، ۴	۸ ، ۳
ـــ چرمي بوټان (زر جوړه)	۲ ، ۳۳۲	۲ ، ۲۹۸
ـــ مالوچ (زر ټنه)	۷ ، ۵۲	۱ ، ۴۷
ـــ نخی تار (ټنه)	۳ ، ۱۰۵۹	۱۱۷۷
ـــ نخی ټوکر (میلون متر)	۷ ، ۱۱۳	۸ ، ۷۲
ـــ سنډي ټوکر (میلون متر)	۹ ، ۲۷	۷ ، ۲۹
ـــ وړین ټوکر (زر متره)	۳۴۱	۴ ، ۳۴۷
ـــ پوستکی (زر جلده)	۲، ۱۹۵۹	۱ ، ۱۹۱۴
ـــ بوره (زر ټنه)	۱ ، ۱۱	۱ ، ۱۱
ـــ اوړه (زر ټنه)	۹، ۵۷	۹ ، ۵۹
ـــ غوړي (زر ټنه)	۱ ، ۱۰	۰ ، ۱۳
ـــ صابون (ټن)	۲۹۰۰	۲۲۰۰

۹ م م ۱۴۷ او ۱۴۸

البته د ۱۳۵۵ لمریز کال د پرمختیایي لگښت له پاره (۸۸۸۰) افغانۍ او ۱۳۵۲ لمریز کال (۱۳۵۸۲) افغانۍ دبهرنیو هیوادونو د پروژو پورونو (قرضو پوا سطه مرسته شوې چې په ۱۳۵۲ لمریز کال کې بهرنۍ پور(۳۰۰) میلونه ډالرو ته رسیده چې له هغې جملې څخه ۷۱/۲ میلونه ډالره ایران ، ۶۳/۹میلونه ډالره شوروي اتحاد ، ۳۰، ۲میلونه ډالره دبین المللي بانک پرمختیایي اداري ۲۶، ۳ د اسیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرمختیایي بانک ، ۱۷/۲ میلونه ډالره لویدیځ المان مرسته کړې وه.چې ٪ ۴۱ پانګه د ۱۳۵۶ لمریز کال په اوږدو کې د صنعت او انرژۍ په برخه کې مصرف شول . ۹- م۱۴۹

د ۱۳۳۵ او ۱۳۵۲ کالونه په بهیر کې چې لومړی او دوهم اقتصادي پلانونو کې دپانګې زیاته برخه د زیر بنایي تاسیساتو په جوړولو کې لکه مواصلات (۲۵۰۰ کیلو متر سړک قیر شو) ، د نغلو، ماهیپراوکجکي د بریښنا بندونه جوړ شول .په ځینو ولایتونو کې حرارتي دستګاه ګانې هم جوړې شوې . په دریېم او څلورم پلان کې هغو پروژو ته زیاته پاملرنه وشوه چې ژر یې ثمره ورکوله .د خصوصي پانګې د هڅونې په خاطر په ۱۳۵۳ لمریز کال کې د پانګې اچولو قانون جوړشو .په هیواد کې یو شمیر کوچنۍ صنعتي فابریکې هم جوړې شوې . خو په پلانونوکې په بهرنیو قرضو باندې دمتکي پروژو په ټاکنه او پرمختګ کې یې یولړ ستونزې را منځته شوې وې خو بیا هم د نوموړو پلانونو د جوړیدو او ترتیب په پایله کې دوه سوه وړې او غټې فابریکې جوړې شوې چې (۴۰) زره کارګرانو په کې کار کاوه .۹_م:۱۵۰

په اووه کلن اقتصادي پلان کې لومړی د ښوونې او روزنې په ډګر کې لومړنیو ، منځنیو او دلیسه په کچه ښوونځیو جوړول، په هرات کې دیو پوهنتون تاسیس او دننګرهار پوهنتون پراختیا په پام کې نیول شوې وه. دیني مدرسې چې تر دغه مهاله په شخصي ډول د خلکوله خوا اداره کیدلې د پوهني وزارت پورې اړه ونیوه ،دسواد زده کړې کورسونه هم جوړ شول .که چیرې ددې اوه کلن پلان ټول مواد عملي شوی وای نو په پوره باور سره ویلی شو چې زمونږ په ټولنه کې به دخلکو د ژوند په سطحه کې بدلون راغلی وای.۳۲_ م۱۸

سردارمحمد داود خان له پورتنیو یاد شویو هیوادو پرته له یو شمیر نورو هیوادونو څخه هم مرسته تر لاسه کړه . په ۱۳۵۵ لمریز کال یې د چکوسلواکیا څخه ۲۶، ۸ میلونه ډالره، او دیوګوسلاویا د انکارا شرکت له خوا د ۶۶۰، ۲۳۸ میلونو ډالرو په ارزش د ځینو فابریکو جوړولو وعده اخیستې وه . ۵ م: ۱۲۷

خو ښاغلي عبدالملک عبدالرحیم زي دمالیې پخواني وزیرد سردارمحمد داود خان د اوه کلن پلان په اړه ځانګړي نظر لري او په خپل کتاب ارمغان زندان کې لیکلي: ((سردارمحمد داودخان بطوریکه توازن بودجوی و پلان اقتصادي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطروحه روی غرض شوم و براي خواسته هاي خود از بین برد و کشورا به بي توازني مالي و کساد بحران اقتصادي مواجه کرد .این بار نیز از کودتاه تاریخي ۲۲ سرطان اش قدرت نمايي کرد . وان کار هاي رو بروه شدن مربوطه به دوره هاي پلان سوم و چهارم را باز برهم زد و کشور را به پیمانه وسیعتر به فساد اقتصادي و عدم توازن بودجوي و هم چنین فساد و بحران سیاسي مواجه ساخت . چنانچه پلان هاي گذشته را یکسره نادیده گرفت وخودرا باهمه ناکامي هاي گذشته همچنان قانون شکني ها وظلم هائیکه کرده بود خیر خواه جامعه معرفي کرده ، پلان دوره جمهوریت خود ساخته و نام نهاد خود را بنام پلان اول انکشاف هفت ساله اعلان کرد .

این پلان که باز هم بوسیله رئیس پلان سازي روسیه و هیئت معیتي وی تکمیل گردید ، حجم سر مایه گذاري سالانه (۳۳) میلیارد افغاني معرفي کرد . منجمله (۱۳) میلیارد ان را براي بودجه عادي .و (۲۰) میلیارد ان را جهت سر مایه گذاري بیان نمود .وي نه انکه (۱۰) میلیارد افغاني بودجه پیش از دور خود را به مصارف عادي بکار برد ،(۳) میلیارد دیگر افزونتر از ان را در مصارف عادي از طریق کریدت ها تمویل نمود .گویا روی این محاسبات بیش از شصت فیصد بودجه عادي سردارمحمد داودخان قرضه داخلي و خارجي تمویل میگردید . اینکه در مخارج یکسال سر مایه گذاري ها را (۲۰) میلیارد افغاني معرفي کرده است ، نیز سخني است دور از حقیقت ، سردار محمد داودخان بدین مامور و عمل خود باز از یکسو جلو انکشاف کشور را گرفت از سوي دیگر اینکه به تدریج تلافي تمرینات گذشته دوره صدارت وي را میکرد .بدین معني که همه ساله بیش از سیزده میلیارد افغاني ثروت کشور را تمویل ارزوهاي خود در سکتور خدمات عادي به کار مي برد ، در مقابل در انکشاف اقتصادي،اجتماعي کشور (۲۰) میلیارد افغاني که همه ساله در بودجه هاي خود مصرف و اعلان میکرد . فقط دو میلیارد سرمایه گذاري که ان هم بیشتر به کومك هاي بلاعوض منابع بین المللي و با کشور دوست متکي بوده ویا از قروض خارجي تمویل میگردید . باقي(۱۸) میلیارد افغاني وجود نداشت ونه سر مایه گذاري ان موضوع بحث میباشد....)) ۳۰ م م ۱۴۷_۱۴۸

کله چي داود خان له مسکو څخه مایوسه شو .د غرب خواته یې مخه کړه خو بیا هم یې د خپل موقف په خاطرد لویدیځ پر ځای اسلامي هېوادونو یعنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایران، سعودي عربستان ،ترکیه،مصر او کویټ سره خپلې سیاسي اړیکې ټینګې کړې . اوله دغو هیوادونو څخه یې د خپل اوه کلن پر مختیایي پلان د پروژو د تطبیق په خاطر د مالي کومکونود جلبولو په خاطر خپلو دیپلوماتیك اقدامات پیل کړل. په ۱۹۷۸(۱۳۵۷ل) کال په پیل کې کله چې د مسکوله پیښې یو کال تیریده دغو هیوادونو ته سفرونه وکړل . ۲۳ م ۴۳۹

د ښاغلي عبدالرحیم زي نظر یو اړ خیزه دی ځکه نوموړی مخکنې پلانونه تائیدوي او یوازې اوه کلن پلان چې دې پکې نه و ردوي . بل دا چې دا پلان دوه کاله تطبیق شو یو شمېر پروژې بشپړې شوې او کومې پروژې چې پاتې دي اوس ۱۳۸۸ کال د هماغه پلان پروژې د تطبیق په حال کې دي اوس هم دولت د داود خان د پلان پاتې او نیمګړې پروژې تکمیلوي چې هره پروژه اوس هم ځانګړې اقتصادي ارزښت لرونکي ده. ددې پلان سیاسي ارزښت په دې کې دې چې د نړۍ هیوادونو د سیاسي اړیکو په پام کې نیولو سره مالي او اقتصادي مرسته کوله. شوروي اتحاد د ډیرې مالي او تخنیکي مرستې په اساس په افغانستان کې د سیاسي نفوذ غوښتونکې وو . داود خان دهر هیواد له سیاسي نفوذ سره مخالف و . کوښښ یې کاوه چې د نړۍ له ټولو هیوادونو خصوصا اسلامي هیوادونو څخه مرسته تر لاسه کړي نو ځکه یې د اسلامي هیوادونو همکارۍ ته ډیر اهمیت ورکاوه . د نوموړي دغه پلان هغه د سیاسي ستونزو سره مخ کړ.

د سردار محمد داود خان ژوند ، شخصیت او تېر وتنې .

ـ شخصیت :

سر دار محمد داود خان د سردار محمد عزیز خان زوي په ۱۲۷۸ لمریز ۱۹۰۹ ز کال د کابل په ښار کې زیږدلې دی . د استقلال په لیسه کې زده کړه کوله چې په ۱۳۰۰ لمریز ۱۹۲۱ ز کال د محصلینو په لومړي ګروپ کې چې د ده د کاکا زامن محمد ظاهر او محمد طاهر هم ور سره د امان الله د واکمنۍ پر مهال د تحصیل لپاره پاریس ته ولاړل .

کله چې محمد نادر خان د امیر حبیب الله خان کلکاني سره د مقابلې په خاطر افغانستان ته راغي ، سر دار محمد داود خان او محمد ظاهر شاه په پاریس کې پاتې شول او تخصیل ته یې ادامه ور کړه کابل ته له راتک وروسته

مخکې له دې چې د نظامي زده کړې لپاره په عسکري ليسه کې شامل شي د لنډ وخت لپاره د بهرنيو چارو په وزارت کې د مامور په توګه مقرر شو . تر ۱۳۱۰ لمريز کال پورې ده ټولي ملکي او نظامي زده کړې پاي ته ورسولې . ۷م ۲۳ او ۲۴

نومورې په ۱۳۱۱ لمريز کال د فرقه مشرۍ رتبې ته ترفيع وکړه . او مشرقي کې د عسکري قوماندان په توګه مقرر شو . او يو کال وروسته يې د مشرقي د اعلى حکومت مسئوليت هم په غاړه واخيست ، په ۱۳۱۳ لمريز کال يې د فرقه مشرۍ لومړۍ رتبې ته تر فيع وکړه او بيا د پاچا د فرمان په اساس د قندهار او فراه د عسکري حوزې د قوماندان او نائب الحکومه په توګه مقرر شو . په ۱۳۱۷ لمريزکال د دهم ځل لپاره مشرقي ته راغی خو دا ځل د رئيس تنظيمه او د مشرقي د ټولو عسکري قواو د قوماندان په حيث په دنده وګومارل شو . د ۱۳۱۸ لمريز کال د زمري په مياشت کې سر دار محمد داود خان د قوای مر کز او عسکري مکتب د قوماندان په توګه مقرر شو . په ۱۳۲۵ لمريز کال کې چې ۳۸ کلن و د خپل تره شاه محمود خان لخوا د دفاع د وزير په حيث مقرر شو . يو کال يې له دندې څخه نه وتېر شوي چې په ۱۳۲۵ ل (۱۹۴۸ ز کال) په پاريس کې د سفير په توګه فرانسې ته ولاړ . مګر هلته ډېر پاتې نه شو او د ۱۳۲۸ ل کال د لړم په مياشت (۱۹۵۰ ز) کې بېرته کابل ته راغی او د دوهم ځل لپاره د دفاع د وزير په توګه مقرر شو . ۷م ۲۴

سر دارمحمد داود خان په ۱۳۱۲ لمريز کال د اعليخضرت محمد ظاهر شاه د خور زينب سره چې د ده د کاکا لور کيده واده وکړ . ده اوه اولادونه درلودل چې عمر ، تورپيکۍ ، شينکۍ ، درخانۍ ، خالد ، ويس او رزلښته نوميدل . نومورې د روغتيا په لحاظ جسماً قوي او د منځني قد لرونکي مګر په ملا کې يې د لويدو له امله د درد او روماتيزم تکليف درلود . په ۱۹۵۹ ز کال يې په سويس او داتريش دويانا په ښارکې در ملنه وکړه مګر بيا هم په ۱۹۶۱ ز کال يې په روم کې د اوسيدو پرمهال په ملا کې د فقرې د بې ځايه کيدو له امله د جراحي عمليات تر سره کړل هغه ډېر سګرت څکول خو وروسته يې د داکترانو د توصيې او مشورې په اساس ترک کړل . د ده لور درخانۍ د اود خان په اړه وايي چې زما پلار د مشروباتو او ښکار سره علاقه نه درلوده . د ده مينه يوازې د افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره وه تل به يې جريدې ، ورځپاڼې او مجلې لوستلې ، تر څو د ورځنيو پېښو څخه خبر شي ډېر وخت يې په اداري او سياسي موضوعاتو کې تېراوه . کله چې به يې کور ترک کړلو له هغو ساختماني پروژو څخه به يې ليدنه کوله چې ده پېل کړې وې تر څو د هغو د پرمختګ کار په خپلو سترګو وګوري ، درخانۍ ، عبدالله مکيار او ده ته نورنږدې کسان په دې نظر دې چې د کور د ننه له ده څخه د کور غړي ويريدل خو نوموړي تل ملايم او د محبت څخه ډک سلوک کا وه کله کله به يې ټوکې هم کولې اولادونو ورته بابا ويلې .۷م ۲۲

سردارمحمد داود خان د ۱۳۳۲ _ ۱۳۴۲ ل) کال پورې د افغانستان د صدراعظم په توګه دنده اجرا کړه . خو نوموړی په ۱۳۴۲ ل ۱۹۲۳ ز کال کې د صدراعظمۍ له څوکې څخه استعفا وکړه ، پوره لس کاله يې په ګوښه ګيري کې ژوند تېر کړ . تر څو په ۱۳۵۲ لمريز ۱۹۷۳ ز کال کې کودتاه وکړه او واک ته ورسېد . تر ۱۳۵۷ ل او ۱۹۷۸ ز کال پورې يې د افغانستان د جمهور رئيس په توګه دنده اجرا کړه د ۱۳۵۷ ل کال د ثور د اوومې نېټې د بدلون په پايله کې نوموړی شهيد او واکمنۍ پاي ته ورسېد .

ښاغلی* لالا جان حق شناس د داود خان په اړه داسې نظر لري : ((مرحوم شهيد محمد داود خان مدام دريشي اغوسته کله به چې له دندي څخه کور ته راستون شو خپل منظم لباس (دريشې) به يې بدله کړه او داسې پتلون او کميس به يې اغوستل چې په هغه لباس کې به يې خپل کور کې د باغوانۍ چاري اجرا کولې او د باغوانۍ سره يې ډېره مينه لرله د همدي مينې په نتيجه کې يې د دلکشاه د ماڼۍ د لومړي لمبر قصر تر څنګ په يوه ساحه کې چې

* ښاغلی لالا جان يو ښه صاحب منصب او د ښه خوی خاوند دی . نوموړي سره ما شخصا د ۱۳۸۸ لمريزکال د چنګاښ په ۲۲ مه د ۲۰۰۹ زکال د اګست په ۱۷ نېټه د هغه څخه پوښتنه کړي او نوموړي د سردار محمد داودخان د ساتونکی له ډلي او نږدي اړيکي ور سره درلودي خپل ځان په خپله داسي را پيژني . زه لالا جان حق شناس د مرحوم حاجي فيض محمد خان زوي د پکتيا ولايت د آريوب ځائيوولسوالي د هاشم خيلو د شګي په کلي کي په ۱۳۲۸ هـ ـش کال کي زږيدلي يم . دري کاله مي د آريوب ځائيو په لومړني ښوونځي کي او دري کاله مي د قندهار په احمد شاهي لومړني ښوونځي کې زده کړي کړی دي په ۱۳۴۱ کال کي حربي ښوونځي ته انتخاب شوم په ۱۳۴۷ کال کي د حربي ښوونځي څخه فارغ او بيا په ۱۳۴۸ هـ ش کال کي حربي پوهنتون پلي پوهنځي کي شامل او په ۱۳۵۰ هـ ش کال د حربي پوهنتون څخه ددوهم بريدمن په رتبه فارغ شوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړنی دنده یې د مرکزي قول اردو د اوومي فرقي په ۳۸ غنډ کې وه د ۱۳۵۲ هـ ش کال د چنګاښ په ۲۲ نېټه کله چې مرحوم شهید محمد داود خان د وخت او خلکو د شرایطو او غوښتنو سره سم شاهي نظام ته د پای ټکي کیښود او جهموري نظام چې په ملي سطحه یې په خاص ډول روڼ اندي او تحصیل کړي او ارمانجن او په بین المللي سطحه یو منل شوي نظام دي را مینځ ته شو او د شاهي ګارد د پر ځای نوي ګارد د جمهوري ګادر په نوم جوړ شو زه هم ګارد ته انتحاب شو چې د جمهوري ګارد د دوهم کنډک په لومړي ټولي کې د بلوک د قوماندان په توګه مې لومړنۍ دنده اجرا کوله چې وروسته د همدي ټولي قوماندان وټاکل شوم . په ۱۳۴۵ هـ ش کال او ۱۳۵۲ هـ ش کال کې دوه ځلي د ازمویني په نتیجه کې هندوستان د مسلکې لوړو زده کړو په خاطر تللي یم چې شپږ میاشتې مې هلته زده کړه کړیده .

زما ټولي دنده د جمهوري ارګ سره د باندنیو چارو وزارت، د چین هېواد سفارت ، د فرانسۍ د تجارتي اتشي وداني ، په افغانستان کې د ملګرو ملتونو دفتر ، د مرحوم شهید سر دار محمد داود خان د کور احاطوي ساحه . (د جمهوري ارګ سره متصل اړخونه) او د د لکشاه مانۍ ساتل وو .

د ۱۳۵۷ هـ ش کال د ثور په اوومه نېټه د پنجشنبې ورځ چې د حکومت او نظام د ړنګیدو په خاطر کودتاه شروع شوه مازیګر د جیټ الوتکو په جمهوري ارګ باندي په خاص ډول د دلکشاه مانۍ په ساحه کې بمبارد وکړ . د ا ځکه چې د دلکشاه مانۍ په چمن کې د هوایې دفاع څلور میله ماشینداری ځاي پر ځاي وو او د جیټ په الوتکو شاه محمود نومې دوهم بدیر من انداخت وکړ چې یو ډیر زړور صاحب منصب و دغه موضو پیلوټانو په نښه کړه او په پر له پسي ټګه یې دغه ساحه بمبارد کړه . د دغه بمبارد په نتیجه کې زما د ټولي د یو بلوک قومندان چې سلطان محمد چوپان نومیده . دوهم برید من او مونږ دواړه ځنګ په موضو کې ناست وو شهید شو او زه په چپ لاس او چپه پښه سخت ټپي شوم د جمهوري ارګ څخه د وتلو ټولي لاري د مخالفینو له خوا نیول شوي وي یوازي یوه لاره چې مخالفینو ته نه وه معلومه هغه د چین سفارت او د باندنیو چارو وزارت تر منځ لاره وه څرنګه چې زما درملنه د ګارد په روغتون کې ممکنه نه وه د ګارد د روغتون سر طبیب چې لا لا جان شیرزي نومیده . د امبولانس

خالي ځمکه وه د منو نیالګي چې چې شمیر یې د سلو شاو خوا ته رسیده د جمعي په ورځ یې له نقشي وروسته کښینول شاید چې اوس هم وي شهید سردار محمد داود خان او د هغه فامیل ټولو غړو په دری ژبه خبری کولې په پښتو ژبه یې ښې خبري نه شوالی کولالې .....)) (۱۲)

سر دارمحمد داود خان د شخصیت په اړه مختلف نظریات موجود دي خو زیات په دي عقیده دي چې هغه ښه کار کوونکی ، باعزمه او واک اخیستلو ته لیواله شخص و ، خو د هېواد د راتونکې پرمختګ سره یې ډیره مینه درلوده ، هغه په سیاسي او اداري چارو کې د روحانیونو مخالف و خو په خپله یو کلک مسلمان او پرهیزګاره شخص او د کاملې اتوریتې خاوند و . ده غوښتل چې په خپل ژوند کې افغانستان له منځنیو پیړیو حالت څخه وباسي او د پر مختللو هېوادونو په قطار کې ودر وي . ده په ۲۴ ساعتونو یعنې په یو شپه او ورځ کې (۱۲) ساعته کار کاوه .[۷_م۲۸] عسکري تربیه ، نظم او دسپلین د ده د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخصیت جز و ، ځینو داود خان د سوکارنو او جمال عبدالناصر سره تشبه کړې چې د خلکو په مینځ کې یې محبوبیت درلوده .ده ټول قومونه ورونه او برابر بلل او او سنې غم د دغسې مشرانو نشتوالي له امله دی . چې ګاونډیو او نړیوالو هیوادونو د خپلو ګټو په خاطر افغانان یو دبل په مقابل کې درولې دې داود خان وکولی شول چې لویدیځ او ختیځ په سیالې کې افغانستان له ګوښه ګیرۍ څخه وباسي او د ناپیلي هیوادونو په قطار کې ودر وي. د ده خوښــــي په خــــدمت او کار کـــې نـغــښـــتې و ، ده بــله

ډریور ته هدایت وکړ چې ما د همدغې لار څخه د قواي مرکزي روغتون ته انتقال کړي او هلته څو چې لرله قوماندان وټاکل شوم وروسته د کورنیو چارو وزارت د قرارګاه قوماندان وټاکل شوم او په دغه وخت کې مې د پولیسو په اکادمې کې محصلینو ته تدریس هم کاوه د تدریس سره مې ډیره مینه لرله دا مهال د پولیسو اکادمې ته تبدیل شوم لومړي د پولیسو اکادمي د مقرراتو سره سم د استاد معاون او د پیارتمنت د امر په حیث ې دنده اجرا کړي ده د پولیسو په اکادمې کې مې د پنځلسو کالو څخه زیاته موده د استادي دنده لرله او په دي موده کې د استادي تر څنګ د دریو کالو لپاره د ۱۳۲۰ څخه تر ۱۳۲۳ کال د پولیسو اکادمې قوماندان لومړي مرستیال هم وم په دي کړ کې مې د پولسیو د اکاډمې د مقرري مطابق د تدریس کدر په برخه کې د شرایو د پوره کولو سره سم د پوهندوي علمې ربه تر لاسه کړي ده هلته څو ورځې کم د ددو مساشتو لپاره بستر شوم کله چې د روغتون څخه رخصت شوم د ګارد څخه تبدیل او د دفاع وزارت احیتاطو ته معرفي شوي وم په ګارد کې یوازي هغه سصحبمنصبان پاتې شوي وو چې د خلق یا پرچم ګوندونو سره یې اړیکې لرلې د ټولي د سلاح او اجناسو دور تسلیمې څخه وروسته اختیاطو ته ولاړم د دوو هغتو څخه وروسته د دفاع وزارت څخه د کورنیو چارو وزارت ته تبدیل او هلته لمړي د څه وخت لپاره د پولیستو د تشریفاتو سفارتونو او خارجې سیاسې نمایندګیو د ساتنې دنده اجرا کړیده د پولیسو په اکاډمې کې مې پنځلسو کالو څخه د استادي دنده لرله په ۱۳۲۳ لمریز کال د قوماندان لومړي مرستیال وم او د پوهندوي علمي رتبي ته مې ترفیع وکړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیڅ تفریح نه درلوده. نوموړي ښه خواړه او کالي (جامی) نه خوښول ، په هیڅ ډول فساد کې ښکیل نه و. د پاک لاس خاوند و ، نړیوالو مسایلو ته یې ځانګړې پاملرنه کوله او نوې تکنالوژۍ ته یې ډیر پام کاو د کار پوهانو نظر ته ي ارزښت ورکاوه د هیواد له مخورو اشخاصو سره یې پیژند ګلوی درلوده ، ښځو ته یې د هغوي حقوق ورکړل . له ده څخه اوس یوه لور میرمن درخانۍ پاتې ده ، چې له خپل میړه ډاکټر توریالي نور سره د سویس د لوزان په ښار کې اوسیږي .
۳۱ م م ۱ او ۲

په سیاسي ژوند کې هم سردار محمد داود خان بې تفاوته پاتې نه شو . د سردار شاه محمود خان د صدراعظمۍ پر مهال نوموړي د هغه له لارې او کړنلارې سره جوړ نه و بهر ته لاړ او په پاریس کې یې د سفیر په توګه مقرر شو خو له یو لنډې مودې وروسته بیرته خپل هیواد ته راغی او عبدالمجید خان زابلي سره یې یو ځای د شاه محمود خان پر ضد سیاسي فعالیت پیل کړ . دوی داسې استدلال کاوه چې د شاه محمود خان حکومت یوه معتدله او نرمه کړنلاره په مخکې نیولې ده او په هیواد کې یې نظم او امنیت له خطر سره مخامخ کړیدې نو باید مخکې له مخکې د دې کار مخنیوی وشي ترڅو دا حکومت د ګډوډۍ سره مخ نه شي نو له دې امله په سردار شاه محمود خان باندې فشار راوړ تر څو په خپله د صدارت له دندې څخه استعفا وکړي فشار په ۱۹۵۰ز کال کې د ملي دیموکرات ګوند (ملي کلوپ) جوړیدل و . چې د دولت د لوړپوړو چارواکو او حاکم نظام لخوا په دې خاطر تاسیس شو تر څو د هغو ګوندونو او سیاسي کړیو سره چې نوي په افغانستان کې تاسیس شوي رقابت وکړي او هغه شمیر ځوانان چې د هیواد د ابادۍ فکر لري په خپلو لیکو کې تنظیم او جذب کړي . عبدالمجید خان زابلي د اقتصاد وزیر ، سردار محمد داود خان د دفاع وزیر ، سردار فیض محمد خان ذکریا د معارف وزیر ، علی محمد خان یفتلي د صدراعظم مرستیال او غلام فاروق عثمان د دې نوي ګوند موسسین ګڼل کیږي .
۱۳ م م ۴۴ او ۴۵

د ملي دیموکرات ګوند جړې او اغیز یوازې کابل کې و چې وروسته یې په ملي کلوپ په نوم شهرت پیدا کړ . د دې ګوند لګښتونه د ښاغلی عبدالمجید

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان زابلی لخوا ور کول کیدل باید ووایو چې د دې گوند (ملي کلوپ) منشې داکتر عبدالقیوم و . د ملي کلوپ د جوړیدو وروسته سردار محمد داود خان او عبدالمجید خان زابلی د یو شمېر تحصیل لرونکو محصلینو په جلب و جذب کې فعاله ونډه در لوده ملي کلوپ چې د صدراعظم په ملاتړ تاسیس شوی و ډیره هڅه وکړه چې د محصلینو د اتحادیې غړي جذب کړي چې هغو ته د چپي افکار و څخه نجات ور کړي . مگر د وخت په تیریدو سره ملي کلوپ د سردار محمد داود خان او دهغو د ملگرو د لاس اله او وسیله شوه چې د سردار شاه محمود خان د سیاست په انتقالو کې له دې فرصت څخه گټه اخستنه او د سیاسې پروپاگند په توگه یې په مقابل لورې کلکی نیوکې کولې د محصلینو اتحاد د نوی فکر د جوړیدو او تربیه له پاره یو ښه جوړښت و . خو د ملي کلوپ د فعالیت او ددې اتحاد یې د ځینو غړو د جذب پواسطه د دې اتحاد یې فعالیت مخه ډپ کړه. شاه محمود خا ن غوښتل چې دوه گوندونو تشکیل شې یو حکومت جوړ کړي او بل د دولت مقابل اپوزیسون نقش ولري .۱۳ م ۴۲

دوی غوښتل چې د شاه محمود خان د حکومت سقوط وکړي او سردار محمد داود خان او زابلی واک ته ورسیږي بل پلوته په هیواد کې دوه گوندي سیستم هغه هم د ملي کلوپ څخه تشکیل شي چې د نورو گوندونو د فعالیت او واک ته د رسیدو مخه ونیسې کله چې ښاغلي ډاکتر محمودی ، غبار او کریم نزیهې ته بلنه ور کړل شوه چې د ملي کلوپ غړي شې هغوي له دې کار څخه ډډه وکړه البته د دې حرکت هغوي د محصلینو د اتحادیې مخالفت ته وهځول چې دغه مخالفت او حرکت د محصلینو د په ناکامی باندې ختم شو او ملي کلوپ هم د هغو اشخاصو او سیاسې رهبرانو په جلب او جذب کومو چې په شورا کې د دیموکراسۍ پلوي کوله پاتې راغی . د دوی دمخکینۍ طرحې یعنې د وزارتونو په گروپونو باندې د ویشلو په اړه هم اختلاف پیدا شو او ځینو لکه عبدالحی عزیز له خپلو دندو څخه استعفا وکړه ، صدراعظم هم پوهیده چې ملي کلوپ په ظاهري بڼه کې دوستې کوي خو په پټه د حکومت ستنې تخریبوي . ځکه چې د ملي کلوپ د فعالیت په مقابل کې ځینې ستونزي ایجاد کړې تر څو د صدراعظم د کړنلارې په پایله کې عبدالمجید خان زابلی استعفا ته مجبور شو . له ملي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلوپ شخه د عبدالمجید خان زابلی وتل نوموړی سازمان د مالي ستونزو سره مخ کړ او په تدریجي ډول له مینځه تلو په حال کې و خو سردرا محمد داود خان او د هغه د ځینو ملګرو چې لوړې څوکۍ او حتی وزارتونو یې په لاس کې وو د هغو ې نفوذ ورځ په ورځ زیاتیده . تر څو یې شاه محمود خان دې ته مجبور کړ چې سخت ګیري و کړې خوبیا هم شاه محمود خان استعفا ته مجبور شو د سردار محمد داود خان په صدراعظم کیدو سره ملې کلوپ هم پرته له دې چې خپل مرام ته ورسیږي له مینځه ولاړ. ۱۳م۴۷

سر دار محمد داود خان چې په ځوانۍ کې د خپل تره سردار محمد هاشم خان سره کار کاوه او دهغه لخوا تربیه شوی و نوموړی هم د هغه (محمد هاشم خان) په څېر با انضباط ، سخت ، مغرور خو د هیواد د پرمختګ سره یې ډیره مینه درلوده . د خپل تره بر خلاف د مال او ثروت جمع کولو ته لیوالـه نـه و. نوموړی په اداره کې د ډیر صلاحیت غوښتونکی و. هغې شخصیتونو ته چې د وینا توان او خبرو کولو جرئت یې درلود په خپله کابینه کې ځای نه ورکاوه . هر چا چې بـه دده مخالفت کـاوه ، پـر هغـه یـې د مـاجراجوی نـوم ایښـوده . د دیموکراسۍ په دوره کې داسې استدلال کاوه چې وروسته پاتې ټولنه کې د یموکراسې نشې کامیابیدلی ، لومړی باید اقتصادي پرمختګ عملي شې بیا د یموکراسي . ۱۳_م۴۸

سر دار محمد داود خان وطن پرست ، صادق او یو باتقوا مسلمان و د عیاشۍ څخه مبرا و پرده د هیڅ ډول عیاشۍ ثبوت نشته ، نوموړ ي د رهبري شوې اقتصاد پلوي و خصوصي پانګه اچونه یې هڅوله . هغه دامتیازاتو مخالف او د والاخضرت لقب یې رسماً لري کړ . ده افغانستان ته د اقتصادي پرمختګ له پاره د اقتصادي پلانونو جوړول رواج کړل .

نوموړي په داسې حال کې د افغانستان صدراعظم شو چې د دوهمې نړیوالې جګړې په پایله کې المان ، جاپان او ایټالیا ماتې خوړلې وه . فرانسې او انګلستان ډیر زیان لیدلې و او خپلې مستمري یې له لاسه ور کړې وې دوو نویو نړیوالو قوتونو (امریکا او شوروي) په نړۍ کې ظهور وکړ . امریکا چې د جګړې له ډګر څخه لرې و ډیره تاوان یې نه ولیدلی، په ناګاساکي او هیروشیما کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتوم د بم د استعمال څخه وروسته جاپان دې ته اړ کړ چې جګړه پریږدي او د جاپان نیول شوي سیمې یې تر فیلپین پورې ونیولې . شوروي اتحاد هم د یو فاتح په توګه په نیمه اروپا او نیمه کوریا باندې مسلط شو . ۴۱_م ۵۲ او ۵۳

سر دار محمد داود خان د خپلې صدراعظمۍ (۱۹۵۳ _ ۱۹۶۳ ز کال) په لسیزه کې وځلیده . څرنګه چې پر امیر دوست محمد خان او امیر شیر علي خان باندې د برطانوي هند وضعې ، امیر عبدالرحمن خان باندې د مرکزي اسیا وضعې اغیزه کړې وه . پر سر دار محمد داود خان باندري هم د فرانسې وضعې چې د غازي امان الله خان د واکمنۍ پر مهال فرانسې ته د تحصیل په غرض تللی و ډیره اغیزه کړې وه . د ده ملي ارمانونه امان الله خان او دحکومت طرز یې سر دار محمد هاشم خان او امیر عبدالرحمن خان ته ورته و . یعنې په دې مانا چې داود خان یوسمونپال او رزوناکه ټینګ افغان و . خو په پښتو ژبه یې خبرې نه کولې او یا یې پښتو نه شوه ویلې که څه هم نوموړي ټینګ مسلمان و خو د امان الله خان په څیر یې له پیرانو او ملایانو او مذهبي مشرانو سره نه لګیده . هغوی یې د پرمختګ او عصري توپ په وړاندې خنډ ګڼل د خپلو لایقو وزیرانو په مرسته یې یو لړ اقتصادي ، پوهنیزه ، اجتماعي او نظامي سمونونه عملی کړل ، ده دامریکا ، شوروي اتحاد او نورو هیوادونو کریدتونه او هم بې عوضه پولې مرسته ترلاسه کړه . ۴۲م م ۱۴۹ او ۱۵۰

افغانستان بهرنۍ سیاست د داود خان په هڅو فعال او نړیوال مسایلو کې هغه وخت شریک شو چې د داود خان په هڅو د افغانستان هیئت د باندونګ په کنفرانس کې فعال ګډون وکړ . افغانستان ته یې د اسیایې او افریقایې هیوادونو په مینځ کې د روښانه موقف په غوره کولو سره د نړیوالو پام را و ګرځاوه . عبدالرحمن پژواک چې د ملګرو ملتونو په سازمان کې د افغانستان نماینده و د ملګرو ملتونو د سازمان د مکرافون له لارې د افغانستان ملي سیاست ته نړیواله جنبه ور کړه ده د هري نړیوالي پیښې په باره کې خپل نظریات په واضح توګه څرګندول او د ملګرو ملتو په سیاسي کمیسونونو کې یې فعاله ونډه اخیستله . ۴۷ م م ۲۱۷ او ۲۱۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صدراعظمی ځخه د استعفا وروسته هغه زيات وخت ټولنيزو فرهنګي موسسو ځخه ليدنه کوله او د هغو ودانيو ساختماني چارې کتلې چې د ه د صدرات پر مهال پيل کړې وې د نسوانو د عالي موسسې ځخه يې دليدنې پر مهال د دې موسسې منسوبيتونه د ده لرې کيدو په اړه ډير احساساتي غبر ګون وښوده . بل وخت سر دار محمد داود خان غوښتل چې د کابل پوهنتون ځخه ليدنه وکړي خو د پاچا لخوا ورته اجازه ور نه کړل شوه .

د ده کور ته د سياسي او ملي شخصيتونو په تګ را تګ باندې هم بنديز ولګيد نومړي يوازيتوب او تجريد کې ژوند تيراوه خو کله چې ډاکتر محمد يوسف د صدراعظمی پر مهال نوي اساسي قانون جوړ شو . د دې اساسي قانون د ۲۴ مادې په اساس د پاچا د کورنی (دهغه دکاکا زامن او نور) غړي دوزارت ، شورا کې غړيتوب او سياسي ګوند د جوړلو او غړيتوب ځخه منع شول د دې قانون تصويب نومړی نور هم د ګوښه ګيري خوا ته ور ټيل واهه .

سر دار محمد داو خان غوندې يو زړه سواند ، ريښتنی ، ترقي غوښتونکي او آزادي خوښونکي شخص په توګه د دې حالت زغمل ډير سخت کار و . په دې اړه ښاغلي غوث الدين فايق داسې ليکي : ((احوال ګيري سر دار محمد داود خان را وجيبه ملي و انساني خود دانسته به قبول هر ګونه خطر و عواقب نا ګوار بديدنش ميرفتم . اګر چه بارها با تاکيد برايم ميګفت اولاد دار هستي نيا که بندي نشې، بانهم ميرفتم ، اعتراف شود که سر دار مر حوم مرد باشهامت و پر غرور بود . که در صدرات و رياست جمهوري هيچ دشمن نيرومند طرف مرز ما را که پس از او جولان ګاه سواران روس و غلامان انګليس ګرديد نداشت ... در زمان حکمر وايي او امنيت در سرا سر مملکت تامين ګوشه و کنار کشور از پاتک و رهزن ها ، خالی موتر هاي ترانسپورتي شب و روز در بين ولايات در ګردش بود نامي از دزد ور هزن برده نمي شد .....)) ۳۹ م م

د دولت مشر (محمد داود خان) له هماغه پيل ځخه ځان د يو کلک او ځواکمن واکمن په توګه را ځرګند کړ او هڅه يې کوله چې دولتي اداري په ځير د هيواد په سياسي ژوند هم ټينګ واک ولري نومړي د ۱۹۷۳ ز کال د جولای د ۲۷ دريو فرمانونو په حقيقت کې د نوي جمهوري دولت د بنسټ ډبره کيښوده په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي ډول پارلمان رنګ او د ۱۹۲۴ ز کال د بنسټیزه قانون چلښت یې تم کړ د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند په ګډون یې د ټولو سیاسي ګوندونو فعالیت او د هغوي ور ځپانې بندی کړې په ټول هیواد کې یې پوځي حالت اعلان کړ چې دنوي اساسي قانون تر تصویب (۱۹۷۷ ز کال پورې یې دوام وکړ. ۴۲ـ م ۱۳۹

ده د جمهوریت په ټوله دوره کې د سیاسي ګوندونو فعالیت بند کړ. یوازي یو ګوند (ملي غورځنګ) چې د (۱۳۵۲ لمریز کال کې دنوي اساسي قانون له تصویب وروسته جوړ شو د فعالیت قانوني اجازه درلوده د ملي غورځنګ (د ملي انقلاب ګوند) جوړیدل سره د افغانستان د ځوان نسل او روڼ اندو د شدید عکس العمل سره مخامخ شول د ملي غورځنګ ګوند په جمهوریت کې عملاً درې اړخونه درلودل حکومت هم په دغه دریو اړخونو ویشل شوي و.

ـ د سید عبدالله، عبدالقدیر نورستاني او غلام حیدر رسولي ډله.

ـ د پوهاند عبدالقیوم وردک او داکتر عبدالمجید خان ډله.

ـ د سید وحید عبدالله او عزیز الله واصفي ډله. (۴۱ م ۲۴۲

سر دار محمد داود خان د دې ګوند په جوړیدو هم ونه توانیده چې خپلو هیلو ته ورسېږي او په هیواد کې ټول پرمختیایي پروګرامونه عملي کړي بالاخره د نړیوالو سیالیو په لړ کې شوروي په مخالفت او په هیواد کې سیاسي ګوندونو مخالفت په وجه نوموړی د سیاسي ستونزو سره مخ شو چې بیا نوموړي د هغوې په حل کې پاتې رغی د ده په اند د سیاسي ګوندونو د رهبرانو له مینځه وړل به د ده کار اسانه کړي خو دا کار هم ده ته ګټه و نه کړه کله چه هم نوموړي، د ځینو ګوندونو رهبران بندیان او ځیني فرار ته اړ کړ، ځان ور ته بریالی ښکاریده خو د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند د رهبري د بندي کیدو سره سم هغوي خپله ترتیب شوې نقشه عملي کړه او د نوموړي واکمنی ته یې د ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور په اوومه نېټه د پای ټکې کیښود.

ـ تېرو تنې:

ـ سردار محمد داودخان یو ملي شخصیت په توګه افغانستان ګټو ته وفادار په افغانستان کې درهبري شوي اقتصاد کلک پلوي و هڅه یې کوله چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولي چاري دده د لاربنوونو سره سمه پر مخ ولاړې شي ، نوموړي په خپلو کړنو او د اشخاصو په ټاکنه کې یو لړ تیروتنې وکړې چې خپل حکومت یې د سیاسي ستونزو او دولت یې د کودتاه ګانو سره مخ کړ . دده هغه تیر وتنې چې جمهوري نظام یې له ستونزو سره مخ او رنګ کړ په لاندي ډول دي .

_ داودخان په خپلې کودتاه سره د یو داسې قانون او قانوني نظام له مینځه یوړ چې په جرګې سره تاسیس شوی اوپه ملي ټاکنو سره تثبیت شوې و . ده په دې ډول قانون او قانوني دولت تر دې حده بې اعتباره کړ چې د هغه په کودتاه او د جوړ شوې نظام پرضدوروسته هم څو کودتاګانې وشوې او په پای کې د ثورد اوومې نېټې په کودتاه سره دده نظام هم له مینځه ولاړ.

_ سردار محمد داودخان خپله کودتاه د هغو وړو افسرانو پواسطه تر سره کړه چې ډیر یې مسکو پلوي او دافغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند غړي وو. ده دنوموړي ګوندد پرچم ډلي ته ډیراعتبار ورکړ . د اساسي قانون د نشتوالي له امله پرچمیان په امنیتي څانګو کې د قدرت خاوندان شول دوی هڅه کوله چې خپل مخالفین له مینځه یوسي ، د محمد هاشم میوند وال او خان محمد مرستیال په ګډون د کودتا په پلمه تر ځلوېښتو زیات ملي او نظامي شخصیتونه اعدام او بندي کړي. وروسې د اسلام پالونکې ډلې مشر غلام محمد نیازی بندي ا وځینې یې اعدام او نورې د هیوادپرېښودلو ته اړ شول. په دې کارد جمهوري نظام سیاسي چلند دنیوکوسره مخامخ او خلک په دې نظام باندې شکمن شول .

_ د محمد داودخان بله تېر وتنه د صدارت د وخت ځینو ملګرو ته د ((ضعیف النفس))په خطاب کولو سره شا کره، یوشمېر جنرالان یې د وخت څخه مخکې تقاعد کړل . نوموړي په دې کار سره خپل پخوانی او رېښتني ملګري له لاسه ورکړل او ځان یې نا توانه کړ . دی پرځان دومره ډاډمن شوي و چې د خپل ورور محمد نعیم او مشر زوی محمد عمر مشوروته یې هم غوږ نه نیوه، هغوی هم تري ناراضي وو. ۴۲-م م۱۵۳او۱۵۴

_ په **۱۹۷۵** زکال یې هغه افسران چې په شوروي اتحاد کې تحصیل کړې و، له پوځ څخه وویستل . تر څو په پوځ کې د افغانستان دخلق دیموکراتیک ګوندې نفوذ کم او ښې اړخي عناصرراضي کړي . په دې کار سره ده ځان یوا ځې کړ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پوځ کې د ګوند منځنیو کړیو فعالیت کاوه . ښې اړخو او اسلام پالو په ده اعتماد نه کاوه .

ـ دده بله لویه تیروتنه د نوي اساسي قانون د تصویب وروسته د ملي انقلاب «ملي غورځنګ» د ګوند تاسیسول و . چې د همدې قانون په اساس د نورو سیاسي ګوندونو فعالیت بند شو. ډیرو روڼ اندو او سیاسي ګوندونو د محمد داودخان ددې تصمیم سره مخالفت وکړ په دې کې د سردار محمد داودخان تیروتنه داوه چې نوموړي د شتو ګوندونو د جوړښت او نفوذ څخه خبر و. دخپل ذهن سره سم یې دا پریکړه کړې وه . خو سیاسي ګوندونو د جمهوریت پرضد پراخه تبلیغات پیل کړل ، دې پروپاګند هغه وخت زور واخیست چې ده «داودخان» د ۱۹۷۵ زکال د نومبر څخه وروسته عملاً ددوو مهمو مسلو «د پښتونستان موضوع او دهلمند د اوبو تړون څخه شاتګ و کړ. ځکه کله چې نوموړي د ۱۹۷۸ز کال د مارچ په پنځمه نېټه له پاکستان بیرته هیواد ته راغی د جمهوریت په سیاسي کړیو کې داسې ویل کیدل چې سردار محمد داودخان دډیورنډ کرښه منلې ده ښاغلي اجمل ختک په دې اړه داسې وایي :«محمد داودخان موږ ته وویل چې جنرال ِضیاالحق هغه پښتانه او بلوڅ چې دذوالفقار علي بوټو په وخت کې بندیان وو آزاد کړي دي.او تاسې د ضیاالحق تر رهبرۍ لاندي خپل حقوق تر لاسه کولی شی، ما د محمد داودخان ددغه تصمیم سره مخالفت وکړ». ۴۱ م: ۲۵۴

ـ دسردارمحمد داودخان درې واړه کارونه یعنې د هلمند د اوبو په تړون کې د اسنادو د تبادلې په اړه نرمښت ، د سیاسي ګوندونو د فعالیت بندول او دپښتونستان مسئلې ته شا کول دده غټې سیاسي تیر وتنې ګڼلی شو ځکه داکار د افغانستان د هغه وخت موجودو شرایطو خلاف کړنه وه ، نوموړی ګوندونه دومره پیاوړي شوي وو چې د جمهوریت نه مخکې یې تقریباً «۵» صدراعظمان له ستونزو سره مخ او استعفا ته اړ کړي وو.

ـ سردارمحمد داودخان داسلامي نهضت په مقابل کې هم داسې دریځ غوره کړ چې هغو یې حتمي عکس العمل او نظامي پاڅون ته اړ کړل . تر څو ددې رژیم په مقابل کې نظامي عملیات تر سره کړي. ښاغلي ګلبدین حکمتیار په دې اړه داسې نظر لري:«د داودخان کودتاه په حقیقت کې دکمونستانو کودتاه وه چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

روسانو په وینا او مرسته ترسره شوې وه ،د کمونستانو لومړی ماموریت د هیواد د اسلامي نهضت ځپل دي که مونږ او ټول افغان ولس دا حقایق درک نه کړو او له دې خطرناک وضعیت سره د مقابلې لپاره مناسب اقدامات ونه کړو شاید له داسې عواقبو سره مخ شو چې چاره به یې ممکن نه وي ....)) ۱۸ م: ۲۴۲

ښاغلي حکمتیار چې د اسلامي نهضتت د رهبری، غړی واو په وینا کې د داودخان د وخت سیاسي وضعی ته اشاره کوي (سره له دې چې روسانو مستقیماً په دې کودتا کې ونډه نه درلوده. خود پرچمیانو موجودیت او تر کودتاه وروسته په حکومت کې د هغوی زیات نفوذ خلک شکمن کړي وو.

ـ بله تیر وتنه یې ، دا بولو سره ددې چې د ولسمشری، پر مهال د پارلماني مبارزې له پاره ښه سیاسي ، ټولنیز او امنیتي شرایط موجود وو. خو ده چاته د کاندیدیدو او انتخاباتي مبارزې اجازه ورنه کړه. د والیانو په مرسته یې د ولایتونو څخه استازي وټاکل او د جرګې پر مهال له ده بل کاندید هم موجود نه و . ده سیاسي لاره بنده کړه او د ګوندونو په ځپلو یې پیل و کړ . پاکستان د همدې اسلامي نهضت له غړیو څخه چې هلته یې پناه اخیستې وه . د داود خان په مقابل کې ډیره ګټه واخیسته او د شوروي اتحاد د یرغل په مقابل کې یې د همدغو ر هبرانو په مرسته ستر اسلامي ځواک جوړ کړ .

ـ ده د کودتاه په لومړیو وختونو کې ښاغلی میوندوال د کودتاکولو په تورښندې او په پوځ کې لوړ پوړي افسران بندیان او یا له دندو څخه لرې کړل ، او دواک په ورستیو وختونو کې هغو افسرانو چې له ده سره یې په کودتاه کې مرسته کړې وه خو په شوروي اتحاد کې یې تحصیل کړی و له پوځ څخه لرې کړل .په دې کارسره ده پوځ کمزوري او خپل ځان یې ناتوانه کړ . .

ـ د سردار محمد داودخان دا هڅه چې د شوروي اتحادله اقتصادي نفوذ څخه ځان خلاص کړي اسلامي او عربي هیوادونوته یې مخه کړه.عربي هیوادونه د افغانستان څخه لري وو ، دغو هیوادونو تخنیک او تکنالوژي نه درلوده ، او هم یې د پانګې اچونې سره مینه نه درلوده له دې امله نوموړي په دې پلان کې پاتې راغی . خو شوروي اتحاد یې په خپل ځان بد ګمانه کړ. په پای کې دده تیر وتنې په لاندي ټکو کې را لنډوم:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ د محمد هاشم میوندوال وژل دمینځ لارو ملي ،اشحاصو ته په دولت کې وندہ نه ورکول .

ـ په هیواد کې د یو ګوندي سیستم رامینځ ته کول او دنورو ګوندونو د فعالیت بندول او دګوندونو د رهبرانو نیول او بندي کول.

ـ په سرکې د پښتونستان دمسلي پر سر دامریکا او پاکستان سره د اړیکو خرابول او په ا خرکې نر مښت.

ـ د هیواد سیاسي ګوندونو او دشوروي اتحاد نفوذته لږ ارزښت ورکول .

ـ په سلطنتي کورنۍ باندې د باور نه درلودل او له واک څخه د هغوی لرې ساتل.

ـ د خپلو نظریاتو تحمیلول او دحکومت غړوته د انتقاد او دنظر ثرګندولو اجازه نه ورکول.

ـ د میر اکبرخیبر د مړینې په ورځ د مظاهره کوونکو په مقابل کې دشدید عکس العمل نه ښودل

ـ د صدارت د مهال ملګروته شا کول.

ـ په نړیواله کچه د ناپیلیتوب غورځنګ په پیاوړتیا باندې ډیر ټینګار چې دا کار د امریکا د خفګان سبب شو .

ـ د دولت او پوځ په منځنیو پوړیوکې د چپیانو پریښودل .

ـ په بهرني سیاست کې موازنې نه ساتل یو طرف او بل طرف ته میلان پیداکول.

ـ اقتصادي فعالیتونو او کرنلارو ته د سیاسي مسلو په پرتله زیات اهمیت ورکول.

ـ د۱۹۷۷ زکال په اګست کې د اریانا پیلوت انعام الحق ګران او د همدې کال په نومبر کې د پلان وزیر علي احمد خرم اود ۱۹۷۸ زکال په اپریل کې د میر اکبر خیبر ترور ، د پېښو د عاملانو نه پیدا کول او په پورتنیو پېښوکې د بهرنیو هیوادونو لاس لرلو ته کلکه پاملرنه نه کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سردار محمد داودخان شهادت او دجمهوریت رنګیدل:

سردار محمد داودخان د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند د خلق او پرچم د اړخونو په یو ځای کیدو خپه او په غصه و.خوسردار محمد نعیم خان دا کار یوه بد مرغي ګڼله کله چې یې د ۱۹۷۷ زکال د سپتمبر په میاشت کې یوه ورځ دحکومت په کورنیو او بهرنیو کړنلاروتبصره کوله وویل :((چې جواري مې وبایلله ، مونږ خپل چال وچلا وه خو مو بایلو د ، ژر یا وروسته به یوور کې اقلیت واک تر لاسه کړي او د وسلې په زور به په ټولو خلکو حکومت کوي)) ۳۷ـ م: ۲۷۷

د جواری ځخه د هغه مطلب د داود خان د صدارت پرمهال د داود خان او شوروي اتحاد تر مینځ دنږدې اړیکو ټینګول او د هغوی ځخه د ډیرې مرستې اخیستل و . د ۱۹۷۷ ز کال د اګست په میاشت کې پیلوټ انعام الله ګران او د۱۹۷۸ زکال په اپریل کې د میراکبر خیبر وژنې چې د پرچمیانو د رهبری غړي وو. هیڅوک یې د وژنې د جرم په تور ونه نیول شو ل.خو د خیبر د وژنې په اړه مختلف نظریات موجود دي ځینې داسې ګمان کوي .چې نوموړي د حفیظ الله امین په امربه صادق عالمیار وژلی وي . خو د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند رهبری د داود خان استخباراتي دستګاه (د ملي مسئونیت اداره) د خیبر د وژنی مسئول بله. **ښاغلي لاله جان شیر زې په دې اړه داسې نظر لري چې خیبر د شوروي اتحاد د سفارت د اته شي د یوه غړي له خوا ووژل شو چې د ثور له کودتاه وروسته په فرانسه کې د شوروي اتحاد د سفارت د اتیشیې غړي په توګه مقرر شو. (۲۷)

ښاغلی محمد حسن کاکړ په دې اړه داسې نظر لري او لیکي:((دجمهوري نظام وروستي ډیر اثر ناکه ترور د خلق دیموکراتیک ګوند تیوري پوه میر اکبر خیبر ،چې د ۱۳۵۸ لمریز کال د وري د میاشتي په ۲۸ مه (د ۱۹۷۸ زکال د اپریل په ۱۸ مه) نښه د کابل ښار د ولتي مطبعي ته مخامخ سړک کې د مازیګر او ماښام تر مینځ له یو روان روسي جیپ نه پرې ډزي وشوې . دغه ترور د پرچم ګوند د ننه په اصل کې د خیبر او کارمل تر مینځ د اختلاف نتیجه وه چې په غالب احتمال د

---

* ښاغلي داکتر لالاجان شیر زی د محمد حسن زوې د ننګر هار ولایت دشیر زادو د ولسوالي د تو تو اوسیدونکې چې په ۱۳۵۲ لمریز کال د جمهوري ګارد په شفاخانه کی د سر طبیب په توګه مقرر او د۱۳۵۷ لمریز کال د ثور د میاشتي تر اخره یې هلته دنده اجرا کوله . اوس (۱۳۸۸/۱۱/۹ لمریز کال)نوموړي د ننګرهار د کانال د ریاست مربوط د هډې د فارم په کلنیک کې دنده لري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارمل د نږدې ملګري نوراحمد نور او امتیاز حسن لخوا عملي شوي و. » ۴۲ـ م: ۱۴۳

د افغانستان د خلق دیموراتیک ګوند مرکزي کمیټې غړې ښاغلی عبدالقدوس غوربندي د ښاغلی محمد حسن کاکړ سره په یو نظر دی او لیکي: « د خیبر په ترورکې داود او د هغه استخباراتي دستګاه ګډون نه لري که له دې بې ځایه او بې بنسټه تورونو څخه تېر شو او په دې هکله حقیقت وپلټو ډېر دلیلونه شته چې د ببرک (کارمل) د ناسمو معلوماتو له مخې میر اکبر (خیبر) د کی ـ جې ـ بي له خوا ترورشوی دی چې ددې کار یو شمېر ځرګند دلیلونه دادي.

۱: بارق شفیعي ، سلیمان لایق او زه (عبدلقدوس غوربندي) شاهدان وو چې ببرک کارمل ، د نور احمد (نور) په واسطه میراکبر (خیبر) ته ګواښوونکې خبرتیا وې لیږلې وې.

۲: زه عبدالقدوس غوربندي) د خیبر په کور کې وم . خیبرنورو ته وویل : کارمل ګواښ راته کړی دی . ورته وواياست چې زه له مرګه نه ویریږم او په رسمي غونډو کې له هغه سره تر یو چت لاندې نه کینم.

۳: د خیبر د ترور په شپه کارمل ، نور محمد (تره کي) ته ویلي و ځوک چې ډېبل لو به کوي سزا به یې همدا وي . او دا کار د کارمل ځکه دی چې کې ،جي ، بي د کارمل، واک ته درسیدو له پاره نږیواله ستونزه را ولاړه کړه. او خپل ټول نظام یې په قمار کې کېښود . د یو کس ترور ورته اسانه و

۴: کارمل د خیبر د جنازې پرمهال په مکارۍ سره خواشیني ځرګندوله. ځکه ده د اوږدې واکمنۍ پر مهال یو ځل هم د هغه کلیزه ونه لمانځله .

۵: د خیبر کورنۍ هم په دې پېښه کې د کارمل او دهغه د پلویانو لاس بولي .

۶: د خیبر تر ترور یوه ورځ وړاندې د خیبر سره په وزیر اکبرخان کې ګرځیدم هغه (خیبر) وویل : زه نه پوهیږم کارمل د کوم میخ په زور الوزي او په ډیر ښه او نا متعارف ډول اقدام او سوچ کوي چې په دې ډول به وکړی شي مونږ د ځان تابع کړي چې هیڅکله به هم داسې ونه شي ..۳۸ـ م۸۹او۹۰

ډیر اسناد په دې شاهدي ورکوي چې میر اکبر (خیبر) د ببرک (کارمل)د توطیي په پایله کې ترور او داودخان یې د لوې سیاسي ستونزې سره مخ کړ. چې دغلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاتې کيدلو او عکس العمل ښودلو دواړو په پايله پوهيده خو چپ پاتې کيدل ورته گران و. نو ځکه يې شديد عکس العمل وښود.

د خيبر د جنازې پر مهال له حفيظ الله (امين) پرته نورو ټولو مشرانو د نور محمد (تره کي) او ببرک (کارمل) په شمول وينا وکړه. په ښکاره يې د خيبر دوژلو تور په دولت ولگاوه او خپلو ملگرو ته يې وويل: چوپتيا ماته کړئ، تر څو د محمد داودخان دا مطلق العنانه رژيم نسکور کړئ. د خيبر له ښخولو وروسته حکومت په مظاهرو بنديز ولگاوه او د عدلي وزير او لوی څارنوال وفي الله (سميعي) څخه يې وغوښتل چې دافغانستان د خلق ديموکراتيک گوند دهغومشران بندي کول او محاکمه کول چې د خيبر په جنازه کې يې د دولت پر ضد وينا کړې جايز دي او که نه هغه يو ا ونۍ وروسته داود خان ته خبر ورکړ چې د نوموړي گوندمشرانود قانون مخالفت کړي دی د هغوی نيول او محاکمه جايز دي. سردار محمد داودخان د هغو د نيولو په خطر پوهيده. خو داچې د افغانستان د خلق ديموکراتيک گوند رهبري ډېره مغروره شوې وه او داودخان ته له ځان پرته د بل قوت زغمل ډير گران کار و. ډير ژر يې د لوي څارنوالۍ(جنرال وفي الله سميعي) د دفتر د څرگندونو وروسته، حکومت پريکړه وکړه چې د افغاستان د خلق ديموکراتيك گوند مشران محاکمې ته تيار کړی شي. دهغو د نيولو سندونه تيار شول د۱۹۷۸ز کال د اپريل (۲۲) شپه يو پر بل پسې پرته له حفيظ الله امين نور ټول ونيول شول. (۳۷- م: ۲۳۰)

حفيظ الله (امين) چې د خيبر په جنازه کې وينا نه وه کړې آزاد پاتې شو. شايد دا کار يې د گوند په دستور کړې وي که نه نوموړی د گوند تکړه وينا وال و. ده دداودخان له غندلو څخه ډډه وکړه. حفيظ الله (امين) د نظامي عملياتو نقشه ترتيب کړه او دستوريې ورکړچې د گوندد رهبرۍ د بندي کيدو په صورت کې بايد هغه عملي شي. حکومت نوموړی هم د ۱۹۷۸ ز کال د اپريل په ۲۷ نېټه بندي کړ.دده په بندي کيدو سره د افغانستان د خلق ديموکراتيك گوند رهبران ټول بنديان شول. دولت ددوی د محاکمې اعلان وکړ د دولت لخوا د افغانستان د خلق ديموکراتيك گوند رهبرانو د محاکمې د اعلان سره سم د ۱۳۵۷ لمريزکال د ثور په اوومه نېټه او ۱۹۷۸ زکال د اپريل په ۲۷ نېټه د غرمي نه مخکې ۱۱ بجې او ۴۵ دقيقې لومړنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټانګ د محمد اسلم (وطنجار) په لارښوونه د دفاع په وزارت فیر وکړ . ده پسې جوخت محمد عمر په ګارد باندې فیرونه پیل کړل د غرمې ۱۲ بجې یې د دفاع وزارت ونیوه. ۳۷ م۲۳۲.

غلام حیدر (رسولي) د اوومې او اتمې فرقې د سوق په خاطر د دفاع وزارت له شاته دروازې ووت او په جیپ موټر کې یې قرغې دفرقې په لور حرکت وکړ .کله چې ددفاع وزیر غلام حیدر (رسولي) او لوی درستیز عبدالعزیز صحنې څخه وتښتیدل او د قرغې فرقې ته ورسیدل ، هلته وضعه بدله وه ډېر ژر د ریشخورو خواته و خوځیدل په لار کې ونیول شول وروسته ووژل شول. ۳۳م۲۹۶.

د ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور په اوومه نېټه د سهار اوه بجې ولسمشر محمد داود دکور په دوهم پوړ کې له خپلې کوټې څخه لاندې راغې د امانی لېسې ته مخامخ د کور په وره کې یو حکومتي موټر په بېړه را تاو شو او ودرېد . یو اروپایي ډوله څلویښت کلن سړی ترې را کوز شو ساتونکې مېلمه وپیژانده او دننه یې پرېښود دا د کورنیو چارو وزیر عبدالقدیر و. ولسمشر او وزیر دواړه د مېز تر شا کښېناستل او پر کومه مهمه موضوع غږېدل خو اصلي موضوع د افغانستان د خلق دېموکراتیك ګوند د رهبرانو نیول وو ، دکورنیو چارو وزیر ولسمشر ته د امنیتي حالا تو له رپوټ ورکولو وروسته په بېړه دخپل موټر په لور ولاړ . د سهار اته بجې او پنځلس دقیقې ولسمشر د چایو غوښتنه وکړه څه وچه ډوډۍ، لږ کوچ او مربا ور وړل شول ، سباناري یې وکړ . کار ته د تللو له پاره چمتو شو ، د سهار نهه بجې او لس دقیقې ولسمشر ابي درېشي اغوستې ، همېشني بکس یې په لاس کې وه د ارګ لور ته د کور له کوچنۍ دروازې ووت ، د ګارد قومندان او یاور یې هر کلی وکړ، خو ده خبرې ونه کړې او موټر ته وخوت د نورو ورځو په خلاف پلې لاړ نه شو .۱۲ م م م۲۷ ، ۲۸ ، ۲۹

کله چې سردار محمد داودخان د کابینې د غونډو تالار ته ننوت ټول وزیران مخکې له مخکې هلته ټول شوي وو . دوه وزیران نه وو راغلي یو د فواید عامې وزیر غوث الدین فایق پکتیا ته تللي و ، او غلام حیدر رسولي په قطعاتو کې د خوښیو د غونډو په سمبالولو بوخت و چې د ده په نوښت د خلقي او پرچمي مشرانو د نیوولو په ویاړ جوړې شوې وې . د کابینې غونډې به عموماً د سی شنبې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ورځ دایرېدې خو وړمه ورځ د کابینې په غونډه کې ټول مسایل ونه څېړل شول ، د پنجشنبې ورځې ته وځنډول شو. د کارګرو په قانون بحث کېده . لومړی د کورنیو چارو وزیر عبدالقدیر ته وار ورکړل شو چې دنیول شویو ⊗ کسانو (خلقي او پرچمي مشرانو) د نیونې او په ښار کې د امنیتي حالاتو په اړه معلومات ورکړي . هغه وویل چې دېرې تورن نیول شوي او د کابل ولایت په یوه خونه کی ساتل کېږي د سهار لس بجې او دېرش دقیقې د کار او کارګر قانون په موادو بحث کېده . د دود په خلاف د جمهوري ګارد قومندان جګړن صاحب جان په بېړه غونډې ته را ننوت او د ولسمشر په غوږ کې یو څه وویل او د پلچرخي څخه د ټانګونود حرکت په اړه یې پوښتنه وکړه هغه ورته وویل : پوښتنه وکړي چا راغوښتي دي ؟. د سهار لس بجي او پنځه ځلوېښت دقیقې د معمول په خلاف د ګارد دوه نور افسران په بېړه د ولسمشر خواته راغلل او ورته یې وویل ټانګونه بی له دې چې لارښوونو ته ځواب وواېي دښارلورته پر مخ راځي.۱۲ __ م ۳۱

د غرمي دولس بجي وزیرانو ارګ ته نږدې د چاودنې یو دوروند غږ واورېده . د غونډې مشرې وحید عبدالله کوله هغه وزیران له حالاتو خبر کړل .چې د څرخي پله څخه څو ټانکونه په خپل سر را وتلي او ښار ته را رسېدلي دی. دولس بجي او پنځلس دقیقي د راډیو افغانستان رئیس د لار ښووني غوښتنه وکړه . هدایت ور کړ شو . چې په یکه توت کی دراډیو پر خپروو نکو دستګاوو بریښنا پري کړي. دولس بجي او دیرش دقیقې ولسمشر غونډي ته را ستون شو . ولې غونډه په خپله خرابه شوي وه . او ګډونکوونکی ډلې ډلې شوي وو او خپل منځي خبرې کوې، یوه بجه وزیرانو ته ډوډي راغله خو هیچا ډوډۍ ونه خوړه، د ماسپښین یوه بجه او دیرش دقیقې د داود خان په غوښتنه د هغه کورنۍ ټول غړي یعني زامن، لوڼې ، لمسیان د سردار محمد نعیم خان د کورنۍ د غړو په ګډون ګلخانې ته راوستل شول . دوه بجي محمد داود خان د نورو قطعاتو سره د اړیکو ټینګولو کوشش کاوه خو د مازیګر درې بجي کودتا کوونکو د مخابراتو د مرکز دروازې والوزولې او له ارګ سره یې د مخابراتو اړیکي پرې کړې . د مازیګر درې بجې او

⊗ ¤ کورنیو چارو وزیر عبدالقدیر د کودتاه په دوهمه ورځ په ټپي حالت د کودتاه د افسرانو لاس ته وراغي او هماغی ورځ په ماښام په روغتون کې مړشو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لس دقیقې شل زر پوش ګاډي د داود خان په پلوۍ کابل راډیو ته نږدې شول . د کودتا کوونکوله خوا په دې بهانه چې دوی هم د هغوی ملګرې دي هغوۍ ودرول او تسلیم یې کړل . د مازیګر ځلور بجې له راډیو څخه د لومړۍ اعلامیې په خپریدو سره یې د داود خان د رژیم سقوط اعلان کړ . د مازیګر پنځه بجې داود خان د ګلخانې له دوهم پوړ څخه لاندې راکوز شو تر څو خپل وزیران وګوري ، پنځه بجې او پنځوس دقیقې داود خان همغسې له خپلو وزیرانو سره په خبرو بوخت و . چې اشپز ډوډۍ راوړه داود خان یو ټوټه ترې واخېسته . د کابل له راډیو څخه محمد اسلم وطنجار په پښتو او عبدالقادر په دري ژبه د اعلامیې متن لولې ، د شپې اته بجې د بی بي سي راډیو د کودتا خبرخپور کړ، نهه بجې دوې بیاهم راډیو ته زنګ وهي د هغې خوانه د نا اشنا کس له خوا ځواب راځي چې حالات سم دي . دوی پوه شول چې راډیو تسلیم شوی ده ، نهه بجې د ریشخور قرغی د فرقې د تسلیمۍ خبر هم اعلانیږي .د ماخوستن نهه بجې او څلوښت دقیقې وحید عبدالله ولسمشر ته وړاندیز کوي چې پلازمېنه په موقت ډول ترك او قندهار ته ولاړ شي ، مشر زوی مخالفت کوي خو سردار محمد نعیم خان وایې چې دا کار باید مخکې شوی وای . ۱۲ـ م م۳۵ او ۳۶

کله چې ولسمشر(محمد داودخان) د قندهار په نبت د موټر په لور حرکت وکړ. ارګ ته له مخا مخ جو مات څخه پرې ډزې وشوې ، نوموړی بیر ته ګلخانې ته ننوت ، د شپې لس بجې او پنځلس دقیقې له بګرام څخه یوه بم غورځونکې الوتکه راغله غوښتل یې چې ښارته راتلونکې ټانګونه بمبار کړې خو په مخابره کې سره پوه شول چې د دوی ملګرې دي . دوۍ (د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند نظامی رهبري) د شپې تر ۱۲ دولس بجو پورې د مرکز ټول قطات په خپله و لکه کې راوړل . ۱۲ـ م م۳۸ او ۳۹

د ثور اتمه د شپې یوه بجه او شل دقیقې وې چې جګړن صاحب جان خپل پوځی کالې وایستل او په ملکی دریشۍ کې ولسمشر ته ورغی او ورته یې وویل نور څه نشې کولای هغه (داودخان) ور ته وویل چې تمانچه ورکړه او ځان وژغوره ، د ثور اتمه د شپې له دوه بجو او دېرشو دقیقو څخه تر دریو بجو پورې وزیران د ګلخانې په دهلېز کې ګرځېدل ، ولسمشر په لاندې پوړ کې له خپلو بچیانو سره ناست دی خو وزیران نه ور تلل . د ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور په اتمه نیټه د سهار شپږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

بجي د گارد پاتي افسران او عسکر کودتاکوونکو ته تسليم شول . په داسي حال کې چې لاسونه يې پورته وو. دوی د پښتو نستان څلور لارې ته ورسول شول . نورمحمد تره کي د ۴۴۴ کوماندو قطعي څخه و غوښتل چې ارگ ته ورشي او داود خان ونيسي.   د ثور اتمه د سهار شپږ بجې او پنځه لس دقيقې د کوماندو د ۴۴۴ قطعې يو بلوک افسران گلخانې ته ورسيدل وزيران په دهليز کې وو يو افسر امر وکړ . څوک چې وسله نه لري دې خوا دې راشي ، بې وسلې وزيران د دوې خواته ورغلل . يو يو له گلخانې څخه وايستل شو او څنگ ته د تيلفون په خونه کې بنديان   شول . سيد عبدالله . عبدالقدير او د ماليې وزير پاتې شول ، د ماليې او دکورنيو چارو وزيرانو دواړو وسلې درلودې ځکه پاتې شول ، د ثور اتمه له شپږ نيمو بجو څخه تر اوو بجو پورې د کوماندو بلوک ،ولسمشر پسې راغی ، د تسليمۍ غوښتنه يې ترې وکړه ، انتظار اوږد شو ، د گلخانې په ماڼۍ کې چوپتيا درنده وه ډزو چې له يوې خوا نه واوريدل شوې ماته کړه. د ۱۳۵۷ لمريز کال د ثور په اتمه نېټه د سهار اوه بجې او ديرش دقيقې راډيو په يو بيړني خبر کې وويل : سردار محمد داود خان د ليوني مقاومت په نتيجه کې له مينځه ولاړ. ۱۲__م۴۲

ډير اسناد داسې شاهدې ورکوي چې داود خان د کوماندو د ۴۴۴ قطعې افسر امام الدين ساپي له خوا ووژل شو. خو د پېښې يو عيني شاهد ښاغلي لالا جان حق شناس د گارد د دوهم کنډک د لومړي ټولي قومندان و داسې وايې چې امام الدين ساپي له داود خان څخه د تسليمۍ غوښتنه وکړه هغه پرده فير وکړ ، زخمي شو او پر ځمکه پريوت له ده سره يو خلقي ملگري ببرک نومي (چې د گارد د اور وژنې   (اطفايي) په بلوک کې يې دنده اجرا کوله ،او وروسته يې د نور محمد تره کې د ساتونکو په ډله کی دنده لرله کله چې نور محمد تره کی له مينځه ولاړ ببرک هم د هغه دمخالفينو لخوا ووژل شو) موجود و. د امام الدين په لويدو سره هغه پر داودخان فيرونه وکړل او داودخان يې له مينځه يوړ. (۱۲)

ښاغلي داکتر لالاجان شيرزی په کودتاه کې د گارد د زخميانو شمېر (۵۳) تنه ښيي چې ده دقوای مرکز روغتون ته معرفي کړې دی (۲۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دي ترتيب سره داود خان له مينځه ولاړ او نوی سياسي نظام مينځ ته راغی ،د داود خان د رژيم ړنګيدل د افغانستان د اوسنيو (۱۳۸۸ لمريز کال)د پېښنو سره مستقيم تړاو لري . د ۱۳۵۷ لمريز کال د ثور د اومې نېټې د کودتاه پر مهال د جمهوري ګارد تشکيل او مسئولين په لاندې ډول وو:

۱: جګړن صاحب جان د ګارد قومندان .
۲: جګتورن عبدالرحيم شادان د پيژند آمر.
۳: جګتورن عبدالحق علو مي د ګارد د کشف آمر .
۴: تورن محمد هاشم وردک د کشف معاون .
۵ : جګړن محمد ذاکر حسين د وسله پالي او تخنيک آمر .
۶ : جګړن محمد سرور خان چپرهاری د ګارد د لومړي کنډک قومندان .
۷: جګتورن محمد عزيز حساس د ګارد د لومړي کنډک ددوهم ټولي قومندان.
۸: جګتورن غلام رباني وردک د ګارد د لومړي کنډک ددوهم ټولي قومندان.
۹ : جګتورن محمد نادر خان د ګارد د لومړي کنډک ددريم ټولي قومندان .
۱۰ : جګړن محمد عزيز خان د ګارد د دوهم کندک قومندان.
۱۱: تورن لالاجان ځائی حق شناس د دوهم کنډک د لومړي ټولي قومندان.
۱۲: جګتورن محمد ظاهر د ګارد د دوهم کنډک ددوهم ټولي قومندان.
۱۳ : جګتورن محمد صديق د ګارد د دوهم کنډک د دريم ټولي قوماندان .
۱۴ : جګتورن جبارخيل د ګارد د دوهم کنډک د ماشيندار ټولي قوماندان .
۱۵ : جګتورن اقا محمد د ګارد د مخابري آمر .
۱۶ : تورن عبدالمجيد د اطفايې د بلوک قوماندان .
۱۷ : جګتورن فضل احمدد انظباط د بلوک قوماندان .

په هر ټولي کی درې ، دري تنه د بلوک قوماندانان وو . د هر ټولي دمسئوليت ساحه معلومه وه

خو ښاغلی عبدالمجيد باز د محمد داود خان ياور ، بازمحمد د ولسمشر ناظر او لومړی ياور يې جنرال جان محمد سالم و . (۱۲)

د هغو تعرض کوونکو قوتونو شمېر او ترکيب چې د ۱۳۵۷ کال په وسله وال پاڅون کې يې ونډه اخستې وه په لاندې ډول د ي. د وسله وال پاڅون د پېل عمومی مسئول د افغانستان د خلق ديموکراتيک ګوند د مرکزی کميټې غړی حفظ الله امين و .

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمېره	د قطعې نوم	د ګډونکو افرادو شمیر	د محاربوي او زرهپوش ټانکونو شمیر	د طیارو شمیر	د مختلفي توپچي وسایطو شمیر	قوماندانان او مسولین
۱	۴ او ۱۵ زغره واله لوا	۴۰۰ تنه	۲۰ عرادی ټانکونه ۲۰ عرادی محاربوي ماشیونه ۲۰ عرادی زرهپوش	۰		جګړن محمد اسلم وطنجار جګړن محمد رفیع
۲	۸۸ توپچی لو ا	۳۰۰ تنه	۳۰ D-۳ M توپونه	۰	لاس لرنکېتوپونه	جګړن خلیل الله
۳	کوماندو ۴۴۴ قطعه	۵۰۰ تنه	۱۰ عرادی ټانکونه ۱۵ عرادی زرهپوش	۲۲ باله سو ۲۲ او میک ۲۱		جکتورن محمد یعقوب
٤	د بګرام شکاري غنډونه	۱۰۰ تنه	۰			عبدالقادر پیلوټ
٥	ټول	۱۳۰۰ تنه	۷۰ عرادي B M R ۱۲۵ عرادي زرهپوش		۴۰ ضربه	

په کابل کې د دولت دفاعي قطعات

شمېره	د قطعې نوم	ګډونکوونکېپرسوتل شمیر	د محاربوي او زرهپوش تانکونو شمیر	د مختلفو توپونو شمیر	قوماندان او مسئولین	
۱	دجمهوري ګارد لوا	۱۵۰۰ تنه	۱۰ عرادي	۲۲ میله هاوان ۹ میله راکت	جګړن صاحب جان	
۲	د ریشخور فرقه	۵۰۰۰ تنه	۳۱ عرادې	۱۲ ضربه اوبوس	تورن جنرال محمد نظیم	
۳	د قرغې اتمه فرفه	۵۰۰۰ تنه	۲۰ عرادې زرهبوش			
۴	د قول اوردو		۲۰ عرادې زرهپوش			
۵						

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶	مستقل قطعـــات ، انظباط،	۱۰۰ تنه				
۷	پراشـــوت اونور	۱۲۵۰۰	۷۲ عرادې تانګونه ۲۰ عرادې زرهپوش	۲۴ ضـــربه اوبوس		

دو لتې قوتونـه د ترکیب او کمیت پـه لحـاظ د کودتـاه کوونکوځـخه ډیـر زیـات د تخنیک او شمیر پـه لحـاظ پـه نـا مسـاوي توګـه یـو دبـل پـه مقابـل کـې ولاړ وو . کـه چېرې مدافع قوتونـه پـه ښـه ډول سوق او اداره شوې واې . دوی تـوان در لـود چـې تعرض کوونکو قوتونو ته ماتې ورکړې . خو باالمقابل تعرض کوونکو وسله والو د ښـه تاکتیـک او ادارې څخـه کـار واخېسـتـه د مهمـو او کلیـدي ځـایونوېي لکـه جمهـوري ریاسـت ارګ ، د دفـاع وزارت، محـل چنـار(دهـوایي اومـدافع هـوائي قوتونو د سوق او ادارې مرکز)، د مخابراتې سیستم فلج کول، دافغانستان د راډیو نیول وو، دغو تاکتیکونو ته بیا هم په لاندي ډول اشاره کوو.

- دزر هي قوتونو منظم کار ول او د توپچي قوتونو سره د هغوی هماهنګ کول.
- د طیارو پواسطه د ټانګونو د تعرض ملاتړ او حمایه کول.
- په رڼا ورځ یو ناڅاپي د بریښنا په څیر تیزد حملې د تاکتیک کار ول.
- د مقابل لوري غافل ساتل .
- د مقابل لوري بي رحمانه ټکول او هغوی ته د موقع په لاس نه ورکول تر څو چې د احتیاطي قواو څخه ددوي مقابل کی استفاده ونه کړي. ۳۵ـ م ۱۳۰

د ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور د اوومي نیټې د وسله وال پاځون اساسي، نظامي څیري عبارت دي له .

- ډګروال عبدالقادر پیلوټ دهوایي قـواو رئیس ارکـان (خلقي)پـه شـوروي اتحـادکې تحصیل کړي و .
- جګړن محمـد اسلم وطنجـار پـه څلورمـه زغـره وال قـوا کـی د کنـډک قومانـدان (خلقي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ جگړن محمد رفیع د څلورمي زغره والې قوا رئیس ارکان او ددي قوا و سر پرست(پرچمي)
ـ جگړن شیر جان مزدور یار په څلورمه زغره واله قوا کی د کنډک قوماندان (خلقي).
ـ جگتورن فتح محمد افسر د څلورمي زغره والې قوا ټانکست (خلقي)، په شوروي اتحاد کې تحصیل کړي و.
ـ تورن محمد داود عزیز په څلورمي زغره والې قوا کې د ټولې قوماندان.
ـ جگړن خلیل د ۸۸ توپچي لوا رئیس ارکان (پرچمي).
ـ جگړن اسدالله سروري د هوایي قواو افسر (خلقي)، زده کړه په شوروي اتحاد کې.
ـ جگتورن سید داودتړون د هوایې قوا د مترلوژی مشر (خلقي)، تحصیل په شوروي اتحاد کې.
ـ سید محمد گلاب زوی د هوا یي قواو میخانیک (خلقي).
ـ جگړن نظرمحمد پیلوټ د هوایي قواو افسر (خلقي) په شوروي اتحاد کی تحصیل کړي و .
ـ جگړن غوث الدین پیلوټ د هوایي قواو افسر (خلقي) په شوروي اتحاد کی تحصیل کړی و .
ـ تورن اسد الله پیام د جمهوري گارد د مخابري آمر (خلقي) په شوروي اتحاد کې تحصیل کړی و .
ـ جگړن گل اقا د جمهوري گارد د اپراسیون آمر(پرچمي)، په شوروي اتحاد کې د تحصیل کړی و
ـ جگړن عبدالحق علومی د جمهوري گارد افسر(پرچمي)، په شوروي اتحاد کې تحصیل کړی و
ـتورن مهمند د ۴ څلورم زغره والې قواو افسر (خلقي) په بهر کې تحصیل کړی نه و
ـ تورن عمر د څلورمې زرهې قواو افسر (پرچمي) په بهر کې تحصیل نه وه کړی .
جگتورن محمد یعقوب دکوماندود ۴۴۴ قطعې رئیس ارکان (خلقي) په شوروي اتحاد کې تحصیل کړي و

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ لومړی برید من امام الدین د کوماندو د ۴۴۴ قطعې افسر (خلقي) په شوروي اتحاد کې تحصیل کړی و

ـ جګړن محمد امین د زرهدارو قواو افسر (خلقي)، د هیوادنه بهر یې تحصیل نه و کړی.

ـ جګړن عبدالحق حمدي د هوایي قوا میخانیک (خلقي) په شوروي اتحاد کې تحصیل کړی و (۳۵ ـ م م ۱۳۰ او ۱۳۱)

ـ د دورې په مقابل کې د پوځ یو شمېر افسرانو په مېړانه او داود خان ته په وفادارۍ سره مقابله کوله چې د ګارد قوماندان صاحب جان خان ډېر مقاومت وکړ. د دې مقاومت نور افسران عبارت دي له:

ډګرجنرال غلام حیدر رسولي د دفاع وزیر او د مرکزي قواو قوماندان، لوی درستیز تورن جنرال عبدالعزیز د قواې مرکز رئیس ارکان، برید جنرال عبدالعلي وردګ، د اوومې فرقې قوماندان تورن جنرال محمد نعیم، د یولسمې فرقې قوماندان تورن جنرال محمد یونس، ډګر جنرال محمد موسی د هوایي او مدافع هوایي قوماندان، برید جنرال ظریف میداني د دافع هوا د ۸۸ توپچي قطعې قوماندان، د حربي پوهنتون قوماندان تورن جنرال شاهپور احمدزي، د ملي مصئونیت رئیس تورن جنرال محمد اسمعیل، د ژندارم او پولیسو قوماندان برید جنرال محمد طاهر، د قندهار د پنځلسمې قوا قوماندان تورن جنرال غلام نبي فراهي، د پکتیا د قول اوردو قوماندان ډګر جنرال سراج الدین، د خوست د ۲۵ مې فرقې قو مندان برید جنرال فرح الدین (سیف)، د هوایي او مدافع هوایي قوا درستیز وال ډګروال عبدالقادر، دبګرام د هوایي قواو قوماندان ډګروال غلام سخي، د شینډنډ د هوایي قواو قوماندان ډګروال عبدالرحیم نورستاني، دبناري انظباط قوماندان جګړن خان محمد، د خواجه رواش د هوایي مفرزې قوماندان جګړن خان جان مقبل، د څلورمې زغره والې قوماندان ډګروال سرور نورستاني (چې شوروي اتحاد ته سفر کړی و) او جګړن محمد رفیع د قوا کفالت په غاړه درلود. (۳۵ ـ م م ۱۳۱ او ۱۳۲)

دغو پورتنیو افسرانو په مېړانه دفاع کوله چې زیات شمیر په همدي ورځ شهیدان او کم شمېر یې ژوندي مخالفو وسله والو ته په لاس ورغلل. په دې ترتیب

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۱۳۵۷ ل کال د ثور د اوومې نېټې وسله وال پاڅون په ډېر کم وخت د ځانګړې تاکتیک ، قوماندې او انظباط په پایله کې بریالیتوب ته ورسید او په هېواد کې نوی سیاسي رژیم اعلان کړ نوی سیاسي رژیم ډېر ژر د شوروي اتحاد ، هند ، مغلستان ، چکوسلواکیا ، مجارستان ، کیوبا ، ویتنام ، ترکیه ، پاکستان ، جنوبي یمین ، یوګوسلاوي او ایران وروسته نورو هېوادونو یو پر بل پسې په رسمیت وپېژنده . او سفیرانو یې نور محمد تره کې ، ببرک کارمل او حفیظ الله امین سره لیدنې کولې او د خپلو دولتونو لخوا یې ورته ډاډ ورکاوه . (۴۸_م: ۳۷۹)

د داود خان او دهغه کورنۍ د مړو موندلو له پاره په ۱۳۸۷ لمریز کال کې حامد کرزی یو فرمان صادر کړ او یو کمیسیون یې موظف کړ چې د محمد داود خان مړي ولټوي دکمیسیون غړیو د څلورمې زغره والې لوا شاته کار پیل کړ . هلته له سهار څخه تر مازیګره پورې پنځوس ، شپیته تنه کارګرانو د کمیسیون تر نظر لاندې کار کاوه . هر کارګر ته د ورځې درې سوه افغانۍ ورکول کیدې . خو په کومه ورځ چې د سردار محمد داود او د هغه د کورنۍ مړي و موندل شول ، پر دغې تنخواه سل افغانۍ نوري هم د انعام په توګه ور زیاتې شوې ، کمیسیون اعلان وکړ که هر چاته د پخوانې ولسمشر د خښیدو ځای معلوم وي دوې ته دې خبر ور کړي ، کمیسیون د پخوانې رژیم له لوړپوړو چارواکو څخه پوښتنې وکړې خو ګټه یې ونه کړه . ځکه هغو ویل نه پوهېږو او خبر نه یو . ځینو افغانانو له بهر څخه تیلفونونه کول یو ځای او بل ځای یې ښوده او کمیسون به هم ځایونه پلټل یوه اونۍ وروسته سردار نادر نعیم خبر راکړ چې له پکتیا څخه د پخوانۍ څلورمې لوا یو افسر ټیلفون کړی او ادعا کوي چې د خښیدو اصلي ځای ورمعلوم دي :. ۱۲_- م: ۴۵.

⊗ پاد شاه میر یوه اونۍ وروسته کابل ته راغی ، د کیندنو ځای چې یې ولید . ویې ویل چې تیر وتې یاستې ، تقریبا درې کیلو متره وړاندې یې دصافي غره تر

⊗ پادشاه میر د څلورمې لوا افسر چې د قوماندانۍ لخوا ورته د قبرونو د کیندلو امر شوی او د خښیدو پرمهال پوه شوي چې داودخان او د هغه د کورنۍ مړي دي . او مولاګل د کلي یو ساده بزګر ورته وویل : چې پردغه سیمه یې د تلو او راتلو لار تیره شوې وه . یو ورځ په دغه سیمه کې د عسکرو او موټرو بې ساري ګڼه ګوڼه وه . د یو عسکر له خولې مې واوریدل چې دلته داودخان او دهغه د کورنۍ غړي خښ شوي او دي یې ساتنه کوي ، څوورځې وروسته چې عسکر ولاړل د مور په لارښودنه مې قبرونه په نښه کړل او بیاهغې د خپل مذهبي دود سره سم حلوا راوړه او ویې ویشله . د مولاګل کلیوالو اوس پر هغه ځای زیارت جوړ کړی دی ۱۲_ م :۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

لویدیځې لمنې ته بوتلو چې د څلورمي لوا شمال کېږي . کله چې ورسیدو پاد شاه میر وویل همدا ځای دی. خو تر لږ شیبې وروسته داسي وبریښیده چې هغه هم ځای نه پیژنې هري خواته یې کتل بیا یې په عاجزۍ وویل ورونو دیرش کاله تېر شوی د ځمکې مخ اوښتې نوځکه پوره نه پوهیږم چې قبرونه به چیرته وي ، همدغه مهال یو لاروي پوښتنه وکړه چې په څه بوخت یاستی ؟ کله چې وپوهیده په منډه ولاړ او د نږدې کلې څخه دوه کسان حمیدالله او مولاګل یې راخبر کړل . دې دواړو سره کره معلومات وو. مولاګل تقریبا شپیته متره شاته راغی ، پر یو ځای ودرید او ویی ویل : قبرونه دادي ، نژدې سل متره ها خوا ولاړ او په ګوته یې اشاره وکړه . دویم قبر دادی مانا داچې دا مړي په دوو ډله ایزه قبرونو کې په جلا ډول خښ شوي دي ، تر کیندو وروسته په یو قبر کی ۱۳ دیارلس او په بل کی ۱۲ شپاړس مړي (ټول ۲۹ مړي) ښځې ، کوچنیان او نارینه وموندل شول ۱۲ ـ م م : ۱۴۲ او ۴۷

د داود خان او دهغه دکورنۍ مړي د کابل په پلچرخي کی له موندلو وروسته ۲۰۰۹ زکال د مارچ په ۱۷ نیټه د سکاټ په غونډۍ کې چې د داودخان په نوم ونومول شوه خاورو ته وسپارل شول ۲ ـ م ۲۳۳.

د داودخان دواکمنی پای ته رسیدل او دیوی ... سره د هیواد سیاسي وضع بدله شوه په دې مود ... قدرتونو د مستقیم تیري لپاره زمینه برابره شو ... دلوه ۱۵ نیټې پوري زمونږ هیواد دیوه قوی مر ... ددې پیښو او حوادثو لاملونه د داودخان دواکمنۍ سره ټنګې اړیکې لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــایــله

د افغانســتان پــه معاصــر تــاریخ کــې افغــاني دولتونــه د احمــد شــاه بابــا (۱۷۴۷ز -۱۷۷۳ ز کال) او تیمور شاه (۱۷۷۳ز -۱۷۹۳ز کال) له و اکمنۍ وروسته د شاه زمان د پاچا کیدو (۱۷۹۳-۱۸۰۰ز کال) سره سم د انګلیسانو لخوا د سیاسي ستونزو سره مخ شو .انګلیسانوپه هند کې د خپل نفوذ د پراختیا پـه لارکـې د افغانسـتان امپراتـور (شـاه زمـان) لـوی خنـډ ګاڼـه نومـوړي یـې د خپلـو سیاسـي فعالیتونوپه پایله کې ناکام کړ. په دې کار سره انګلیسان خپل هدف تـه یـو څـه نږدې شول. ځکه دوې افغانستان کی دیوه ضعیفه حکومت دمینځ تـه راتـګ لـه پـاره هلـې ځلې کولې او د شاه محمود خان سدوزاي د حکومت په خپله یو ضعیفه حکومت و.

انګلیسـانو د دریـو ((۱۸۳۹، ۱۸۳۸-۱۹۱۹ز کـال)) یرغلونـو پـو اسطه خپلـو موخو ته ورسیدل . که څه هم دوی په دې یر غلونو کې په نظامي لحاظ ماتې خوړلې وه خو په سیاسي لحاظ لاس بري وو . پـه نړۍ کـې د اروپـا یـې هېوادونـو تـر مینـځ د نفوذ د پراختیا له پاره دوه نړیوالې (۱۹۱۴-۱۹۱۸-۱۹۳۹-۱۹۴۵ ز کـالونو) کـې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جگړې وشوي .ددغو جگړو پایلو د افغانستان په سیاسي وضع باندي هم ډېره اغېزه وکړه . خصوصا دغه اغیزه د دوهمې نړیوالي جگړې څخه وروسته چې نړۍ په دریوبلاکون یعني ختیځ، لویدیځ او ناپیلیوهېوادونو باندې وویشل شوه. سردارمحمد داودخان له دوهمې نړیوالي جگړې وروسته (۱۳۴۲، ۱۳۳۲ ل کال ۱۹۲۳-۱۹۵۳ زکال) د افغانستان د صدراعظم په توگه دنده اجرا کوله . د سیاسي موقعیت په غوره کولو او داړیکو په ټینگولو کې له ستونزو سره مخ شو.

سردار محمد داودخان د یو آزادې خوښونکې او هېواد پالونکي شخص په توگه چې د هېواد د پر مختگ سره یې ډېره مینه درلوده هڅه کوله چې له سیاسي نفوذ پرته مالي او تخنیکي مرسته تر لاسه کړي . دی (داودخان)د ختیځ او لویدیځ د ملگرتوب پرځای د ناپېلیتوب د غورځنگ فعال غړي شو. او په هیڅ نظامي تړون کې شامل نه شو . ځکه داودخان ، نهرو ،مارشال ټیټواوسوکارنوهڅه کوله چې له د واړو خوا وونه (ختیځ اولویدیځ) څخه بې له قیده او شرطه مرستې تر لاسه کړي .

افغانستان د شوروي اتحاد او پاکستان سره دگاونډیتوب له امله د سختو سیاسي ستونزو سره مخ و.ځکه شوروي اتحاد د یو نړیوال ځواک په توگه د افغانستان د سیاسي وضعیت او پیښو سره علاقه درلوده او په دې اړه هیڅکله بې تفاوته نه پاتې کېده. پاکستان چې د افغانستان په خوا کې د انگریزانو پواسطه جوړ شوي هېواد او د امریکا د نظامي سازمان غړي و د افغانستان سره یې د پښتونستان د مسلې پر سر اختلاف درلود . او دغه اختلاف افغاني دولت له هغې اعلامې څخه ښه معلومېږي کوم چې په پښتونستان کې د پاکستانې دولت د نظامي عملیاتو په اړوند خپره کړې وه . په دې اعلامیه کې راغلي وو :((د افغانستان جمهوري دولت له یوې خوا هر ډول وژنې او تشدد غندي او له بلې خوا د پښتنو او بلوڅو خلکو په مقابل کې د پاکستان د حکومت د ظلم نه ډکه غېر عادلانه او غېر دیموکراتیکه حرکتونه په تیره بیا په پښتونستان کې د هغه حکومت سخت او نا عاقبت اندیشانه حالت هم په کلکه غندي. د هغو د هر ډول خطرناکو عواقبو مسئول یوازې او یوازې د پاکستان حکومت بولي ....)) (۴۹_م ۲۲۹

خو امریکا د پاکستان په لمسون د افغانستان د دولت سره د مرستو د ورکولو څخه ډډه وکړه ،سردار محمد داودخان د ناچارۍ له کبله دشوروي اتحادڅه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرستې غوښتنه وکړه شوروي اتحاد هم دده غوښتنې ته مثبت ځواب ورکړ. د وسلو سر بېره يې د داود خان د صدارت پر مهال د هغه د پنځه کلن اقتصادي پلان د پروژو د عملي کولو له پاره ډېرې مرستې وکړې.

سردار محمد داودخان په سياسي لحاظ د شوروي اتحاد ددولتي سيستم (سوسياليزم) پيروی نه کوله خو هڅه يې کوله چې له هغه هېوادڅخه داقتصادي ،تخنيکي او نظامي مرستې تر لاسه کړي څو په سيمه کې دپاکستان سره سيالي وکړي په څېرنه کې مونږ ته دا واقعيت روښانه شو چې پاکستان هم د امريکا د متحده ايالاتو د اقتصادي مرستو سر بيره په نظامي برخه کې هم په ۱۹۵۱ او ۱۹۵۲ ز کلونو کې د امريکا په پيشنهاد شوي پوځي بلاک کې گډون وکړ او د دغه هېواد په د ننه کې د پوځي او هوايي اډو جوړولو په باب يې دامريکا سره خبرې تر سره شوي، د ۱۹۵۲ ز کال د جنوري په مياشت د پاکستان د بهرنيو چارو وزيرهم د نظامي اتحاد په جوړيدو او په هغه کې د منځنی او نږدي ختيځ د هېوادونو گډون مهم وگاڼه. د ۱۹۵۳زکال د سپتمبر اواکتوبر په مياشتوکې د پاکستان صدراعظم محمد علي او دپاکستان د پوځ اعلی قوماندان جنرال ايوب خان ته بلنه ورکړل شوه چې واشنگټن ته سفر وکړي. او د امريکا د پوځي کمېټې غړو هم د ۱۹۵۳ زکال په اکتوبر کې پاکستان ته سفر وکړ. ۴۴ ـ م م ۳۳۱ او۳۳۳)

دې وضعيت سردار محمد داودخان هڅاوه چې افغانستان هم بايد پياوړې فوځ اوغښتلي اقتصاد ولري خو د پاکستان پوځ د امريکا د مرستو په اساس دومره پياوړې شوې و چې پر افغانستان باندې د شوروي اتحاد له يرغل وروسته کولی شول چې د خپلو پوځي وسايلو پواسطه د شوروي پوځ عمليات وڅاري اولازم ځواب هم ورکړي .د شوروي اتحاد د پوځ يو قوماندان ب گروموف په دې اړه داسې ليکي: «دپاکستان د پوځ وسلې د امريکې په مرستو جوړې شوې دی ، له هوا نه هوا ته ويشتل کيدونکوتوغنديو يې تر لسگونو کيلو متر وپورې واټن ويشتلی شو. په کابين کې دننه تخنيکي امکاناتو پاکستاني پيلوټانو ته دا وس ورکاوه چې په هوا کې هر څه پوره روښانه ووينې. دغو پيلوټانو د خپل تخنيک په مرسته کولای شول بې له دې چې په خپلو سترگو ددښمن آلوتکه ووينې د آلاتو په مرسته او د توغندي پواسطه را وغورځوي،د ډگروال و ـ اوڅکوي آلوتکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې په همدې ترتيب ويشتلی ده . په اصل کې هغه دپاکستان د ښکاري آلوتکو پواسطه ويشتل شوې وه. مونږ هڅه کوله د پاکستان له وسله والو ځواکونو سره ان د تصادفي مخامخ کېدو مخه هم ونيسو ...)) ۴۵_ م ۳۸۷

د پورتنيو د لايلو په اساس د داودخان تشويش او وړانديز د پاکستان په اړه ډېر صحيح او پرځای و. ځکه دده له صدارت (۱۹۵۳) څخه تقريبا ۲۲ کاله وروسته د شوروي اتحاد پوځي افسر د پاکستان پوځي پياوړتيا تائيد کړه . داودخان د صدارت په دوران کې کوښښ کاوه چې د شوروي اتحاد څخه داسي پوځي مرسته تر لاسه کړي چې په نظامي ډګرکې د پاکستان سره سيالي وکړای شي. تر څود پښتنو او بلوڅو سره د هغوي د حقه حقوقو په لاس ته راوړلو کې مرسته وکړي ،د داودخان د صدارت پرمهال په نړۍ کې ملي آزادي بښونکې نهضتونه او ديموکراسي د پياوړتيا او توسعي په حال کې وه .ده هم هيله درلوده چې دافغانستان روڼ اندوته دی دګوندونود جوړولو او مطبوعاتو په برخه کې يو لږ ازادي ورکړل شي . ده ددې کارلپاره پاچا ته په اساسي قانون کې د بدلون وړانديزوکړخو پاچاد ده وړانديز ته مثبت ځواب ورنه کړ. په پايله کې ده خپله استعفا وړاندې کړه . پاچا د ده د فکر برخلاف د نوموړي استعفا منظور او ډاکتر محمديوسف ته يې د کابينې جوړولو دنده وسپارله په دې کار سره سردار محمداودخان د يوې بلې سياسي ستونزې سره مخ شو نا چاره د يوې بلې سياسي لارې د پيداکولو په فکر شوه ،پوره لس کاله يې په ګوښې ګيرې کې تېر کړل.

سردار محمد داود خان د ۱۳۵۲ لمريز کال د سرطان په ۲۲ نېټه واک ته د رسېدو سره سم د جمهوري رياست ديو فرمان پواسطه پخوانی (۱۳۴۳ل کال) اساسي قانون لغوه اعلان کړ.ده دصدارت ددورې په څېر د اقتصادي پرمختګ له پاره هڅې پيل کړې . خو دا ځل يې هم ډېره تکيه د شوروي اتحاد په مرستو کوله . خو د جمهوريت په اخرو کلونو کې داودخان غوښتل چې دشوروي اتحاد نفوذ او انحصار کم کړي .عربي هېوادونو ته يې مخه کړه . د نوموړی دغه اقتصادي پاليسي پر ده باندې د کودتا له امله نيمګړې پاتې شوه.

لويديځو هېوادونو مخکې د ويانا (۱۸۷۸م) په کنګره کې افغانستان د حايل هيواد په توګه پېژندلې و. له دوهم نړيوال (۱۹۴۵) جنګ وروسته هم لويديځ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړې ډول د امریکا متحده ایالات افغانستان سره اړیکو ته لېواله نه و. په دې اړوند د پاکستان دریځ هم ډیر مهم و. د نړیوالو شرایطو په خوا کې اصلي سیاسي ستونزه داوه چې داود خان پخوانۍ اساسي قانون لغوکړ او د نوي قانون تصویب وځنډیده . بیا هم د نوي اساسي قانون د تصویب وروسته دنورو سیاسي ګوندونو په فعالیت باندې بندیزو لګېده.یوازي یو ګوند دسیاسي فعالیت قانونی اجازه درلود کوم چې د حکومت لخوا جوړ شویو . دې کار د هېواد د روڼ اندي خپه کړل

په دې څیړنیز اثر کې د سردار محمد داود خان د سیاسي ستونزو داخلي او نړیوال لاملونه تو ضیح شوي او هم داود خان د واکمنۍ پرمهال شته ستونزو او هغو ستونزو ته چې د هغه پواسطه راپیدا شوي وي او د پورتنیو پېښو سره ارتباط ورکړل شوي ده مونږ په یقین سره ویلي شو چې داود خان د واکمني پرمهال کورنۍ او بهرنۍ سیاستو کړنلاري ، لوري او نیمګړتیاوې د اوسنیو پیښو په رامېنځ ته کېدو کې مستقیمه اغیزه لري .

په نړیواله کچه امریکا د دوو نړیوالو نظامي پکتونو ـ(Nato) دشمالي انتلانتیک پکت او (SEATO) دجنوب ختیځي اسیا د پکت پواسطه د شوروي اتحاد څخه یو نظامي کمر بند تاو کړ.شوروي اتحاد دوارسا د نظامي پکت پواسطه خپل طرفداران تقویه کول او دوي یو د بل د نفوذ د کمولو کوښښ کاوه.خو افغانستان (د سردار محمد داودخان)دریمه لار یعنې دناپېلیوهېوادونو غور زنګ د غړیتوب لار په مخکې ونیوله.چې لویدیځ ددې سیاست پلوي نه کوله . په داخل کې د نورو عواملو تر څنګ ده یو لړ داسې اقدامات وکړل . چې د ده ستونزې یې نورې هم زیاتې کړې دا اقدامات سردار محمد داود خان لخوا د ۱۳۵۲ ل کال داسد په ۴ نېټه د یو فرمان په ذریعه د شاهي دورې اساسي قانون لغوه اعلان شو. او میوندوال د کودتاه په تورد یو شمېر نظامي او ملي اشخاصو بندي کول او وژل،د سیاستي ګوندونو د فعالیت بندول او درهبرانو تعقیبولودده له پاره سیاسي ستونزې زیاتې کړې، ښاغلي ګلبدین حکمتیار په دې اړه داسې لیکي: ((د سردار محمد داودخان د اقتدار له زمانې چې د یوې عسکري کودتاه په تور زما د نیولو او وژلو فیصله وشو او زما په غیاب کې زما د اعدام پرېکړه صادر شوه، د نومورې په وخت کې دوه ځله زما د اوسېدو ځای محاصره شو، یو ځل په کابل کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څلورمې فرقې درئیس ارکان جکتورن شېرعلي خان په کورکې او دوهم ځل په فرزي کې د پاچا صاحب د میرصفي الله په کور کې...)) ۱۷-_م ۱۲۲-

د حکمتیار لیکنه ثابتوي چې داود خان د خپلې واکمنې پرمهال سیاسي ګوندونو ته د فعالیت اجازه نه ورکوله چې د نوموړو ګوندونو وسله واله مبارزې پیل کړه او دا لړۍ تر اوسه (۱۳۸۸لمریز کال) پورې روانه ده خو سردارمحمد داودخان داقتصادي او سیاسي فعالیتونو او مالي ستونزو سره سره د معارف په برخه کې هم د پام وړ کارونه کړي دي . ده په ۱۳۵۲ لمریز(۱۹۷۳زکال (۱۸) نوي کلیوال، (۹) لومړني ښوونځي جوړ او ۲۳ کلیوال یو ښوونکې ښوونځي له یو ښوونکې دوه ښوونکیو ، او ۲۹ کلیوال ښوونځي لومړنیوښوونځیو او ۲۰ کلیوالي یو ښوونکي دري ښوونکې ښوونځي ته لوړ او د معارف انکشافي بودیجه ۳۲۷۸۳۰۴ افغانیوته لوړه شو ،)۷(اوه لیسې او ۱۰۸ کورسونه جوړ شول چې ۱۲۷ ښوونکو او سوپرو ایزرانولخوا پکې درس ورکول کیده. (۱۰۹) تنه افغاني زده کوونکې بهرته د تحصیل په خاطر ولاړل او په۱۳۵۳ ل ۱۹۷۴ ز کال کې دزده کړي کورسونه جوړشول .په ښوونځي کې د (۲) کلنی او (۷) کلني عمر د شمولیت حد وټاکل شو د نورو اجرا تو تر څنګ په فراه کې دکرنې لیسه اودکابل پولې تخنیک جوړ شو . د موزیک لیسه جوړه ، ۹۰ کلیوال او ۲۵ لومړني ښوونځي پرانستل شول ، ۹۷ کلیوال ښوونځي لومړنیوښوونځیو ته ،۱۱۲ یو ښوونکي ښوونځي دوه ښوونکې او ۲۵ دوه ښوونکي ښوونځي درې ښوونکې ښوونځیو ته لوړشول په ۱۳۵۴ ل کال کې د بدني روزنې انستیتوت جوړ شو. په ۱۳۵۴ ل کال کې د تعلیمي موسسو شمېر ۴۱۹۸ بابه د زده کوونکو شمېر ۸۸۸۸۰۰ تنو او د ښوونکو شمېر ۱۲۴۰۰ تنو ته رسیده .[۴۳-م م۱۱۳او۱۲۲] په ۱۳۵۵ او ۱۳۵۲ لمریز کالونو کې نور پرمختک هم وشو .

د سردار محمد داودخان د وخت د اساسي قانون د تصویب په خوا کې په مختلفو برخو کې(۲۲) مختلف قوانین، ۱۲ تقنیني فرمانونه ۳۰، اساسنامي او ۱۲ مقرري تصویب شوي دي چې ډیرې مهمې یې عبارت دي له:د مترقي مالیي قانون، دجزا قانون په۵۲۳ مادو کې، مدني قانون په (۲۴۱۲) مادوکې ، د ځمکو اصلاحاتودقانون، دبانکونو قانون د ځمکو د سروې، تصفیې ثبت

(c) ketabton.com: The Digital Library

قـــانون،دبیمي قـــانون، دکـــورنۍ او بهرنـــۍ پـــانگي اچـــوني قـــانون، د کوپراتیفونوقانون،د سوداګري او صنایعو داطاقونو قانون،د استهلاکي مـوادو د مالیي قانون ، دسیاحت قانون، دترانسپورت او جادي د ترانزیت قانون او دبیسیم د دستګاه له قانون نا ویلي دي پاتې نه شي چې دجزا او مدني قـوانین پـه تـدوین او تصـویب کـې د یـو شمیراسـلامي هیوادونـو ، لکـه مصـر، الجزایـر او عـراق لـه متخصصینو د مرستې غوښتنه کړي وه .

د دي څېړنې په جریان کې مونږ ته دا حقیقت ښکاره شو چې د سردار محمد داود خان د صدارت او جمهوریت دواړه دورى له سیاسي ستونزو څخه ډکې وي خو ده شـته سـتونزو پـه موجودیـت کـې یـو لـړ اقتصـادي کارونـه هـم سـرته ورسـول او پرمختیایي اقتصادي پلانونه یې ترتیب کړل چې تر اوسه د هغو پروژو اهـمیـت د دیادوني وړده

نوموړي دافغانستان د پرمختګ سره مینه درلوداو هڅه یې کوله چې پرستونزو برلاسي شي خو هیڅ دا ده ته په ریښتني توګه د مرستي لاس ور نکړ. خو نومـوړي د نړې د یو نړیوال ځواک تر اغیزي لاندې رانغي .په هرځای هر کنفرانس ،او هر محفل کې په ملي او نړیواله کچه د خپل هېـواد ګټو تـه پـه پـام کولـو سره موضـوعـات مطرح کول. دده صدارت او جمهوریت دوري د هېـواد پـه معاصر تـاریخ دویـاړ او دیادوني وړ ګڼل کېږي. داچې ده سیاسي ستونزې درلودې دا ټولې ستونزي دده د ذهن زیږنده نـه وي . دا ستونزي د هغـه دوخت پـه نړیوالـو او کورنیـو اقتصـادي او سیاسي شرایطو پوري اړه درلوده، دده دتېروتنو او ستونزودیادوني سره سره دده ملي شخصیت د احترام وړ دی ځکه نوموړي هر وخت نړیوالو استعماري ځواکونو واکمنانو ته زغرده ځواب ورکاوه ډېرکسان داسې خبرو او ځواب ورکولو تـوان نـه لرى.ځکـه هغـوي د خپـل واک پـه اړه فکـر کـوي . خو ده خپـل واک بریژنیـف تـه پـه زغرده ځواب سره د زوال لور تـه سوق کړ . د امریکا ، ایران اوپاکستان واکمنانو سره یې هم په زغرده او ملي ګټو ته په پام کې نیولو سره برخورد کاوه او تـل لـه پاره یې د افغانستان اسلامي ، ملي او ناپیلي هویت وساته.

ددې اثر په څېړنه کې ثابته شوه چې داود خان د ناپېیلو هېواونو پـه کنفرانس کې فعال ګډون وکړ دافغانستان په معاصر تاریخ کې د دخیل هېواد د بې طرفي په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړه پوره معلومات ورکړل او د افغانستان په فعالې بې طرفۍ باندې ټینګار وکړه ده په خپل قاطع بر خورد سره د جواهر لعل نهرو ، مارشال ټیټو او سوکارنو توجوه جلب کړه هغوی دده د وړاندیز سره سم د کنفرانس په مصوبه کې تغیر راوست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندیزونه :

۱ : ددې څېړنېز اثر لـه لـو ستلو وروستـه یـې دې پـایلې تـه ورسېدم چـې د سردار محمد داودخان ژوند ، سیاست، او کارونه جلا جلا څېړنو ته اړتیا لري سره لـه دې چې بیا هم دده ژوند ټول اړخونه نـه رو ښانوی، وړاندیز دادی چې دده د ژوند هـره برخه دې د یوې پروژې په بڼه و څېړل شي تر څو دغه نیمګړتیا وې پوره شي .

۲ : داود خـان پـه افغانسـتان کـې درهبـري شـوي اقتصـاد کلـک پلـوی و د ده د صدارت او جمهوریت په دورو کې یو شمېر اقتصـادي زېر نباوي جوړې شوې خو دده اقتصـادي پلانونـه نیمګـړې پـاتې شـول،چه اوس هـم د هغـو پـروژو بشـپړول د افغانستان لپاره اهمیت لري.ذیصلاح دولتـی مقامـاتو تـه وړاندیز کـوم چـه د دغـو پروژو بشپړول په خپل اقتصادي پلان او پالیسۍ کې شامل کړي .

۳ : د داود خـان د صـدارت پرمهـال د امریکـا متحـده ایـالاتو او شـوروي اتحـاد د خپلو ګټوسره سمې مرستې کولې کله به چه هغوې ګټې پـه خطر کـې شـوی بیا بـه یې خپلې مرستې قطعـه کـړی اوسنې سیاسي او اقتصـادي حالـت لـړ او ډېـر د هغـه وخـت د شـرایطو سـره ورتـه والـي لـري د اوسـني دولـت سیاسـي او اقتصـادي مسـولیتونه تـه وړاندیز کـوم چـه ګاونډیو هېوادونو او نړیوالـو سره د سیاسـي او اقتصادي اړیکو په ټینګو لو کې تاریخي سوابقو او د داود خان د وخت اړیکو تـه ژوره پاملرنه و کړي .ترڅو دغه مرستې زمونږ د هېواد د ستونزو د کمیدو پـر ځـاي زیاتي نه کړي .

۴ : څرنګه چه اوس په نړۍ کې شوروي اتحاد د یو نړیوال ځواک په توګه لـه مېنځه تللـي ، خـو پـه نړیوالـو سیاسـي او اقتصـادي اړیکـو او د افغانسـتان پـه داخلـي سیاسي ، وضع باندې د هغوې اغېزه اوس هم د پـاملرنې وړ ده . وړاندیز کـوم چـه د اقتصادي او سیاسي پالیسۍ په طرحه کولوکې د پخوانی شوروي اتحـاد اوسنیو شمالي ګاونډیو هېوادو نو اغېزه او نفوذ په پام کې ونیسې .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ : د سردار محمد داود خان د سیاسي ستونزود لاملونو په پام کې نیولو سره دولتی ذیصلاح مقاماتو ته وړاندېز کوم چې د چارو په مخ بیولو کې د نورودنظر درناوی وکړي اودپارلماني مبارزې له پاره زمینه برابره کړي ،سیاسي گوندونه باید وهڅوي چې د وسله الې مبارزې پرځای انتخاباتي مبارزه وکړي مرکزیت باید قوي وساتي ، تر څو په حالاتو باندي کنترول له لاسته ورنه کړي، واکمنان باید خپل نظر کټ مټ د تطبیق وړ ونه گڼي ، اساسي قانون دې په هر اړخېز ډول پر خپل ځان او نورو تطبیق کړي

۶ : سردار محمد داود خان د ناپیلیتوب د غورزنگ فعال غړی و . په نړیوالو اړیکو کې د هغه ونډه او دریځ باید د یوی پروژی په بڼه وڅېړل شي او نړیوالو خصوصاً امریکا او شوروي اتحاد لخوا د اړیکو قطع کول د هغوي (امریکایانو اشتباه وه .نه د داود خان

۷: دا چې لوړ رتبه استادان د د ټیټو رتبو استادانو په تربیه او لاربښونه کې فعاله ونډه اخلي وړاندېز کوم چې د لوړو زده کړو وزارت باید هغوي ته حق الزحمه ورکړي. چې دهغوي اقتصادی ستونزي حل او په ډاډه زړه خپلو لاربښوونو ته ادامه ورکړی

۸: لوړو دولتي مقاماتو ته وړاندیز کوم چې یو ښوونځی او یایوه اقتصادي موسسه دې د داود خان په نوم و نومول شي ..

(c) ketabton.com: The Digital Library

مناقشه

کومه څیړنه چې د سردار محمد داودخان د واکمنې او دهغه د سیاسي ستونزو په اړوندتر سره شوه په دي څیړنه کې د سردار محمد داود خان د صدارت او جمهوریت پرمهال د ده سیاسي ستونزي ، د پاچا له کورنۍ سره سیاسي اړیکې ، د سردار محمد هاشم خان ، او نور پنځه صدراعظمانو څخه یادونه او پرتله شوي او دصدارت د څوکې څخه دده د استعفا د لاملونه د توضیح پرمهال د پاچا کړنه ، موخې هم روښانه دي چې لاندې پایلې درلودې .

څیړنې وښوده چې د سردار محمد داودخان ستونزو د محمدهاشم خان او شاه محمود خان د ستونزو سره ډېر توپېر درلود هغوې (سردار محمد هاشم خان او شاه محمود خان) د صدارت پرمهال هریو د پاچا د کورنۍ له غړو سره ښې اړیکې درلودې او دپاچا کورنۍ‌شورا له دوې څخه هر اړخېز ملا تړ کاوه حتې دهېواد ټول واکه له دوې سره وو .خو محمد داود خان سره سردار ولي او احمدشاه چې د پاچا د کورنۍ مهم غړي وو. اختلاف درلود او داود خان ته یې په اداري چارو کې ستونزي ایجادولې . څرنګه چې داود خان ، شاه محمود خان له ستونزو سره مخ کړي و.

د سردار شاه محمود خان د صدارت پرمهال د نړۍ استعماري هېوادونه په دوهم نړیوال جنګ او خپل مینځ کې په جګړو اخته وه. او دافغانستان د کورنیو چارو ته دومره وخت نه درلود یوازې د افغانستان بې طرفي ورته مهمه وه . په هېواد کې دیموکراتیک قوتونو نوي د دیموکراسۍ لپاره مبارزه پېل کړي و. خو د داود خان په دوره کې دوهم نړیواله جګړه پاې ته رسیدلې وه په نړۍ او سیمه کې دیموکراتیک او آزادي غوښتونکو قوتونه پیاوړي شوي وه .چې دي وضعي د حکومت په کړنلاره او ورځنیو چاروکې ډېر اغېزه درلوده.

د سردار محمد داودخان دصدارت دوره د ډاکتر محمد یوسف، میوندوال ، اعتمادي ډاکتر محمد ظاهر ، موسي شفیق، د صدارت دورو سره ځانګړي توپیر په دي کې وه چې دغو صدراعظمانو په وخت کې د سردار محمد داودخان د صدارت په پرتله سیاسي ګوندونه ډېر پیاوړي شوي وه نوموړي صدراعظمان یې استعفا ته اړ ایستل .د ګوندونو د جوړیدو په خوا کې مطبوعاتو هم په نسبي ډول آزادي تر لاسه کړي وه ، حتی په صدراعظمانو به یې نیوکې کولې . په شوراکې دهر صدراعظم د اعتماد د رایې اخستلو پرمهال ډېري ستونزي رامنځته کېدلې چې دغو ستونزو سیاسي بڼه درلوده . د موسي شفیق د صدارت پر مهال د هلمند د اوبو د تړون د لاسلیک کولو په اړوند په کابل کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاریونونه وشول او حکومت یې تر سیاسي فشار لاندې راوستي وه .دې گوندونو د دولت هغه کړني چې لږ منفي اړخ به یې درلود ور څخه ډیرسیاسي گټه اخیستله او له دې پیښې څخه به یې خپل سیاسي پروپاگند کې ډېره گټه واخیستله او سختې نیوکې به یې کولې ځوانان به یې دحکومت ضد کړونو ته هڅول او هر گوند د خپلولیکو د پیاوړتیا په موخه مخفي فعالیتونه کول .د دوې ټولو هڅه داوه چې په پوځ او پولیسو کې خپل نفوذ زیات کړي تر څو د پوځي کودتاه له لارې واک ته ورسیږي . خو اعلیحضرت محمد ظاهر شاه په افغانستان کې د نړیوالو شرایطو په پام کې نیولو سره ددیموکراسي پلوي و. نو ځکه د مظاهره کوونکو په مقابل کې یې د امکان تر بریده پوري شدید عکس العمل نه ښوده .مگر د پاچاد کورنۍ غړي ټول په دې نظرنه وو. ځیني یې شدید برخورد پلوي وو چې کله کله به یې په خپل سر هم د مظاهره کوونکو په مقابل کې شدید عکس العمل ښوده .

څیړنې وښوده چې د جمهوریت په دوره کې د سردار محمد داود خان سیاسي ستونزو نوي بڼه غوره کړه . چې ځیني ستونزې لا له پخوا څخه موجودي وې . خو ځیني محمد داودخان د خپل مطلقه رویش په اساس ایجاد کړي ځکه واک ته له رسیدو لږ موده وروسته د ښاغلي محمد هاشم میوندوال او دهغه د کودتاه په تور یو شمېر سیاسي پوځي او ملي شخصیتونه بندي او ووژل. هم یې د اسلامي نهضت لارښوونکې بندیان او فرار ته اړکړل . چې په دې کار د خپلي سیاسي ستونزي نوري هم زیاتي کړي ځکه ډېررون اندي او اسلام پاله ډله په ده باندي شکمن شول او لامل یې دا وه چې دده په اداره کې دغه کارونه دافغانستان د خلق دیموکراتیک گوند د پرچم د اړخ پواسطه سرته رسیده .

په دې څیړنه کې کوښښ شوي او دا واقیعت روښانه شوي چې داودخان د اقتصادي پلانونو په تطبیق د شوروي اتحاد د مرستو ډېرې وېډې ، وروسته ده ته سیاسي ستونزي پیدا کړې . ځکه په دې مرستو کې د افغاني پوځ د افسرانو تربیه هم شامله وو چې وروسته د دغو افسرانو ډېر شمېر د افغانستان د خلق دیموکراتیک گوند غړي شول او د سردار محمد داود خان د واک په ړنگېدو کې فعاله ونډه واخیسته . سردار محمد داود خان هم په دې پوهیده ځکه ده مخکې له مخکې یو شمیر هغه افسران چې په شوروي اتحاد کې تحصیل کړي وو . له دندو څخه لرې کړل خو دا کار ده ته گټه ونکړه د اعلیحضرت محمد ظاهر شاه د واکمنۍ په اخره لسیزه کې یو اساسي قانون تصویب کړ چې په هغه کې د افغانستان خلکو او رون اندوته یو اندازه سیاسي او ټولنیز حقوق ورکړي شوي وو . سردار

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد داودخان واک ته د رسیدو (۱۳۵۲ل کال) سره سم دغه اساسي قانون د یو فرمان پواسطه لغوه کړ او نوی اساسي قانون تصویب وځنډیده چې دي خلا ده ته سیاسي ستونزي پیدا کړي ځکه پارلماني مبارزي نه موجودیت کې گوندونو پټ فعالیت کاوه . او خلکو هم د هغو په وعدو ټینگ باور درلود.

باید یادونه وشي چې د سردار محمد داودخان سیاسي ستونزو خصوصاً دواکمني پرمهال ځانگړي بڼه درلوده د ده ستونزو ډېر دده په مطلقه پالېسې او کورنۍ سیاست سره اړیکې درلودي. دده په اند افغانستان په اقتصادي او سیاسي لحاظ وروسته پاتې هېواد دې. په دې هیواد کې یو سیاسي گوند دسیاسي رهبري له پاره کفایت کوي ، ده دنورو گوندونو په سیاسي فعالیت باندي بندیز ولگاوه. دي کار هم ده ته ډیري سیاسي ستونزي پیدا کړي تر څو یې دده واکمني ختمه او هیواد د کورنیو جگړو او گډوډي خوا ته سوق کړ.

دهیواد اوسني سیاسي زعامت باید دغه ستونزو ته دقیقه پاملرنه وکړي هر وړي سیاسي پیښې لا ملونه باید په ژوره توگه وڅیړل شي تر څو په هېواد کې سیاسي ثبات پیدا او کورینو جگړو ته د پای ټکی کېښودل شي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

۱_ ا- هارون (۱۳۷۲هـ ش). *داود خان د کې جي بې په لومو کې*، نشرات سبا_ پېښور _ پاکستان.

۲_ احمد زي، سپين غر (۲۰۰۹م – ۱۳۸۸کال). *د ويارونو لړۍ*. عنايت الله خپرندويه ټولنه، ناصرباغ، پېښور.

۳_ ادمک، ډبليو (۱۳۷۸زمري- ۱۹۹۹ اگست). *د شلمې پيړۍ ترنيمايي دافغانستان دبهرنيو اړيکو تاريخ*. ژباړن نثار احمد، دانش کتابتون، قصه خواني بازار- پېښور.

۴ _ ارغنداوي، عبداالعلي (۱۹۹۷ز). *ژوندۍ خاطرې، په تيرو نهو لسيزو کې د افغانستان تاريخ*. خپرندوي د بې بې سي د پېښور څانگه چاپ پليک ارټ، پريس_پېښور.

۵_ اريا نفر، عزيز_۲۰۰۴ زکال. *افغانستان او نړۍ (اروپا، امريکا او اسراليا يي هيوادونه)*. ژباړونکی نصرالله ناصر، خپرونکی د بهرنيو چارو وزارت د ستراتيژيکو څيړنو مرکز، چاپ ځای د ميوند خپرندويه ټولنه او مطبعه کابل- افغانستان.

۶ _ اريا، محمد نجيم (۱۳۸۷ لمريز کال) طبع چهارم، *محمد هاشم ميوندوال*، ارش کتابخانه، مرکز نشراتې ميوند، سبا کتابخانه

۷_ اکرم، عاصم ( ) *نگاهی به شخصيت، نظريات و سياست های سردار محمد داودخان*.

۸ _فغان، فرياد، نجم الدين (۱۳۸۴هـ - ۲۰۰۶ع). *نگرش برتاريخ معاصر افغانستان*. بخش تخنيکي، انجمن نشراتی دانش – پشاور.

۹ امين، حميدا لله. (۱۳۲۰هـ ش). *جغرافيايي صنعتی افغانستان*، ديپارتمنت جغرافيه، پوهنځي زمين شناسی پوهنتون کابل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

١٠ انصاري ، خواجه بشير احمد (١٣٨٣لمريز پسرلي) .*افغانستان د تيلو په لمبو کې*. ژباړن سيد عبدالله پاچا ، ميوند خپرندويه ټولنه ، صدارت څلور لارې ، کابل ،افغانستان.

١١بدر ، صديق ا لله (١٣٨٢) *چهره ها : د هيواد د نامتو څيرو، لنډه پيژندنه* ، د فجر مطبعه ، کمپوز محمد اکرم درويش.

١٢جنبش ، داود(١٣٨٨ل ٢٠٠٩م). *څلرويشت ساعته چې افغانستان يې واړواه*. د افغانستان د کلتوري ودې ټولنه ـ جرمنی، اسد دانش مطبعه ، ملې مارکيټ کابل- افغانستان.

١٣_جنبش ، عبدالصابر.(١٣٨٥کال) .*افغانستان در دوران صدارت سردار محمد داودخان* ، مرکز نشراتی سعيد ، قصه خوانی بازار، پشاور.

١۴حبيبی، عبدالحي (١٣٧٢ لمريز کال جوزا).*جنبش مشروطيت درافغانستان* . ناشر احسان الله ، ليتو گرافی وچاپ ، اسماعليان.

١۵ حسين خيل ، ليوال، عبدالروف(١٣٨٧کال) . *ولي اعدام*. ډيزاين جاويد افغان.

١٦حق شناس، ځاځی لالا جان (مرکه ١٣٨٨لمريز کال). د جمهوري گارد د لوا د دوهم کندک د لومړي ټولې قوماندان.

١٧_ حکمتيار، گلبدين(١٣٧٨هـ ش). *پټې توطې ، برښنډې څيرې*.

١٨ حکمتيار، گلبدين(   ) د اسلامي نهضت ، لوړې ،*ژورې د نادري کورنی له راوستو ، د روسانو تر ايستو*.

١٩_ خپلواک ،عبدالروف(١٣٨٨ل _٢٠٠٩م) . *پاچا خان عدم تشدداو په افغانستان کې دسولې لار*، د مقالو ټولگه ، افغانستان دکلتوري ودې ټولنه – جرمنی، اسد دانش مطبعه کابل- افغانستان.

٢٠ځلمی، محمد ولي (١٣٨٢هـ ش کال. *داستبداد او مطلقت په مقابل کې د ځينو افغانانو مبارزې* ، ميوند خپرندويه ټولنه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱دریـــځ ،ا مـــین الله (جـــدي۱۳۷۹ خورشـــیدي – جنـــوري ۲۰۰۱ مـــیلادي).
افغانستان در قرن بیستم ، کتابخانه دانش ،بازار قصه خوانی – شهر پشاور .
۲۲د نیکووا ،ت زاګارو(۱۳۸۵ل-۲۰۰۲ز). *په منځنۍ اسیا کې لویه لوبه* .
ژباړن محمد طاهر کاښي، افغانستان د کلتوري ودې ټولنه –جرمنی، د اسد دانش
خپرندویه ټولنی تخنیکې څانګه – پیښور
۲۳رښتیا ، سید قاسم.( )*خاطرات سیاسی سید قاسم رښتیا* . ۱۳۱۱ -
۱۹۳۱ - ۱۳۷۱ - ۱۹۹۳ بااهتمام محمد قوي کوشان .
۲۴ سیتانی، محمد اعظم(۱۳۷۹-۲۰۰۱م) . *میوند _ دافغانستان دتاریخ څلی*
د سیمنارونو ټولګه ، افغانستان د کلتوري ودې ټولنه ، جرمنی، افغان کمپوز سنټر.
۲۵ سیاسـنګ ، صـبورالله (۱۳۸۸ل –۲۰۰۹ اګسـت) . *د پسـرلنی سـباوون د*
ګولیو باران . ژباړن رحمت اریا ، اسد دانش خپرندویه ټولني مطبعه ، ملي
مارکیټ، کابل افغانستان .
۲۲ شرق، محمد حسن ( ) تائسیس و تخریب اولین جمهوری افغانستان
جز خاطرات ۱۳۱۰-۱۳۷۴ .
۲۷ شـیرزی، لا لاجان(مرکـه ۱۳۸۸ لمریـز کـال).د ۱۳۵۲- ۱۳۵۷ د ثـور تراخـرد
جمهوري ګارد د *روغتون سرطبیب* وه.
۲۸ طنین ، ظاهر.(۱۳۸۴ ل ل) افغانسـتان درقـرن بیسـتم ، د ۱۹۰۰-۱۹۹۲
پوري لیتو ګرافی ، چاپ وصحافی طیف نګارا ، تهران .
۲۹عـارض ، غـلام جیلانـی، چنګـابن۱۳۵۲ ل ل- جـولای ۲۰۰۳ع) *د تـاریخ پـه*
اوږدو کې دافغانستان سرحدونه او اداري ویش . ژباړونکی حفیظ الله تراب،
ختیځ بیا رغونی اداره(کور).
۳۰عبـدارحیم زی ، عبـد المالک(۱۳۸۸)*ارمغـان زنـدان*، بنیـاد عبـد المالک
عبدارحیم زی، مطبعه شمشاد ، کابل افغانستان .
۳۱عطائي ، کریم (۱۳مارچ ۲۰۰۹) *د جمهوریت بنسټ ایښودونکی*، ***B.B.C pAshto***

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲عطايي ، کريم (۱۳۸۲ پسر لی) *شهید سردار محمد داودخان او د سرطان د ۲۶ می پاڅون*، ژباړن امیر جان وحید احمدزی، پیر خپرندویه ټولنه .

۳۳ عطايي، محمد ابراهیم (۱۳۸۲هـ ش کال داسد ۲۸مه) . *د افغانستان پر معاصر تاريخ یو لنډه کتنه* ،دویم چاپ، انتشارات میوند ، سبا کتابخانه، کابل .

۳۴ عطايي ، محمد ابراهیم ،(۱۳۴۸ کال د سنبلې نهمه). *د پښتونستان مسئله د حق خودارادیت په رڼا کې*. طبع او تصحیح مهتمم، میراجان (سحیقي) د پوهنی مطبعه .

۳۵عظیمي، محمد نبی (۲۲ دلو۱۳۷۸هـ ش). *اردو وسیاست درسه دهه اخیر افغانستان*، مرکزنشراتی میوند ، سبا کتابخانه، قصه خوانی بازارپیښور.

۳۶ غبار،میر غلام محمد.(.(۱۳۴۲هـ ش) .*افغانستان در مسیر تاریخ*. مطبعه دولتی

۳۷ غوث ، عبدالصمد چنگاښ(۱۳۷۸المریز-۱۹۹۹جون).*د افغانستان سقوط* ژباړن شیر زمان طائزی، دانش کتابتون، قصه خواني بازار ، پیښور.

۳۸ غوربندي، عبدالقدوس(۱۳۷۹-۲۰۰۱م کال). *افغانستان د خلق دیموکراتیک گوند تاریخ ته یو کتنه*. ژباړن نور محمد کړاو، افغان کمپوز سنتر گل حاجي پلازا ، پیښور.

۳۹ فایق ،غوث الدین (بهار ۱۳۷۹ خورشیدي) . *رازي راکه نمی خواستم افشا گردد* ؟ کتاب فروشی فضل ، کوچه نعلبندي ، بازار قصه خوانی ، پیښور

۴۰ فرهنگ ، میر محمد صدیق (۱۳۴۲ ه ش) *افغانستان در پنج قرن اخیر جلد سوم با ضمایم واضافات جدید* .

۴۱_ فراهي ، عبدالغفار (۲۰۰۲ ز کال)*افغانستان د دیموکراسی او جمهوریت په کلنو کې* ، دانش کتابتون ، قصه خوانی بازار ، پیښور .

۴۲_ کاکړ ، محمد حسن (۱۳۸۸ ل _ ۲۰۰۹ م)*د سرطان کودتاه د افغانستان د اوږدې بې شباتی پیلامه* ، د افغانستان دکلتوري ودې ټولنه جرمني ، اسد دانش مطبعه ، کابل .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۳_کامگار، جمیل الرحمن (۱۳۸۸ هـ ل _ ۲۰۰۹ م) *د افغانستان د معارف تاریخ* ژباړن. قاري عبدالسمع شیرزاد ، میوند ، خپرندویه ټولنه ، کابل ، افغانستان

۴۴_ گانکوفسکی ، یو ، وي ، او ، ل ، ر ، گوردن پولنسکایا (۱۳۶۲ هـ ش) دپاکستان تاریخ ، دوهمه برخه. ژباړونکی محمد عالم علمي ، دقبایلو وزارت د نشراتو ریاست ، کابل ، افغانستان .

۴۵_ گروموف ، ب (۱۳۷۵ هـ ش ۱۹۹۷ میلادي) *سرې لښکرې په افغانستان کې* . ژباړه ،داود جنبش ، دانش کتابخانه ، پېښور .

۴۶_ گورگون ، ویکتور گریگو ، یچ (۱۳۸۱ (۲۰۰۲ م) *افغانستان : سیاست او سیاست وال* . ژباړه محب الرحمن ، د افغانستان کلتوري ودې ټولنه / جرمني .

۴۷_ مبارز ، عبدالمجید (۱۹۸۸ میلادي) *بیان حقایق و انتقادات ، کتاب خاطرات سیاسي سید قاسم رښتیا* ، سبا کتابخانه ، قصه خواني بازار، پشاور .

۴۸ مبارز ، عبدالمجید (۱۳۷۵ هـ ش) *تجلیل واقعات سیاسي افغانستان* (**۱۹۱۹ _ ۱۹۹۲**) طرح و دیزان حمید نور .

۴۹_ متین ، کلیم الله (۱۳۵۴ ل د وږې نهمه) *د خپلواکی تړون* ، د پښتنو او بلوڅو ملي مبارزې ، د سرحداتو وزارت ، د تبلیغاتو د ادارې له خوا کابل ، افغانستان

۵۰ مصداق ، نبي (۱۳۸۷ لمریز _ ۲۰۰۰ م کال) *په شلمه پیړۍ کې د افغانستان بهرني سیاست* ، د پوهنیزه ، سینما د لیکنو ټولگه ، مهتم حفیظ الله غښتلی ، جرمني ، د کولن ښار .

۵۱_ نطزي ، محمود (۱۳۸۸ لمریز _ ۲۰۰۹ ز) *د نړۍ افسانوي او لوتونکې* ، دانش خپرندو یه ټولنه ، پېښور .

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library